

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
A MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 343.343.5(043.3)

GORDILĂ Dianu

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU DEZERTARE

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autor:

GORDILĂ Dianu

Conducător de doctorat:

CARP Simion doctor în drept,
profesor universitar

Comisia de îndrumare:

LARII Iurie doctor în drept,
profesor universitar

COJOCARU Rodion doctor în drept,
profesor universitar

CHIRIȚA Valentin doctor în drept,
conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2024

© GORDILĂ Dianu, 2024

CUPRINS

ADNOTARE (în română, rusă, engleză).....	4
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	8
1. ABORDĂRI DOCTRINARE CU PRIVIRE LA INCRIMINAREA PENALĂ A DEZERTĂRII.....	15
1.1. Analiza materialelor științifice publicate la tema tezei în Republica Moldova.....	15
1.2. Analiza materialelor științifice publicate la tema tezei în alte state.....	21
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	35
2. RETROSPECTIVA REGLEMENTĂRILOR NORMATIVE ȘI ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE DEZERTARE.....	38
2.1. Istoricul incriminării infracțiunii de dezertare în legislația penală a Republicii Moldova..	38
2.2. Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de dezertare.....	48
2.3. Concluzii la Capitolul 2.....	61
3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE DEZERTARE.....	62
3.1. Obiectul infracțiunii de dezertare.....	62
3.2. Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare.....	65
3.3. Subiectul infracțiunii de dezertare.....	91
3.4. Latura subiectivă a infracțiunii de dezertare.....	106
3.5. Circumstanțele agravante ale infracțiunii de dezertare.....	113
3.6. Concluzii la Capitolul 3.....	120
4. ASPECTE DELIMITATIVE ȘI CARACTERIZAREA REGIMULUI SANȚIONATOR AL INFRAȚIUNII DE DEZERTARE.....	122
4.1. Delimitarea infracțiunii de dezertare de alte infracțiuni similare.....	122
4.2. Pedepsa penală pentru infracțiunea de dezertare.....	131
4.3. Concluzii la Capitolul 4.....	142
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	144
BIBLIOGRAFIE.....	148
ANEXE.....	163
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	171
CV AL AUTORULUI.....	172

ADNOTARE

Gordilă Dianu. Răspunderea penală pentru dezertare. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024

Structura tezei: Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie din 201 titluri, 140 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: infracțiuni militare, siguranță națională, sistem de apărare, serviciu militar, disciplină militară, justiție, militar, dezertor, răspundere penală, pedeapsă penală.

Scopul lucrării. Scopul central al lucrării de doctorat constă în elucidarea cauzei de ineficiență a normei de la art. 371 a Codului penal, în vederea reformulării conținutului acesteia și adaptării la exigențele actuale în materia asigurării capacității de apărare a țării.

Obiectivele cercetării. Întru atingerea scopului prestabilit, au fost trasate următoarele obiective ale cercetării: analiza cadrului doctrinar, la nivel național și internațional, ce abordează științific problematica incriminării penale a faptei de dezertare; examinarea conținutului și a esenței legislației penale a altor state ce reglementează regimul juridico-penal al infracțiunii de dezertare; identificarea cauzelor și a condițiilor ce determină săvârșirea infracțiunii de dezertare, precum și dificultățile de prevenire, calificare și tragere la răspundere penală; evaluarea politicilor ce stau la baza formulării cadrului normativ în materia incriminării infracțiunii de dezertare; identificarea și fundamentarea științifică a trăsăturilor caracteristice infracțiunii de dezertare prin prisma analizei elementelor componente de infracțiune; evidențierea principalelor probleme de calificare și aplicare a legii în vederea tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea de dezertare; analiza practicii judiciare în materia judecării cauzelor de dezertare.

Noutatea și originalitatea științifică constau în studiul științific de primă ediție, la nivel național, în formatul unei lucrări de doctorat ce abordează pe deplin problematica tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea de dezertare. De asemenea, elementele de noutate se identifică și în următoarele rezultate obținute: unificare a sensului unor noțiuni definite până acum diferit în conținutul diverselor acte normative ce reglementează modul de îndeplinire a obligațiilor cetățenești cu caracter militar; completarea listei circumstanțelor agravante, în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare, cu circumstanțe noi pentru dreptul penal al RM; formularea unei noi ipoteze în care ar putea fi săvârșită infracțiunea de dezertare.

Problema științifică importantă soluționată este cea a clarificării naturii juridice a dezertării prin raportare la intenția și durata eschivării militarului de la satisfacerea serviciului militar; excluderea controverselor de interpretare a locului dezertării; clasificarea categoriilor de subiecți speciali ai infracțiunii de dezertare în funcție de anumite criterii de apartenență și statut.

Semnificația teoretică. Lucrarea prezintă importanță teoretică din perspectiva materialului impunător oferit doctrinei în procesul de înțelegere a esenței, cauzelor și condițiilor săvârșirii infracțiunii de dezertare.

Valoarea aplicativă a lucrării rezultă din eventualul impact al studiului științific asupra deciziilor de aplicare a normei de la art. 371 a Codului penal, precum și cel al instruirii subiecților care urmează sau aplică la moment norma penală ce incriminează fapta de dezertare. De asemenea, valoarea aplicativă a lucrării va putea fi sesizată în urma elaborării pe baza acesteia a unui Ghid ce va orienta acțiunile organului de urmărire penală la calificarea faptelor de dezertare.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele obținute în cercetarea de față pot fi preluate în vederea perfecționării cadrelor didactice titulare la cursul de drept penal, partea specială, precum pot fi utilizate și în cadrul elaborării diferitor lucrări științifice. Unele teze argumentate în conținutul lucrării vor constitui surse de inspirație pentru legiuitor în procesul modernizării legislației penale, în special, pe segmentul reglementării răspunderii pentru dezertare.

АННОТАЦИЯ

Гордилэ Диану. Уголовная ответственность за дезертирства. Докторская диссертация. Кишинев 2024

Структура диссертации: Введение, четыре главы, Общие выводы и рекомендации, Библиография из 201 названий, 140 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 13 научных работах.

Ключевые слова: военные преступления, национальная безопасность, система обороны, военная служба, воинская дисциплина, правосудие, военный, дезертир, уголовная ответственность, уголовное наказание.

Цель работы. Основная цель докторской диссертации состоит в выяснении причины неэффективности нормы из ст. 371 УК РФ с целью переформулировать ее содержание и адаптировать к современным требованиям в вопросах обеспечения обороноспособности страны.

Научно-исследовательские цели. Для достижения заданной цели были поставлены следующие задачи исследования: анализ доктринальной базы на национальном и международном уровне, научно подходящей к вопросу криминализации дезертирства; изучение содержания и сущности уголовного законодательства других государств, регулирующего уголовно-правовой режим преступления дезертирства; выявление причин и условий, которые приводят к совершению преступления дезертирства, а также трудностей предупреждения, квалификации и уголовного преследования; оценка политики, лежащей в основе разработки нормативной базы в области криминализации преступления дезертирства.

Научная новизна и оригинальность состоит в научном исследовании первого издания, на национальном уровне, в формате докторской диссертации, полностью освещающего вопрос уголовного преследования за преступление дезертирства. Также элементы новизны можно выделить в следующих полученных результатах: унификация значения некоторых понятий, определенных до сих пор по-разному в содержании различных нормативных актов.

Решаемая важная научная задача - выяснение правовой природы дезертирства путем ссылки на намерение и продолжительность уклонения военнослужащего от военной службы, исключение разногласий относительно толкования места дезертирства, классификация категорий специальных субъектов преступления дезертирства в соответствии с определенными критериями членства и статусом.

Теоретическая значимость. В работе представлена теоретическая значимость с точки зрения убедительного материала, предлагаемого доктриной в процессе понимания сущности, причин и условий совершения преступления дезертирства.

Прикладная ценность работы обусловлена возможным влиянием научного исследования на решения о применении правила из ст. 371 УК РФ, а также подготовки субъектов, соблюдающих или применяющих в настоящее время уголовную норму, криминализирующую дезертирство. Также будет отмечена прикладная ценность работы после разработки на ее основе Руководства, которое будет направлять действия органа уголовного преследования по квалификации деяний дезертирства.

Внедрение научных результатов. Результаты, полученные в результате настоящего исследования, могут быть взяты на вооружение в целях совершенствования преподавательского состава курса уголовного права, специальной части, так как они могут быть использованы при разработке различных научных работ. Некоторые положения, изложенные в содержании статьи, станут источниками вдохновения для законодателя в процессе модернизации уголовного законодательства, в частности, в части регулирования ответственности за дезертирство.

ANNOTATION

Gordilă Dianu. Criminal Liability for the Offense of Desertion. Doctoral Thesis in Law. Chişinău, 2024.

Thesis structure: Introduction, four chapters, General conclusions and recommendations, Bibliography with 201 titles, 140 pages of main text. The obtained results are published in 13 scientific works.

Keywords: military offenses, national security, defence system, military service, military discipline, devotion, justice, military, deserter, criminal responsibility, criminal punishment.

The purpose of the work: The central aim of the doctoral thesis is to elucidate the cause of the inefficiency of the provision at Article 371 of the Penal Code, with the objective of reformulating its content and adapting it to current requirements in the field of ensuring the defence capabilities of the country.

Research objectives: In order to achieve the predetermined purpose, the following research objectives were outlined: analysis of the doctrinal framework, both at the national and international levels, addressing the scientific issues related to the criminalization of the act of desertion; examination of the content and essence of the criminal legislation in other states regulating the legal and criminal aspects of the offense of desertion; identification of the causes and conditions leading to the commission of the desertion offense, as well as the difficulties in prevention, qualification, and prosecution; evaluation of the policies underlying the formulation of the normative framework concerning the criminalization of the offense of desertion; identification and scientific substantiation of the characteristic features of desertion offenses through the analysis of the elements constituting the offense;

The novelty and scientific originality consist in the first-of-its-kind scientific study at the national level, presented in the format of a doctoral thesis that fully addresses the issue of criminal liability for the offense of desertion. Furthermore, elements of novelty are identified in the following obtained results: unification of the meaning of certain concepts previously defined differently in the content of various normative acts regulating the fulfilment of military civic duties; supplementation of the list of aggravating circumstances in which the offense of desertion can be committed, with new circumstances for Moldovan Criminal Law;

The important scientific issue resolved is that of clarifying the legal nature of desertion by relating it to the intention and duration of the military personnel's evasion from fulfilling military service, excluding controversies of interpretation regarding the location of desertion, and classifying categories of special subjects of the offense of desertion based on certain criteria of affiliation and status.

Theoretical significance. The work holds theoretical significance from the perspective of the compelling material provided to the doctrine in the process of understanding the essence, causes, and conditions of committing the offense of desertion.

The applicative value of the work arises from the potential impact of the scientific study on decisions regarding the application of the provision at Article 371 of the Penal Code, as well as its influence on the training of individuals who are currently or will be applying the criminal norm that incriminates the act of desertion. Additionally, the applicative value of the work can be recognized through the development of a Guide based on it, which will guide the actions of the law enforcement body in qualifying desertion offenses.

Implementation of scientific results. The results obtained through this research can be adopted to enhance the skills of the academic staff responsible for the Criminal Law course, especially in the special part, and can be utilized in the development of various scientific works. Some well-argued theses presented in the content of the work will serve as sources of inspiration for the legislator in the process of modernizing criminal legislation, particularly in the segment concerning the regulation of liability for desertion.

LISTA ABREVIERILOR

alin.	alineat
an.	anul
art.	articol
lit.	literă
nr.	număr
pct.	punct
p.	pagină
sec.	secol
sect.	secțiune
Cap.	Capitol
CP	Codul penal
CP RM	Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 2002
CP FR	Codul penal al Federației Ruse
C. contr.	Codul contravențional
CPP	Codul de procedură penală
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
CSI	Comunitatea Statelor Independente
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CE	Consiliul Europei
FA	Forțele Armate
HG RM	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MA	Ministerul Apărării
RM	Republica Moldova
RSSM	Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
RSSU	Republica Sovietică Socialistă Ucraineană
SM	Serviciul militar
UM	Unitate militară
UE	Uniunea Europeană
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Securitatea statului a constituit în toate timpurile o prioritate în avantajul cetățenilor, dar și o obligație posibil a fi realizată tot cu sprijinul acestora, exprimată prin îndeplinirea serviciului militar. Fie că este impusă asemenea obligație militarului în termen sau rezervistului în mod perpetuu, devotamentul, responsabilitatea și disciplina constituie principalele repere ale estimării gradului de apărare militară a unui stat. Totodată, structurile de stat trebuie să contribuie la formarea conștiinței civice și a spiritului civic, la menținerea unui moral ridicat al societății, în ansamblu, și al armatei naționale, în particular [97, p. 21].

Astfel, pentru asigurarea respectării normelor ce reglementează domeniul apărării, devine extrem de necesară implementarea unui sistem de răspundere pentru eschivarea de la îndeplinirea obligațiilor cu caracter militar, iar cea mai energică și eficientă în acest sens s-a considerat a fi răspunderea penală. Or, infracțiunile militare constituie o categorie specială de infracțiuni, cu elemente și trăsături specifice numai lor, care le delimitează de orice alte categorii de infracțiuni din partea specială a Codului penal al RM [86, p. 259-273].

Din spectrul infracțiunilor militare, cea care atentează direct la capacitatea de apărare a statului este infracțiunea de dezertare ce presupune în sine un abandon neautorizat al serviciului militar obligatoriu, reglementat și impus prin lege, fiind pusă în pericol capacitatea de reacționare a autorităților militare care au în subordinea lor militarul dezertor. Pe cale de consecință, în lipsa personalului militar care să intervină, în caz de necesitate, prin forța și mijloacele tehnice de apărare, scade capacitatea de reacționare și ripostare a oricărui atac asupra teritoriului Republicii Moldova, fiind pusă în pericol integritatea teritorială și securitatea cetățeanului.

În context, tensiunile, în preajma cărora ne aflăm în ultima perioadă, ne impun și mai mult să cerem de la cei responsabili de securitatea națională mai multă vigilență, promptitudine și consolidare a eforturilor în misiunea comună de apărare a Patriei și a intereselor regionale.

De altfel, Republica Moldova, fiind o țară independentă de mai bine de 30 de ani, depune eforturi constante întru consolidarea capacității de apărare, condiție în care spiritul patriotic al cetățenilor săi este decisiv în realizarea acestui deziderat.

Deși dispune de un cadru juridic dezvoltat în materia reglementării răspunderii pentru fapte ce atentează la modul de asigurare a securității statului, țara noastră mai înregistrează cazuri de dezertare, fenomen devenit în creștere în ultimii ani. Astfel, potrivit unor date raportate la 1.01.2022, pentru infracțiunea de dezertare au fost în total condamnați 14 militari [59, p. 3],

iar în anul 2023 este vizibilă o creștere a numărului de militari condamnați pentru această infracțiune, cu un număr total de 24 de militari condamnați [60, p. 5].

În opinia noastră, această creștere nu este una întâmplătoare, ci are la bază un șir de cauze legate de trecutul țării noastre, dar în principal, de cadrul legislativ mai puțin capabil să asigure realizarea scopului pedepselor impuse pentru asemenea faptă.

Cadrul doctrinar ce ar aborda problematica dezertării nu este cel mai bun la acest capitol, lucrările științifice privind acest subiect fiind destul de limitate și superficiale, iar o lucrare de doctorat, ce ar studia regimul juridic al incriminării faptei de dezertare, lipsește cu desăvârșire.

Toate aceste considerente au și constituit motivul central al cercetării, iar subiectul dezertării va rămâne actual, atâta timp, cât sistemul de apărare impune la dezvoltare continuă, prin abordare sistemică și adaptare perpetuă la exigențele timpului în care trăim. Or, în contextul noilor provocări regionale, al tendințelor integraționiste manifestate tot mai insistent de statul nostru, al războiului hibrid, în contextul geopolitic, se cere mai mult ca niciodată o atitudine responsabilă și coordonată din partea forțelor militare, devotament și disciplină militară ireproșabilă.

Deci, abordarea subiectului dezertării este importantă și actuală, atât din considerente individuale, cât și din nevoi sociale și de ordin militar, condiție în care dezertarea poate reprezenta o serioasă amenințare la adresa siguranței naționale. De altfel, răspunderea penală pentru dezertare este un instrument esențial pentru menținerea disciplinei în cadrul forțelor armate, prevenirea consecințelor de părăsire ilegală a serviciului militar, fapt ce poate să contribuie la creșterea capacității de apărare, a gradului de intervenție în situații critice intenționate să destabilizeze situația în țară.

Actualitatea temei de cercetare mai este determinată și de faptul că în condițiile moderne de apărare este indispensabilă organizarea stabilității, atribut necesar pentru menținerea stabilității, asigurarea democrației, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Data fiind valoarea socială evidentă a capacității de apărare a statului, apar pe deplin justificate cerințele de prevenire și combatere, prin mijloace de drept penal, a faptelor care pun în pericol ori vatămă această valoare socială deosebit de importantă.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul principal al lucrării de doctorat constă în elucidarea cauzei de ineficiență a normei de la art. 371 Codul penal în vederea reformulării conținutului acesteia și adaptării la exigențele actuale în materia asigurării capacității de apărare a țării.

Întru atingerea scopului prestabilit, au fost trasate următoarele obiective ale cercetării:

➤ analiza cadrului doctrinar, la nivel național și internațional, ce abordează științific problematica incriminării penale a faptei de dezertare;

- examinarea conținutului și a esenței legislației penale a altor state ce reglementează regimul juridico-penal al infracțiunii de dezertare;
- fundamentarea științifică a trăsăturilor caracteristice infracțiunii de dezertare prin prisma analizei elementelor componente de infracțiune;
- argumentarea științifică a ideii de calificare distinctă a faptei de dezertare pe timp de pace și pe timpul stării de urgență, de asediu și de război;
- evidențierea principalelor probleme de calificare și aplicare a legii în vederea tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea de dezertare;
- analiza practicii judiciare în materia judecării cazurilor de dezertare sub aspectul aplicării pedepselor penale;
- examinarea esenței circumstanțelor agravante în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare;
- formularea unor recomandări cu titlu de *lege ferenda privind* îmbunătățirea cadrului normativ penal.

Ipoteza cercetării constă în asigurarea dezvoltării bazei științifice ce va fundamenta noua construcție juridică a normei penale ce incriminează fapta de dezertare. De asemenea, soluțiile propuse la problemele actuale ce vizează infracțiunea de dezertare vor susține științific întregul proces de racordare a legislației penale naționale, pe segmentul incriminării faptelor săvârșite de militari, la standardele internaționale și regionale, precum vor constitui și o sursă de inspirație pentru subiecții ce vor constata semnele obiective și subiective ale infracțiunii de dezertare în vederea aplicării legii penale.

Metodologia cercetării științifice. În cursul realizării prezentului studiu științific, am făcut uz de cele mai eficiente și unanim recunoscute metode de cercetare, dintre care enumerăm:

- *metoda analizei* (ce constă în analiza multidimensională a fenomenului dezertării, a situației doctrinare în materia abordării sale științifice, precum și a cadrului incriminator existent); metoda istorică (este utilizată pe larg la efectuarea studiului retrospectiv asupra originii și evoluției reglementărilor în domeniul incriminării faptei de dezertare);

- *metoda sistemică* (are ca obiect de aplicare cadrul normativ cu caracter penal corelat cu esența statutelor militare ce stabilesc ordinea de satisfacere a serviciului militar în cadrul Forțelor Armate);

- *metoda comparativă* (este utilizată, în principal, la realizarea studiului comparat al cadrului incriminator național cu cel internațional al faptelor ce se califică drept dezertare, dar și în cazul studiului comparat al dezertării cu alte infracțiuni militare);

- *metoda empirică* (se aplică în procesul examinării practicii judiciare în materia aplicării răspunderii penale pentru infracțiunea de dezertare).

Suportul metodologic al cercetării îl constituie lucrările autorilor autohtoni (Al. Borodac, S. Brînză, V. Stati, X. Ulianoschi, I. Macari, I. Dolea) și a celor străini preocupați de problematica tragerii la răspundere penală a subiecților ce au săvârșit fapte de dezertare, de aplicare a pedepselor și evaluare a efectelor pedepsei penale pentru asemenea fapte.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în studiul științific de primă ediție, la nivel național, în formatul unei lucrări de doctorat ce abordează pe deplin problematica tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea de dezertare. De asemenea, elementele de noutate se identifică și în următoarele rezultate obținute:

- unificarea sensului unor noțiuni definite până acum diferit în conținutul diferitelor acte normative ce reglementează modul de îndeplinire a obligațiilor cetățenești cu caracter militar;

- completarea listei circumstanțelor agravante în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare, cu circumstanțe noi pentru dreptul penal al Republicii Moldova;

- formularea unei noi ipoteze în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare, fiind calificată drept dezertare doar absența militarului pentru o anumită perioadă de la îndeplinirea serviciului militar, pe timp de pace, fiind incriminată distinct fapta dezertării pe timp de război.

Problema științifică importantă soluționată este cea a clarificării naturii juridice a dezertării prin raportare la intenția și durata eschivării militarului de a satisface serviciul militar, excluderea controverselor de interpretare a locului dezertării, clasificarea categoriilor de subiecți speciali ai infracțiunii de dezertare în funcție de anumite criterii de apartenență și statut.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Cercetarea prezintă importanță teoretică din perspectiva materialului impunător oferit științei dreptului penal în compartimentul ce se preocupă de incriminarea faptei de dezertare, fapt ce va contribui la racordarea conceptului incriminator al infracțiunilor militare la standardele doctrinei internaționale.

Valoarea aplicativă rezultă din eventualul impact al studiului științific asupra deciziilor de aplicare a normei de la art. 371 Cod penal, precum și cel al instruirii subiecților care urmează sau aplică la moment norma penală ce incriminează fapta de dezertare. De asemenea, valoarea aplicativă a lucrării va putea fi sesizată în urma elaborării pe baza ei a unui Ghid ce va orienta acțiunile organului de urmărire penală la calificarea faptelor de dezertare.

Aprobarea rezultatelor. O bună parte din conținutul lucrării a fost supusă dezbaterilor în cadrul întrunirilor cu caracter științific la care au participat teoreticieni, cadre didactice, practicieni (judecători, procurori, ofițeri de urmărire penală, avocați), precum și oameni de știință

din toate domeniile dreptului. Rezultatele activității de cercetare au fost publicate în conținutul mai multor reviste științifice acreditate atât în țară, cât și peste hotare.

Sumarul compartimentelor tezei. În plan structural, lucrarea este alcătuită din adnotare; lista abrevierilor; introducere; patru capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografie; declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Introducerea conține informații cu privire la actualitatea și importanța problemei abordate; scopul și obiectivele lucrării; ipoteza cercetării; sinteza metodologiei de cercetare; noutatea științifică; importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, precum și sumarul compartimentelor tezei în următoarea ordine a expunerii:

Capitolul I, intitulat: **„Abordări doctrinare cu privire la incriminarea penală a dezertării”**, conține analiza complexă a materialelor științifice publicate la tema tezei în Republica Moldova, precum și cele publicate peste hotarele Republicii Moldova. Așadar, în vederea atingerii scopului prestabilit, au fost studiate în detaliu lucrările științifice și cele cu caracter didactic ce abordează subiectul dezertării, comparând opiniile diferiților autori cu privire la natura juridică a acestei categorii de infracțiuni, semnele obiective și subiective, dar și sistemul pedepselor prevăzute pentru asemenea faptă.

În mod evident, la realizarea studiului doctrinar pentru evaluarea gradului de cercetare a infracțiunii de dezertare la nivel internațional, am ținut cont de diversitatea conceptelor adoptate de diferite state ale lumii, atât cele din spațiul european, cât și cele din Asia Centrală, SUA, Canada, precum și în unele țări din Orientul Mijlociu.

Pentru o relevantă descriere a situației existente în domeniul incriminării faptei de dezertare, au fost utilizate un spectru larg de metode științifice, precum și materiale din diverse categorii de lucrări și tălmăciri ale normei ce reglementează infracțiunea de dezertare atât la nivel național, cât și regional, dar și cel internațional.

Capitolul II, cu titlul: **„Retrospectiva reglementărilor normative privind infracțiunea de dezertare”**, este dedicat studiului asupra istoriei evoluției reglementărilor cu privire la incriminarea infracțiunii de dezertare în legislația penală a Republicii Moldova, dar în mod tangențial și în legislația țărilor care și-au impus jurisdicția de-a lungul anilor în acest teritoriu. Acest considerent a stat la baza ideii de analiză minuțioasă a trăsăturilor legislației naționale ce reglementa în trecut infracțiunile militare, pentru a cunoaște particularitatea, punctele forte, dar și vulnerabilitatea unor norme în asigurarea capacității de reglementare a domeniului apărării prin impunerea unor reguli clare față de toți cetățenii, în același timp, să fie echitabile și umane.

O analiză minuțioasă este realizată în acest compartiment și asupra elementelor de drept penal comparat privind infracțiunea de dezertare, urmărind scopul de a evidenția trăsăturile specifice ale reglementărilor din alte state care condamnă penal fapta de dezertare. De asemenea, o mare atenție este acordată și aspectelor relevante cu privire la stabilirea locului săvârșirii infracțiunii de dezertare, chestiune determinantă în cadrul calificării acesteia.

Capitolul III, cu denumirea: „**Analiza juridico-penală a infracțiunii de dezertare**”, constituie sediul materiei ce conține informații despre obiectul juridic al infracțiunii de dezertare, latura obiectivă, subiectul infracțiunii, latura subiectivă, precum și circumstanțele agravante ale infracțiunii de dezertare. În mod evident, studiul asupra semnelor componente ale infracțiunii de dezertare urmărește scopul identificării tuturor aspectelor ce se impun în materie, problematicii stabilite și interpretare a lor, precum și corelării cu legislația ce prevede modul de satisfacere a serviciului militar. Toate acestea vin să convingă legiuitorul că astăzi infracțiunea de dezertare trebuie privită dintr-o altă optică, anume din perspectiva consolidării capacității de intervenție a legii penale în scopul contracarării unor asemenea fapte, prin implementarea unui sistem de pedepse adaptate la exigențele actuale și eficiența urmărită.

Compartimentul de față conține, în mod corelat, informații și polemici ce privesc modul de abordare a laturii obiective ce caracterizează infracțiunea de dezertare, ținându-se cont de opiniile autorilor autohtoni preocupați de domeniul infracțiunilor militare, dar și a punctelor de vedere exprimate de către autorii străini, cei care reprezintă doctrina penală în diferite țări ale lumii.

O mare prioritate este acordată și analizei laturii subiective, fiind combinate și științele criminologiei pe segmentul ce vizează atitudinea emoțională a dezertorilor înainte de comiterea infracțiunii și după săvârșirea acestei fapte periculoase.

Diversitatea categoriilor de subiecți ai infracțiunii de dezertare impune necesitatea unui studiu impunător în același compartiment, fapt ce a și determinat volumul acestuia, însă în limita cerințelor tehnice de scriere a unei lucrări de doctorat.

În Capitolul IV sunt abordate: „**Probleme delimitative și de pedepsire pentru infracțiunea de dezertare**”, accentul fiind plasat pe delimitarea infracțiunii de dezertare de alte infracțiuni similare care, deși au multe puncte de tangență, presupun diferite categorii de fapte cu variate interese afectate.

De asemenea, în acest ultim compartiment, mai este analizată și particularitatea pedepsei pentru infracțiunea de dezertare, raportată la scopul general al pedepsei penale, precum și unele aspecte de executare a acesteia. O mare parte din informația conținută în compartimentul de față

redă esența regimului sancționator al faptei de dezertare, raportată la pericolul social al faptei, venind să echilibreze pedeapsa cu interesele societății și cu principiul umanismului.

În compartimentul **Concluzii și recomandări** sunt evidențiate principalele trăsături ale infracțiunii de dezertare, făcute constatări ce au determinat necesitatea reformulării textului normei de la art. 371 CP, dar și a unor norme ce reglementează ordinea de satisfacere a serviciului militar.

1. ABORDĂRI DOCTRINARE CU PRIVIRE LA INCRIMINAREA PENALĂ A DEZERTĂRII

1.1. Analiza materialelor științifice publicate la tema tezei în Republica Moldova

Bunăstarea unei națiuni nu poate fi definită decât în contextul siguranței și capacității statului de a respinge orice agresiune externă, în principal, cea care atentează la suveranitatea și integritatea sa teritorială. Pentru aceasta, este nevoie de un sistem de apărare consolidat, acolo unde factorul uman, prin conștiința civică, disciplină și pregătirea sa ireproșabilă, îndeplinește funcția principală în procesul asigurării unui grad sporit de securitate. În asemenea împrejurări, pentru toate națiunile a devenit incontestabilă ideea de a institui obligației în sarcina fiecărui cetățean de a-și apăra patria, iar odată cu aceasta, legea penală a avut grijă să asigure, prin forța sa de constrângere, îndeplinirea respectivei obligații în strictă corespundere cu prevederile Legii supreme. Or, în cazul Republicii Moldova, potrivit art. 57 din Constituție „*apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean*” [55], îndatorire care, în mod firesc, atrage după sine și obligația fiecăruia de a satisface serviciul militar în vederea pregătirii sale, iar ulterior, în caz de nevoie, să participe la activități cu caracter militar destinate apărării integrității teritoriale a statului.

Astfel, întru asigurarea îndeplinirii dispozițiilor normei constituționale, Codul penal incriminează faptele de eschivare, sub orice formă, de la executarea obligațiilor impuse în legătură cu realizarea misiunii de apărare a patriei. Respectiv, prin normă distinctă (art. 371 CP), se prevede răspunderea pentru absența nejustificată a persoanei din subordinea autorităților responsabile să asigure pregătirea militară a acesteia, precum și să coordoneze acțiunile ei în misiunile de apărare, faptă ce poartă denumirea de „dezertare”.

Acestea fiind arătate, necesitatea unei analize juridico-penale în detaliu a infracțiunii de dezertare devine incontestabilă, mai ales pentru țara noastră, ținând seama de trecutul ei istoric, de problema separatismului deocamdată nesoluționată, dar și de noile provocări la care suntem expuși în contextul geopolitic. Mai mult, schimbările majore ale mediului de securitate regional și internațional, apariția amenințărilor hibride, precum și aspirațiile Republicii Moldova de a se integra în arhitectura de securitate europeană, impune necesitatea proiectării și realizării unui sistem de apărare viabil, eficient și adaptat cerințelor actuale, pregătit pentru a riposta orice agresiune, fapt ce nu poate fi asigurat fără implicația factorului uman. De aceea, creșterea și menținerea capacității sistemului național de apărare nu poate fi asigurat fără a preveni

dezertarea, deoarece descurajarea și respingerea potențialelor atacuri și acțiuni subversive nu poate fi eficientă fără stabilitatea forțelor militare aflate la dispoziția autorităților competente.

În contextul exprimat, subliniem ideea că disciplina militară este cel mai important factor al capacității de luptă pentru oricare armată, deoarece ea definește subordonarea și asigură autoritatea, misiune imposibilă de realizat fără prezența permanentă a militarului în subordinea unității în care a fost repartizat, chestiune obligatorie pentru toți militarii și rezerviștii, fără deosebire de funcție ori statut social[76, p. 18].

Un alt factor ce stă la baza consolidării capacității de apărare care, de altfel, a determinat legiuitorul să incrimineze fapta de dezertare este devotamentul față de patrie. Or, potrivit art. 56 al Constituției RM, devotamentul față de Patrie este sacru. Fără îndoială, după cum consideră unii autori, această îndatorire are un conținut moral, deoarece impune cetățeanului o atitudine de respect față de trecutul, prezentul și viitorul țării, exprimarea devotamentului participativ la străduințele colective, cu scopul propășirii țării și identificării cu destinele ei.

Astfel, devotamentul față de țară privește în mod deosebit anumiți cetățeni, iar în sensul alin. (2) art. 56 din Constituție *„cetățenii, cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea”* [87, p. 85-91]. Rațiunea unei astfel de stipulări constă în faptul că funcțiile respective și calitatea de militar presupun, în cadrul îndeplinirii lor, drepturi și obligații ale puterii, care, după caz, se aduc la îndeplinire prin forța de constrângere a statului. Pentru categoriile respective de cetățeni, îndeplinirea obligațiilor ce le revin în cadrul autorității publice din care fac parte trebuie să fie făcută cu credință, adică cu devotament sacru și prezumat *a priori*. Numai prin subordonarea necondiționată a celui care exercită o funcție publică față de cerințele funcției, puterea de stat contribuie la afirmarea rolului de stat al întregului popor.

În respectiva ordine a expunerii, considerăm de cuviință ca studiul în materia incriminării penale a faptei de dezertare să fie inițiat de la examinarea doctrinei naționale ce s-a preocupat de cercetarea normei penale care încadrează dezertarea.

Astfel, examinând cu mare interes cadrul doctrinar național în materia incriminării faptei de dezertare, ne oprim privirea asupra lucrărilor semnate de consacratul Profesor universitar **X. Ulianoschi** care s-a preocupat, în mod corelat, de analiza juridico-penală a infracțiunii de dezertare, în conținutul lucrărilor sale scrise pe tema infracțiunilor militare.

Deci, prima problemă observată de autor asupra calificării faptei de dezertare este cea cu privire la durata absenței militarului din unitate sau alte locații în care desfășoară activități cu caracter militar. Aici autorul își pune întrebarea dacă „nu constituie eschivare de la serviciul militar, cazurile când militarul lipsește samavolnic din unitatea militară o oră, două, o zi sau

două, o săptămână sau mai multe?”. Tot el susține, în calitate de răspuns, că „în fiecare caz concret, militarul înțelege că se eschivează de la serviciul militar, de la îndeplinirea obligațiilor sale legate de serviciul militar, că încalcă disciplina militară și regulamentele militare pentru un timp mai mic sau mai mare și dorește sau admite aceasta” [148, p. 273].

Și totuși, continuând ideea sa în conținutul altei lucrări, același autor, menționează că „în ipoteza în care dezertarea a avut loc doar pentru câteva ore, formal, ea se consideră infracțiune, însă, în condițiile alin. (2) art. 14 CP RM, aceasta este lipsită de importanță și nu prezintă gradul prejudiciabil al infracțiunii, fapta în cauză n-ar trebui să constituie infracțiune” [146, p. 217-218].

Într-o altă lucrare, autorul **X. Ulianovschi**, enumeră absolut toate funcțiile pe care le îndeplinesc componentele infracțiunilor militare, referindu-se, cu această ocazie, și la infracțiunea de dezertare, menționând că acestea îndeplinesc următoarele funcții:

- „este un mijloc de constatare și de descriere a infracțiunii militare;
- servește drept bază de realizare a răspunderii penale, deoarece la răspundere penală pentru infracțiunea militară se trage persoana care a săvârșit o infracțiune militară. Absența în acțiunile persoanei a tuturor elementelor ce caracterizează infracțiunea militară exclude răspunderea pentru infracțiunea militară;
- componenta infracțiunii militare servește drept bază de delimitare a infracțiunilor între ele (de exemplu, infracțiunea militară de infracțiunea de drept comun);
- componenta infracțiunii militare servește drept temei de calificare a infracțiunilor” [149, p. 1].

Evident, contribuția autorului citat *supra* nu se oprește aici, în una din lucrările sale, fiind conturată ideea, și pe drept temei, că „infracțiunile militare se consideră infracțiunile prevăzute de Codul penal, contra modului stabilit de îndeplinire a îndatoririlor legate de serviciul militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor săvârșite de militari, precum și persoanele care petrec pregătirea militară obligatorie sau de rezerviști în timpul serviciului militar, pregătirii militare obligatorii, concentrărilor de instrucție sau de probă” [151, p. 202].

Profesorul **Al. Borodac**, printre valoroasele sale lucrări în domeniul dreptului penal, consacră o analiză distinctă și infracțiunii de dezertare. Consultând cu specială atenție opiniile sale cu privire la scopul infracțiunii în discuție, constatăm că autorul nu leagă existența infracțiunii de dezertare de perioada lipsirii de la îndeplinirea obligațiilor în cadrul satisfacerii serviciului militar. În concret, autorul menționează că „scopul eschivării de la serviciul militar poate fi absența de la SM pentru o anumită perioadă de timp sau absența definitivă de la SM, însă aceasta nu are relevanță la calificarea infracțiunii, aceste modalități de dezertare pot

influența stabilirea pedepsei făptuitorului. Nu are importanță termenul absenței nejustificate a militarului de la serviciul militar sau în unitatea militară” [13, p. 592].

După cum observăm, în doctrina penală încă mai există contradicții în privința perioadei de absență a militarului din unitatea militară în calitate de condiție obligatorie necesară a fi întrunită pentru calificarea infracțiunii de dezertare [19, p. 65]. Unii autori consideră că pentru a considera existența pericolului faptei este necesară scurgerea unei anumite perioade de timp, chestiune pe care o identificăm, de altfel, și în legislația penală a României, iar alți autori susțin că nu contează pentru calificare perioada lipsei militarului de la locul satisfacerii serviciului militar.

Remarcabilul autor **Al. Borodac**, în calitatea sa de titular al multor lucrări identificate în doctrina penală moldovenească care conțin valoroase idei cu privire la constatarea și calificarea faptei de dezertare, atunci când analizează componența prevăzută la art. 371 C.pen., cu importante constatări vine în privința calificării circumstanțelor agravante de la alin. (3), opinând că „se agravează răspunderea penală pentru acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

a) pe timp de război [19, p. 65]. Timpul de război începe din momentul declarării stării de beligeranță sau odată cu începerea de facto a acțiunilor militare și se sfârșește în ziua și ora încetării de facto a acțiunilor militare. În cazul în care [131] trupe sau grupe înarmate atacă sau invadează prin surprindere teritoriul Republicii Moldova, organele locale ale administrației militare sunt obligate să ia toate măsurile pentru respingerea atacurilor, fără a aștepta declararea războiului.

b) în condițiile de luptă. Prin condiții de luptă se înțelege aflarea unității (subunității) militare în condiții nemijlocite de pregătire de luptă sau în condiții de ducere nemijlocită a luptei (operației de luptă). Condiții de luptă pot fi atât pe timp de război, cât și pe timp de pace, când unitatea (subunitatea) militară ripostează atacului armat asupra teritoriului țării [13, p. 592-592].

Problematica încadrării juridico-penale a infracțiunii de dezertare i-a preocupat și pe autorii **S. Brînză** și **V. Stati**, care au dedicat un articol științific exclusiv examinării infracțiunii prevăzute la art. 371 CP. În lucrarea acestora identificăm valoroase opinii cu privire la situația actuală în materia aplicării legislației penale față de subiecții care se eschivează de la îndeplinirea obligațiilor de natură militară prin părăsirea unității militare sau neprezentarea la concentrare ori mobilizare. O constatare importantă aduc autorii pentru doctrina penală, atunci când susțin că „neprezentarea la serviciu ori la concentrare sau mobilizare – în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă – presupune omisiunea neautorizată a făptuitorului de a reveni, în împrejurările relevate, la serviciu ori la concentrare sau mobilizare” [163, p. 110-115].

Infracțiunea de dezertare mai este analizată de aceiași autori și în conținutul unor lucrări didactice. În una din ele, ne atrage atenția ideea exprimată de ei asupra esenței și pericolului care determină la incriminarea penală a faptei de dezertare, context ce se rotește în jurul ideii de disciplină militară. Or, după cum afirmă ei, „disciplina militară cere fiecărui militar să fie în permanență prezent la unitate sau serviciu, pentru a-și putea îndeplini întocmai sarcinile decurgând din programul pregătirii de luptă, iar absența militarilor din unitate este o dovadă evidentă de indisciplină, o încălcare flagrantă a datoriei ostășești. O asemenea faptă este de natură să tulbure activitatea unității sau a serviciului, activitate ce trebuie să se desfășoare în mod desăvârșit” [18, p. 1184].

Cu toate acestea, într-o altă lucrare semnată de aceiași autori, identificăm și o precizare asupra faptului că „în unele cazuri, ținând cont de specificul serviciului militar (serviciu special), nedepunerea jurământului militar de către persoana care a săvârșit o faptă prevăzută de Capitolul „Infracțiuni militare” al Codului penal servește drept temei de a libera această persoană de răspundere penală pentru fapta săvârșită (cu excepția cazurilor când acțiunile ei vor întruni o componentă de infracțiune cu caracter general) [21, p. 732].

În privința acestei poziții, avem unele rezerve, opinia noastră, înclinând mai mult spre ideea că momentul dobândirii statutului de militar nu coincide cu data depunerii jurământului, iar infracțiunea cu caracter militar este considerată și fapta de eschivare de la dobândirea statutului de militar pe diferite căi (automutilare, falsificare de acte, certificate medicale etc.).

Revenind la elementul „disciplină militară” ca element de căpătâi pentru încadrarea faptelor ce atentează la securitatea militară a statului, ținem să arătăm și opinia distinsului penalist **I. Macari** asupra esenței ce definește disciplina militară, dar și îndatoririle de bază ale militarului. Deci, în viziunea domniei sale, „una din condițiile necesare ale îndeplinirii cu succes a sarcinilor în cadrul Forțelor Armate ale Republicii Moldova este respectarea strictă de către militari a ordinii și a disciplinei în armată. Astfel, supușii militari trebuie să respecte atât legislația țării, cât și statutele militare. Persoanele care încalcă cerințele legilor și ale statutelor sunt trase la răspundere, inclusiv penală” [114, p. 463]. Nici nu încapă îndoială că rigorile satisfacerii serviciului militar au ca bază devotamentul, vigilența și disciplina militară care, spre deosebire de disciplina percepută în sens general, cea militară presupune un spectru mai larg de responsabilități, acestea fiind înscrise în conținutul regulamentelor militare. Mai mult, permanența respectării acestor rigori atrage după sine și necesitatea prezenței permanente în subordinea superiorilor, fapt imposibil de realizat fără prezență în unitatea militară în care supusul militar a fost repartizat.

Studii relevante asupra infracțiunilor militare, inclusiv a celei ce incriminează fapta de dezertare, întâlnim și printre preocupările autorului autohton **I. Slisarenco**. În viziunea sa, „prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile care se consideră săvârșite neîntrerupt, fără pauze în desfășurare” [136, p. 121]. După noi, aceasta este o constatare destul de relevantă, în condițiile în care ne ajută să stabilim cu exactitate cercul subiecților respectivei infracțiuni care, în principiu, este mult mai mare decât se crede la prima vedere. Cu toate acestea, s-ar fi cerut mai multă implicare în descrierea statutului subiecților predispuși și pasibili de a săvârși infracțiuni de dezertare. Or, condițiile în care trăim, dar și flexibilitatea legislației din domeniul militar, solicită mai multă concretizare în privința cercului de subiecți care pot săvârși infracțiunea de dezertare.

Din categoria autorilor ce au studiat problematica aplicării legii procesual penale în examinarea infracțiunilor de dezertare, îi menționăm și pe **I. Dolea, D. Roman** care în una din lucrările lor, trecând în revistă dispozițiile anterioare ale art. 37 CPC, subliniază că „această normă dezvoltă detaliat competența personală a judecătoriei militare, încadrând:

- 1) persoanele din efectivul de soldați, din corpul de sergenți și din corpul de ofițeri al instituțiilor expres prevăzute de pct. 1) art. 37 Cod de procedură penală;
- 2) persoanele atestate din efectivul instituțiilor penitenciare;
- 3) supuși ai serviciului militar în timpul concentrărilor (persoane care temporar sunt atrase de executiv pentru a exercita obligația de militar);
- 4) alte persoane referitor la care există indicații speciale în legislație: instituind rezerva completării cercului de persoane evidențiate mai sus, prin noi prevederi legale” [72, p. 302].

De asemenea, autorii concretizează că „la determinarea competenței personale a judecătoriei militare avea relevanță statutul de militar al persoanei, organizarea după principii militare a activității acestor persoane în cadrul instituțiilor menționate. Un alt factor hotărâtor la determinarea competenței personale îl constituie momentul comiterii faptei infracționale. Urmează a se observa calitatea pe care o are făptuitorul la momentul comiterii infracțiunii. Dacă infractorul la momentul săvârșirii infracțiunii avea o calitate care atrage competența personală, aceasta nu se păstrează prin pierderea calității până la momentul procesului penal, cu excepția cazului când fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu” [72, p. 302].

Cu toate că doctrina națională este mai reticentă în abordarea științifică a infracțiunii de dezertare, există un șir larg de multe alte lucrări care reflectă această problematică, vorbim aici de manualele de drept penal, ghiduri, curricule ce proiectează cursurile de drept penal în Universitățile din Republica Moldova, teze de licență, la care se mai adaugă și interpretări de practică judiciară, hotărâri explicative, dar și alte lucrări utilizate în procesul instruirii militare.

Deci, în pofida existenței unor lucrări autohtone ce abordează problematica dezertării din perspectiva legislației penale, totuși, volumul materialelor științifice, credem noi, este insuficient pentru a crea o bază teoretică puternică, necesară adaptării legislației naționale la exigențele internaționale. Însă aici nu e vorba doar de conectarea la cadrul juridic internațional în materia condamnării faptei de dezertare, ci și de necesitatea consolidării capacității juridice de intervenție în contracararea fenomenului dezertării, mai ales în spațiul geografic în care se află Republica Moldova, în contextul conflictelor regionale, în intersecția intereselor marilor puteri.

În aceste împrejurări, lipsa unui sistem de apărare propriu, bazat pe tehnică militară, inovații de ultimă oră, surse financiare pentru dezvoltarea infrastructurii militare în ansamblu, ne face și mai mult să contăm pe factorul uman care, prin curajul și devotamentul față de patrie, poate acoperi multe neajunsuri. În același timp, lașitatea și ignoranța manifestată prin dezertare ne slăbește și mai mult ca națiune, ca stat independent și suveran. De aceea, credem că redresarea situației în domeniu trebuie să înceapă de la cercetarea în amănunt a fenomenului dezertării în vederea formulării unui cadru legislativ eficient care prin măsurile sale cu caracter penal să reducă la maxim posibil, însăși intenția de a dezerta.

Toate aceste considerente ne determină și pe noi în a recurge la cercetarea complexă a fenomenului dezertării cu speranța că vom completa spațiul doctrinar moldovenesc cu surse valoroase de inspirație atât pentru legiuitor, cât și pentru cei care aplică legea în vederea contracarării și pedepsirii celor care dezertează în dauna interesului suprem al Republicii Moldova - cel de a-și apăra integritatea teritorială, suveranitatea și independența națiunii.

1.2. Analiza materialelor științifice publicate la tema tezei în alte state

În vederea formării unei baze doctrinare relevante, care să fundamenteze solid teoria incriminării faptei penale de dezertare, considerăm necesar a examina și literatura străină de specialitate, în special cea a statelor vecine cu o politică și tradiții militare comune, cu situație geopolitică similară, dar și a statelor cu o capacitate militară sporită, care recunosc prin legislația lor dezertarea drept faptă penală.

De la început, atenția o vom îndrepta asupra doctrinei penale române, în speranța că vom identifica idei valoroase care să ne inspire în procesul elaborării unui cadru juridic consecvent în materia incriminării faptei de dezertare.

Așadar, o lucrare dedicată exclusiv studiului asupra infracțiunii de dezertare aparține autorului român **I. Jurca** în conținutul căreia susține că „obiectul juridic special al dezertării îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă

militarii să efectueze serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie întotdeauna pregătiți să apere țara, să-și îndeplinească datoria lor constituțională și militară de apărare a Patriei” [94, p. 751].

Evident, suntem de acord cu asemenea opinie, numai că infracțiunea de dezertare nu constă doar din acțiunea de părăsire a unității militare, respectiv nu se reduce la periclitarea relațiilor sociale constituite cu ocazia satisfacerii serviciului militar, ci și din inacțiunea de a se prezenta la locul de concentrare, pregătire și mobilizare spre participare în acțiuni militare.

Multe lucrări importante identificăm, în literatura română de specialitate, sub redacția autorului **D. Cojocaru**. În una dintre ele, autorul susține că „atunci când un militar este arestat în perioada în care mai avea posibilitatea să revină de bunăvoie în unitate înainte de expirarea termenului, el nu va mai răspunde penal pentru comiterea infracțiunii de dezertare, întrucât se află la dispoziția organelor care au dispus arestarea. Prin urmare, infracțiunea de dezertare presupune o absență din unitate sau de la serviciu prelungită peste termenul stabilit de lege și numai dacă militarul a acționat în mod liber, având posibilitatea de a opta între revenirea la unitate sau rămânerea în poziția de dezertor” [51, p. 48]. Cu acestea suntem de acord și noi, însă ne întrebăm cum vor fi calificate acțiunile de părăsire a locului în care militarul ispășește pedeapsa cu arest disciplinar pe teritoriul unității?, deoarece el nu părăsește unitatea militară, ci locul de detenție, chiar dacă se află pe teritoriul unității sau în afara ei, în cel din urmă caz pericolul fiind mai mare decât în cazul infracțiunii de dezertare.

Într-o altă lucrare, autorul recunoaște că „dezertarea constă în absența în mod nejustificat de la unitate sau de la serviciu a unui militar mai mult de 3 zile în timp de pace și 24 ore în timp de război, fie prin plecarea fără învoire de la unitate” [52, p. 116]. Și aici ne apare o întrebare: Cum vor fi calificate acțiunile militarului care evadează din arest, dar rămâne pe teritoriul unității militare?

Preocupat în mod constant de problematica ce vizează infracțiunea de dezertare, autorul D. Cojocaru susține, prin textul unei alte lucrări, că „infracțiunea de dezertare se consumă în momentul împlinirii termenului de 3 zile și are caracterul de infracțiune continuă, astfel că starea de dezertare se menține până în momentul în care militarul dezertor se întoarce de bunăvoie la unitate, se predă autorităților ori este adus de forța publică la unitate” [50, p. 150-151].

Așadar, din cele constatate, observăm că legislația penală a României pledează pentru un termen de la care absența militarului să fie considerată dezertare, acesta fiind diferit în funcție dacă fapta se produce pe timp de pace sau de război. Evident, suntem și noi de acord cu o asemenea idee, însă am spune că pe timpul stării de urgență, de asediu și de război lipsa

militarului din subordinea autorității responsabile de asigurarea securității statului, măcar pentru un minut, generează un pericol destul de ridicat.

În jurul termenului de care se leagă chestiunea calificării faptei de dezertare, cu diverse polemici vine și distinsul penalist român **V. Dobrinoiu**. Acesta susține ideea precum că „ne aflăm în prezența infracțiunii numai atunci când termenul de trei zile (respectiv 24 de ore în timp de război) a expirat, absența nemotivată de la unitate sau serviciu durând în timp până la înapoierea sa din proprie inițiativă sau până la prinderea sa de către autoritățile abilitate. Activitatea ilicită (infracțională) încetează însă, respectiv, ia sfârșit la expirarea vârstei legale până la care subiectul activ al infracțiunii poate avea calitate de militar în termen” [69, p. 618].

Cu unele contribuții la dezvoltarea doctrinei penale românești vine și autorul **C. Popescu** prin lucrarea în care se expune asupra elementului subiectiv al infracțiunii cercetate. Adică, autorul susține că „infracțiunea de dezertare se comite cu intenție directă sau indirectă” [126, p.63]. Evident, autorul admite și situații când militarul intenționat dezertează pentru a-și atinge scopul infracțional, anume cel de a prejudicia interesele militare ale statului, însă, adesea acest tip de intenție, continuă prin întruchiparea sa în altă infracțiune, cea de trădare de patrie. De fapt, aceasta se întâmplă de mai puține ori în cazul dezertării. De obicei, infracțiunea de dezertare se săvârșește prin intenție indirectă, deoarece militarul nu-și dorește consecințele dezertării, însă le cunoaște, le admite și intenționat părăsește unitatea militară. Or, dacă vorbim aici de intenție directă, trebuie să ne oprim doar asupra intenției ce a ghidat fapta, nu și scopul ei, pentru că scopul militarului, atunci când părăsește unitatea militară, este de a se eschiva de la satisfacerea serviciului militar și nu prejudicierea capacității de apărare a statului.

O poziție asemănătoare o întâlnim și în lucrările autorilor români **O. Loghin** și **T. Toader**, atunci când s-au expus asupra semnelor subiective ale infracțiunii de dezertare. Potrivit lor, infracțiunea de dezertare „poate fi săvârșită și în scopul de a se eschiva de la serviciul militar în general, de a se eschiva de la exercitarea serviciului militar temporar, iar, uneori, și cu scopul de eschivare de la îndeplinirea unor anumite obligațiuni legate de serviciul militar (de exemplu, simularea unei boli pentru a se eschiva de la participarea la manevrele, instrucțiunile de câmp și instalarea, în legătură cu aceasta în punctul medical sau în spitalul militar)” [111, p. 610].

Trecând cu privirea peste literatura rusă de specialitate, ne atrage atenția lucrarea de doctorat a autorului **C.B. Михеев** pe tema: „*Răspunderea penală pentru abandonarea neautorizată a unei unități sau a unui loc de serviciu*” [175, p. 63]. În conținutul acesteia, identificăm importante tălmăciri ale esenței răspunderii penale pentru fapta de părăsire a unității militare, fiind descrisă cu lux de amănunte particularitatea respectivei infracțiuni, consistența pericolului social generat prin săvârșirea ei, calitatea subiecților infracțiunii de dezertare,

elementul intențional ce-i determină la săvârșirea faptei, dar și categoriile de sancțiuni ce urmează a fi aplicate.

O altă lucrare de doctorat elaborată pe tema: „*Dezertarea: Caracteristici penale juridice și criminologice*”, aparține autorului rus, **B. A. Шаповалов** [200, p. 55], în care examinează în detaliu specificul răspunderii penale pentru dezertare, dar, în același timp, și caracteristica criminologică a acestui tip de infracțiune. În mod evident, lucrarea ne oferă multe sugestii necesare a fi dezbătute și în conținutul cercetării noastre, mai ales pe segmentul laturii subiective în vederea identificării cauzelor și a condițiilor ce determină militarii să se eschiveze, prin dezertare, de la îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

Autorul rus **Г.И. Бушнев**, prin lucrările sale, ne pune la dispoziție interesante concepții cu privire la împrejurările ce au determinat săvârșirea infracțiunii de dezertare. Una dintre ele, destul de relevantă, se referă la modul de abordare a situației în care, anterior dezertării, militarul a fost adus ilegal în unitatea militară. În concret, domnia sa menționează că „problema răspunderii pentru abandonarea neautorizată a unor militari chemați ilegal la serviciul militar sau în serviciul contrar cerințelor legii nu poate fi soluționată numai pe baza faptului că persoana nu ar fi trebuit să satisfacă serviciul militar, dar că pentru a face acest lucru, este necesar să se țină seama și de motivele specifice care au împiedicat serviciul în rândurile Forțelor Armate.

Bunăoară, persoanele care nu au împlinit vârsta de recrutare și cele care, din cauza stării lor psihice, sunt recunoscute ca inapte pentru serviciul militar, nu pot fi supuse răspunderii pentru dezertare. În alte cazuri, această problemă trebuie soluționată în sensul că astfel de persoane pot fi subiecți ai infracțiunii în cauză [166]”.

Opinia noastră, cu privire la problematica abordată de autor, este una neutră și se întemeiază pe ideea că toate actele ce dovedesc statutul subiectului de militar, în cazul în care au fost întocmite ilegal, devin nule, respectiv și statutul presupusului militar este nul, iar pe cale de consecință acesta nu poate avea calitatea de subiect al infracțiunii de dezertare. Însă, cum rămâne cu serviciul militar prestat efectiv de persoana care nu era obligată în a-l presta? Credem totuși că odată ce persoana a satisfăcut serviciul militar, chiar neîntemeiat, pe timpul satisfacerii acestuia urmează să suporte toate consecințele pe care le impune acesta, inclusiv și răspunderea pentru orice abatere, iar persoana vinovată de încadrarea lui în forțele armate fără temei legal, tot urmează să răspundă.

Asupra aceleiași idei se expune și autorul **А.А. Осипов**, venind să remarce faptul că „un cetățean căruia i se atribuie ilegal responsabilitățile serviciului militar ca urmare a recrutării sale ilegale nu face obiectul unei infracțiuni împotriva regulilor serviciului militar. Însăși prezența acestui cetățean în serviciul militar este ilegală, motiv pentru care nu ar trebui protejată prin

măsurile de drept penal, ci altele potrivit legii” [180]. Evident, faptul încadrării ilegale în forțele armate nu constituie subiect de discuție pentru materia dreptului penal, ci urmează a fi soluționată cu aplicarea altor forme ale răspunderii juridice, pe când dreptul penal se va preocupa doar de sancționarea faptei de dezertare, indiferent de calea dobândirii de către militar a acestui statut.

Un alt autor, **A.И Папор**, atunci când analizează latura subiectivă a infracțiunii de dezertare, susține că „legislativ proiectarea laturii obiective a infracțiunii determină lista semnelor obiective semnificative din punct de vedere juridic ale acestei componente, însă latura obiectivă a unor infracțiuni formulate diferit în lege se reflectă diferit în conștiința făptuitorului” [190, p.496].

Despre cazurile de exceptare de la răspunderea penală pentru dezertare, identificăm în literatura rusă de specialitate importante mențiuni ce aparțin savantului **О.В Белокуров**, invocând că „numai acele cazuri ce privează în mod obiectiv militarul de posibilitatea de a continua serviciul militar pot fi considerate motive întemeiate de părăsire fără autorizație a unei unități sau a locului de serviciu, iar acestea pot include:

- acțiuni de informare a colegilor, comandanților și superiorilor;
- aprovizionarea cu alimente inadecvată sistematic;
- lipsa îngrijirilor medicale necesare;
- o amenințare vulnerabilă la adresa vieții sau sănătății, a drepturilor militarului sau

a altor persoane aflate într-o situație specifică” [162, p. 21-23].

Cu importante constatări în privința naturii juridice a incriminării faptei de dezertare vine și autorul **Н.А. Петухов**, iar potrivit uneia dintre ele, se susține că „în practică, se pune adesea problema distincției între infracțiunile militare și contravențiile similare. Principalele criterii de distincție între infracțiunile militare și abaterile disciplinare sunt considerate a fi tipul (natura) ilegalității și pericolul social al infracțiunii” [182, p. 65].

Autorul rus **А.А. Акопов**, atunci când analizează latura obiectivă a infracțiunii de dezertare „se bazează pe poziția general acceptată conform căreia latura obiectivă este formată doar printr-un act care vizează un obiect specificat pentru o anumită infracțiune, iar toate celelalte acțiuni care nu au legătură cu încălcarea unui anumit obiect nu sunt incluse în latura obiectivă a infracțiunii, ele pot contribui doar la implementarea acesteia, care este acoperită de complicitate” [192, p. 71-72]. Deși aparent autorul indică asupra semnelor componentei infracțiunii de dezertare, nu prea este clară poziția sa asupra infracțiunii concrete de dezertare. Or, această categorie de faptă se manifestă prin caracterile sale proprii, de obicei, acțiuni de părăsire a unității militare sau a altor locații unde își satisface serviciul militar, dar și inacțiuni ce

fac posibilă neprezentarea militarului sau rezervistului la îndeplinirea obligației de apărare a Patriei. Mai mult, infracțiunii de dezertare nu-i prea este specifică complicitatea, pentru că dacă părăsesc unitatea militară doi militari care s-au favorizat reciproc, atunci suntem în prezența unei circumstanțe agravante. În cazul în care un militar a părăsit unitatea militară ajutat de alți militari, atunci aceștia din urmă nu pot fi considerați dezertori.

În încheierea analizei doctrinei ruse, ținem să arătăm și opinia autorului **B.A. Шаповалов** care în privința pericolului social al infracțiunii de dezertare, spune, și pe bună dreptate, că „destrucțiunea statalității începe, de regulă, cu descompunerea forțelor armate. De aceea, ordinea și disciplina militară trebuie privite nu doar ca factori de asigurare a apărării împotriva inamicului extern, ci și ca indiciu al stabilității interne a statului. Infracționalitatea militară este produsul condițiilor sociale negative. Acestea contribuie la demoralizarea tinerilor, inocularea experienței criminale în mediul militar, la refuzul de satisfacere a serviciului militar” [200, p. 7-8].

Evident, la formularea conținutului normei ce va incrimina fapta de dezertare, este esențial a se cunoaște cauzele ce determină acest fenomen, dar și consecințele sale asupra ordinii militare, securității naționale, a ordinii sociale și de drept. Or, nu poate fi combătut un fenomen sau altul, fără a se cunoaște izvorul apariției și efectele negative, dar mai cu seamă victima spre care se îndreaptă aceste efecte, în condițiile în care dezertarea prezintă un pericol greu de măsurat.

Drept concluzie, constatăm că doctrina rusă inundă în lucrările științifice ce au ca temă de cercetare infracțiunea de dezertare, probabil din considerente ale tendințelor politicii expansioniste ale Federației Ruse, din cauze ce determină concurența în dezvoltarea sistemului de apărare sau poate din năzuința asigurării unui nivel sporit de securitate națională. De altfel, acest stat a fost întotdeauna recunoscut după politica sa militară, acolo unde a pus accentul pe factorul uman, instruirea militară a populației, înarmare, supraveghere și vigență permanentă.

Importante cercetări științifice pe tematica dezertării se impun și în doctrina Ucrainei, mai ales după obținerea independenței. În mod special, ținem să prezentăm cercetările autorului **B.O. Навроцкий**, care și-a dedicat întreaga carieră studiului infracțiunilor militare în contextul dreptului penal internațional. Acesta analizând cu lux de amănunte istoria dezvoltării legislației penale militare, a caracterizat elementele individuale ale faptelor cu caracter militar, a relevat diferențele dintre infracțiunile militare și abaterile penale și disciplinare generale [177, p. 44]. După noi, studiul la nivel internațional a infracțiunii de dezertare este unul determinant pentru dezvoltarea doctrinei unui stat, în condițiile în care reglementarea izolată a unor infracțiuni, în special a celei de dezertare, nu constituie o soluție, chiar în pofida specificului de reglementare și

dezvoltare militară pe care îl are fiecare stat. Or, atunci când majoritatea țărilor lumii, mai ales cele europene, se unesc în blocuri pentru a unifica sistemul comun de apărare, precum și de apărare a statelor care nu dispun de mijloacele proprii de apărare, reglementarea răspunderii pentru dezertare, de asemenea, trebuie să cunoască reguli și principii comune [178].

Valoroase contribuții la dezvoltarea doctrinei penale ucrainene aparțin și autorilor **B. M. Стратонов** și **Е. Л. Стрельцов** care în conținutul monografiei „*Infracțiuni militare: caracteristici juridico-penale și criminologice*” au investigat politica militară a Ucrainei și au dezvăluit problemele în reformarea forțelor de ordine militare, sfera creării unui sistem eficient de combatere a crimelor militare, au oferit o descriere criminologică și au descris modalitățile de prevenire a infracțiunilor săvârșite în rândul personalului militar [191, p. 206].

În opinia noastră, combinarea cercetării aspectului juridico-penal cu cel criminologic al infracțiunii de dezertare este unul actual și benefic, deoarece pe segmentul analizei laturii subiective, o mare contribuție la înțelegerea percepției intelective a dezertorului o are doar știința criminologiei. Indiscutabil, la fundamentarea științifică a normei care să prevadă răspunderea penală pentru dezertare, în mod obligatoriu trebuie să se țină cont de cauzele și condițiile ce determină un anumit comportament infracțional, dar și de metodele, precum și de felurile pedepselor ce urmează a fi aplicate în vederea atingerii scopului răspunderii penale.

Autorul **М.И. Карпенко**, în una din monografiile sale prezintă o analiză sistematică a originilor și genezei răspunderii penale pentru crimele de război. În mod special, acesta a studiat problema istoriei formării sistemului crimelor de război, dreptului și ordinii militare ca obiect al protecției dreptului penal, a oferit o analiză detaliată elementelor obiectiv-subiective ale crimelor de război, înaintând propuneri de revizuire a conținutului atât al obiectului generic al crimelor de război, cât și a sistemului lor în ansamblu [171, p. 65]. Este adevărat că pentru creșterea nivelului de reglementare și în materie penală, este nevoie de a fi cunoscută în detaliu evoluția fenomenului infracțional ce se cere a fi incriminat, dar și caracterul normelor anterioare, gradul lor de eficiență, neajunsurile și confuziile pe care le-a creat în timpul aplicării, chestiune necesară pentru a trage învățăminte, a evita greșeli, dar și pentru consolidarea sistemului juridic de reglementare.

În doctrina Armeniei, cu valoroase lucrări ce au ca temă analiza juridico-penală a infracțiunii de dezertare, precum și a altor infracțiuni militare, se face remarcat autorul **G. Harutyunyan**. Autorul este preocupat în mare parte de modul de respectare a drepturilor omului în cadrul Forțelor Armate ale Armeniei. În acest sens, se menționează că „problema drepturilor omului în forțele armate este întotdeauna un obiect de preocupare la nivel local și internațional. Cu toate acestea, în cadrul Forțelor Armate ale Republicii Armenia, violența fizică, sinuciderile

nu sunt noutăți și de multe ori încă circulă din tradițiile venite de la armata sovietică și nu sunt o consecință a raporturilor statutare” [159, p. 341-345]. Anume autorul intenționează să arate aici cauzele principale ale dezertării, străduind a veni și cu recomandări ce ar diminua fenomenul dezertării. De altfel, această situație este specifică și Republicii Moldova, unde majoritatea cazurilor de dezertare țin de comportamentul vicios al camarazilor mai mari, alimentația proastă, condițiile de cazare la limita de jos a necesarului, atitudinea superiorilor etc. De aceea, la elaborarea studiului preconizat, vom ține seama și de lucrarea autorului menționat, având speranța că vom găsi soluții inspirate pe care, în urma adaptării la condițiile legislației naționale, să le punem și legiuitorului nostru cu ideea că vor fi mai eficiente și în stare să acopere deficiențele actuale.

Examinând doctrina europeană în materia cercetării științifice a infrațiunii de dezertare, găsim valoroase analize și concepte în literatura italiană de specialitate. Bunăoară, în unele surse se spune că „pe timpul lui **L. Cadorna**, a fost necesară sancționarea criminalității sociale, în ochii responsabililor și a tuturor, păstrând astfel organizarea armatei, indiferent de drepturile persoanei. Acesta a fost și raționamentul cu care Luidji Cadorna, la fel ca și Sidnei Sonnino, președinte al Consiliului de Miniștri al Italiei (1909-1910) au implementat de bunăvoie o politică de lipsă de sprijin pentru soldații care căzuseră prizonieri în mâinile inamicului, considerați vinovați că s-au predat și din acest motiv lăsați singuri și neprotejați de guvernul italian, în încercarea de a convinge orice imitatori. Tot atunci, Luidji Cadorna în calitate de „legiuitor” a adăugat reguli referitoare la lașitatea, care prevedea pedeapsa cu moartea pentru militarii care „se predau inamicului, își abandonează postul sau nu face posibilă apărarea” [92, p. 584].

Potrivit unor surse de specialitate italiene, „din perspectiva clasificării dezertării, comportamentele sunt foarte diferite, de la trecerea la inamic, până la cazurile mai frecvente de plecare din departamente spre interiorul țării sau întârzierile la revenirea după un concediu sau o misiune. Puțin peste 6.000 de militari au fost condamnați pentru infrațiuni de acest tip, în timp ce aproximativ 93.000 erau cei condamnați pentru că au plecat sau nu s-au întors în timp ce unitatea se afla în spatele frontului, în repaus. Toate acestea sugerează că, în marea majoritate a cazurilor, soldatul a fost mânat de dorința de a se sustrage de la obligațiile militare, chiar și pentru puțin timp, mai degrabă decât de o încercare de a dezerta definitiv” [83, p. 392].

După cum observăm în doctrina italiană mai veche, infrațiunea de dezertare cuprindea, pe lângă acțiunea de părăsire și inacțiunea de prezentare, și fapta de predare inamicului, în legislația multor state, această faptă fiind calificată drept infrațiune distinctă de dezertare.

După teoria juridică a autorului italian **Brunelli M.**, „în conținutul cadrului normativ complex care conturează infrațiunile de absență de la datorie, distinge infrațiunile penale în

funcție de faptul dacă infracțiunea constă în neîndeplinirea datoriei sau în întreruperea arbitrară a acesteia. În prima ipoteză, articolul 151 din Codul Penal Militar de Pace, pedepsește cu infracțiunea de neprezentare la datorie soldatul care, fiind chemat la arme pentru a îndeplini serviciul militar, nu se prezintă, fără un motiv întemeiat, în termen de cinci zile de la convocare” [23, p.712].

Astfel, observăm că legislația penală italiană condamnă fapta de dezertare doar în cazul neprezentării la arme într-un anumit interval de timp. De fapt, un asemenea stil de reglementare am întâlnit și în legislația multor state europene, dar și a unora din fostul lagăr socialist, idee la care ne gândim și noi să o examinăm în cadrul studiului științific preconizat.[117]

Cu deosebite contribuții la dezvoltarea cadrului juridic italian, se impun autorii **G. Landi, V. Veutro, P. Stellacci, Verri P.** În una din lucrările lor comune, susțin că „așa-numitei dezertări improprii, un profil de interes deosebit a fost ridicat de identificarea conceptului de justă cauză, care a fost interpretat în mod diferit. În acest sens, au mai afirmat că trebuie să fie vorba de un impediment de natură tranzitorie și bruscă, care poate fi fizic sau moral, fără a merge însă până la a integra extremele forței majore sau a stării de necesitate, fiind suficient ca, potrivit aprecierii judecătorului, să fi existat o condiționare a conduitei prin care absența să apară lipsită de valoarea atribuită acesteia” [96, p. 33].

Informații importante cu privire la infracțiunea de dezertare identificăm și în doctrina poloneză. În acest sens, în lucrarea semnată de **R. Pietrzak**, se face distincție între infracțiunea de dezertare și cea de retragere arbitrară. Autorul menționează că „semnul distinctiv al dezertării este intenția de a se abține permanent de la efectuarea serviciului militar, în timp ce în tipul retragerii arbitrară, soldatul intenționează să revină la locul de serviciu. Distincția dintre aceste două fapte a fost făcută la începutul secolului al XX-lea și este aplicabilă în prezent în dreptul penal militar al multor țări” [128, p. 299].

În contextul arătat, trebuie să recunoaștem că diferențierea dintre dezertare ca o părăsire permanentă a unității militare și părăsire temporară a serviciului militar nu se întâlnește în legislația multor state. Cu toate acestea, legislația penală a României face diferență între dezertare și absența nejustificată de la exercitarea serviciului militar după timpul lipsei militarului. După noi, ar fi o idee rațională dacă am face și noi o asemenea diferențiere, însă lipsa temporară, spre exemplu, pentru o perioadă de mai puțin de 3 zile să fie calificată drept contravenție.

Un alt autor polonez, **Dr. Jarosz**, susține că ar putea fi scutit de pedeapsă penală pentru dezertare militarul care a revenit voluntar în unitate (într-un termen de cel mult două săptămâni, iar în timp de război, cel mult o zi) [93, p. 41-84]. Desigur, e și aceasta o formă de liberare de

răspundere penală, ceva mai deosebită ce nu o găsim în legislația nici a unui stat. Cu toate acestea, credem că întoarcerea în unitatea militară după părăsirea ei samavolnică nu este o renunțare la infracțiune, deoarece dezertarea se consumă din momentul părăsirii unității militare. De asemenea, nici nu poate fi considerată o condiție de liberare de la răspundere penală, ci mai degrabă o circumstanță atenuantă ce ar reduce din mărimea pedepsei și atât.

În doctrina germană, prin lucrările sale ce abordează atitudinea psihică a dezertorilor, s-a impus autorul **J. Warburg** care descrie logica acțiunilor săvârșite de dezertori, frustrările și teama de a lupta, precum și presiunile din interior din partea camarazilor mai mari. În lucrarea sa autorul descrie cu lux de amănunte psihologia militarului tentat să dezerteze, precum și sentimentul intențional în momentul săvârșirii infracțiunii de dezertare [156].

Literatura de specialitate austriacă este interpertrunsă de teoriile lui **Kl. Amann** în privința ideii de dezincriminare a infracțiunii de dezertare [2, p. 3-4]. De altfel, legislația penală a Austriei nu prevede dezertarea ca infracțiune, însă aceasta nu înseamnă că nu există alte forme de descurajare a dezertării, una din ele fiind stimularea la a satisface serviciul militar prin diferite sporuri cu caracter financiare priorități și facilități de orice fel.

Potrivit autorului irlandez, **Z. Hautzinger**, „în Irlanda, atât legea de bază din 1922, cât și cea ulterioară, care a intrat în vigoare în 1937, a subliniat că legislația militară este aplicată de către personalul Tribunalului militar care sunt înființate pentru a judeca încălcările legii. Acest fapt presupune instituirea unui sistem autonom de justiție penală care, în trecut, a fost atât de izolat încât până în 1983 nici măcar sistemul de căi judiciare de atac nu erau admise” [90, p. 87-92].

Doctrina americană cunoaște importante contribuții din partea cercetătorului **W. Anderson** care susține cu multe argumente ideea că „infracțiunea de dezertare este o componentă asemănătoare absenței fără permis, chiar dacă poate presupune o pedeapsă mai severă” [3, p 87].

În Serbia, unul dintre cei mai remarcabili autori care s-a preocupat în mod constant de problematica calificării infracțiunii de dezertare este **I. Brlić**. În una din lucrările sale, autorul menționează că „dezertarea este caracteristica recruților și soldaților pentru a evita obligațiile militare în război sau pace. O persoană care nu ascultă de autoritățile militare este numită dezertor sau fugar militar. Motivele sunt în mare parte fizice (teama de moarte sau rănire) sau morale (dezacord cu politica părții pentru care soldatul ar trebui să lupte, obiecție de conștiință) [22].

Doctrina columbiană în materie de dezertare este puternic influențată de opiniile autorului **M. S. Vilder**. Potrivit uneia din ele, infracțiunea de dezertare provine din crearea unui

ilicite care se constituie instantaneu, deoarece în momentul efectuării abandonului de serviciu, voința subiectului este de fapt desăvârșită, plecând din rândurile instituțiilor militare [153, p. 61].

Un alt autor columbian **J.L. Martin** menționează că infracțiunea de dezertare este cunoscută de justiția militară, printr-o procedură penală, care poate dispune arestarea și condamnarea persoanelor care părăsesc fără motiv, acestea fiind trimise în locurile de izolare care se află stabilite în cadrul brigăzilor sau unităților militare, după care instanța stabilește dacă acestea s-au sustras de la îndeplinirea îndatoririlor militare, fără autorizație legală [116, p. 15-36].

În același timp, în doctrina columbiană întâlnim și un spectru larg de opinii prin care este criticată pedeapsa cu închisoare pentru dezertare. Bunăoară, din analiza perspectivei drepturilor omului, **D.G. Edgar** menționează că cel mai bun cadru legal pentru infracțiunea de dezertare, într-o societate din ce în ce mai liberă și umanizată, la un nivel legal, precum cel columbian, nu poate presupune inevitabil impunerea sancțiunii închisorii împotriva dezertorilor, iar judecătorii militari sau chiar comandanții trupelor pot examina impunerea unor măsuri care sunt mult mai congruente cu libertățile fundamentale ale celor încorporați, astfel încât acțiunea autorităților militare să fie mai în concordanță cu valorile pe care le proclamă statul social de drept columbian [79, p. 76].

În același sens se pronunță și autorii **P. Lozano și Al. Adilfo**, potrivit cărora, jurisdicția penală militară trebuie să fie supusă principiului demnității umane și la protecția drepturilor fundamentale ale soldaților aflați sub controlul ocrotirii juridice, deci este evident că aplicarea infracțiunii de dezertare împotriva celor care sunt recrutați în cadrul mandatului de serviciu militar obligatoriu pot implica o exercitare disproporționată a puterii sancțiunii autorităților militare, prin restrângerea voinței indivizilor cu limitarea maximă care există în interiorul unui stat, care este privarea de libertate a oamenilor și stabilirea de pedepse împotriva lor, făcând necesară începerea examinării altor căi legale decât urmărirea penală pentru a se ocupa de cei care decid să defecteze serviciul militar, astfel încât intrarea și permanența în serviciul militar să se adapteze la un cadru umanitar [113, p. 81].

O idee similară întâlnim și la autorii **Q. Cuevva și T. Loza**, în opinia cărora, răspunderea penală pentru dezertare poate reprezenta o restrângere puternică a drepturilor persoanelor care sunt deținute și condamnate pentru această infracțiune stabilită în Codul penal militar. Obligația care presupune serviciul militar prin impunerea de sancțiuni penale împotriva dezertării are un impact negativ asupra libertății oamenilor și poate reprezenta exercitarea autoritarismului de către Stat, în măsura în care acesta poate deveni o sarcină juridică substanțială pentru cei care prestează serviciul, sub amenințarea unui proces și o pedeapsă lungă cu închisoarea militară,

care le poate afecta demnitatea și să-și aleagă liber proiectul de viață în cadrul democrației columbiene în afara instituțiilor militare [58, p. 5-27].

Doctrina spaniolă este dominată de lucrările autorului **L.B. Lorca**, care consideră că „o concepție democratică a pedepsei pentru dezertare nu ar trebui să aibă în vedere interiorizarea unei anumite discipline, ca împlinire orientată unic spre resocializare și reinsertia socială a militarilor” [112, p. 47-69].

Un alt doctrinar spaniol, **C. Cueva**, într-un articol de investigație, indică că dezertarea, după cum și alte crime militare, ar trebui considerată numai în timp de război, iar justiția obișnuită fiind însărcinată să judece militarii și poliția în timp de pace. De asemenea, considerând că „într-un stat de drept, programele de sancțiuni ar trebui să afecteze cât mai puțin posibil libertățile civile, autorul mai susține că intervenția excesivă a legii penale este o negare a legitimității acesteia și deschide lacune periculoase pentru detenția arbitrară și capricioasă” [57].

Într-adevăr, la elaborarea normelor penale ce vin să incrimineze infracțiunile militare, conceptele în raport cu infracțiunile ce vizează civilii trebuie să fie diferite. În același timp, este recomandabil ca libertățile fundamentale ale civililor trebuie privite dintr-o altă optică în comparație cu cele ale militarilor. Or, militarul, deși este limitat în deplasare, nu putem spune că nu este liber, respectiv acesta nu poate invoca în calitate de cauză a dezertării necesitatea de a fi în libertate, în afara unității militare. De altfel, obligațiile cu caracter militar ale cetățenilor nu le îngăduiesc drepturile, ci îi impun la devotament și sacrificiu de dragul Patriei.

O altă idee interesantă ce vizează fapta de dezertare este înaintată de autorul **J. M. D. Rodríguez**. În opinia sa, dezertarea, pe lângă elementele obiective ale nelegalității pe care le conține (abandonarea, refuzul de a rămâne sau de a ocupa o funcție în condițiile indicate etc.), există un element subiectiv de „lașitate” nedreaptă. De aceea, în ciuda caracterului fundamental obiectiv al ilegalității, există unele cazuri în care nu se poate decide dacă o conduită este ilegală sau se bazează exclusiv pe o confruntare între ceea ce s-a întâmplat cu adevărat și ceea ce intenționează sistemul juridic, ca să se întâmple [133, p. 14].

În mod evident, dezertarea în toate cazurile indică asupra unei lașități vădite din partea militarului care descrie o stare psihologică a sa de frică sau de egoism față de patrie și valorile pe care le promovează aceasta. Adesea ignoră să înțeleagă că apărarea patriei este o îndatorire fundamentală, specifică oricărei țări independente, care nu admite imixtiunea altor țări sau încercarea de a fi subjugată, e o chestiune de principiu, identificare și libertate națională.

Doctrina portugheză este profund străbătută de abordările științifice ale autorului **F. Dias**, potrivit căruia, infracțiunea de dezertare „este integrată prin succesiunea și combinarea a două elemente într-o unitate structurală de conduită – o acțiune sau o omisiune directă (absența sau

neprezentarea voluntară) și o omisiune ulterioară (menținere) în situația nelegitimă) care va dura în timp până la încetarea voluntară sau involuntară (prezentarea sau capturarea)” [67, p. 193]. În mod evident, apreciem ideea expusă de autor, numai că aflarea militarului în afara unității militare, spre exemplu, la domiciliu, nu este una ilegală, deoarece are dreptul la domiciliu. De aceea, nu faptul aflării în afara unității militare trebuie de tratat ca fiind ilegal, ci lipsa din unitatea militară având caracter ilicit.

Un alt renumit autor portughez, **C. Taipa** consideră că dezertările efectuate în regimul anterior al recrutării nu mai sunt pedepsite. De altfel, nimic nu relevă că s-a produs o modificare a concepției legislative cu privire la nelegalitatea faptului, fie în privința faptului descris, fie în privința interesului juridic protejat [143, p. 110]. Da, e și normal ca problema dezertării să fie pusă doar pe umerii celor care sunt chemați la satisfacerea serviciului militar și nu se prezintă, nu și pe seama celor care, din motive de sănătate, nu sunt apti pentru serviciul militar, chiar nici pe seama recruților care sunt apti pentru serviciul militar, dar nu au atins vârsta cerută de lege.

Multe cercetări în materia proceselor judiciare de examinare a infracțiunii de dezertare aparțin autorului turc, **M. Yayla**, care menționează că în deciziile sale, Curtea Constituțională subliniază caracterul excepțional al ordinii militare, atunci când examinează chestiunile cu privire la dezertare indicând, totodată, că pot exista reglementări specifice acestei structuri, certitudini și legalități [157].

De asemenea, autorul mai subliniază că principiile nu trebuie ignorate. Pedepsa militară nu definește „infracțiunile militare” și nu ia în calcul „infracțiunile pur militare”. Acest moment, prin urmare, este supus criticii pe baza principiului certitudinii și legalității [158, p. 271-280].

Pe bună dreptate, autorul citat susține că elaborarea normelor penale menite să condamne infracțiunile militare trebuie să aibă la bază principii proprii, distincte de cele ale infracțiunilor ce atentează la ordinea publică sau interesele patrimoniale și economice ale țării. Or, în cazul dezertării urmează cu minuțiozitate de examinat esența principiilor ce promovează patriotismul, responsabilitatea cetățenească, devotamentul, onoarea și demnitatea.

După autorul brazilian, **F. Ricardo** termenul de dezertare are puterea de a declanșa o procedură de cercetare în cadrul acțiunii penale. Începutul acesteia, deși nu este indicat expres în norma procesuală, va avea loc după comunicarea celor întâmplate, adică absența nejustificată mai mult de opt zile de la serviciu sau de la locul de muncă [82].

Observăm că legislația penală a Braziliei califică fapta de absență de la îndeplinirea serviciului militar drept dezertare, dacă aceasta s-a produs într-o anumită perioadă de timp și, în principiu, e mai mare decât cea prevăzută în legislația altor state, adică de 8 zile. De altfel, credem că termenul de opt zile e prea mare pentru a considera dezertarea, în condițiile în care

riscul este mult mai mare. Or, întinderea riscului și a pericolului asupra capacității de apărare a țării depinde de perioada timpului în care militarul trebuie să stea de veghe la straja țării, și nu din momentul începerii unei stări de urgență, de asediu sau de război.

În doctrina penală a Ecuadorului, remarcabile cercetări identificăm sub semnătura autorilor **R. Marco și N. Aucapina** care susțin că este esențial de reținut faptul că legislația penală sancționează doar dezertarea în perioade de conflict, dar dacă funcționarul își abandonează atribuțiile în timp de pace, pe o perioadă de trei sau mai multe zile consecutive, acesta este demis, ca orice alt funcționar public, conform Legii organice a serviciului public. Această situație este contrară principiilor onoarei, disciplinei și loialității care caracterizează funcțiile îndeplinite de un militar, și consideră că este necesar ca conduita abandonului în timp de pace, fiind ca o formă de dezertare, să fie sancționată cu pedepse, proporțional cu gravitatea conduitei suportate de cei care acționează în acest fel [115, p. 143].

Printre altele, fapta de dezertare nu este luată în serios de unele țări care, în esență, au o infrastructură militară dezvoltată unde se exclude la maxim prezența omului, dar sunt și în relații de prietenie cu toate țările lumii. Alte țări, în general, nu incriminează penal dezertarea.

Întru dezvoltarea doctrinei penale franceze, cu numeroase contribuții se înscrie **J.M. Carbasse**. Autorul se preocupă, în mare parte, de aspectul aplicării răspunderii penale pentru dezertare, unde, în una din renumitele sale lucrări, constată că „în timp ce anumite decizii corespund fundamentelor pedepsei Ancien Régime, și anume, exemplaritatea, suferința și expunerea puterii, tribunalul militar folosește reglementări diferite care se îndepărtează uneori de spiritul Codului militar. Spre deosebire de justiția penală, justiția militară, în codul său și în practică, nu tolerează motive care urmăresc să justifice acțiunea de dezertare” [24, p. 226].

Astfel, observăm că o bună perioadă de timp, legiuitorul francez a decis să separe infracțiunile militare de celelalte prin elaborarea Codului militar, după noi o chestiune fără mare importanță, deoarece principiile ce stau la baza tuturor infracțiunilor sunt comune și pentru cele militare, iar cele ce în mod suplimentar sunt atribuite acestor categorii specifice de infracțiuni, urmează a fi elaborate și examinate la nivel doctrinar. Desigur, înțelegem că la fundamentarea legislației penale pentru infracțiunile militare trebuie să țină cont și de principii specifice, însă acest motiv nu justifică pe deplin necesitatea consacrării unei codificări distincte.

Unele contribuții în domeniul cercetării acțiunilor de dezertare, aparțin și autorului francez **L. Dechêne**, care descrie ostilitățile din America săvârșite odată cu cucerirea englezilor, unde numărul bărbaților dezertori, inclusiv civili și milițieni, a fost estimat la aproximativ 15.000 în 1755 și a continuat să crească în acea perioadă [61, p. 306]. Evident, deși nu prezintă un caracter științific, constatările autorului vin să confirme cauza principală a dezertării, ceea ce

merită de luat în seamă, atunci când examinăm latura subiectivă a respectivei componente de infracțiune. Mai mult, condițiile externe și împrejurările în care s-au dezvoltat statele europene, impun a cerceta cauzele și impactul dezertării cu mai multă atenție, ceea ce au și făcut marile puteri de-a lungul istoriei. Din aceste considerente, nici nu are de unde lipsi cultura cercetării și abordării doctrinare a fenomenului dezertării, fiind studiate cu lux de amănunte repercusiunile, pericolul și implicația infracțiunilor de dezertare asupra dezvoltării capacității de apărare.

Alt autor francez, care se expune asupra cauzelor dezertărilor în Franța, este și **A. Lachance**, cel care susține că starea de război are repercusiuni, iar criminalitatea soldaților este la apogeu, ceea ce este fără echivalent între clase sau perioade în coloniile franceze [95, p. 109].

Ce e drept, pentru statul francez, dezertarea se face mai proeminentă în cadrul coloniilor sale, fenomen ce indică o nesupunere din partea celor ce sunt obligați să satisfacă serviciul militar sub jurisdicție străină. De aceea, considerăm că abordările față de infracțiunea de dezertare urmează a fi altfel în comparație cu țările ce nu au un sistem colonial de guverne, dar și față de țările ce nu au un sistem propriu de apărare, ori fac parte din blocuri militare.

După cum observăm, rigorile legislației penale a unor state înalt dezvoltate sunt altele, fapt care a impus și un grad de abordare doctrinară mai accentuat, ținându-se cont de trecutul istoric al țării, de categoria intereselor promovate, de zona geografică sau exigențele de vecinătate.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Examinarea cadrului doctrinar pe segmentul cercetării problematice de încadrare juridico-penală a faptei de dezertare, constatăm că de aceeași tematică s-au preocupat și alți autori ai domeniului de referință, insistând al menționăm pe Profesorul Ulianovschi X., Al. Borodac, S.Brînză, V. Stati, I. Macari, Al. Mariș, R. Cojocaru, I. Slisarenco, I. Dolea. Din autorii străini care s-au preocupat constant de problematica incriminării faptei de dezertare, amintim pe D. Roman, V. Dobrinoiu, D. Cojocaru, C. Popescu, O. Loghin, T. Toader, С.В. Михееenko, Г.И. Бушуев, А.А. Осипов, А.И Парог, А.А. Акопов, Gegham Harutyunyan, Brunelli Mazzi, G. Landi, V. Veutro, P. Stellacci, Verri, P. Radoslaw Pietrzak, Dariusz Jarosz, Jens Warburg.

Astfel, autorii enumerați sunt cei care au stabilit fundamentul științific și începutul abordărilor doctrinare ce au vizat problema incriminării penale a faptei de dezertare. Cu toate acestea, contextul geo-politic în care se plasează Republica Moldova, impune la o abordare mult mai amplă a problemei dezertării, în condițiile în care sistemul de apărare națională poate fi afectat grav de acest fenomen. Respectivele considerente au și determinat necesitatea alegerii

unei asemenea teme de cercetare, venind cu intenția de a identifica natura juridică, dar și cea socială a problemei dezertării, ca mai apoi, să propunem soluții pentru îmbunătățirea cadrului juridico-penal de incriminare a dezertării.

Așadar, analiza situației doctrinare în materia abordării științifice a infracțiunii de dezertare, realizată în compartimentul întâi al lucrării de față, ne ajută să înțelegem următoarele:

1. Marea majoritate a statelor lumii, de pe toate continentele, consideră dezertarea o infracțiune ce atentează la capacitatea de apărare militară a țării, ea face parte din categoria infracțiunilor grave, fapt ce impune a fi reglementată în conținutul legislației penale.

2. În cazul Republicii Moldova, dezertarea este incriminată în conținutul Codului penal la art. 371, fiind considerată o infracțiune gravă, încadrată în categoria infracțiunilor militare, faptă ce atentează la buna funcționare a sistemului de apărare națională.

3. Doctrina națională cunoaște un spectru îngust de analiză științifică a infracțiunii de dezertare, identificând doar câteva articole științifice scrise exclusiv pe tema dezertării, de altfel, problematica dezertării este descrisă superficial în conținutul multor lucrări didactice, mai puțin fiind tratată din perspectiva unei cercetări științifice avansate.

4. Cel mai consistent nivel de cercetare științifică a infracțiunii de dezertare îl identificăm în literatura rusă de specialitate, dar și în doctrina țărilor postsovietice, acolo unde disciplina militară, consolidarea capacității de apărare, gradul de dezvoltare a sistemului de apărare constituie un subiect de mare interes, chiar prioritar în fața altor valori sociale.

5. Spațiul doctrinar european cunoaște un nivel dezvoltat de abordare a dezertării, fapt demonstrat de șirul impunător al lucrărilor științifice scrise asupra acestui subiect. Cu toate acestea, există și state care nu acordă o mare atenție respectivului fenomen, fiind considerată îndatorirea de apărare a patriei drept o obligație contractuală, atribuție de serviciu care se sancționează cu întreruperea raporturilor de serviciu în mod unilateral.

Întru atingerea scopului prestabilit, au fost trasate următoarele *obiective* ale cercetării, unele din ele fiind atinse chiar în conținutul primului compartiment al lucrării, și anume:

- analiza cadrului doctrinar, la nivel național și internațional, ce abordează științific problematica incriminării penale a faptei de dezertare;
- examinarea conținutului și a esenței legislației penale a altor state ce reglementează regimul juridico-penal al infracțiunii de dezertare;
- fundamentarea științifică a trăsăturilor caracteristice infracțiunii de dezertare prin prisma analizei elementelor componente de infracțiune;
- argumentarea științifică a ideii de calificare distinctă a faptei de dezertare pe timp de pace și pe timpul stării de urgență, de asediu și de război;

- evidențierea principalelor probleme de calificare și aplicare a legii în vederea tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea de dezertare;
- analiza practicii judiciare în materia judecării cauzelor de dezertare și aplicării sistemului de pedepse pentru respectiva faptă;
- examinarea esenței circumstanțelor agravante în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare și a gradului de satisfacere a scopului pedepsei penale;
- revizuirea conceptului de stabilire și de aplicare a pedepsei penale pentru dezertare.

2. RETROSPECTIVA REGLEMENTĂRILOR NORMATIVE ȘI ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE DEZERTARE

2.1. Istoricul incriminării infrațiunii de dezertare în legislația penală a Republicii Moldova

Calitatea reglementării oricărui domeniu juridic nu poate fi garantată fără a cunoaște parcursul istoric în care au evoluat normele precedente, realitate valabilă și pentru normele ce au reglementat în trecut incriminarea infrațiunii de dezertare. Or, odată cu evoluarea normelor, acestea au fost cizelate în timp, adaptate exigențelor tuturor perioadelor de dezvoltare a societății, creând posibilitatea de a observa toate neajunsurile, fiind evitate în textul normelor ulterioare.

În contextul dat, intenționăm a arăta, în subiectul de față, întregul parcurs istoric al reglementărilor cu caracter penal care au avut scopul să pedepsească fapta de dezertare, începând a căuta primele idei, la nivel global, ce au stat la baza incriminării acestei fapte, pentru ca mai apoi să trecem la examinarea normelor ce s-au aplicat pe teritoriul actualei Republici Moldova în toate perioadele de jurisdicție străină sub care s-a aflat, inclusiv după obținerea independenței.

De altfel, eschivarea de la obligația de apărare a neamului, prin lăsarea camarazilor la nevoie în timp de războaie, a constituit în toate timpurile o crimă gravă ce atenta la capacitatea de apărare, de ducere a războaielor, precum și de pregătire militară pe timp de pace [173]. Or, un edificiu militar, cu spirit de eroism, curaj și bărbăție a fost clădit an cu an, formând un zid statornic, de nepătruns de către vrăjmași, tulburat de valurile vremii sumbre de acum sute de ani în urmă, care a evoluat, și-a fundamentat succesele datorită societății, datorită ordinii de drept, care a evoluat pretutindeni, însă diversitatea evoluției era determinată direct de sistemul conducerii și, respectiv, de perioada anilor pe parcursul căreia polițiștii, militarii își exercitau angajamentul profesional.

Acestea fiind accentuate, ținem să mai arătăm că fapta de dezertare este pedepsită din cele mai vechi timpuri. Potrivit unor surse, chiar în armata română, *emansio* (dezertarea) era o faptă criminală pedepsită cu moartea. Soldații care au comis infrațiuni împotriva obligației de a efectua serviciul militar în Antichitate, Evul Mediu, vremurile moderne erau, de obicei, pedepsiți cu moartea, mai ales în perioadele de conflict armat [81].

Vorbind despre situația țării noastre, având în vedere specificul vieții politice și sociale, mai ales a celei ce a luat amploare semnificativă în ultimii 30 de ani, legislația necesită anumite schimbări, iar aceste schimbări vizează atât contextul național, cât și cel extern, asupra cărui fapt

ținem să ne expunem într-un subiect ce va urmări cronologia reglementărilor cu caracter penal al faptei de dezertare începând de la perioada actuală, adâncindu-ne în trecutul istoric al reglementărilor de pe timpurile atestării Moldovei ca stat. Prin urmare, prezentul și trecutul sunt cei doi piloni ai axei cronologice la care vom raporta istoricul infracțiunii de dezertare specifică pentru Republica Moldova.

În privința infracțiunii pe care o examinăm, un lucru actualmente este cert, anume că respectiva faptă nu este compatibilă cu acele valori spirituale de care ar trebui să țină cont un militar, în calitatea sa de patriot al țării pentru care își onorează obligațiunile [154, p. 46-59].

În mod evident, legislația actuală incriminează fapta de dezertare prin plasarea accentului pe împrejurările în care militarul sau rezervistul se eschivează de la exercitarea îndatoririlor de apărare a patriei. În concret, la art. 371 CP RM, se spune că dezertarea este *acțiunea părăsire a unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist*. Însă, nu în toate timpurile conținutul normei ce incrimina dezertarea a fost la fel, textul acesteia fiind modelat în funcție de prioritățile militare ale regimurilor ce au guvernat pe teritoriul actualei Republici Moldova.

Astfel, până la adoptarea actualului Cod penal, în vigoare din anul 2003, pe teritoriul Republicii Moldova au fost aplicate prevederile Codului penal al URSS din 1961 care incrimina fapta de dezertare sub diferite forme, adică această faptă se realiza prin mai multe acțiuni ilicite prevăzute în conținutul mai multor norme penale în mod separat (art. 246 „Absența samavolnică” și art. 247 „Părăsirea samavolnică a unității sau a locului de serviciu”).

După cum observăm, infracțiunea prevăzută în art. 371 Codul penal al Republicii Moldova (în prezent 2023), prinde „rădăcini” încă din perioada istorică de mai mult de 60 de ani [40], pe când acest meleag a fost sub ocupația Uniunii Sovietice. De aici provine și nemulțumirea nu doar a societății care nu își dorea această soartă, dar și nemulțumirea cu atât mai intransigentă a militarilor, pentru care Patria însemna și independența, și nicidecum „sclavia”, iar setea de a se răzbuna, a românilor basarabeni față de ocupanții sovietici, a inițiat eschivarea de la armata sovietică într-o acțiune de mari proporții.

Și totuși, după declararea independenței Republicii Moldova în anul 1991, în ciuda lipsei unor prevederi legale proprii, de natură să prevadă răspunderea penală pentru infracțiunea de dezertare, au existat unele norme ce stabileau ordinea militară, întru menținerea securității naționale și combaterea fenomenului dezertării.

Astfel, referindu-ne la primele etape ale organizării instituției de apărare a statului Republica Moldova, merită menționată activitatea Comisiei parlamentare pentru probleme militare și securitatea statului, creată la 11 mai 1990, precum și a Departamentului Militar. Sarcinile principale ale acestor structuri includeau promovarea politicii de stat a Republicii Moldova în domeniile apărării și securității naționale, elaborarea doctrinei militare, a proiectelor și legilor militare, exercitarea controlului asupra ministerelor de forță.

Principala preocupare era totuși formularea unor principii cu privire la serviciul militar al tinerilor din republică. Parlamentul de la Chișinău a luat act de problema militară și condițiile obiective de recrutare, adoptând, la 4 septembrie 1990, memorabilă hotărâre cu privire la serviciul militar al cetățenilor RSSM, ce a inclus și prima formulare clară a ideii militare în republică. În textul acestei hotărâri se menționa că atitudinea negativă a populației față de serviciul militar în armata sovietică era unul dintre principalii factori de destabilizare a situației social-politice din republică. În baza aceluiași act și a unei decizii de guvern (nr. 319 din 12 septembrie 1990), a fost creat Departamentul pentru Probleme Militare și Securitatea Statului, împuternicit să elaboreze programe privind crearea formațiunilor militar-teritoriale. Departamentul și-a început activitatea în contextul crizei declanșate în sudul și estul republicii. Ulterior, instituția a elaborat și a promovat adoptarea mai multor acte normative ce vizau problemele militare și au marcat mai multe realizări ale acelei etape de construcție a ordinii militare.

Având în vedere aceste considerații, la 3 septembrie 1991, Președintele țării a emis un decret prin care, în conformitate cu Declarația de Independență a Republicii Moldova și în scopul asigurării protecției suveranității republicii și integrității ei teritoriale, decreta: [40] „crearea Forțelor Armate ale Republicii Moldova”; încredința Guvernului Republicii Moldova „să elaboreze în termen de o lună, concepția și măsurile concrete pentru finanțarea și fondarea bazei tehnico-materiale a Forțelor Armate ale Republicii Moldova, completarea lor cu cadre de militari în termen și ofițeri”; solicita „inițierea tratativelor cu conducerea URSS în scopul reglementării problemelor privind evacuarea trupelor armatei sovietice de pe teritoriul Republicii Moldova și înlocuirea lor prin formațiunile Forțelor Armate ale Republicii Moldova” [66].

O altă perioadă a dezvoltării legislației penale, aplicată pe teritoriul actualei Republici Moldova, care a cunoscut incriminarea infracțiunii de dezertare, este cea a anilor 1940-1961.

De altfel, până la aplicarea Codului penal al URSS din 1961, după anul 1940, atunci când se instaurează regimul de guvernare socialist, pe teritoriul de astăzi al Republicii Moldova s-au aplicat Prevederile Codului penal al URSS din anul 1927 odată cu semnarea la 14 septembrie

1940 a Decretului Sovietului Suprem al URSS privind aplicarea provizorie a legislației URSS pe teritoriul RSSM [44].

Una din normele cele mai des aplicate ale Codului penal din 1 ianuarie 1927, în special după anii 1939-1944, este cea care sancționa dezertarea, în condițiile în care mulți soldați basarabeni dezertau din armata sovietică instalată pe teritoriul actualei Republici Moldova. Potrivit unor date, dezertarea din unitățile sovietice dislocate în raioane a devenit masivă. Încă în iunie 1941 au dezertat din armata sovietică 82% dintre cei recrutați din satele Rublenița, Iarova, Volovița [141, p. 52].

Astfel, potrivit art. 193_7 al Codului penal din 1927, dezertarea era reglementată în următoarea redacție:

a) Absența neautorizată a soldaților și a comandanților subalterni de până la două ore, săvârșită pentru prima dată, atrage: prezentarea la un tribunal de camarazi sau pedeapsa disciplinară.

b) Absența neautorizată săvârșită de aceleași persoane de mai multe ori, până la două ore sau care durează mai mult de două ore cel puțin o dată, atrage: judecată de către un tribunal militar cu repartizare la un batalion disciplinar pe o perioadă de la două luni până la doi ani, iar în prezența unor circumstanțe atenuante - pedeapsa disciplinară.

c) Faptele prevăzute la paragraful „b” al prezentului articol, săvârșite în timp de război, presupun: închisoare de la trei la șapte ani.

d) Absența neautorizată pentru mai mult de o zi este dezertare și atrage după sine - închisoare pe un termen de la cinci la zece ani, iar în timp de război - pedeapsa capitală - executare cu confiscarea averii.

e) Faptele prevăzute la paragrafele „a” și „b” din prezentul articol, săvârșite de persoane din corpul mediu, senior și junior, presupun: închisoare pe o perioadă de cel puțin doi ani cu sau fără confiscarea bunurilor, iar în timp de război - cea mai înaltă pedeapsă cu confiscarea averii.

f) Faptele prevăzute la alin. „a” din prezentul articol, săvârșite în timp de pace, de către o persoană din corpul de comandă, în prezența unor circumstanțe deosebit de atenuante, dacă absența neautorizată nu a durat mai mult de 12(4) zile, atrage aplicarea regulilor cartei disciplinare a Armatei Roșii Muncitoare și Țărănești [44].

Deci, în baza unei superficiale analize, observăm că în acele timpuri, nu tot felul de absență de la serviciul militar era considerată dezertare, ci doar acea absență care depășea perioada de o zi. În schimb, sancțiunile pentru dezertare erau extrem de dure, ajungând până la executare.

De remarcat este faptul că Codul penal din 1927, elaborat pentru aplicarea sa pe teritoriul Basarabiei aflate în componența URSS, transpunea prevederile Primului Cod penal al RSFSR, care a fost adoptat la 26 mai 1922.

Potrivit art. 204 din Codul penal menționat, evadarea, adică abandonarea neautorizată de către un militar a unității sau a locului său de serviciu pentru a se sustrage de la serviciul militar sau participarea la operațiuni militare se pedepsea cu închisoare de până la trei ani, cu sau fără confiscarea averii.

Un militar care nu se întorcea în același scop din vacanță, o deplasare de serviciu, la mutarea într-o altă unitate sau în alte cazuri similare este supus aceleiași pedepse [185].

De asemenea, se pedepsea și evadarea săvârșită în timp de război sau în timpul unei situații de luptă dintr-o unitate sau instituție căreia i-a aparținut evadatul sau de către o persoană de comandă sau comisar de stat major se aplică pedeapsa capitală sau închisoarea în izolare strictă pe o perioadă de cel puțin 3 ani cu confiscarea averii [201, p.83].

Instigarea, precum și asistența la săvârșirea faptelor prevăzute în prezentul articol, se pedepseau similar ca pentru săvârșirea directă a acestor fapte [49].

Așadar, observăm din conținutul celui din urmă alineat că instigarea sau încurajarea la dezertare se califica în trecut drept dezertare propriu-zisă, respectiv fiind pedepsită în baza art. 204 Cod penal.

Ce e drept, acest act legislativ nu a inclus doar responsabilitatea penală, dar și măsuri menite să prevină dezertarea. Bunăoară, dezertorii au fost scutiți de pedeapsă și înregistrați în evidențe speciale, apărând voluntar la dispoziția autorităților militare din cadrul perioadei specificate după emiterea ordinului. De asemenea, legislația penală militară codificată conținea un capitol independent „Crimele de război”, iar conceptul de „infrațiune militară” era definit în art. 200 Codul penal al RSFSR.

Potrivit Codului penal în discuție, crimele de război au inclus:

1. Infrațiuni contra ordinii de subordonare și respectarea militarilor.
2. Infrațiuni contra ordinului serviciului militar.
3. Infrațiuni care încalcă procedura de folosire a armatei.
4. Abatere militară.
5. Spionajul, corespondența și contactul unui militar cu persoane care sunt inamici.
6. Infrațiuni contra ordinului de gardă.

Pedepsele pentru crimele militare erau cu privare de libertate cu sau fără izolare strictă, confiscarea bunurilor și executarea [48].

În paralel, mai este de observat că, odată cu adoptarea Codului penal din 1927 în URSS, Consiliul Comisarilor Poporului din URSS și Comitetul Executiv Central au adoptat la 27 iulie 1927 Regulamentul cu privire la infracțiuni aplicabil în întreaga uniune [130], care conținea completări ale normelor ce incriminau crimele de război.

De altfel, înainte de normele de drept penal emise în perioada anilor 1922-1927 pe teritoriul URSS, au existat alte acte care au pus bazele altor coduri, având sarcina să protejeze noua ordine juridică revoluționară și disciplina militară în armată, precum și lupta împotriva revoluționarilor, care a subminat securitatea noilor formațiuni militare [189].

Bunăoară, Regulamentul privind tribunalele militare revoluționare, adoptat la 20 noiembrie 1919 este primul act care include sistematizat lista crimelor de război. După Revoluția din octombrie, răspunderea penală a soldaților și marinarilor pentru dezertare a fost înființată, în principal, de conștiința juridică revoluționară a membrilor tribunalelor militare revoluționare și instanțele judecătorești. Decretele conțineau norme de drept penal, în mod specific referitoare la soldați și marinari militari și de natură generală. Normele erau ca să consolideze în armată ordinea publică și oprirea atacurilor criminale asupra potențialului de apărare a Uniunii Sovietice [39, p. 331].

Deci, problema cea mai presantă în acei ani a fost problema luptei de dezertare a personalului militar. Prin urmare, prin Decretul din 25 decembrie 1918 al Consiliului de Apărare a Muncitorilor și Țăranilor „Despre dezertare”, această faptă a fost recunoscută drept „una dintre cele mai rușinoase și grave infracțiuni”, făptașii fiind pedepsiți cu deduceri bănești și execuție.

Trecând la analiza istoriei unei alte perioade de dezvoltare a legislației penale în materia incriminării infracțiunii de dezertare, atunci insistăm a arăta că infracțiuni de dezertare s-au săvârșit pe teritoriul Basarabiei și între anii 1918-1940, perioada de la marea unire cu România și până în anul 1940, fapte pedepsite în baza Codului penal român. Or, după anul 1918, trecând sub o altă jurisdicție, pe teritoriul Basarabiei au fost aplicate prevederile Codului penal al României, promulgat și publicat la 30 octombrie 1864 pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, în vigoare până în anul 1936 [17, p. 83-93].

De fapt, odată cu realizarea Marii Uniri, s-a pus problema elaborării unui nou Cod, chestiune care și s-a întâmplat în anul 1920, însă adoptarea lui a fost amânată până în anul 1936, intrând în vigoare în același an [9, p. 11].

Anterior aplicării Codului penal român în anul 1936, până la această perioadă, evident după realizarea unirii Basarabiei cu România, în materia răspunderii pentru dezertare, încă s-au mai aplicat prevederile ucuzului imperial emis la 20 februarie 1820. Potrivit textului acestuia, în

caz de dezertare a ostașilor din cadrul armatei țariste, locuitorii Basarabiei, bănuți de participare la pregătirea dezertării, urmau a fi trași la răspundere conform legislației imperiale [186, p. 354].

Până la unirea Basarabiei cu România în anul 1918, pe teritoriul actualei Republici Moldova s-a aplicat legislația Rusiei țariste care a guvernat în acest teritoriu din 1812 până în 1918, fapt care ne impune să analizăm și această perioadă a evoluției reglementărilor penale pe segmentul incriminării faptei de dezertare.

Statistica anilor 1917, care coincide cu perioada revoluției bolșevice, demonstrează creșterea unor infracțiuni ce atentau la securitatea Rusiei țariste (care privea și Basarabia odată ce se afla sub gubernia Rusiei țariste), printre care se număra și dezertarea, mai ales în contextul evenimentelor istorice care au contribuit negativ, sau pozitiv, la săvârșirea de către subiecții speciali, în cazul dat, militarii, a infracțiunii de dezertare.

În acest sens, odată cu înființarea Sfatului Țării la 21 noiembrie 1917, se urmărea scopul ca toate instituțiile și organizațiile din provincie să se supună autorității sale, cerință înaintată tuturor instituțiilor și organizațiilor din regiune, dar sovieticii au revendicat puterea.

Cât privește infracțiunea de dezertare, autorul Denikin consideră că aceasta constituie efectul principal al decăderii morale a trupelor. El notează în memoriile sale slaba organizare a comandamentului general și incapacitatea guvernului de a rezolva problema dezertărilor și a evaziunii în primele luni de război. [167].

De asemenea, autorul critică în special calitatea și acțiunile personalului de comandă al armatei imperiale, remarcând că „împânzeala” listelor de comandă cu „elemente nocive” încă din ajunul războiului, mulțimea de oameni „lipsiți de talent”, a căror incompetență era uneori „cunoscută de întreaga armată”, reproșează comandamentului rus lipsa de atenție pentru menținerea coeziunii interne a unităților, motiv pentru care, la sfârșitul războiului, absorbția tradițiilor militare de către personalul nou-sosit și coeziunea acestora au încetat practic [11].

Potrivit aceluiași autor, combaterea fenomenelor negative, povara pedepselor corporale în garnizoană și în unele unități de front, precum și alte măsuri represive împotriva dezertării și evaziunii, au constituit o inutilitate totală și chiar nocivă. Astfel, în pofida pedepsei disciplinare sub forma loviturilor cu bastonul, puterea țaristă pur și simplu nu putea folosi nici o altă măsură eficientă împotriva dezertării, cu excepția pedepsei cu moartea [11].

Drept răspuns la slăbiciunea legislației țariste contra dezertării, au fost formate unități moldovenești pentru a combate „anarhia”, violența și jafurile dezertorilor, ale indisciplinaților și ale soldaților unităților de rezervă, infractori locali, eliberați din închisorile rusești, precum și pentru a reprima tulburările țărănești.

De cealaltă parte, documentele arată că soldații moldoveni au dat prioritate rezolvării problemelor sociale, fapt care a constituit una din cauzele dezertărilor multiple. Drept consecință, în decembrie, influența liderilor Sfatului Țării a început să scadă vertiginos sub influența propagandei bolșevice, dezintegrarea trupelor rusești de pe frontul românesc s-a intensificat.

Ce e drept, deși populația basarabeană a fost implicată și în cel de-al Doilea Război Mondial, să lupte din partea URSS, atitudinea nu era aceeași față de dezertare, ci dimpotrivă, soldații moldoveni luptau cu vitejie.

Potrivit unor date, pentru fapte de vitejie în anii celui de-al doilea război mondial 250 000 de ostași, subofițeri, ofițeri moldoveni au fost decorați cu ordine și medalii [27, p. 136].

După cum se observă, în perioada anilor 1917-1918, fiind una de răspântie pentru statul moldovenesc, infracțiunea de dezertare capătă un contur pronunțat și influențat, în mare parte, de sentimente naționaliste, antibolșevice, de unitate a soldaților basarabeni în intenția de a sprijini evenimentele politice din acea vreme. Drept dovadă a celor constatate, avem mențiunile unor autori prin care subliniază că „unul din indicii de bază a dezertării, considerat acea trăsătură, care doar înăsprește spiritul dezertării în rândul militarilor, este influența de grup, atunci când, are loc acest fenomen nu doar la inițiativa unei singure persoane, ci în cadrul unui grup care au același scop, valori și interes. Mai mult, a existat și un control asupra militarilor, acolo unde prevederile Regulamentului Intern pentru subdiviziunile Armatei, erau strict obligatorii de a fi respectate, iar prin acțiunea de dezertare, au fost încălcate o mulțime de reguli precum și legea penală” [12].

O altă cauză ce determina militarii la săvârșirea infracțiunii de dezertare, în acea perioadă, era forța cu care încercau a fi mobilizați ostașii moldoveni pentru a lupta împotriva propriului popor. „Acești ostași viteji proveneau din toate zonele țării: orheieni, lăpușneni, soroceni, fiind înzestrați cu însușirile locurilor de baștină, nu au permis nimănui să-i umilească, având datoria sacră de eliberare a conaționalilor și a tuturor creștinilor din sclavia păgână” [25, p. 141].

După cum găsim în unele surse, „basarabeni erau mobilizați în armata rusă, fiind nevoiți să lupte. Întreg teritoriul Basarabiei era utilizat în scopul de a reface și completa cu ostași și muniții unitățile ce au suportat pierderi majore” [10, p. 67].

La cauza descrisă a dezertării se mai adaugă și lipsa de provizii alimentare care să facă posibilă menținerea capacității fizice a militarilor de a lupta. Or, după cum se afirmă în literatura de specialitate, „din armată, inevitabil dezertau mulți ostași. Unitățile dislocate în Basarabia, nu erau asigurate cu produse alimentare suficiente pentru toți militarii. Conducerea Districtului Odessa nu reușea să asigure unitățile cu muniții, iar subofițerii furau, de rând cu soldații, produse

alimentare din depozitele armatei, pentru a le comercializa. Comandanților le venea tot mai greu să oprească soldații de la jafuri. Mobilizarea oamenilor avea un efect negativ, presiunea era resimțită în rândurile tuturor categoriilor de vârstă, iar viziunea lor asupra evenimentelor care se desfășoară relativ, repede, și-a pus amprenta asupra sentimentelor acestora, influențând deciziile lor de a dezerta, fiind cuprinși de spaimă, incertitudine și limite” [10, p. 67].

Tortura și tratamentul inuman era un alt factor care determina săvârșirea infracțiunii de dezertare, fapt dovedit deja și bine cunoscut, acestea devenind pe larg cunoscute nu doar în interiorul țării, dar și în exterior, gravitatea cu care se acționa împotriva celor care dezertează și nu își doreau să fie înrolați în armată, era descrisă fiind de o cruzime ce nu avea precedente”.

Așadar, observăm că dezertarea, potrivit surselor istorice ale țării noastre, a apărut sub forma unei revolte, dezacord cu puterea statală, societatea fiind mai încrezătoare, iar acțiunile nu se limitau la opoziții pașnice și numărul de militari care dezerta creștea continuu, indiferent de tipul de pedeapsă, despre care erau înspăimântați cei care aflau despre aceasta [154, p. 46-59].

După anii 1812, atunci când teritoriul Basarabiei a fost anexat la Rusia țaristă, acțiunile de dezertare a soldaților basarabeni au continuat în semn de nesupunere și protest față de ideea alipirii forțate. Cu toate că se afla sub jurisdicția țaristă, totuși pe teritoriul țării noastre s-a aplicat legislația României, dar care nu s-a aplicat cu insistență și asupra militarilor. Or, în acest sens Academicianul Andrei Rădulescu publica următoarea concluzie: „Am dovedit - sper - că în Basarabia, sub stăpânirea rusească, a existat, drept românesc, care a fost intens aplicat și că el în special în materie civilă a ocupat locul prim față de alte norme juridice subsidiare. Aici el n-a fost cu totul înlocuit prin legi străine ca în alte părți robite ale neamului nostru. Acest Drept - recunoscut și de oficialitate a fost păstrat în special de moldoveni, care nu s-au depărtat niciodată de el și care, în rânduielile lui, și-au căutat dreptatea [129, p. 33-34].

Cât privește incriminarea penală a infracțiunii de dezertare, în acea perioadă, în lipsa unui Cod penal se aplicau prevederile Regulamentului militar emis în 1716 de către țarul Petru I. Respectiv, partea a II-a a acestui Regulament ținea locul de Cod penal militar care conținea articole cu scurtă interpretare, fiind 209 la număr și se înscriu în 24 de capitole. Toate elementele unei infracțiuni comise de cadrele militare se împărțeau în două tipuri: speciale, manifestate cu încălcarea ordinului serviciului militar, și generale.

Sistemul de infracțiuni militare speciale, concepute în Regulamentul militar, au subzistat și în zilele noastre în conținutul Codului penal al Federației Ruse care includeau:

1. Eschivarea de la serviciul militar.
2. Crime comise pe câmpul de luptă sau în timp de război (infracțiuni de trădare).
3. Infracțiuni contra ordinului salvării bunurilor militare.

4. Infracțiuni contra ordinii de subordonare.

5. Nelegiuire militară [196].

Mai este de menționat că ideea acestor incriminări vine încă din conținutul Codului țarului Alexei Mihailovici din 1649, unde în „secțiunea despre crimele militarilor”, există o amplă prezentare de acte ce incriminau penal ajutorarea inamicului, eschivarea de la serviciul militar, infracțiuni comune împotriva colegilor și populației civile. Pentru dezertare, erau prevăzute mai multe tipuri de pedepse, cum ar fi: închisoarea; pedepsele corporale, inclusiv utilizarea automutilării (tăierea mâinii, urechii, nasului, picioarelor etc.); confiscarea bunurilor.

În această ordine a expunerii, ținem să prezentăm și unele informații cu privire la incriminarea faptei de dezertare, identificate în trecutul istoric al Moldovei din perioada de până la anul 1812 în diferite acte emise de domnitorii ce au domnit în acest teritoriu.

Cu toate că nu prea găsim surse doctrinare care, ar descrie istoricul legislației prin care se pedepsea dezertarea în acele timpuri, totuși din unele surse ce au preluat dezvoltările și mărturiile unor emisari străini, aflăm că pe timpul lui Mihai Viteazu, în lipsa armatei statale, s-a recurs la trupele de mercenari care erau mai pregătiți, înarmați și interesați de solda primită.

Pe de altă parte, folosirea trupelor de mercenari prezenta și unele dezavantaje, observate încă din secolul al XVI-lea de către scriitorii vremii. Potrivit lor, aceștia „erau lipsa de loialitate, jafurile și dezordinile la care se dedau, abandonarea posturilor (dezertau) și comandanților atunci când solda întârzia, pericolul unor revolte care să primejduiască o întreagă campanie. Totodată, loialitatea mercenarilor era condiționată strict de plata sumelor cerute, sume care puteau îngropa în datorii pe mulți conducători de state din acea perioadă” [125].

De altfel, antrenarea mercenarilor în războaie este o practică întâlnită mai devreme, pe timpul domniei lui Vlad Țepeș. Or, ostașii plătiți, lefegii, sunt amintiți în documentele vremii; asemenea joldunari (de la jold, leafă) sunt totuși pomeniți în documente încă din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, precum și celei a lui Vlad Țepeș [158, p. 6].

În ce privesc pedepsele penale pentru infracțiuni, până în 1646 în Moldova și 1652 în Muntenia, date la care au apărut pravilele lui Vasile Lupu și Matei Basarab, nu identificăm o legislație care să le prevadă. Cu toate acestea, nu putem spune că nu se cunoșteau pedepsele cu închisoarea, deoarece „închisorile funcționase independent de orice sistem juridic, după obiceiul pământului, organizarea lor nefiind reglementată de nici o lege, în fapt fiind lăsate la discreția autorităților care le gestionau” [80]. De asemenea, este cunoscută în acea perioadă, „pedeapsa cu moartea prin sabie pentru robul care are raporturi cu stăpâna lui, incest, otrăviri, vrăjitorie, dezertare la dușman, răzvrătirea poporului contra Domnului” [142].

Încercând a căuta în istoricul mai îndepărtat al reglementării răspunderii pentru dezertare, găsim doar unele scrieri care ar duce la ideea obligării la satisfacerea serviciului militar pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Prin urmare, în acele timpuri, „pentru alcătuirea acestor forțe, domnitorul putea să alcătuiască anumite unități de oameni, care căpătând o simbrie, să execute serviciul de pază în continuu sau ținând cont de obligativitatea serviciului militar, să îndatoreze pe toți locuitorii ca, pe rând să vină să îndeplinească serviciul militar de pază” [122, p. 121].

2.2. Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de dezertare

Pentru o deplină înțelegere a construcției normei penale ce incriminează fapta de dezertare, considerăm necesar a consulta și legislația penală a altor state în aceeași materie, în speranța de a ne inspira și găsi cea mai optimă formulă de reglementare, desigur, cu luarea în considerare a specificului legislației statului nostru, dar și a politicii de apărare promovată de-a lungul timpului.

Ținând seama de aspirațiile comune ale statului nostru cu cele promovate de statul vecin la nivel european, de tradițiile ce au unit de veacuri aceste două popoare, de frontiera comună și situația geopolitică similară, în cele ce urmează, vom începe de la a compara stilul reglementărilor penale pe segmentul răspunderii pentru fapta de dezertare.

Astfel, potrivit Codului penal al României, fapta de eschivare de la exercitarea obligației de apărare a patriei este incriminată sub două modalități normative distincte. Adică, la art. 409 Codul penal român, este prevăzută răspunderea pentru absența nejustificată, unde se menționează că „absența nejustificată a oricărui militar de la unitate sau de la serviciu, care a depășit 4 ore, dar nu mai mult de 24 de ore, în timp de război, pe durata stării de asediu sau a stării de urgență, se pedepsește cu închisoare de la unu la 3 ani sau amendă”. Respectiv, în norma următoare (art. 410) este prevăzută răspunderea pentru dezertare, potrivit căreia:

(1) Absența nejustificată de la unitate sau de la serviciu, care depășește 3 zile, a oricărui militar, se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani sau cu amendă.

(2) Absența nejustificată a oricărui militar de la unitate sau de la serviciu, care a depășit 24 de ore, în timp de război, pe durata stării de asediu sau a stării de urgență, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani sau amendă [46].

După cum este de observat, legiuitorul român a ținut să divizeze faptele de absență nejustificată de la unitate în funcție de gradul prejudiciabil al faptei, considerând că absența militarului pentru o perioadă de la 4 până la 24 de ore în timp de război, pe durata stării de

asediu sau a stării de urgență, nu constituie dezertare. Cu toate că am fi de acord că perioada absenței militarului influențează direct proporțional gradul prejudiciabil al faptei, totuși considerăm că pe timp de război, starea de urgență sau asediu, timpul absenței nu are importanță, pericol prezentând simpla părăsire a unității militare, ieșind din subordinea autorității responsabile să intervină în orice moment, evident cu militarii pe care în mod normal trebuie să-i aibă în subordine în permanență, alta fiind situația pe timp de pace. De asemenea, nu înțelegem de ce legiuitorul român nu califică drept dezertare părăsirea unității pe timp de război, însă încadrează la această categorie de faptă, absența pe timp de pace pe o perioadă mai mare de 3 zile (art. 410 alin. 1 CP).

Spre deosebire de legislația Republicii Moldova, legea penală a României nu prevede circumstanțe agravante pentru infracțiunea de dezertare, așa cum ar fi: părăsirea unității militare de către doi militari; cu arma din dotare; în condiții de luptă etc.

Examinând infracțiunea de dezertare și în redacția anterioară a Codului penal român, observăm că potrivit fostului art. 414, dezertare era considerată:

(1) Absența nejustificată de la unitate sau de la serviciu, care depășește 3 zile, a oricărui militar se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani sau cu amendă.

(2) Dezertarea săvârșită în următoarele împrejurări:

a) de doi sau mai mulți militari împreună;

b) având asupra sa o armă militară;

c) în timpul misiunilor la care participă în afara teritoriului statului român, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 10 ani.

(3) În timp de război sau pe un teritoriu pe care a fost proclamată starea de asediu sau de urgență, dezertarea oricărui militar de la unitate sau serviciu care a depășit 24 de ore se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 10 ani [46].

Astfel, spre deosebire de legislația penală a Republicii Moldova, care indică expres că subiectul infracțiunii militare trebuie să aibă calitatea de militar, cu excepția infracțiunilor prevăzute de art. 389-391 Cod penal, care, conform art. 393 Cod penal, în afară de militari, pot fi săvârșite și de civili, legislația penală a României, în unele cazuri, expres indicate în lege, stipulează că subiect al acestor infracțiuni poate fi doar persoana civilă [85, p. 96-102]. Aceste infracțiuni sunt următoarele: art. 353 CP român, – Sustragerea de la recrutare și art. 354 Cod penal - Neprezentarea la încorporare sau concentrare. Spre deosebire de aceste prevederi legale ale CP român [47, p. 644-679], Codul penal al R. Moldova nu atribuie aceste componente de infracțiune la categoria infracțiunilor militare, ci le atribuie la categoria infracțiunilor săvârșite contra autorității publice și securității de stat (Cap. XVII CP).

Deci, din construcția normei penale arătate, observăm cu claritate că stilul de reglementare a infracțiunii de dezertare în Codul penal român din anul 1968, este diferit. Deși termenii prevăzuți pentru absența militarului sunt aceiași, vedem și unele circumstanțe agravante. Bunăoară, legiuitorul român prevedea la alin. 2 lit. a) fapta de dezertare săvârșită de doi militari împreună, fiind corect făcută mențiunea asupra condiției ca aceștia să fi părăsit unitatea împreună, prin acțiuni coordonate, deoarece fapta a doi militari săvârșită în mod distinct, nu poate agrava răspunderea în pofida faptului că gradul de pericol crește pentru autoritatea publică responsabilă de aceștia. Mai este de observat că, noul Cod penal al României, ca și vechiul Cod penal, indică asupra faptului că subiectul activ nemijlocit al infracțiunilor contra capacității de apărare a țării trebuie să aibă calitatea de militar (Cap. I din Titlul XII, Crime și delictе săvârșite de militari), în cazul delictelor săvârșite în legătură cu serviciul militar (Cap. I, Titlul XII, Delictе săvârșite de civili, art. 353-354 CP român), el are calitatea de civil, iar în Cap. II, Titlul XII, intitulat „Delictе săvârșite de militari și civili, subiect al acestor infracțiuni pot fi atât militarii, cât și civili”. [69, p. 616]

De cealaltă parte, legislația penală a Republicii Moldova atribuie calitatea de subiect al infracțiunii de dezertare doar militarilor și rezerviștilor, nu și civililor.

Legislația penală a Federației Ruse reglementează răspunderea pentru fapta de eschivare, similar ca și legislația română, sub două forme: abandonarea neautorizată a unei unități sau a locului de serviciu (art. 337 a Codului penal) și dezertarea (art. 338 CP FR).

Prima normă, art. 337 din Codul penal al FR conține șapte alineate, și anume:

(1) Abandonarea neautorizată a unei unități sau a unui loc de serviciu, precum și neprezentarea la timp pentru serviciu fără un motiv întemeiat la concedierea dintr-o unitate, la repartizare, transfer, dintr-o deplasare din misiune, vacanță sau organizație medicală care durează mai mult de două zile, dar nu mai mult de zece zile, săvârșită de militar, care efectuează serviciul militar prin recrutare:

- se pedepsește cu arestare pe un termen de până la șase luni sau detenție într-o unitate militară disciplinară pe un termen de până la un an.

(2) Aceleași fapte săvârșite de un militar care ispășește o pedeapsă într-o unitate militară disciplinară,

- se pedepsește cu închisoare de până la doi ani.

(3) Abandonarea neautorizată a unei unități militare sau a locului de serviciu, precum și neprezentarea la timp, fără un motiv întemeiat de serviciu, pe o durată mai mare de două zile, dar nu mai mult de zece zile, săvârșită de un militar ce satisface serviciul militar în termen sau în

bază de contract, în timpul mobilizării sau legii marțiale, în timp de război sau în condiții de conflict armat sau ostilități,

- se pedepsește cu închisoare de până la cinci ani.

(4) Abandonarea neautorizată a unei unități sau a locului de serviciu, precum și neprezentarea la timp fără un motiv întemeiat pe o durată mai mare de zece zile, dar nu mai mult de o lună, săvârșită de un militar ce satisface serviciul militar în termen sau în bază de contract:

- se pedepsește cu restrângerea serviciului militar pe un termen de până la doi ani, sau cu detenție într-o unitate militară disciplinară pe un termen de până la doi ani sau cu închisoare până la trei ani.

(5) Faptele prevăzute la alin. (3) și (4) al prezentului articol, săvârșite în perioada de mobilizare sau a legii marțiale, în timp de război sau în condiții de conflict armat sau operațiuni de luptă,

- se pedepsește cu închisoare de până la șapte ani.

(6) Actele prevăzute la alin. (3) din prezentul articol, cu o durată mai mare de o lună

- se pedepsește cu închisoare de până la cinci ani.

(7) Abandonarea neautorizată a unei unități sau a locului de serviciu, precum și neprezentarea la timp fără un motiv întemeiat pe o durată mai mare de o lună, săvârșită de un militar ce satisface serviciul militar în termen sau în bază de contract, în perioada mobilizării sau a legii marțiale, în timp de război sau în condiții de conflict armat, conflict sau ostilități,

- se pedepsește cu închisoare de la cinci la zece ani [85, p. 96-102].

Fiind arătat textul normei penale ce incriminează fapta de dezertare în legislația Federației Ruse, este lesne de înțeles că aceasta se referă la abandonarea neautorizată a unității militare sau a locului de serviciu, precum și neprezentarea la timp fără motiv. Sub aspectul comparat cu norma incriminată de legislația penală a Republicii Moldova, dezertarea are aceeași structură juridică, chiar cu detalii descrise identic în conținutul art. 371 CP al RM. Cu toate acestea, diferența se identifică în planul perioadei pentru care militarul lipsește din unitate. Dacă legislația noastră nu impune absolut niciun termen pentru a fi considerată dezertarea, atunci legislația rusă impune un termen, iar acestea fiind diferite în diferite alineate pentru care și pedeapsa este mai mare.

Articolul 338 CP FR, care incriminează dezertarea deja, este destul de apropiat după conținut cu dispoziția art. 337 Cod penal. Acesta din urmă se distinge prin scopul părăsirii unei unități militare sau a locului de serviciu. Prin urmare, scopul dezertorului este de a evita satisfacerea serviciului militar pe termen nelimitat. Astfel, întru identificarea diferenței, este necesar să se pornească de la faptul că răspunderea în temeiul art. 337 Codul penal al FR

intervine numai dacă o persoană are intenția de a se sustrage temporar de la îndatoririle de serviciu militar și, după o anumită perioadă de timp, de a reveni la unitate (locul de serviciu), iar dezertarea de la art. 338 CP FR, se produce cu scopul eschivării definitive.

Similar legislației noastre, legislația penală a Federației Ruse prevede o condiție de liberarea de răspundere penală pentru dezertare, și anume, atunci când „un militar care a săvârșit dezertarea pentru prima dată, așa cum este prevăzut în prima parte a acestui articol (fără arme), poate fi scutit de răspundere penală dacă dezertarea a fost rezultatul unei combinații de circumstanțe dificile”.

În legislația penală a Ucrainei, reglementările cu privire la infracțiunea militară și subiecții ei sunt mai larg desfășurate decât în legislația penală a Republicii Moldova. În Codul penal al Ucrainei [194], „Infracțiunile contra ordinii stabilite de executarea serviciului militar (Infracțiunile militare)” sunt reglementate în Cap. XIX. În afară de noțiunea infracțiunii militare, care este dată în al. (1) art. 401 CP, spre deosebire de Codul penal al RM, în al. (2) art. 401 Cod penal ucrainean se dă noțiunea legală a subiecților infracțiunilor militare, conform cărora, subiecți ai infracțiunilor militare pot fi militarii Forțelor Armate ale Ucrainei, ai Serviciului de Securitate al Ucrainei, ai Trupelor de Grăniceri ale Ucrainei, ai Trupelor interne ale Ministerului Afacerilor Interne al Ucrainei [108, p. 254] și alte formațiuni militare, formate în corespundere cu legile Ucrainei, precum și alte persoane, stabilite prin lege. Prin alte persoane, stabilite prin lege se înțeleg persoanele care exercită serviciul militar în Garda Națională a Ucrainei; Trupele Apărării Civile; Direcția Pază a înalților demnitari de stat ai Ucrainei.

Legislația penală a Republicii Azerbaidjan reglementează infracțiunile militare în Cap. XVII al Părții speciale a Codului penal (adoptat în 1999, în vigoare de la 2.09.2000), care este intitulat „Infracțiuni contra serviciului militar”.

Pornind de la noțiunea infracțiunii militare, dată în art. 232 Cod penal, se poate deduce că subiecți ai infracțiunilor militare pot fi atât militarii, cât și persoanele care sunt chemate la concentrări sau la instrucțiunile militare. Conform conținutului legislației militare a Republicii Azerbaidjan, militarii se împart în militari în serviciul militar în termen și militari ai serviciului militar prin contract. Militari ai serviciului militar în termen pot fi cetățenii Republicii Azerbaidjan, bărbați, apți pentru serviciul militar după starea sănătății și care au împlinit în momentul încorporării vârsta de 18 ani. Militari prin contract sunt persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani și au încheiat un contract cu privire la exercitarea serviciului militar.

Militari prin contract pot fi și femeile care, pe bază benevolă, au încheiat contract de efectuare a serviciului militar.

În Republica Uzbekistan, conform legislației penale și militare [107], care este interpretată în pct. 1.2 al Hotărârii Plenului Judecătorei Supreme a Republicii Uzbekistan din 15.09.2000 „Despre practica judiciară în cauzele penale cu privire la infracțiunile contra ordinii de executare a serviciului militar” [181, p. 70-91] subiecți ai infracțiunilor militare pot fi militarii Forțelor Armate, ai Comitetului pentru paza Frontierei de Stat, din Trupele de Interne și de Gardă ale Ministerului Afacerilor Interne, ale Serviciului Securității Naționale, Ministerului pentru Situațiile Excepționale, din unitățile militare ale ministerelor și departamentelor, precum și persoanele chemate la concentrări sau instrucțiuni militare.

Din analiza legislației Azerbaidjanului și Uzbekistanului, constatăm că subiecți ai infracțiunii de dezertare nu sunt doar militarii, dar și alte structuri ale ministerelor de forță, precum și cetățenii ce nu au pregătire militară, însă sunt apti pentru participarea la operațiuni militare.

În Armenia, legislația militară [106] definește persoanele care au statut de militar și, prin urmare, pot fi subiecți ai infracțiunilor militare. Aceștia sunt militarii care exercită serviciul militar obligatoriu și rezerviștii în timpul concentrărilor și instrucțiunilor militare.

Militarii care exercită serviciul militar obligatoriu se împart în două grupuri:

- militarii serviciului militar în termen;
- militarii serviciului militar prin contract.

Astfel, potrivit art. 362 Codul penal al Armeniei, dezertare, adică părăsirea voluntară a unității militare sau a locului de serviciu pentru a evita serviciul militar, precum și neprezentarea la serviciu în același scop:

se pedepsește cu închisoare de la trei la șase ani.

(2) Dezertarea, care a fost săvârșită cu o armă încredințată sau de către un grup de persoane cu consimțământ prealabil, ori de un militar în timp de luptă:

se pedepsește cu închisoare de la patru la zece ani.

(3) Dezertarea comisă în timpul legii marțiale sau războiului:

se pedepsește cu închisoare de la șase la doisprezece ani.

(4) Militarul care săvârșește pentru prima dată faptele prevăzute în prima sau a doua parte a prezentului articol poate fi scutit de răspundere penală dacă le-a săvârșit ca urmare a unei combinații de circumstanțe grave sau a raportat la unitatea militară, locul satisfacerii serviciului militar, în termen de trei zile de la momentul sustragerii de la serviciu, organelor de drept sau altor agenții guvernamentale [41].

În Georgia, Codul penal vechi (adoptat în an. 1960) [45] conținea un capitol special cu privire la infracțiunile militare, din care se deducea că subiecți ai infracțiunilor militare pot fi

militarii sau rezerviștii chemați la concentrări sau instrucțiuni, în timpul concentrărilor sau instrucțiunilor.

Trecând spre examinarea legislației europene, constatăm că Codurile penale militare ale Italiei datează încă din 1941, iar în contextul în care au fost emise în timp de război, fac evidentă necorespunderea lor, atât cu interesele protejate, având în vedere evoluțiile profund înregistrate în structura și nevoile Forțelor Armate italiene, dar și în ce privește tehnicile de protecție, în special, cele raportate la respectarea principiilor constituționale relevante în materie penală.

Așadar, pentru analiza comparată a legislației penale italiene pe segmentul incriminării faptei de dezertare, inițial, vom prezenta textul celor trei norme care reglementează răspunderea penală pentru această faptă. Adică, art. 148 Codul penal militar al Italiei se referă la conceptul infracțiunii, art. 149 se referă nemijlocit la dezertare, iar art. 150 la circumstanțele agravante.

Deci, potrivit art. 148 din CPM al Italiei, se consideră infracțiune de dezertare și se pedepsește cu închisoare militară de la șase luni la doi ani cazul în care:

(1) militarul, care, fiind în serviciu militar, pleacă fără autorizație și lipsește cinci zile consecutive;

(2) militarul, care, aflându-se în serviciu militar și absent în mod legitim, nu se prezintă, fără motiv, în cele cinci zile următoare celei programate.

Potrivit art. 149 CPM italian, este considerat un dezertor:

(1) Militarul încadrat într-o forță sau operațiune expediționară, sau aparținând echipajului unei nave militare sau aeronave militare, care, fără autorizație, lipsește la momentul plecării corpului, navei sau aeronavei;

(2) Soldatul, care evadează în timp ce își ispășește pedeapsa închisorii militare;

(3) Militarul, care evadează din detenție preventivă într-o închisoare militară; sau oriunde, pentru o infracțiune aflată sub jurisdicție militară;

(4) Militarul care, fără autorizație, preia serviciul la bordul unei nave străine sau a unei aeronave străine, ori în forțele armate ale unui stat străin;

(5) Soldatul, care abandonează serviciul militar.

2. Dezertarea se pedepsește cu închisoare militară de la unu la trei ani în cazurile indicate la alineatele 1), 2) și 3);

de la doi la cinci ani în cazul indicat la alineatul 4); de la cinci la șapte ani în cazul indicat la alineatul 5).

În cazurile indicate la articolele 2), și 3), nu se aplică prevederile articolului 385 din Codul penal.

Articolul 150, din același act legislativ, prevede circumstanțele agravante pentru dezertare, și anume:

1. În cazurile prevăzute la articolele precedente, dacă militarul, pentru a scăpa de obligația serviciului militar, pleacă în străinătate;

2. Pedepsele stabilite de articolele precedente se majorează de la o treime la jumătate, când dezertarea este săvârșită de trei sau mai mulți militari, de comun acord.

3. În cazul prevăzut la alineatul precedent, majorarea este întotdeauna la jumătate pentru conducători, promotori sau organizatori.

Acestea fiind arătate, spre deosebire de legislația Republicii Moldova, legislația penală a Italiei conține un vast spectru de norme care incriminează dezertarea, chiar unele ce se referă la dezertare, după legislația noastră, constituie componente ale altor infracțiuni militare. Dar nu aceasta este cel mai important, ci faptul că potrivit legii penale italiene sub incidența dezertării cad un număr mai extins de acțiuni, cum ar fi: neprezentarea la bordul unei nave pentru expediție, evadarea din detenție militară, încadrarea în forțele armate ale unui stat străin, preia conducerea unei nave străine. Sancțiunea se dublează în cazul în care fapta este săvârșită prin eschivare de la serviciul militar urmată de părăsirea hotarelor țării.

În esență, dezertarea în concepția legiuitorului italian, este același ca și în cea a legiuitorului moldovean, de altfel, specifică tuturor țărilor europene. Aceasta adesea constă în părăsirea corpului din care face parte militarul fără permisiune, care se consideră și atunci când militarul lipsește în mod permanent din corpul de militari aflat în concediu provizoriu, nu se conformează termenului acestuia în modul stabilit, fără un motiv justificat. În ambele cazuri, există o întrerupere a serviciului, care constituie elementul material al infracțiunii de dezertare.

Mai este de observat în legislația Italiei că infracțiunile militare sunt reglementate și prin alte legi speciale. Bunăoară, amintim Legea nr. 689 din 26 noiembrie 1985 privind obiecția de conștiință și nesubordonarea [110], dar și unele sentințe importante ale Curții Constituționale, având în vedere precedentul judiciar.

În ceea ce privește sistemul judiciar militar și procesul penal militar, schimbări radicale s-au înregistrat după perioada marelui război mondial, ca urmare a adoptării Legii nr. 180 din 07 mai 1981, privind reforma justiției militare de pace și a Legii nr. 561 din 30 decembrie 1988, înființarea Consiliului Judiciar Militar [109], și noul Cod de procedură penală, considerat pe deplin aplicabil de către instanțele militare italiene.

Concluzionând asupra specificului legii penale italiene ce incriminează fapta de dezertare, ținem să arătăm art. 148 Cod Penal Militar care concepe dezertarea săvârșită sub două modalități normative, adică: 1) soldatul care, fiind în serviciul armelor, pleacă fără autorizație și

lipsește timp de cinci zile consecutive; 2) soldatul care, fiind în serviciul armelor și lipsind în mod legitim, nu se prezintă, fără motiv întemeiat, în cele cinci zile care urmează zilei prefixate [96, p. 32]. Prin urmare, jurisprudența italiană examinează două forme diferite de dezertare, care sunt definite în mod tradițional ca *dezertare propriu-zisă* și *dezertare improprie*. Potrivit interpretării constante a jurisprudenței, distincția constă, din punctul de vedere al conduitei, în faptul că absența arbitrară a soldatului de la serviciul militar timp de cinci zile consecutive (care constituie elementul material comun ambelor infracțiuni) depinde, în cazul dezertării propriu-zise, de îndepărtarea de la serviciu fără autorizație, în timp ce, în cazul dezertării improprie, de neaprezentarea la serviciu fără motiv întemeiat de către soldatul absent în mod legal [32].

Și în final, cu toate că legislația penală a Italiei nu prevede, ca și în cazul Republicii Moldova sau legislației penale a FR condiții de liberare de răspundere pentru dezertare, acest lucru poate fi invocat de instanțe, scutind de răspundere în cazul în care sunt identificate circumstanțe plauzibile ce ar motiva absența militarului. Or, potrivit unei prime orientări a Curții de Casație, în infracțiunea de dezertare abuzivă - în scopul configurabilității cauzei juste care legitimează neprezentarea în cele cinci zile care urmează datei stabilite pentru revenirea la unitate - orice impediment de prezentare trebuie să provină dintr-o situație tranzitorie și bruscă, întrucât nu poate fi trasată la o condiție fizică sau, în orice caz, la o nevoie permanentă, preexistentă la începutul absenței de la serviciu [33].

Într-o altă speță, ce privește situația personală, economică și familială a dezertorului, s-a statuat că condițiile economice precare ale familiei pot conduce la o scutire de serviciul militar, dacă aceasta constituie un motiv justificat [34].

De asemenea, pentru ca o boală psihică să fie relevantă ca motiv just, pentru excluderea infracțiunii de dezertare, este necesar ca aceasta să constituie un impediment, chiar dacă nu absolut și nici de natură să constituie un pericol de vătămare gravă a persoanei, de o asemenea entitate încât să îl oblige sau chiar doar să îl determine pe inculpat să omită să reia serviciul [31].

Codurile militare ale majorității țărilor din *Common law* nu definesc dezertarea, însă o definiție destul de largă găsim în Codul penal canadian [56], care pare a fi mai largă chiar decât cea a Codului penal englez [88].

În același timp, legislația penală americană are o istorie îndelungată în reglementarea răspunderii pentru dezertare, fapte care s-au răspândit mai ales în timpul războiului al doilea mondial, dar și a conflictelor militare duse împotriva Mexicului. Respectiv, pedeapsa pentru această infracțiune a fost foarte dură, abia în 1830 fiind abolită pedeapsa cu moartea pentru dezertare în timp de pace [144].

Actualmente, infracțiunea de dezertare este reglementată în Codul penal al SUA din anul 2021, în Titlul 10 - Forțele armate, Subtitlul A - Drept militar general, Partea II – Personal, Capitolul 47 - Codul Uniform de Justiție Militară, Subcapitolul X - Articole Punitive.

Astfel, potrivit art. 85 CP al SUA, dezertarea constituie acțiunea:

(a) Oricărui membru al forțelor armate care:

(1) fără autorizare pleacă sau este absent din unitatea, organizația sau locul de serviciu cu intenția de a rămâne permanent departe de aceasta;

(2) renunță la unitatea, organizația sau locul de serviciu cu intenția de a evita sarcinile periculoase sau de a se sustrage de la serviciul important; sau

(3) fără a fi separat în mod regulat de una din forțele armate, se înrolează sau acceptă o numire în aceeași sau în alta dintre forțele armate, fără a dezvălui pe deplin faptul că nu a fost separat în mod regulat sau intră în vreun serviciu armat străin, cu excepția cazului în care este autorizat de către Statele Unite;

(b) Orice ofițer al forțelor armate care, după prezentarea demisiei sale și înainte de notificarea acceptării acesteia, renunță la post sau îndatoririle corespunzătoare fără concediu și cu intenția de a rămâne permanent departe de acesta, se face vinovat de dezertare.

(c) Orice persoană găsită vinovată de dezertare sau tentativă de dezertare va fi pedepsită, dacă infracțiunea este săvârșită în timp de război, cu moartea sau orice altă pedeapsă pe care o poate prescrie o instanță marțială, dar dacă dezertarea sau încercarea de dezertare are loc în alt moment, printr-o pedeapsă, alta decât moartea, pe care o poate ordona o curte marțială.

Din textul dispoziției indicate, desprindem interesante tactici de reglementare a faptei de dezertare de către legiuitorul american. Anume, ideea de a reglementa distinct fapta oricărui militar de cea a unui ofițer, după noi, este una destul de ingenioasă și corectă. Or, pericolul dezertării crește odată ce subiectul faptei este un ofițer cu funcții de execuție sau conducere, de care depinde mersul activităților cu caracter militar, atât pe timp de pace, cât și pe timp de război. De asemenea, ne pare a fi destul de adecvată ideea de a incrimina fapta ofițerului care după prezentarea demisiei sale și înainte de notificarea acceptării acesteia, renunță la post sau îndatoririle corespunzătoare fără concediu și cu intenția de a rămâne permanent departe de acesta. În rest, definiția dezertării în „common law” are un înțeles universal, chiar și pentru civili unde, spre deosebire de legislația penală a statelor europene, este interzisă și tentativa de a dezerta, cu toate că nu este definită în conținutul legii penale.

Infracțiunea de dezertare este incriminată în conținutul Codului penal al Angliei în articolele 300, 301 și 302 din Partea I, Partea generală, Titlul III, Infracțiuni militare și

infracțiuni împotriva forțelor armate și forțele de poliție, Capitolul I. Infracțiuni militare, Secțiunea 1.

Astfel, potrivit art. 300, dezertare se consideră fapta care:

(1) Oricine, cu intenția de a se sustrage serviciului militar, părăsește unitatea sa, postul sau îndatoririle militare fără autorizarea corespunzătoare sau nu se întoarce după ce a fost absent, se pedepsește cu închisoare riguroasă de maximum cinci ani.

(2) În cazul în care infracțiunea este săvârșită în regim de urgență, mobilizare generală sau război, infractorul se pedepsește cu închisoare riguroasă de la cinci ani sau închisoare pe viață sau, în cazurile cele mai grave, cu moartea.

O varietate a dezertării este și fapta prevăzută la art. 301 (Lipsa fără concediu) Codul penal englez, și anume:

(1) Oricine, fără intenția de a preda serviciul:

(a) își părăsește regimentul sau părăsește unitatea, depozitul, organizația sau unitățile militare, fără autoritate, cu excepția cazului de forță majoră, sau

(b) depășește, cu excepția cazului de forță majoră, o perioadă de concediu acordat lui, se pedepsește cu închisoare simplă de până la șase luni.

(2) În timp de război, închisoarea simplă nu poate depăși doi ani.

Altă formă a dezertării o identificăm în conținutul art. 302 CP englez (Neintrarea voluntară în cadrul Forțelor) care constă în: fapta săvârșită de oricine, în timp de război; [40]

(a) fiind despărțit de unitatea sa, nu reușește să se alăture acesteia sau să se alăture celui mai apropiat corp de trupe, sau

(b) după ce a fost luat prizonier, nu reușește să-și recapete libertatea de a se prezenta la un depozit sau la o autoritate militară sau să se întoarcă în rânduri, se pedepsește cu închisoare simplă sau, acolo unde este eșecul lui intenționat și permanent, cu închisoare de la 3 la 10 ani.

După cum observăm, în legislația engleză este destul de aspru pedepsită persoana pentru infracțiunea de dezertare, fiind în detaliu descrisă în conținutul a trei norme consecutive, pedeapsa minimă fiind de 2 ani privațiune de libertate.

Legislația penală a Suediei [140] este diferită de cea a Republicii Moldova și a României, incluzând în categoria subiecților infracțiunilor militare și alte categorii de persoane decât cele indicate în Codul penal al RM și CP român.

Așadar, potrivit art. 3 al Codului penal suedez, persoanele care sunt obligate să exercite serviciul militar în Forțele Armate trebuie să fie recunoscute ca militari. Astfel, subiect al infracțiunii militare poate fi orice persoană care exercită serviciul militar în Forțele Armate. În afară de militari, subiecți ai infracțiunilor militare pot fi ofițerii de poliție, care nu sunt

încorporați în serviciul militar, însă sunt obligați să participe la apărarea Regatului. De asemenea, au statut de militar santinelele și persoanele care supraveghează teritoriile păzite, care sunt numite în aceste funcții, conform Actului cu privire la Paza Edificiilor Importante [139]. La fel, se atribuie statutul de militar și altor persoane, care sunt întărite la unitățile Forțelor Armate, când aceste unități se află pe câmpul de luptă sau acționează în situații similare.

Legea nr. 218 din 1990 atribuie statutul de militar și membrilor grupurilor organizate ale mișcării de rezistență în timp de război sau situații de luptă. De altfel, art. 4 al Codului penal al Suediei atribuie calitatea de militar și, prin urmare, a subiectului infracțiunii militare și altor categorii de persoane, cum ar fi: prizonierii, participanții la război, persoanele internate în timpul războiului în care Regatul ține neutralitate, precum și cetățenii străini care se află împreună sau rămân cu prizonierii sau cu participanții la război antrenați cu scopul de a asigura îngrijirea medicală sau spirituală a lor (sanitarii, medicii, preoții ș.a.).

Legislația penală a Elveției, ce reglementează răspunderea penală a militarilor, descrie subiectul infracțiunii militare, atât în conținutul Codul penal al Elveției din 1937, cât și în Codul procesual penal din 1979, dar și în legislația penală a cantoanelor [197].

Codul penal al Poloniei reglementează răspunderea penală a militarilor în Secțiunea Militară, care conține Cap. XXXVIII - XLIV (art. 317-363). Reglementările legale cu privire la subiectul infracțiunii militare sunt date în capitolul XXXVIII Cod penal, intitulat „Noțiuni generale cu privire la militari” care, în art. 317, stipulează că prevederile Părții generale și ale Părții speciale ale Codului penal se aplică și față de militari, dacă Secțiunea Militară a Codului penal nu prevede altfel.

În continuare, se indică că prevederile art. 356-363 ale Codului penal, iar în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute de celelalte articole ale Secțiunii Militare, prevederile generale cu privire la militari se aplică, respectiv, și colaboratorilor armatei, cu toate că nu au calitatea de militari. Astfel, putem concluziona că subiecți ai infracțiunilor militare, conform legislației penale poloneze, pot fi atât militarii care efectuează serviciul militar, cât și persoanele civile, colaboratori ai Armatei Poloneze. Spre deosebire de prevederile Codului penal al Poloniei, Codul penal al Republicii Moldova nu-i recunoaște, pe aceștia din urmă, drept subiecți ai infracțiunii de dezertare.

În Letonia legislația militară [195] și legislația penală militară (Codul penal adoptat în 1998, în vigoare de la 1.04.1999) definește persoanele care au statut de militar și, prin urmare, pot fi subiecți ai infracțiunilor militare. Aceștia sunt militarii care exercită serviciul militar obligatoriu și prin contract în Forțele Armatei Naționale ale Letoniei, precum și rezerviștii în timpul concentrărilor și instrucțiunilor militare.

Militarii care exercită serviciul militar obligatoriu se împart în două grupuri:

a) militarii serviciului militar în termen și pe contract (forțele de apărare), care sunt ofițeri, subofițeri, sergenți și soldații serviciului militar în termen și,

b) Zemessardze (Armată populară de voluntari).

Durata serviciului militar în termen este de 12 luni. Încadrați în serviciul militar în termen pot fi cetățenii Republicii Letone, care au atins vârsta de 19 ani, și nu mai mare de 27 de ani.

În serviciul militar prin contract pot fi încadrate persoanele apte de serviciul militar care au împlinit, la data încorporării, vârsta de 18 ani. În timp de război pot fi încorporate în Forțele Armate Naționale și alte persoane care exercită serviciul în formațiuni militare și paramilitare ale Ministerului Apărării și ale Ministerului Afacerilor Interne.

Un aspect destul de important, pe care ținem să-l accentuăm în legislația letonă, este faptul că subiecți ai infracțiunii de dezertare sunt și voluntarii, ceea ce nu este specific și pentru țara noastră, dar nici pentru alte țări europene.

De asemenea, este de subliniat faptul că, potrivit legislației letone, un soldat care își părăsește postul de serviciu cu intenția de a merge la un alt post și de a se reînrola acolo, nu va fi considerat dezertor. Prin urmare, în opinia unui judecător, soldatul care își părăsește postul de serviciu fără autorizație cu intenția de a se înrola, de a merge la un alt post, nu pentru a se reînrola, ci pentru a se prezenta la datorie, nu poate fi considerat dezertor, indiferent de alte infracțiuni militare pe care le-ar fi comis [123, p. 46].

Și totuși, în timp ce majoritatea statelor lumii incriminează penal fapta de dezertare, identificăm și state care nu prevăd această acțiune drept o faptă penală. Bunăoară, în Olanda și Austria, serviciul militar poate fi refuzat din diverse motive, precum viziunea asupra lumii, credințele religioase sau credințe în principii morale.

De asemenea, în Coreea de Sud, dezertarea nu mai este considerată o crimă din anul 2011, atunci când se adoptă legea ce acordă amnistie multor persoane ce au părăsit forțele armate. Astfel, observăm că, deși Coreea de Sud se află în vecinătatea rivalului ei Coreea de Nord, cu un regim de guvernare destul de ostil și dușmănos față de țara soră, aceasta privește problematica dezertării destul de loial, fiind pus accentul, probabil, pe capacitatea tehnico-militară de apărare, acolo unde se cere o intervenție minimă a personalului militar sau poate adoptă mai mult principiul umanismului în relațiile dintre militari și autoritățile militare. Oricum, care nu ar fi abordarea față de obligativitatea apărării țării, dezertarea rămâne și trebuie să rămână a fi considerată o infracțiune, indiferent de gravitatea sa percepută de fiecare stat în parte.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

Spectrul larg de informații analizate în prezentul compartiment al lucrării ne oferă posibilitatea să constatăm următoarele:

1. Istoria reglementărilor cu caracter penal a faptei de dezertare, este una relativ scurtă pentru Republica Moldova, ținând seama de scurta perioadă de independență de care se bucură statul nostru. Un alt argument ar și cel al faptului că în actualul teritoriu al Republicii Moldova au fost aplicate Codurile penale ale diferitelor state ce și-au impus propria legislație penală. Prin urmare, nu putem afirma că statul nostru are o legislație penală în această materie bazată pe tradiții și experiență de legiferare din trecut, chiar dacă în mare parte a fost inspirată din legislația penală rusă.

2. Legislația penală a statelor europene, și nu numai, dispune de un valoros fond juridic ce a stat la baza elaborării normelor actuale ce incriminează infracțiunea de dezertare, perfecționat în timp și adaptat la exigențele și politica dezvoltării sistemului de apărare.

3. Analizând conținutul legislației penale străine, identificăm o atitudine mai lejeră a legiuitorului în privința calificării faptei de părăsire a unității militare drept infracțiune de dezertare. De regulă, lege penală a majorității statelor face diferență între fapta de părăsire a unității militare sau neprezentării de cea a dezertării care, de fapt, constă tot într-o absență de la serviciul militar, însă după o perioadă anumită (2 zile sau zile în cazul legislației României).

4. Politica penală a unor state europene (Austria, Olanda) se construiește după o altă viziune atunci, când se pune în discuție problema dezertării, pedeapsa limitându-se la întreruperea raporturilor cu autoritățile ce asigură ordinea militară, fără ca fapta să fie calificată drept dezertare, chestiune mai puțin specifică pentru restul statelor.

3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE DEZERTARE

3.1. Obiectul infracțiunii de dezertare

Studiul asupra obiectului la care atentează dezertarea militarului constituie, credem noi, prima și cea mai importantă etapă a cercetării preconizate, având în vedere că de identificarea corectă a acestuia depinde calitatea incriminării respectivei fapte antisociale. Prin urmare, ca orișicare tip de infracțiune, dezertarea atentează și ea la anumite categorii de relații sociale, și anume, cele ce se constituie cu ocazia exercitării obligației de a satisface serviciul militar, a urma o pregătire militară în vederea realizării misiunii de apărare a patriei.

De altfel, doctrina astăzi unanim recunoaște că obiectul infracțiunii îl constituie relațiile sociale exterioare ei, care formează obiectul acesteia. În același sens se expun și autorii [16, p. 130] ce susțin că obiectul de atentare a infracțiunii sunt valorile sociale arătate în alin. (1) art. 2 CP RM. Or, potrivit normei în discuție aceste valori vizează: persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, precum și relațiile sociale create în jurul acestora și care sunt ocrotite împotriva infracțiunilor.

Astfel, atât în doctrina națională [14, p. 108], cât și în cea română [134], dar și în cea rusă de specialitate [187, p. 40], unanim se recunoaște că obiect al infracțiunii este considerat totalitatea relațiilor sociale vătămate sau periclitare de faptele infracționale sau valorile sociale, numite și valori juridice, înțelese ca valori sociale. În același timp, deși sensul general subînțeles prin definirea obiectului infracțiunii indică la relațiile sociale și valorile sociale vătămate, este necesar de precizat că acestea nu au unul și același înțeles, prin urmare, nu sunt echivalente, ci primele sunt determinate de necesitatea apărării ultimelor [77]. De aceeași părere este și autorul român V. Dongoroz, care susține că „obiectul infracțiunii poate fi definit ca valoare socială și relație socială formate în jurul și datorită acestei valori” [75, p. 7]. O părere similară are și autorul M. Rusu, potrivit căruia, „valorile sociale reprezintă bunurile și interesele prețuite de către întreaga societate” [134, p. 12].

În conținutul unei valoroase lucrări a autorului rus, B. Nikiforov, găsim concretizarea aceluiași fapt despre obiectul infracțiunii, și anume, că „obiect al infracțiunii constituie doar interesul public împotriva căruia este îndreptată fapta și care determină dreptul penal a lua sub protecția sa acest interes” [179, p. 65].

Acestea fiind clarificate, raportat la specificul infracțiunii de dezertare, spunem că **obiectul juridic general** al acesteia îl constituie totalitatea relațiilor sociale legate de capacitatea de apărare a țării și ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare

obligatorii și a concentrărilor în caz de nevoie. Respectiv, prin săvârșirea infracțiunii de dezertare se atentează la securitatea națională, iar pe cale de consecință, la siguranța persoanei și ordinii de conviețuire.

Obiectul generic (de grup) al infracțiunii de dezertare, potrivit doctrinei autohtone de specialitate, este comun cu cel al grupului infracțiunilor militare legate de sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar [146, p. 220], iar după o altă părere, dezertarea este o infracțiune din categoria „infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare [18]”.

Cu titlu de comparație, potrivit legislației penale a României, obiectul generic al infracțiunii de dezertare îl constituie relațiile comune apărute de Cap. XVII al Codului penal (Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat). De altfel, considerăm corectă și această ipoteză, în condițiile în care prin infracțiunea de dezertare se atentează direct la capacitatea de apărare, iar prin urmare la securitatea statului, misiune ce revine autorităților publice din domeniul organizării sistemului național de apărare.

Obiectul juridic special al infracțiunii de dezertare îl formează relațiile sociale cu privire la ordinea și disciplina militară, a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de prezența permanentă a militarului la unitatea, formațiunea sau serviciul din care face parte.

Într-o altă accepțiune, obiectul juridic special al dezertării îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarii să efectueze serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie întotdeauna pregătiți să apere țara, să-și îndeplinească datoria lor constituțională și militară de apărare a Patriei [147, p.146].

Potrivit doctrinei ruse, obiectul principal al abandonării neautorizate a unei unități sau a locului de serviciu „este procedura stabilită prin reglementările militare generale și alte acte juridice ce reglementează ordinea satisfacerii serviciului militar” [172].

Cu toate acestea, atare afirmație, în opinia noastră, nu corespunde pe deplin conceptului general acceptat al obiectului unei infracțiuni - „protejarea, prin intermediul dreptului penal, a relațiilor sociale periclitare prin săvârșirea unei infracțiuni.” Or, pericol public al infracțiunii prevăzute la art. 337 Codul penal al Federației Ruse este determinat de faptul că un militar, săvârșind neautorizat părăsirea unei unități sau a locului de serviciu, sustragerea de la îndeplinirea atribuțiilor de serviciu militar care i-au fost atribuite, încalcă procedura stabilită de satisfacere a serviciului militar. Chiar și o scurtă absență a personalului militar de serviciu poate afecta negativ performanțele, sarcinile zilnice de antrenament de luptă atribuite unității etc [168].

În privința obiectului infracțiunii de dezertare, în doctrina rusă întâlnim discuții în care se vorbește despre confuzia dintre obiectul direct (special) și obiectul general. Or, potrivit autorului B.A. Шаповалов, „în cadrul fiecărui tip specific de infracțiune se identifică obiectul direct al

infracțiunilor contra serviciului militar care este ordinea de finalizare a acestui tip de serviciu la o anumită unitate. Astfel, pentru un militar care și-a părăsit de bunăvoie unitatea sau locul de serviciu și prin aceasta a săvârșit sustragerea de la serviciul militar, obiectul direct al atacului va fi ordinea de ședere a acestui militar în serviciul militar în locul stabilit pentru el. Obiectul specific va fi ordinea de ședere în serviciul militar, iar în general - procedura de finalizare a serviciului militar. Prin încălcarea unui obiect direct, fapta infractorului se îndreaptă în același timp atât asupra obiectului specific, cât și asupra celui general” [201, p. 7-8].

În doctrina română, este susținută ideea precum că „obiectul juridic special reprezintă o concretizare, particularizare a obiectului juridic generic, raportat de fiecare infracțiune sau grup de infracțiuni omogene în parte. Acesta constă în relațiile sociale referitoare numai la una dintre componentele capacității de apărare a țării sau ordinii stabilite de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor, ca valoare socială, și anume, cea care este lezată în mod direct prin săvârșirea infracțiunii (de exemplu, ordinea și disciplina militară, comportarea curajoasă a militarilor pe câmpul de luptă)” [74, p. 194].

În mod cert, suntem de acord cu această idee, având în vedere că prin infracțiunea de dezertare, în primul rând, este încălcată ordinea militară, iar mai apoi, pe cale de consecință poate fi pusă în pericol și capacitatea de apărare a statului. Mai mult, faptul că prin infracțiunea de dezertare se încalcă regulamentele militare, indică un pericol deja constatat, pe când în privința securității statului, efectele dezertării nu sunt cunoscute cu certitudine, adică sunt probabile și destul de greu de evaluat ca întindere, respectiv ca și grad prejudiciabil.

În concret, dezertarea este infracțiunea care are ca obiect juridic special grupul de relații sociale ce se referă la respectarea cu strictețe, de către militarii de toate gradele, a ordinii și disciplinei militare, ca valori sociale speciale interdependente și în strânsă legătură cu datoria și obligațiile stabilite prin legile și regulamentele militare în vigoare. Prin atingerea adusă ordinii și disciplinei militare, fapta de dezertare periclitează, în mod implicit, capacitatea de luptă a unității din care face parte militarul respectiv [70, p. 1098].

Obiectul material. Fiind o infracțiune cu particularități distincte, dezertarea nu are un obiect material și nici o victimă identificabilă, fiind lezată ordinea și disciplina militară (valoare imaterială). Deci, infracțiunea de dezertare este o infracțiune de pericol și nu una de rezultat.

3.2. Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare

Anterior inițierii studiului asupra laturii obiective a infracțiunii de dezertare, considerăm de cuviință să prezentăm viziunea generală asupra respectivului semn al componenței de infracțiune, împărtășit de doctrina națională și cea internațională.

Așadar, renumitul penalist Al. Borodac definește latura obiectivă a infracțiunii „drept activitate a persoanei fizice care prin urmările ei periculoase vătăma sau pune în pericol anumite relații sociale apărute de normele dreptului penal” [14, p. 125].

După noi, cu toate că prin indicarea de către autor a persoanei fizice în calitate de autor al infracțiunii se exclude calitatea persoanei juridice de subiect al infracțiunii, ceea ce nu e corect, în cazul infracțiunii de dezertare respectiva noțiune rămâne valabilă, deoarece ea nu poate fi săvârșită de o persoană juridică.

Fiind consultate și alte definiții ale aceleiași materii [14, p. 126], ne oprim asupra constatării că latura obiectivă reprezintă aspectul exterior al conduitei prejudiciabile, care se caracterizează printr-un ansamblu de semne indicate de legea penală care prejudiciază sau amenință efectiv relațiile sociale ocrotite de lege [134, p. 187].

O noțiune destul de succintă a laturii obiective, dar în același timp și plină de înțeles, este cea dată de autorul român T. Dima, potrivit căruia, prin „latura obiectivă a infracțiunii trebuie de înțeles totalitatea condițiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru considerarea existenței infracțiunii [68, p. 190].

Pentru a înțelege esența juridică a acțiunilor prin care se manifestă latura obiectivă a infracțiunii de dezertare, este necesar a arăta, înainte de toate, noțiunea de dezertare percepută de societate în linii generale.

Astfel, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, „*a dezerta*” (despre militari) înseamnă a părăsi fără motiv (fără drept) unitatea din care fac parte, locul unde prestează serviciul sau câmpul de luptă, trecând uneori la inamic.

În literatura juridică *dezertarea* a fost definită ca fapta unui militar care abandonează, în mod ilegal, corpul sau serviciul său, pentru o perioadă mai lungă decât timpul de grație prevăzut de lege. Dezertarea constă în absența samavolnică a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar. Spre deosebire de legislația penală anterioară (art. 246, 247, 248 CP din 1961), noul Cod penal nu stabilește termenele absenței samavolnice în cazul dezertării. Prin urmare, dezertarea are loc în toate cazurile absenței samavolnice a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar, indiferent de termenul absenței. Durata absenței samavolnice poate fi luată în considerație la stabilirea felului și măsurii de pedeapsă aplicate făptuitorului.

Astfel, pentru a fi clară descrierea laturii obiective, în materie de cercetare se obișnuiește următoarea ordine de expunere [14, p. 126]: 1) **acțiunea** sau **inacțiunea**, comise într-un anumit *timp, loc, împrejurări, prin anumite metode sau cu anumite mijloace*; 2) **consecințele** prejudiciabile sau primejdia reală a survenirii lor; 3) **raportul de cauzalitate** dintre acțiune și consecință.

Această ordine va fi utilizată și de noi la explicarea esenței juridico-penale a laturii obiective ce caracterizează infracțiunea de dezertare.

Acțiunea. Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare, conform prevederilor art. 371 Codul penal al RM, constă în acțiunea prejudiciabilă, exprimată fie prin părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu, fie prin absența de la serviciu, concentrare sau mobilizare în cazurile în care absența nu este permisă, precum în cazul permisiilor din unitatea militară, centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, concediu sau instituție curativă.

Observăm, astfel, că infracțiunea de dezertare poate fi săvârșită prin două modalități normative, adică prin acțiunea de părăsire și inacțiunea, sau mai bine zis, abstențiunea de la satisfacerea serviciului militar și a tuturor îndatoririlor cetățenești cu caracter militar care, de altfel, se poate realiza tot prin acțiuni de eschivare (ascundere, falsificarea identității etc.).

Absentarea din unitate se poate realiza fie prin părăsirea sau plecarea din unitate ori serviciu a oricărui militar, fără just temei, adică fără permisiunea comandantului sau șefului ori altei persoane care este împuternicită să învoiască militarul, fie prin neprezentarea la unitate sau serviciu a militarului, când acesta se găsește în învoire, detașare, delegare, concediu etc., sau când este numit sau transferat la o altă unitate sau la alt serviciu.

Deci, un semn necesar al laturii obiective a infracțiunii în cauză este caracterul neautorizat al părăsirii unei unități militare sau a locului de serviciu. Și aici nu trebuie de confundat caracterul ilegal al părăsirii cu cel neautorizat, deoarece în cazul în care un superior autorizează plecarea militarului din unitate fără a fi în drept, în acest caz, plecarea lui din locația unei unități militare, deși este ilegală, nu poate fi considerată neautorizată, deoarece militarul părăsește locația unei unități militare sau a locului de serviciu nu fără permisiune, ci cu permisiune. Responsabilitatea pentru încălcarea procedurii stabilite pentru concedierea personalului militar ar trebui să fie suportată în astfel de cazuri de către superiorii ce au permis ilegal părăsirea unității [176, p. 59].

Locul de serviciu este recunoscut și ca loc de tratament al unui cadru militar, indiferent dacă este un spital militar sau o instituție medicală de altă apartenență departamentală. În acest caz, s-ar ivi întrebarea dacă părăsirea unui spital de psihiatrie, în care a fost internat militarul,

poate fi considerată dezertare, în contextul în care acesta nu mai este apt de a satisface serviciul militar în termen sau chiar în bază de contract.

În viziunea noastră, totul depinde de diagnosticul final al acestui pacient, pentru că dacă maladia psihică de care suferă este curabilă, atunci va fi considerat dezertor, iar dacă nu, atunci va fi scutit de pedeapsă penală, și aici, dacă există o decizie cu privire la excludere din forțele armate pe motiv de boală.

Totuși, chiar și în cazul în care boala sa de natură psihică este tratabilă, iar în momentul părăsirii spitalului, militarul nu dispunea de discernământ, el va fi scutit de pedeapsă.

Dacă activitățile care descriu acțiunea de părăsire a unității militare sunt clare, în principiu, problemele apar de multe ori asupra constatării momentului de început al acțiunii de dezertare, prin urmare, considerăm de mare importanță să rezolvăm problema începutului și încheierii acțiunii ce reprezintă latura obiectivă a infracțiunii de dezertare. Așadar, la calificarea corectă a dezertării după latura sa obiectivă este importantă stabilirea momentului începerii și sfârșitului acțiunii de părăsire a unității militare.

Astfel, consultând doctrina străină, observăm că momentul începerii acțiunii de dezertare este analizat distinct, în funcție de subiectul ce o săvârșește, adică militarul în termen și cel care satisface serviciul militar prin contract.

Deci, pentru militarii recrutați, dezertarea începe odată cu:

- părăsirea unei unități militare sau a locului de serviciu fără permisiunea (ordinul) corespunzătoare a comandantului (șefului);
- încheierea perioadei de efectuare a serviciului, stabilită prin actul de numire, transferului, deplasare, concediu sau internarea într-o instituție medicală.

Pentru personalul militar care efectuează serviciul militar în baza unui contract, dezertarea începe din momentul:

- părăsirea unității militare sau a locului de serviciu fără permisiunea corespunzătoare în timpul de serviciu stabilit sau în timpul stabilit prin ordinul comandantului (șefului);
- încheierea perioadei de efectuare a serviciului, stabilită prin actul de numire, transferului, deplasare, concediu sau internarea într-o instituție medicală;
- neprezentarea la serviciu la ora stabilită de programul zilnic [170, p. 211].

Potrivit doctrinei de specialitate, momentul inițial al săvârșirii acestei infracțiuni se consideră a fi momentul plecării militarului din unitate sau din locul de serviciu fără permisiunea corespunzătoare. [161, p. 15]. În cazul dezertării săvârșite prin inacțiune, începutul dezertării săvârșite prin neprezentarea la timp la serviciu se consideră a fi expirarea termenului specificat în documentul relevant: nota de concediere, biletul de vacanță, certificatul de călătorie, ordinul

etc., iar pentru personalul militar care efectuează serviciul militar în condițiile unui contract – momentul în care nu a ajuns la serviciu la ora stabilită de regimul zilei [198, p. 29].

Evident, aici trebuie să se țină cont de toate detaliile și regulile de stabilire a timpului începerii acțiunii de dezertare. Or, în cazul dezertării prin acțiune, atunci când nu poate fi fixată cu certitudine ora ieșirii din unitate, se va considera săvârșită infracțiunea din momentul ultimei prezențe a militarului la activități legate de satisfacerea serviciului militar. Spre exemplu, dacă ultima prezență a militarului este constatată în registrul de evidență a orelor de pregătire tactică, atunci începutul acțiunii de dezertare va coincide cu sfârșitul orelor, și nu din momentul efectuării apelului de dimineață a doua zi, deoarece în realitatea, unitate putea fi părăsită în timpul nopții sau imediat după ore, respectiv poate dura nu o zi, ci deja o zi și o noapte anterioară.

Există situații în care un militar, aflat în concediu neautorizat, dintr-un motiv sau altul, apare pentru o perioadă scurtă de timp pe teritoriul unei unități militare și, neobservat de comandant sau de detaliul afacerilor interne, îl părăsește din nou pentru a-și continua șederea ilegală în afara unității. În astfel de cazuri, absența neautorizată nu este întreruptă, durata acesteia trebuie determinată ținând cont de întregul timp al absenței ilegale a vinovatului în unitate [175, p. 70].

Conform practicii consacrate, dezertarea este considerată infracțiune completă din momentul părăsirii unei unități sau neprezentării la serviciu cu scopul de a evita complet serviciul militar. Durata sustragerii ulterioare de la serviciu nu afectează calificarea infracțiunii, ci se ia în considerare la stabilirea pedepsei făptuitorului.

Totuși, nu poate fi considerată ca fiind părăsită unitatea militară sau altă locație unde are loc exercitarea serviciului militar, cazurile în care absența unui militar în afara unității sau a locului său de serviciu se poate datora faptului că ar putea deveni victima unui accident sau a unui dezastru natural, ar putea fi rănit în luptă și evacuat în spate de o altă unitate, astfel dispărând etc. În plus, un militar ar putea rămâne în urma unității sale în timpul redistribuirii, ar putea fi reținut în timp ce îndeplinea o misiune de serviciu etc. În aceste cazuri, nu va exista părăsirea neautorizată a unității sau a locului de serviciu. Prin urmare, constatarea faptului abandonării neautorizate a unei unități sau loc de serviciu este importantă pentru recunoașterea prezenței sau absenței infracțiunii în cauză în acțiunile personalului militar înrolat [199].

După cum menționam la început, acțiunea de săvârșire a infracțiunii trebuie analizată prin prisma elementelor de *timp, loc, împrejurări, metode sau mijloace*, fapt de care ne vom conduce și noi în studiul de mai departe.

Timpul săvârșirii infracțiunii de dezertare. Întru analiza acestui element, vom ține cont de trei aspecte: *perioada de absență a militarului; timpul exercitării serviciului militar și timpul zilei în care se săvârșește infracțiunea*, după cum urmează:

Perioada de absență a militarului. Legea penală a Republicii Moldova nu leagă infracțiunea de dezertare de o anumită perioadă a absenței militarului, cu toate că în legislația majorității țărilor europene, dar și a celor din Asia Centrală, dezertarea se consideră infracțiune doar atunci când militarul a lipsit nejustificat de la îndeplinirea obligațiilor cu caracter militar o anumită perioadă de timp (3 zile pe timp de pace, 24 de ore pe timp de război - În România; 2 zile în Federația Rusă).

De fapt, cu o asemenea abordare suntem și noi de acord, deoarece lipsa militarului o perioadă foarte scurtă de timp, mai ales pe timp de pace, poate genera consecințe neînsemnate în comparație cu situația când acesta lipsește o perioadă îndelungată, demonstrând prin aceasta intenția de a se eschiva definitiv. Evident, altul este gradul prejudiciabil al părăsirii unității militare pe timpul stării de urgență, de asediu sau război, infracțiunea fiind considerată din momentul apariției imposibilității autorității militare de a gestiona cu forța din subordine.

În contextul dat, considerăm de cuviință o revizuire a tacticii de legiferare în cazul dezertării prin considerarea acesteia din momentul în care militarul a absentat mai mult de 72 de ore de la efectuarea serviciului militar pe timp de pace, iar absența militarului în cazul stării de urgență, de asediu și de război să fie considerată o circumstanță agravantă, pedeapsă pentru care să fie stabilită închisoarea pe un termen de până la 3 ani de zile. Respectiv, absența militarului pe timp de pace pentru o perioadă mai mică de 72 de ore să fie calificată drept contravenție sancționată cu amendă sau cu muncă neremunerată, ori se va considera o dezertare în condiții atenuante [40].

Prin urmare, aceste termene de absență arătate nu trebuie să fie luate în considerare, atunci când militarul părăsește unitatea militară sau nu se prezintă pe timp de război sau în condiții de luptă. Or, această faptă prezintă un pericol mai grav anume în aceste împrejurări, respectiv urmând a fi calificată în baza unei norme ce prevede o sancțiune mai aspră.

În aceste condiții, doctrina românească, spre exemplu, susține că elementele constitutive ale acestei infracțiuni sunt realizate în momentul în care termenul de 3 zile (respectiv 24 de ore în timp de război) a expirat, lipsa nemotivată de la unitate sau serviciu durând în timp până la înapoierea de bunăvoie sau până la prinderea făptuitorului de către autorități. De asemenea, activitatea infracțională se epuizează la expirarea vârstei legale până la care subiectul activ al infracțiunii poate avea calitatea de militar în termen. [15, p. 666].

Potrivit aceluiași autor, prinderea făptuitorului de către autorități va constitui momentul epuizării infracțiunii, deci sfârșitul stării de dezertare, indiferent de momentul în care militarul prins este predat de către autorități la unitatea din care face parte.

Tot astfel trebuie considerată și prezentarea de bunăvoie a făptuitorului în fața reprezentanților autorității. În acest moment, va înceta starea de dezertare, indiferent de momentul în care militarul va fi predat efectiv la unitate.

Infracțiunea de dezertare presupune o absență din unitate sau serviciu, prelungită dincolo de termenul stabilit de lege și numai dacă militarul a beneficiat de libertate de voință și acțiune, având posibilitatea de a opta între revenirea la unitate sau rămânerea în poziția de dezertor.

Dacă un militar este, de exemplu, arestat în momentul în care mai avea posibilitatea să se întoarcă de bunăvoie în unitate înainte de expirarea termenului, el nu va mai răspunde pentru infracțiunea de dezertare, întrucât se afla la dispoziția organelor care au dispus arestarea.

În unele situații, infracțiunea de dezertare apare în concurs cu alte infracțiuni. De pildă, dacă militarul în termen a părăsit fără aprobare unitatea, în timp ce se afla în gardă ori de pază, acesta va răspunde atât pentru infracțiunea de dezertare, cât și pentru infracțiunile prevăzute la art. 374, art. 375 sau art.376 din CP, evident, în funcție de fapta săvârșită anterior ori în momentul dezertării.

Timpul exercitării serviciului militar se consideră intervalul de timp de la emiterea ordinului de înrolare în forțele armate, cu înscrierea în lista nominală a soldaților și timpul expirării perioadei de 1 an calendaristic, mai concret la data radierii din tabelul de ținere a evidenței în unitate. Or, expirarea acestui termen fără radierea din tabel nu indică asupra expirării termenului de exercitare a serviciului militar.

Timpul zilei în care se săvârșește infracțiunea nu contează pentru calificarea infracțiunii de dezertare, deoarece pericolul este același dacă militarul a părăsit unitatea pe timp de zi sau de noapte. Or, el trebuie să se afle la dispoziția autorității publice responsabile de asigurarea securității naționale, atât pe timp de zi, cât și pe timp de noapte, fiind gata să execute ordine și pe timp de noapte, chiar în caz de alarmă, exerciții, antrenamente, simularea unor situații de criză [131].

Un alt aspect care se cere a fi calificat în legătură cu acțiunea de părăsire a unității militare este cel al momentului în care militarul realizează acțiunea, în sensul dacă o face în timpul liber sau în timpul serviciului de gardă, spre exemplu. Or, în cel din urmă caz, pericolul faptei este sporit, deoarece prin părăsirea postului și a unității se pune în pericol atât securitatea unității militare și a camarazilor, munițiilor, tehnicii militare etc., cât și securitatea statului, capacității de apărare în ansamblu. Prin urmare, considerăm că atunci când militarul părăsește

unitatea militară în timpul cât făcea serviciul de gardă, dacă nu e sancționat potrivit circumstanțelor agravante, atunci măcar sancțiunea să fie mai mare ori să fie sancționat în urma aplicării concursului de infracțiuni (cu art. 374 CP). De altfel, identificăm situații practice când în asemenea situații militarul este sancționat contravențional prin aplicarea art. 55 Cod penal, ceea ce după noi este inechitabil în fața situațiilor când militarul nu se afla în serviciul de gardă.

Drept exemplu la această nedreptate aducem următoarea speță:

În fapt, militarul Balițchi Vlad, în timp ce se afla în serviciu, la postul nr. 1, în fundul teritoriului unde păzea teritoriul unității militare, s-a dus la schimb, a lăsat echipamentul de pe el pe teritoriul unității, a lăsat baioneta, casca și vesta, apoi a sărit gardul și a alergat, a fugit. A ieșit la traseul principal și a mers prin păpușoi, apoi a luat-o pe un drum mai scurt, a luat-o prin pădure și prin Brezoaia s-a dus acasă, a ajuns seara acasă și dimineața s-a dus înapoi cu tata la Centrul Militar, iar de acolo au venit cei de la Unitatea militară, iar tata a plecat acasă. A procedat așa deoarece îi era dor de casă. S-a dus cu gândul ca să stea puțin acasă și să se întoarcă înapoi. Nu a fost bătut de nimeni la Unitatea militară. Îi pare foarte rău că a procedat așa. M-ai are de făcut serviciu militar până în luna aprilie. Cunoștea că fără voie nu poate să părăsească Unitatea militară.

Însă, soluționând chestiunea dacă inculpatul trebuie să fie pedepsit pentru infracțiunea săvârșită sau nu, potrivit prevederilor art. 385 alin. (1) pct. 5) CPP, instanța constată că la caz este aplicabil art. 55 al. (1) Cod penal, conform căruia, persoana care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, cu excepția infracțiunilor prevăzute la art. 181¹, 256, 264 alin. (2), art. 264¹, 303, 314, art. 326 alin. (1) și (1¹), art. 327 alin. (1), art. 328 alin. (1), art. 332 alin. (1), art. 333 alin. (1), art. 334 alin. (1) și (2), art. 335 alin. (1) și art. 335¹ alin. (1), poate fi liberată de răspundere penală și trasă la răspundere contravențională în cazurile în care și-a recunoscut vina, a reparat prejudiciul cauzat prin infracțiune și s-a constatat că corectarea ei este posibilă, fără a fi supusă răspunderii penale.

Instanța de judecată consideră că posibilitatea aplicării acestei norme rezultă din prezența cumulativă la caz a indicilor menționați - infracțiunea comisă este mai puțin gravă, inculpatul a comis o infracțiune pentru prima oară și constatarea instanței că acesta poate fi corectat fără a fi supus răspunderii penale.

Aici este de menționat faptul că inculpatul nu a cauzat oarecare prejudicii majore intereselor publice sau persoanelor fizice, a recunoscut din start vina, practic benevol, împreună cu tatăl său s-a reîntors la unitate și la moment își prelungește serviciul militar, regretă fapta comisă și se căiește sincer, se caracterizează pozitiv.

Având la bază circumstanțele descrise, instanța de judecată hotărăște:

- Se încetează procesul penal în cauza de învinuire a lui Balițchi Vlad Ivan, în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 371 alin. (1) Cod penal, cu liberarea acestuia de răspundere penală.

- Se aplică lui Balițchi Vlad Ivan sancțiunea contravențională sub formă de amendă în mărime de 130 de unități convenționale, ce constituie 6 500 (șase mii, cinci sute) lei.

- Se explică inculpatului Balițchi Vlad Ivan că, în temeiul art. 64 alin. (3¹) Cod penal, este în drept să achite jumătate din amenda stabilită, dacă o plătește în cel mult trei zile lucrătoare din momentul în care hotărârea devine executorie. În acest caz, se consideră că sancțiunea amenzii va fi executată integral [6].

După noi, această pedeapsă este injustă, prea blândă în raport cu pericolul social generat, fapt ce ne impune să recomandăm trecerea acestei situații la categoria circumstanțelor agravante pentru a nu se putea aplica prevederile art. 55 CP, în condițiile în care fapta de părăsire a unității militare în timpul exercitării serviciului de gardă să fie considerată a fi una gravă.

Locul săvârșirii infracțiunii de dezertare. Despre locul săvârșirii infracțiunii de dezertare am adus detalii în compartimentul anterior al lucrării, însă aici intenționăm să abordăm problema aprecierii locului în care s-a produs acțiunea de părăsire sau cea de neprezentare a militarului.

În acest context, amintim că fapta prejudiciabilă analizată cunoaște următoarele două modalități normative cu un caracter alternativ:

1. Acțiunea de părăsire a unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu.

2. Inacțiunea de neprezentare la serviciu sau la concentrare ori mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării transferării întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă.

Părăsirea unității militare a centrului de instrucție sau a locului de serviciu presupune lăsarea sau abandonarea neautorizată a acestor locații. La rândul său, neprezentarea la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcere din misiune, din concediu sau din instituția curativă-presupune o misiune neautorizată a făptuitorului de a reveni în împrejurările relevate, la serviciu ore la concentrare sau mobilizare [19, p. 64].

Pentru exemplificarea modalității producerii acțiunii de părăsire a unității militare, vom arăta următoarea situație practică:

C.V. a fost condamnat în baza alin.(1) art.371 CP al RM. În fapt, acesta a fost încorporat în serviciul militar în termen la 11.11.2009, fiind repartizat pentru îndeplinirea serviciului în Brigada 2 Infanterie Motorizată, având gradul militar de soldat.

La 20.09.2010, în jurul orei 17:00, C.V. se afla în parcul auto al Brigăzii 2 Infanterie Motorizată. Urmărind scopul eschivării de la serviciul militar, acesta a părăsit neautorizat locul de executare a serviciului. C.V. s-a aflat ilegal în afara unității până la 04.04.2011, când a fost reținut de colaboratorii Comisariatului de Poliție al sectorului Botanica, mun. Chișinău [7].

Evident, acesta este un exemplu clasic de părăsire a serviciului militar ce adesea are loc de pe teritoriul unității militare, însă există și cazuri când militarul părăsește și alte locații aflate în afara unității militare, fapt ce se califică tot ca dezertare. Or, legea penală la art. 371 alin. (1) Cod penal enumeră expres locațiile din care militarul evadează, și anume, din centrul de instrucție sau locul de serviciu. Cu toate acestea, credem că ar fi mai accesibil textul noimei penale, dacă s-ar renunța la enumerarea acestor locuri, deoarece, în primul rând, complică înțelesul noimei, iar în al doilea rând, evitarea enumerării unei anumite locații ar face imposibilă calificarea faptei drept dezertare. Bunăoară, cum va fi calificată fapta militarului care a părăsit traseul pe care se deplasa de la poligon spre unitatea militară sau o altă locație unde a fost trimis pentru a întreprinde activități de salubritate, lichidarea efectelor catastrofelor naturale etc. Mai mult, cum vor fi calificate acțiunile militarului care a fugit din prizonierat, de pe teritoriul statului inamic și nu s-a întors în forțele armate? Din acest motiv, am considera că e mai simplu să se refere legiuitorul la părăsirea locului satisfacerii serviciului militar sau abandonarea serviciului militar, spre exemplu, fără a conta pe locul unde se afla în momentul începerii acțiunii de eschivare.

De altfel, tehnica legiferării cere ca normele să fie formulate cât mai laconic, iar în același timp cu înțeles clar și accesibil pentru cei ce aplică legea.

În acest sens, s-ar putea de procedat mai simplu la formularea laturii obiective, anume ca ea să se refere la absența militarului de la îndeplinirea obligațiilor militare, iar în cadrul calificării faptei să se facă referire la art. 17 din Legea nr. 1245/2002 care prevede în detaliu activitățile ce indică modul de exercitare a serviciului militar. Or, potrivit noimei în discuție, prin îndeplinirea obligațiilor serviciului militar de către un militar se are în vedere:

- a) participarea la acțiuni militare;
- b) exercitarea funcțiilor de serviciu;
- c) executarea serviciului de alarmă;
- d) participarea la exerciții și antrenamente militare;
- e) aflarea pe teritoriul unității militare pe durata stabilită de orarul zilnic sau în orice timp, dacă aceasta este în interes de serviciu;
- f) aflarea în misiune, participarea la operațiuni de menținere a păcii sau aflarea la tratament;

- g) deplasarea la și de la locul de serviciu, de tratament sau locul misiunii;
- h) participarea la concentrări militare;
- i) apărarea vieții, sănătății, onoarei și demnității persoanei;
- j) acordarea de ajutor organelor de drept pentru asigurarea legalității și ordinii de drept;
- k) participarea la acțiunile de prevenire și lichidare a consecințelor calamităților naturale, ale avariilor tehnogene și ale catastrofelor;
- l) alte acțiuni ale militarului, calificate de instanța de judecată ca fiind săvârșite în interesul persoanei, societății și statului;
- m) aflarea în prizonierat (cu excepția cazurilor de predare benevolă), în situația de ostatic sau de persoană internată;
- n) dispariția militarului până la declararea dispariției sau morții sale, în modul stabilit de lege.

Așadar, într-o exprimare mai laconică, activitățile pe care le îndeplinesc militarii în perioada satisfacerii serviciului militar în termen sunt de trei categorii:

- Instruire militară- militarii în termen sunt instruiți în domeniul tacticii militare, armamentului și muniției și în alte domenii necesare îndeplinirii serviciului militar.
- Participare la exerciții și misiuni militare- militarii în termen participă la exerciții și misiuni militare, pentru a-și consolida abilitățile și cunoștințele militare.
- Îndeplinirea altor sarcini stabilite de comandament - militarii în termen pot fi însărcinați cu îndeplinirea unei varietăți de sarcini, cum ar fi paza și protecția obiectivelor militare, sau asistența populației civile în situații de urgență [103].

Tot astfel, recomandăm legiuitorului să procedeze în cazul enumerării locațiilor din care militarul nu se prezintă (neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă). Or, așa a procedat și legiuitorul multor state europene când au formulat textul normei ce încadrează juridic dezertarea, oferind cititorului un text simplist și ușor de înțeles care, în același timp, admite toate locurile posibile din care militarul ar putea să dezerteze.

Deci, neprezentarea militarului presupune omisiunea neautorizată a făptuitorului de a reveni în împrejurările relevate satisfacerii serviciului militar ori la concentrare sau mobilizare.

La acest fapt normativ atribuim următorul exemplu:

B.A. a fost condamnat conform alin. (1) art.371 CP RM. În fapt, acesta era militar prin contract în Brigada 2 Infanterie Motorizată, având gradul de maior. În perioada 26.12.2011-21.02.2012, fără a anunța conducerea unității, în lipsa unor motive întemeiate, urmărind scopul

eschivării de la serviciul militar, B.A. nu s-a prezentat la serviciu, lipsind de la el pe parcursul a 58 de zile [64].

Infrațiunea de dezertare implică o absență prelungită din unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu, după expirarea termenului legal stabilit, și numai în cazul în care făptuitorul a avut libertate de voință și acțiune, putând să aleagă între revenirea la unitate sau rămânerea în poziția de dezertor. Cu toate acestea, dacă un militar este, de exemplu, reținut în momentul în care avea încă posibilitatea să se întoarcă voluntar în unitate înainte de expirarea termenului, atunci el nu va fi responsabil pentru infrațiunea de dezertare, deoarece era sub custodia autorităților care au dispus reținerea. Acest lucru înseamnă că, pentru a fi considerat infractor în cazul dezertării, făptuitorul trebuie să fi avut o perioadă în care să poată lua decizia de a reveni în unitate sau de a rămâne dezertor. Dacă, înainte de expirarea termenului, a fost reținut sau se afla sub controlul organelor competente, responsabilitatea pentru infrațiunea de dezertare nu se aplică. Cu toate acestea, chiar dacă după părăsirea unității militare, în scurt timp, militarul se întoarce, acest fapt nu poate fi considerat o renunțare la infrațiune, odată ce dezertarea se consideră consumată din momentul părăsirii unității militare, indiferent de timpul lipirii, cel puțin, în sensul legislației actuale. Însă, în ipoteza în care am trece la o reconsiderarea a laturii obiective ce privește infrațiunea de dezertare stabilind un termen al lipsei militarului de la care să se califice fapta drept dezertare, întoarcerea în unitate până la expirarea acestui termen nu se va considera dezertare (ca și în cazul legislației penale a României). Și totuși, dacă fapta de părăsire a unității militare nu va fi calificată drept dezertare, nu înseamnă că militarul va fi scutit de răspundere. Bunăoară, potrivit legislației României, dacă militarul a lipsit nejustificat din unitate mai puțin de 3 zile, el va fi tras la răspundere penală nu în baza normei ce prevede dezertarea, dar în baza celei ce atrage răspunderea penală pentru absența nejustificată de la satisfacerea serviciului militar. [124, p. 711]. În varianta legislației noastre, am propune ca lipsa nejustificată din unitate pe o perioadă mai mică de 3 zile să fie calificată drept contravenție de dezertare, având această faptă un pericol social mai redus în comparație cu infrațiunea.

În context, absența nejustificată urmează a avea loc din unitatea militară, și nu de la anumite activități cu caracter militar care se desfășoară în unitate conform programului zilei. Or, după cum se afirmă în literatura română de specialitate, simpla absență de la apel a militarului în termen nu constituie infrațiunea de absență nejustificată de la unitate și nici infrațiunea de dezertare, dacă nu sunt dovezi din care să rezulte că, în timpul absenței, cel în cauză a părăsit incinta și locul de staționare al unității militare [118, p. 610].

Astfel, circumstanțele în care are loc absența militarului din unitate pot avea un impact semnificativ asupra incriminării infrațiunii de dezertare. Modul de permisie din locul de

dispunere a unității este valorificat în pct. 412-419 ale Anexei nr.1 din Regulamentul Serviciului interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova [132].

În literatura juridică, de multă vreme, s-a afirmat opinia că, în ceea ce privește ofițerii și personalul militar aflat în serviciul militar, spre deosebire de personalul militar aflat în serviciul militar în termen, abandonarea neautorizată a unei unități este înțeleasă ca abandonarea nu a teritoriului unității militare, dar a așezării unității militare, instituției sau unității (garnizoanei), neprezentarea la serviciu - absența în această localitate la încadrare, transfer, întoarcere din concediu, călătorie de serviciu sau de la o instituție medicală [183, p. 161].

De altfel, potrivit Regulamentului, militarii în termen au dreptul să se deplaseze liber în afara locului de amplasare a unităților militare, în limitele garnizoanelor în care sunt învoiți, conform biletului de permisie. Militarul în termen, dacă are rezultate bune la pregătire de luptă și nu i-a fost aplicată o sancțiune disciplinară, are dreptul la o permisie pe săptămână în afara locului de dispunere a unității [87, p. 85-91].

În același timp, permisia militarilor trebuie să fie reglementată între subunitățile unității, astfel încât aceasta să nu fie în detrimentul capacității de luptă a unității.

Potrivit aceluiași reglementări, militarii în termen au dreptul să primească permisiile în afara locului de dispunere a unității în anumite zile și ore, stabilite de comandantul unității cu aprobarea comandantului subunității. Aceste permisiile pot fi acordate militarilor în termen după ce au depus Jurământul militar.

În mod specific, permisiunile pot fi acordate în zilele de sâmbătă și duminică, în ajunul sărbătorilor și în zilele de sărbătoare, și acestea pot fi acordate până la ora biroului de seară. Acest lucru înseamnă că militarii în termen au posibilitatea de a pleca în permisie în afara locului de dislocare a unității în aceste zile speciale, conform regulilor și procedurilor stabilite de comandament.

Aceste permisiile oferă militarilor în termen oportunitatea de a petrece timp cu familia și prietenii sau de a se relaxa în afara unității, îmbunătățind astfel starea lor de bine și moralul în timpul serviciului militar obligatoriu. Cu aprobarea comandantului de unitate, comandantul de subunitate le poate acorda militarilor în termen permisie pe motiv întemeiat și în alte zile ale săptămânii, dar numai după ședințele de instrucție, până în seara sau până în dimineața zilei următoare, dar nu mai târziu decât până la începerea ședințelor. Permisiiile se realizează conform unui grafic. Succesiunea permisiilor este ținută de către locuitorii comandanților de plutoane, adică comandanții de grupe.

Militarilor în termen care execută serviciul de alarmă și serviciul diviziei în zilele de odihnă și în cele de sărbătoare, nu li se acordă permisiile.

În cazul unităților militare situate în zone îndepărtate de localități și în alte situații în care acordarea permisiunilor în afara locului de dislocare nu este considerată rațională, comandantul unității are dreptul să organizeze ieșiri în grup în zilele de odihnă. Aceste ieșiri organizate sunt planificate în concordanță cu un program cultural și au loc în localitățile din apropiere.

Revenind la locul săvârșirii infracțiunii de dezertare, în unele cazuri, dacă legea prevede explicit că infracțiunea trebuie să fie comisă într-un anumit loc sau teritoriu specific, acest aspect poate fi un element esențial pentru calificarea corectă a faptei și pentru determinarea încadrării juridice a infracțiunii.

Infracțiunea de dezertare se consideră a fi consumată din momentul în care încetează activitatea infracțională (de exemplu, din momentul predării făptuitorului) sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate (de exemplu, a reținerii făptuitorului). Aceasta întrucât infracțiunea prevăzută la art. 371 CP RM este o infracțiune continuă ce se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale [19].

La consumarea infracțiunii din cauza predării făptuitorului, atribuim următorul exemplu din practica judiciară: C.D. a fost condamnat în baza alin.(1) art.371 CP RM. În fapt, acesta a fost încorporat în Forțele Armate ale Republicii Moldova la 21.12.2010, fiind repartizat pentru îndeplinirea serviciului militar în termen, ca soldat, în Brigada nr. 2 Infanterie Motorizată. La 20.10.2011 C.D. s-a prezentat la sediul Procuraturii militare din mun. Chișinău, pentru efectuarea unor acțiuni de urmărire penală. Pe perioada aflării lui în incinta Procuraturii, sediul acesteia a devenit pentru C.D. loc al serviciului militar. Urmărind scopul eschivării de la serviciul militar, adică al dezertării, în aceeași zi, aproximativ la ora 12:00, acesta a părăsit neautorizat locul serviciului militar. La 16.11.2011, aproximativ la ora 15:30, C.D. s-a prezentat benevol la Procuratura militara din mun. Chișinău [65].

Momentul consumării infracțiunii din cauza reținerii făptuitorului, poate fi exemplificat cu următoarea speță: P.I. a fost condamnat în baza alin. (1) art. 371 CP RM.

În fapt, îndeplinind serviciul militar în termen, la 22.06.2008 P.I. se afla, în calitate de planton, în parcul auto al Batalionului Geniu, dislocat în satul Negrești, raionul Strășeni. Aproximativ la ora 19:00, acesta a părăsit neautorizat unitatea militară, deplasându-se spre or. Ialoveni. În scurt timp, a plecat în Federația Rusă, unde a lucrat în calitate de constructor până la 26.12.2008. După ce a revenit acasă, la 01.01.2009, P.I. a fost reținut de poliție.

Având în vedere faptul că, adesea în practică, infracțiunea de dezertare este confundată cu cea de evadare prevăzută la art. 317 CP, mai ales atunci când militarul execută o pedeapsă privativă de libertate. În acest caz, în practica judiciară s-a decis că există concurs de infracțiuni, atunci când militarul în termen aflat în executarea unei pedepse privative de libertate într-o

închisoare militară părăsește, fără drept, acea unitate. Prin urmare, el va fi tras la răspundere penală atât pentru infracțiunea de evadare, cât și pentru cea de dezertare.

În doctrină s-a exprimat și un punct de vedere contrar, în sensul că există numai infracțiunea de dezertare, deoarece într-un astfel de caz se lezează numai o singură valoare socială, adică ordinea și disciplina militară.

Există opinii diferite și în legătură cu situația acelor militari care absentează de mai multe ori din unitate, dar de fiecare dată în condițiile cerute de dispozițiile art. 371 C.pen.

În doctrină a fost motivat că în asemenea situații nu poate exista decât o pluralitate de dezertări și nu o infracțiune unică continuată de dezertare, deoarece fapta de dezertare presupune, de regulă, o nouă rezoluție infracțională determinată de împrejurări și situații noi.

Și totuși, în practica judiciară s-a decis că acțiunile repetate de dezertare, realizate la intervale scurte de timp constituie o singură infracțiune (continuată), deoarece ar avea la bază aceeași intenție și efect prejudiciabil.

În general, politica penală, pe care o promovează actualmente țara noastră, nu agreează incriminarea faptelor comise în mod repetat, mai ales, prin a le considera circumstanțe agravante.

Deci, acestea fiind clarificate, câteva aspecte mai rămâne a fi elucidate în privința locului săvârșirii infracțiunii de dezertare. Or, deși la prima vedere, locul săvârșirii infracțiunii ar interesa mai puțin calitatea aplicării legii penale, în cazul infracțiunii de dezertare, aprecierea locului săvârșirii infracțiunii este destul de importantă și determinantă pentru aplicarea normei de la art. 371 Cod penal. De altfel, această constatare a noastră se întemeiază pe două idei:

Prima se referă la faptul că Republica Moldova este o țară cu teritoriu separat (cazul Transnistriei), precum și la situația în care majoritatea cetățenilor noștri dețin cetățenie dublă, dar și reședință în statele a căror cetățeni sunt (exemplul României). Prin urmare, s-ar putea ivi împrejurări în care cetățenii Republicii Moldova să fie chemați la arme de statul în care își au reședința sau se află în teritoriul guvernat de regimul separatist.

A doua problemă e cea a faptului că locul părăsirii infracțiunii de dezertare nu se limitează la teritoriul unității militare sau cazarmă, ci se extinde asupra tuturor locațiilor în care militarul își satisface serviciul militar (poligon, câmp de aplicații tactice, centre de instruire militară, spitale militare etc.), sau nu sunt legate de satisfacerea serviciului militar (locurile de deplasare de la un punct la altul, locuri în care se pot afla în misiune de caritate, voluntariat etc.).

Acestea fiind arătate, în cele ce urmează vom recurge la analiza criteriilor de apreciere a locului săvârșirii infracțiunii de dezertare, ținând seama de principiile și regulile impuse de legislația penală și nu numai.

Deci, este cunoscut faptul că locul săvârșirii infracțiunii reprezintă spațiul sau teritoriul unde se comite infracțiunea, așa cum este descris în lege. Locul săvârșirii infracțiunii poate influența calificarea faptei, dacă este indicat de legiuitor ca un element obligatoriu al componenței infracțiunii respective.

Fapta de dezertare este incriminată în art. 371 CP RM într-o variantă-tip și în două variante agravate. Dezertarea în varianta-tip este incriminată la alin. (1) art. 371 CP RM: părăsirea unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist.

Aplicarea legii penale în spațiu este activitatea care reflectă dispozițiile penale ale legii penale în viața cetățenilor intraregionali, a cetățenilor străini și apatrizilor, în funcție de locul în care aceștia au comis diverse infracțiuni (în interiorul sau în afara țării).

Făcând trimitere la *principiul teritorialității legii penale*, este de menționat că legea țării se aplică în exclusivitate tuturor infracțiunilor care au loc pe teritoriul țării respective și nu au legătură cu calitatea faptuitorului. Însă, înainte de a trece la explicarea modului de operare a principiului teritorialității în raport cu alt stat, este necesar să venim cu unele precizări ce țin de locul săvârșirii infracțiunii de dezertare pe teritoriul Republicii Moldova.

Deci, pentru că în textul normei de la art. 371 CP se spune expres că locul părăsit cu scopul eschivării este unitatea militară, urmează să concretizăm ce înseamnă o unitate militară în înțelesul legislației ce reglementează domeniul militar, pentru că nu identificăm în conținutul Codului penal o noțiune a unității militare. Prin urmare, consultând textul Legii nr. 162/2005 identificăm în compartimentul noțiunii, că **unități militare** sunt *organele de conducere, marile unități și unitățile militare ale Forțelor Armate, precum și instituțiile acestora*. De cealaltă parte, în textul Legii nr. 345/2003 **unitate militară** este definită ca *grupare permanentă de militari, cu o organizare și înzestrare stabilite, în așa fel încât să poată desfășura toate activitățile de pregătire de luptă, care dispune de organe de conducere și logistice proprii, capabilă să îndeplinească misiuni de luptă cu un anumit grad de independență*.

Astfel, cu toate că în conținutul acestor două legi, noțiunea de „unitate militară” este definită diferit, acestea sugerează un conținut confuz și imprecis. Bunăoară, prin faptul că unitatea militară este organul de conducere sau, în cealaltă lege se spune că este o grupare permanentă de militari, se creează impresia că unitatea este un subiect sau organizație (grupare

de organe), pe când aceasta, de fapt, constituie un spațiu de dislocare a comandamentului militar și a militarilor.

După noi, ar fi mai corect ca unitatea militară să fie definită în următoarea variantă: ***spațiul de dislocare a structurilor militare care dispune de organe de conducere și logistice proprii, capabile să îndeplinească misiuni de luptă, precum și să desfășoare toate activitățile de pregătire militară.***

Așadar, locul abandonării serviciului militar, fiind și unul din semnele secundare obligatorii ale laturii obiective ale infracțiunii de dezertare, este: unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu. Militarii serviciului militar în termen sunt instalați, în timpul serviciului militar, conform art. 174-175 e Regulamentului [132], în cazarme (care se găsesc pe teritoriul unităților militare, iar plecarea, în afara teritoriului acestor unități militare, a militarilor în termen se permite doar în legătură cu executarea obligațiilor legate de serviciul militar sau în învoire, cu permisiunea specială a comandanților militari. Ordinea de învoire a acestor militari din dispoziția unităților militare este reglementată de art. 259-265 ale Regulamentului. Prin urmare, părăsirea unității militare se consideră părăsirea teritoriului acestei unități militare.

Prin teritoriul unității militare se înțelege raionul de dispunere a cazarmelor unităților militare, a lagărului de vară, unde sunt deplasați militarii sau alte teritorii, hotarele cărora sunt strict determinate de comandamentul militar. Considerăm că nu va constitui infracțiune de dezertare fapta militarului de părăsire a cazarmei fără învoire și aflarea lui pe teritoriul unității militare: de exemplu, militarul pleacă de la lecțiile teoretice și se ascunde în dispoziția altei subunități militare pe teritoriul aceleiași unități militare. În acest caz, este vorba de o încălcare a disciplinei și pot fi aplicate sancțiuni disciplinare față de acest militar, cu excepția cazurilor când faptele lui întrunesc alte componente de infracțiuni militare, cum ar fi, de exemplu, neexecutarea intenționată a ordinului etc.

Totuși, suntem de acord cu opinia, conform căreia, în cazul când subunitățile uneia și aceleiași unități militare se află separat, pe teritorii diferite, și militarul părăsește samavolnic teritoriul subunității sale militare și se ascunde pe teritoriul altei unități militare, vom fi în prezența infracțiunii de dezertare [160].

Spre exemplu, militarul Divizionului de Rachete Antiaeriene dislocat în satul Dănceni părăsește samavolnic această subunitate militară și se ascunde pe teritoriul Divizionului de Rachete Antiaeriene dislocat în satul Băcioi. În acest caz, considerăm că acest militar a săvârșit infracțiunea de dezertare, deoarece se eschivează, samavolnic de la serviciul militar și se află în afara teritoriului subunității militare, unde ar trebui să se afle în timpul exercitării serviciului

militar, deci nu se află în dispoziția autorității militare, cu toate că și un divizion, și al doilea sunt subunități militare ale uneia și aceleiași unități militare, Brigada de Rachete Antiaeriene.

După cum reiese din dispoziția art. 371 Cod penal, dezertarea poate fi săvârșită și prin părăsirea abuzivă a locului de exercitare a serviciului militar. De regulă, locul de serviciu militar este acea unitate militară unde cel din urmă a fost înscris în listele nominale pentru exercitarea serviciului militar și, în aceste cazuri, noțiunea de serviciu militar corespunde cu noțiunea unității militare. Însă, în unele cazuri, locul de exercitare a serviciului militar poate să nu corespundă cu locul aflării (dislocării) unității militare. De exemplu, în timpul aflării militarului în deplasare de serviciu, locul de exercitare a serviciului militar se consideră locul indicat în foaia de deplasare; în cazul deplasării în componența grupurilor sau comenzilor cu trenul, autobuzul etc., locul de serviciu se va considera acel mijloc de transport cu care se deplasează militarul. În timpul îndeplinirii unor lucrări, de exemplu, de lichidare a unor consecințe ale catastrofelor sau aflarea în regiunea unor zone de calamități naturale, locul de serviciu se vor considera aceste locuri; în cazul aflării la tratament staționar, locul de serviciu se consideră încăperea și teritoriul acestor spitale sau alte locuri de tratament.

Acestea fiind clarificate, pentru a putea aplica coerent legea penală în spațiu, este necesar de folosit cumulativ următoarele principii: teritorialității, principiul cetățeniei, principiul universalității și principiul realității.

Principiul teritorialității legii penale. Teritorialitatea legii penale constituie principiul de bază al aplicării acesteia în spațiu. Codul penal în vigoare a consacrat principiul teritorialității legii penale în dispozițiile art.11, alin. (1) prin prevederea: *Toate persoanele, care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova, urmează a fi trase la răspundere penală în conformitate cu prezentul cod.* Potrivit dispozițiilor înscrise în acest articol, principiul teritorialității presupune că legea penală moldovenească se aplică, în exclusivitate, pe întreg teritoriul țării și tuturor infracțiunilor comise în acest areal, indiferent dacă infractorul este cetățean moldovean, străin sau persoană fără cetățenie (apatrid) și indiferent de locul său de domiciliu, conform legii care este în vigoare [152, p. 72].

Principiul teritorialității legii penale este principiul de bază în aplicarea legii penale în spațiu. Principiul teritorialității derivă din principiul suveranității puterii de stat, denumit frecvent și principiu al supremației teritoriale. Potrivit acestui principiu, legea penală se aplică în exclusivitate și necondiționat pe întreg teritoriul țării pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul Republicii Moldova, fără a face distincție între calitățile diferite pe care le pot avea făptuitorii (cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin, apatrid cu domiciliu în țară sau în străinătate).

Astfel, calificarea faptei ca infracțiune, condițiile răspunderii penale, aplicarea pedepselor, executarea lor, toate acestea au loc în baza Codului penal al Republicii Moldova, fără ca făptuitorul să poată pretinde aplicarea dispozițiilor mai favorabile cuprinse în legea penală a țării sale.

Pentru o corectă delimitare a sferei de aplicare a legii penale în raport cu principiul teritorialității, sunt necesare a fi precizate noțiunile de „teritoriul Republicii Moldova” și „infracțiune săvârșită pe teritoriul Republicii Moldova”, care fac obiectul art. 11 alin. (1), (5) și (6), art. 12 și art. 120 Cod penal al Republicii Moldova.

Noțiunea de „teritoriu”, în sensul legii penale, o identificăm în conținutul Codului penal la art. 120 care definește teritoriului după cum urmează: „Prin teritoriul Republicii Moldova și teritoriul țării se înțelege întinderea de pământ și apele cuprinse între frontierele Republicii Moldova, cu subsolul și spațiul ei aerian”. În conformitate cu prevederile art. 2 alin. (1) al Legii nr. 215 din 04.11. 2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova: Frontiera de stat a Republicii Moldova [100] reprezintă linia naturală sau convențională care marchează limitele externe ale teritoriului asupra căruia Republica Moldova își exercită suveranitatea exclusivă pe uscat, pe sectoarele acvatice, subterane, aeriene și care trece, în linie dreaptă, de la un semn de frontieră la altul ori, acolo unde frontiera de stat nu este marcată în teren cu semne de frontieră, de la un punct de coordonate la altul. Pe fluvii și pe celelalte ape curgătoare frontiera de stat este cea stabilită prin tratatele încheiate de Republica Moldova cu statele vecine, respectându-se principiul dreptului internațional, conform căruia frontiera de stat trece pe mijlocul șenalului navigabil principal, iar pe apele curgătoare nenavigabile, pe la mijlocul pânzei de apă”.

Principiul teritorialității legii penale este precizat și completat de art. 11 alin. (5) Cod penal [43] care prevede că infracțiunile comise în apele teritoriale și în spațiul aerian al Republicii Moldova se consideră săvârșite pe teritoriul Republicii Moldova. Totodată, ca obiecte echivalente teritoriului țării, în sensul jurisdicției penale, sunt considerate navele maritime și aeriene înregistrate într-un port sau aeroport al Republicii Moldova.

Astfel, navele militare maritime sau aeriene, în orice circumstanțe, indiferent de locul de aflare al acestora, se supun jurisdicției statului căruia aparțin. În acest sens, art. 11 alin. (6) Cod penal al Republicii Moldova stabilește că: „În baza prezentului cod sunt supuse răspunderii penale și persoanele care au săvârșit infracțiuni la bordul unei nave militare maritime sau aeriene aparținând Republicii Moldova, indiferent de locul ei de aflare”. Prin urmare, deducem că în cazul în care militarul, cetățean al Republicii Moldova, părăsește nava militară aflată pe un teritoriu străin, acesta va fi tras la răspundere penală pentru dezertare.

Cu toate acestea, un alt regim juridic este prevăzut navelor civile maritime sau aeriene. Potrivit art. 11 alin. (5) Cod penal al Republicii Moldova, persoana care a săvârșit o infracțiune pe o navă maritimă sau aeriană, înregistrată într-un port sau aeroport al Republicii Moldova și aflată în afara spațiului acvatic sau aerian al Republicii Moldova, poate fi supusă răspunderii penale în conformitate cu prezentul cod, dacă în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu se dispune altfel.

În conformitate cu prevederile art. 27 pct. 1) din Convenția ONU asupra dreptului mării din 10 decembrie 1982 și art. 19 pct. 1) din Convenția asupra mării teritoriale și zonei contigue, încheiată la Geneva la 29 aprilie 1958, persoana care a comis o infracțiune pe o navă maritimă înregistrată într-un port al Republicii Moldova, dar aflată în marea teritorială sau în portul altui stat, este supusă răspunderii penale în baza Codului penal al Republicii Moldova, cu excepția următoarelor cazuri:

- a) consecințele infracțiunii se extind asupra statului riveran;
- b) infracțiunea este de natură să tulbure pacea țării sau ordinea în marea teritorială;
- c) asistența autorităților locale a fost cerută de căpitanul navei ori de un agent diplomatic sau un funcționar consular al statului pavilionului;
- d) aceste măsuri sunt necesare pentru reprimarea traficului ilicit de stupefiante sau de substanțe psihotrope.

Acestea fiind explicate, reiterăm că esența principiului teritorialității constă în aplicarea legii penale a locului săvârșirii infracțiunii. Stabilirea exactă a locului săvârșirii faptei are importanță deosebită în determinarea legislației penale aplicabile infractorului, adică legislația penală a cărui stat urmează a fi aplicată făptuitorului [42].

Codul penal al Republicii Moldova în art. 12 alin. (1) prevede că: *„Locul săvârșirii faptei se consideră locul unde a fost săvârșită acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor”*.

Astfel, locul săvârșirii infracțiunii cu componentă formală este considerat:

1. teritoriul acelu stat unde a fost comisă acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă;
2. locul săvârșirii infracțiunii cu componentă materială-teritoriul acelu stat unde s-a săvârșit acțiunea sau inacțiunea, chiar dacă urmările s-au produs pe teritoriul altei țări;
3. loc al săvârșirii infracțiunii cu componentă formal-redusă se consideră teritoriul acelu stat unde a fost executată acea etapă a infracțiunii care coincide cu momentul consumării acesteia (pregătirea de infracțiune sau tentativa de infracțiune);

4. Loc al săvârșirii infracțiunii neconsumate trebuie să fie considerat teritoriul aceluiași stat unde activitatea infracțională a fost încetată sau curmată la etapa pregătirii sau tentativei de infracțiune.

Înțelesul expresiei, „infracțiune săvârșită pe teritoriul Republicii Moldova” este explicat de legiuitorul nostru prin dispozițiile art. 11, art. 12 și art. 120 Cod penal. Astfel, potrivit art. 120, art. 11 alin. (1), (5), (6) și art. 12 alin. (1) Cod penal, infracțiunea este considerată a fi săvârșită pe teritoriul țării noastre și, în consecință, se aplică legea penală a Republicii Moldova, potrivit principiului teritorialității în următoarele situații: [43]

a) când infracțiunea este săvârșită pe teritoriul țării în sensul art. 11 alin. (1) Cod penal, adică locul unde a fost săvârșită acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă, indiferent de timpul apariției urmărilor, este teritoriul Republicii Moldova;

b) când infracțiunea a fost săvârșită pe o navă maritimă sau aeriană înregistrată într-un port sau aeroport al Republicii Moldova și aflată în afara spațiului acvatic sau aerian al Republicii Moldova în sensul art. 11 alin. (5) Cod penal

c) când infracțiunea a fost săvârșită la bordul unei nave militare maritime sau aeriene aparținând Republicii Moldova, indiferent de locul ei de aflare în sensul art. 11 alin. (6) Cod penal.

Conform art. 12 alin. (2) Cod penal [43], infracțiunea transnațională este considerată a fi săvârșită pe teritoriul țării noastre și deci se aplică legea penală a Republicii Moldova, în baza principiului teritorialității, în următoarele situații:

a) când infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul RM și teritoriul a încă, cel puțin, unui alt stat;

b) când infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul RM, dar o parte substanțială a organizării și controlului acesteia a avut loc într-un alt stat, și invers;

c) când infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul RM, cu implicarea unui grup criminal organizat sau a unei organizații (asociații) criminale care desfășoară activitate infracțională în mai mult de un stat, și invers;

d) când infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul RM, dar are consecințe grave într-un alt stat, și invers.

Acestea fiind clarificate, un lucru mai trebuie de precizat, și anume, cazul în care un militar părăsește unitatea militară sau locul desfășurării activităților cu caracter militar pe teritoriul altui stat, aflându-se în misiune. Astfel, chiar dacă infracțiunea se săvârșește pe teritoriul altui stat, militarul urmează a fi tras la răspundere penală pentru dezertare în baza legislației Republicii Moldova. Mai mult, în legislația altor state (România în redacția Codului

penal din 1968), părăsirea serviciului de către militarul aflat în misiune pe teritoriul altui stat constituie o circumstanță agravantă.

Principiul personalității legii penale, denumit și principiul cetățeniei asigură incidența legii penale a Republicii Moldova în raport de calitatea făptuitorului (cetățean al Republicii Moldova sau apatrid cu domiciliu permanent în Republica Moldova) corelat cu locul săvârșirii infracțiunii (în străinătate). Cu alte cuvinte, acest principiu presupune aplicarea legii penale a Republicii Moldova infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării, dacă făptuitorul este cetățean al Republicii Moldova sau apatrid cu domiciliul în țara noastră.

Principiul personalității este consacrat de art. 11 alin. (2) Cod penal al Republicii Moldova, care stabilește că cetățenii Republicii Moldova și apatrizii cu domiciliu permanent pe teritoriul Republicii Moldova care au săvârșit infracțiuni în afara teritoriului țării sunt pasibili de răspundere penală în conformitate cu prezentul cod.

Consacrarea prin lege a principiului dat este fundamentată pe ideea că legea penală nu numai că este destinată să asigure protecția tuturor cetățenilor, precum și a altor persoane ce se află pe teritoriul unui stat, dar să le și pretindă acestora.

Aplicarea legii penale a Republicii Moldova, potrivit principiului personalității, asupra infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului ei este determinată nu de locul săvârșirii infracțiunii, ci de calitatea personală a făptuitorului, aceea de cetățean al Republicii Moldova sau de apatrid domiciliat în Republica Moldova. Datorită acestor calități ale făptuitorilor, ei se află în raporturi juridice cu statul nostru, se bucură de ocrotire din partea lui, dar au și obligația de a respecta legile țării, inclusiv atunci când se află în străinătate. Astfel, dreptul statului de a aplica legea penală infracțiunilor săvârșite de cetățenii săi după hotarele țării, precum și dreptul instanțelor de judecată de a trage aceste persoane la răspundere penală rezultă din principiul suveranității, din esența și principiile instituției cetățeniei. Potrivit principiului suveranității, statul este unica autoritate ce deține supremația puterii de stat. În temeiul suveranității puterii sale, statul își determină singur cercul atribuțiilor în interiorul frontierelor sale, de aceea este incontestabil faptul că statul, în interesul apărării celor mai importante valori sociale, poate să aplice legea sa penală și față de cetățenii ce se află în țară, dar au săvârșit infracțiunea în străinătate.

Totodată, cetățenia este unul din principalele instrumente juridice de exprimare, consacrare și realizare a suveranității statale. Cu toate acestea, ținând seama de specificul țării noastre, unde majoritatea cetățenilor au și cetățenia Statului Român, ne apare întrebarea, dacă va fi sancționat cetățeanul Republicii Moldova pentru dezertare, atunci când nu va veni la mobilizare, invocând că este la evidență militară în România și a satisfăcut serviciul tot acolo. Or, potrivit legislației României, acest lucru este posibil, deoarece în temeiul art. 8 din Legea

României nr. 466/2006, cetățenii cu domiciliul stabil în România, care au dobândit sau au **redobândit cetățenia română**, îndeplinesc serviciul militar după o perioadă de cel puțin 6 luni de la stabilirea sau restabilirea în țară.

Într-o măsură oarecare, problema ridicată este acoperită de art. 38 din Legea nr. 162/2002, precum și de alte acte normative [91], potrivit căreia, persoanele care sunt cetățeni ai Republicii Moldova și care dețin legal cetățenia unui alt stat nu sunt scutite de încorporarea în serviciul militar în termen sau cu termen redus în Republica Moldova, dacă au domiciliu permanent legal pe teritoriul ei și nu au îndeplinit obligațiunea militară față de Republica Moldova. Mai mult, art. 14 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 1245/2002 eliberează rezerviștii stabiliți cu domiciliul peste hotarele Republicii Moldova de la obligația de a apăra Patria.

Principiul universalității aplicării legii penale, principiul represivității universale sau mai fiind numit principiul universalității dreptului de a pedepsi, a luat naștere din interesul realizării pe plan internațional a unei cooperări a statelor în lupta contra infracțiunilor care prezintă pericol comun pentru toate țările.

Astfel, universalitatea legii penale este determinată de necesitatea contracarării infracțiunilor internaționale și a unor infracțiuni cu caracter internațional, infracțiuni ce lovesc în bazele sociale ale oricărui stat, afectează, în general, interesele colective ale omenirii.

Întrucât lovesc interesele comune, s-a convenit ca lupta împotriva acestor infracțiuni să fie dusă la fel în comun, prin cooperare dintre state. Din această cooperare au luat naștere un șir de convenții multilaterale, prin care statele defineau și incriminau aceste fapte, iar pentru ca lupta dusă împotriva infracțiunilor să fie mai eficientă, s-a convenit asupra ideii de a atribui competența de urmărire penală și judecarea persoanelor ce au săvârșit astfel de infracțiuni, statului de refugiu, capturare sau arestare a infractorilor.

Principiul realității, denumit și principiul apărării sau securității, presupune că jurisdicția penală a statului se extinde asupra tuturor persoanelor care au săvârșit anumite infracțiuni în afara teritoriului acestui stat, indiferent cărui stat aparțin persoanele vinovate. Printre aceste fapte se numără, de regulă, infracțiunile deosebit de periculoase îndreptate împotriva intereselor statului, persoanei, precum și alte infracțiuni grave. Principiul realității normei juridice este prevăzut în mai multe convenții internaționale. Acest principiu vine să consacre ideea necesității apărării împotriva unor infracțiuni săvârșite în străinătate a valorilor sociale de maximă importanță, reprezentând de fapt dreptul fiecărui stat „de a-și apăra, pe baza propriei sale legi penale, siguranța ființei proprii și a cetățenilor săi [84, p. 134-153].

Inacțiunea. După cum spuneam, a doua modalitate normativă a săvârșirii infracțiunii de dezertare este inacțiunea ce se manifestă prin neapărarea în unitatea militară sau la locul

indicat prin acte (ordine). De asemenea, drept dezertare se consideră și inacțiunea de întoarcere din misiune, fapt ce impune mai multe detalii și situații concrete de analizat. Or, de multe ori, militarii nu se întorc din misiune internațională din multe motive, iar cele mai multe sunt cele motivate prin frica de persecuție pentru abținerea de la a participa în luptele la care au fost trimiși în misiune. De altfel, aceste situații sunt specifice mai mult pentru țările în care militarii sunt trimiși masiv să participe la lupte în Orientul Mijlociu (Iran, Irak, Libia etc.). Or, pentru aceste situații, ar trebui să fie pregătită și legislația penală a țării noastre. Și totuși, pentru o mai bună prezentare a problemei, vom aduce drept exemplu, câteva decizii CtEDO pe aceeași problematică.

Deci, situația în care militarul este impus, prin înrolare, să participe la săvârșirea unor crime de război este destul de anevoios de apreciat în contextul aplicării normelor cu privire la dezertare. De fapt, pe temei general, militarul poate și să refuze executarea unui ordin ilegal, iar în cazul în care a ajuns într-o altă țară în care este obligat să lupte sau să comită crime de război, acesta poate să se opună, ba chiar să solicite azil pe motivul că va fi persecutat în țara sa. Pentru mai multă claritate, vom prezenta o speță, în care Curtea Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului a susținut îndreptățirea militarului de a refuza să lupte, fără al acuza pentru dezertare.

În fapt, la 1 aprilie 2007, Y a primit un ordin de misiune pentru a pleca în Irak.

Înainte plecării din Germania, a părăsit armata la 11 aprilie 2007, apreciind că nu mai trebuie să participe la un război pe care îl considera nelegal în Irak și la crimele de război care, în opinia sa, erau comise acolo. A fost găzduit de o cunoștință până la depunerea cererii de azil, în luna august 2008, la autoritățile germane competente. În susținerea cererii, el invocă, în esență, că, din cauza refuzului de a efectua serviciul militar în Irak, riscă să fie urmărit penal, iar întrucât dezertarea este, din punct de vedere american, o infracțiune gravă, aceasta i-ar afecta existența prin faptul că l-ar expune unei respingeri sociale în țara sa.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) Dispozițiile art. 9 alin. (2) lit. (e) din Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate trebuie interpretate în sensul că:

- acoperă întregul personal militar, inclusiv personalul logistic sau tehnic;
- vizează situația în care serviciul militar efectuat ar presupune în sine, într-un conflict determinat, comiterea unor crime de război, inclusiv situațiile în care solicitantul statutului de refugiat nu ar participa decât în mod indirect la comiterea unor astfel de crime în

condițiile în care ar furniza, prin exercitarea funcțiilor sale, cu o plauzibilitate rezonabilă, un sprijin indispensabil pentru pregătirea sau pentru săvârșirea acestora;

- refuzul efectuării serviciului militar trebuie să constituie unicul motiv care să permită solicitantului statutului de refugiat să evite participarea la crimele de război invocate și, în consecință, în cazul în care acesta s-a abținut să recurgă la o procedură având ca obiect obținerea statutului de obiectelor de conștiință [37].

Un alt argument ce îndreptățește militarul să primească azil din partea țării, în care se află în misiune, este și cel dat de cauza cauza BA vs. Franța,

În fapt, reclamantul s-a născut în 1968 și locuiește în Toulouse. Este originar din sud-estul Ciadului, lângă granița cu Sudanul. Soția și cei doi copii ai lui încă locuiesc acolo.

În 1993, s-a alăturat Forțelor Aeriene Ciadene ca tehnician și a ajuns la gradul de adjutant-șef. După doi ani de pregătire, a fost repartizat într-o bază militară din N'Djamena. În timpul serviciului său, a beneficiat în mai multe rânduri de pregătire în străinătate, în Algeria apoi în Franța. El explică că a fost în mod regulat discriminat din cauza originii sale etnice. Într-adevăr, sudul Ciadului este o regiune cunoscută pentru numeroasele sale infrațiuni rebele care se opun guvernului. Reclamantul explică că, în general, a refuzat să lupte în această regiune, ceea ce i-a adus sancțiuni grave. De asemenea, precizează că a fost subiect de persecuție și că orice culpă din partea sa i-a adus pedepse disproporționate. De exemplu, la 23 mai 2002, în timpul unei misiuni la Tibești, a fost condamnat la șapte luni de închisoare și muncă silnică. De asemenea, i s-au dat patruzeci de bici pentru că a ascuns o sticlă de alcool, descoperită în bunurile sale în timpul unei percheziții. La 17 mai 2004, în timp ce participa la o operațiune de urmărire a autorilor unei tentative de lovitură de stat, a izbucnit o ceartă între mai mulți militari. Unul dintre ei a încercat să-l asasineze acuzându-l că i-a făcut să prevaleze originile etnice. Cu toate acestea, el a fost acuzat că a instigat la ceartă. Câteva zile mai târziu, în timp ce era plecat, soldații care îl căutau au venit la el acasă pe 21 mai 2004.

În urma examinării cazului, Curtea a constatat că dezertarea sau evaziunea nu împiedică pe cineva să dobândească statutul de refugiat și o persoană poate fi atât dezertor, sau evazivă, cât și refugiat.

Este de la sine înțeles că o persoană nu este un refugiat, dacă singurul motiv pentru care a dezertat sau nu s-a alăturat așa cum i s-a ordonat a fost aversiunea față de serviciul militar sau teama de luptă. El poate fi, totuși, un refugiat dacă dezertarea sau insubordonarea sa este însoțită de motive întemeiate pentru a-și părăsi țara sau a rămâne în afara țării sale, sau dacă are în orice alt mod, în sensul definiției, motive să se teamă de a fi persecutat.

Prin urmare, Curtea consideră că această cerere ridică chestiuni de fapt și de drept cu privire la Convenție care necesită o examinare pe fond. Prin urmare, concluzionează că nu este în mod vădit nefondat în sensul articolului 35 § 3 din Convenție. Reținând, în plus, că nu se confruntă cu alte motive de inadmisibilitate, Curtea o declară admisibilă [35].

Inacțiunea de săvârșire a infracțiunii de dezertare se manifestă, în esență, și prin neîntoarcerea din concediu a militarului. Însă, și aici urmează a se atrage atenție asupra respectării ordinii de acordare a permisiilor. Or, acordarea de permisiu, învoiri sau concedii de către alte persoane decât cele care au calitatea de a le aproba, nu poate constitui, pentru militarii care au beneficiat de ele, infracțiunea de dezertare sau, după caz, de absență nejustificată, dacă beneficiarii lor au fost de bună-credință. Dacă acordarea s-a făcut în baza unei înțelegeri incorecte între militari și șefii lor suntem în prezența faptei de dezertare sau absență nejustificată [71].

Consecințele prejudiciabile sunt nu altceva decât efectele negative ale faptei ce o încadrează în categoria de infracțiuni, fapt ce ne impune să le analizăm și în prezența infracțiunii de dezertare [14, p. 139].

Astfel, doctrina penală cunoaște două categorii de consecințe prejudiciabile:

1. consecințe-rezultat, care produc schimbări prejudiciabile în obiectul infracțiunii, ocrotit de legea penală;
2. consecințe-urmări, care nu produc schimbări în obiectul infracțiunii, dar produc schimbări în realitatea obiectivă legată de obiectul infracțiunii, schimbări ce se echivalează cu primejdia reală de a produce modificări prejudiciabile în obiectul infracțiunii.

După specificul ei și interesul afectat, infracțiunea de dezertare are o componentă formală, deoarece se consideră consumată din momentul ieșirii de sub controlul autorității militare în subordinea căreia se află dezertorul. Or, infracțiunile formale se disting de cele materiale prin faptul că se consideră consumate din momentul periclitării anumitor valori, consecințe materiale și nemateriale [14, p. 139], fără a fi sesizat un prejudiciu concret (patrimonial sau extrapatrimonial), aflându-se în faza de pericol iminent și inevitabil de a se transforma în asemenea daune, dobândind deja statutul de pericol social.

Așa cum afirmă academicianul rus N. Kudreavțev, însăși posibilitatea survenirii consecințelor prejudiciabile la fel constituie o consecință prejudiciabilă specială [174, p. 98]. Or, prin dezertare, în timp imediat apare riscul unor consecințe, chiar viitoare, și în pofida faptului dacă se produce ulterior un rezultat material sau nu (pierderea controlului asupra unui teritoriu, distrugerea liniei de apărare etc.).

Cauze de exonerare de răspundere pentru dezertare. Potrivit alin. (5) art. 371 Cod penal, militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin.(1) se liberează de răspundere penală, dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele [19, p. 64].

În context, legea penală nu prevede expres o listă a împrejurărilor care ar servi drept motiv de liberare de răspundere, fapt care urmează a fi desprins din doctrină.

Astfel, potrivit O.V. Belokurov, numai cele care privează în mod obiectiv militarul de posibilitatea de a continua serviciul militar pot fi considerate motive întemeiate de părăsire fără autorizație a unei unități sau a locului de serviciu, iar acestea pot include:

- acțiuni de informare a colegilor, comandanților și superiorilor;
- aprovizionarea cu alimente inadecvate sistematic;
- lipsa îngrijirilor medicale necesare;
- alte circumstanțe care reprezentau o amenințare vulnerabilă într-o situație specifică la adresa vieții sau sănătății, a drepturilor unui militar sau a altor persoane [162, p. 21-23].

După noi această listă de circumstanțe dificile pentru militar poate fi extinsă, însă totul depinde de caracterul și eminența acestor împrejurări pentru fiecare caz în parte.

Totuși, în privința exonerării de răspundere în caz de informare, practica cunoaște cazuri în care deși comandanții au fost informați despre întârzierea militarului, acesta a fost condamnat. Drept exemplu aducem sentința penală nr. 67/18.12.2007 a Tribunalului Militar București în privința inculpatei mr. S.G., din U.M. 0372 B, care fost condamnată la 2 ani de închisoare pentru săvârșirea infracțiunii de dezertare, prevăzută de art.332 alin.(1) C.pen. al României.

În speță, la data de 17 iulie 2006, inculpata nu s-a prezentat la serviciu, anunțând telefonic colegii de birou că va întârzia, însă a lipsit întreaga zi. Nici în ziua următoare, 18 iulie 2006, inculpata nu s-a prezentat la program, iar la data de 19 iulie 2006, ea l-a sunat pe comandantul unității, colonel S.T., raportându-i că se află în municipiul A și are o afecțiune de natură dermatologică, precizând că va aduce acte medicale în acest sens pentru obținerea unui certificat medical. Comandantul i-a solicitat să prezinte actele respective sau să le trimită prin cineva la unitate, precum și să îl țină la curent cu evoluția stării de sănătate. Văzând că, în continuare, inculpata nu se prezintă la serviciu, nu mai contactează telefonic conducerea unității și nici nu a prezentat vreun act justificativ până la data de 24 iulie 2006, a fost consemnată în O.Z.U. absența nejustificată din data de 17 iulie 2006.

În continuare, s-a luat măsura căutării inculpatei la domiciliul din A și în municipiul B, dar nu a putut fi găsită. Continuând căutările și în perioada următoare, inculpata a fost găsită de colegi, la data de 05 august 2005, ora 07:30, în fața D.E. din zona E.P., din verificările ulterioare rezultând că în perioada absenței de la serviciu aceasta frecventase mai multe cazinouri din

capitală, unde fusese înregistrată atât la intrare, cât și la ieșire, înregistrările respective fiind depuse la dosarul cauzei.

Fiind întrebată cu privire la absența sa, inculpata a declarat că a locuit în localitatea E., județul I, în toată această perioadă și că nu posedă acte medicale justificative pentru afecțiunile dermatologice invocate [8].

Deci, din speța arătată conchidem că, deși informarea comandanților despre întârzierea prezentării la unitate este considerată un element al justificării absenței, nu în toate cazurile aceasta va exclude răspunderea penală pentru dezertare. Or, depinde aici și de cauza ce face imposibilă prezentarea, aceasta trebuie să fie și ea una legală, dar nu ca și cea invocată de inculpată, unde inițial se părea că are la bază un motiv de natură medicală, însă până la urmă certificatul nu este eliberat legal potrivit procedurilor. Prin urmare, lipsa temeiului legal ce ar da motiv militarului să lipsească din unitate, chiar și în cazul în care a anunțat superiorul despre imposibilitate, lipsește și absența de justificare, respectiv decade cauza ce exclude fapta dezertării.

3.3. Subiectul infracțiunii de dezertare

În descrierea calității de subiect al infracțiunii de dezertare, vom începe de la a arăta că subiect al infracțiunii în cauză poate fi doar persoana fizică responsabilă care a împlinit vârsta de 18 ani. Totodată, trebuie să mai precizăm că infracțiunea de dezertare nu poate fi atribuită persoanei juridice. Or, după cum se susține în literatura română de specialitate, infracțiunea dezertării, datorită naturii sale, poate fi săvârșită numai de un subiect activ calificat, aceasta este incompatibilă cu săvârșirea în calitate de autor de către o persoană juridică. În contextul respectării caracterului personal al răspunderii penale, în unele lucrări [138, p. 49], se pune în discuție compatibilitatea cu răspunderea penală a persoanei juridice, menționându-se că condamnarea pronunțată împotriva grupului în ansamblu are ca efect atragerea asupra persoanei juridice și a membrilor nevinovați a blamului și consecințelor păgubitoare ale unei condamnări penale nemeritate, de aceea se apreciază că acțiunea penală nu poate fi îndreptată decât împotriva autorilor și complicilor prezumați ai infracțiunii și numai cei a căror vinovăție a determinat comiterea infracțiunii pot fi declarați responsabili și condamnați.

Acestea fiind precizate, din textul dispoziției art. 371 alin. (1) Cod penal, rezultă că subiect al infracțiunii de dezertare este militarul și rezervistul. Deși în cazul militarilor, calitatea lor de subiect al infracțiunii de dezertare este clară și specifică tuturor țărilor care incriminează dezertarea, unele semne de întrebare apar asupra calității rezerviștilor de subiect al dezertării.

Mai mult, legislația majorității statelor nu aduc rezerviștii sub incidența faptei de dezertare, fapt pe care îl vom reaminti mai târziu cu ocazia examinării calității de dezertor al rezerviștilor și statutului lor legal.

Așadar, subiect al infracțiunii de dezertare este militarul în calitate de subiect special, iar potrivit legislației în domeniu [103], sunt militari cetățenii Republicii Moldova care îndeplinesc serviciul militar în baza obligațiunii militare sau a încadrării prin contract, în conformitate cu legislația în vigoare. Pe cale de consecutivitate, obligații militare sunt impuse de legea fundamentală, precum și de Legea nr. 1245/2002 [101], potrivit căreia serviciul militar este o formă specială a serviciului public ce rezidă în îndeplinirea de către cetățeni a datoriei constituționale privind pregătirea pentru apărare și apărarea Patriei exclusiv în cadrul Forțelor Armate ale Republicii Moldova.

Potrivit literaturii de specialitate, un militar este o persoană care face parte dintr-o forță armată sau o instituție militară și care urmează să îndeplinească sarcini legate de apărarea țării sau de menținerea păcii și securității. Militarii pot face parte din diferite ramuri ale forțelor armate, cum ar fi armata, marina, forțele aeriene sau gărzile naționale [73].

În cele ce urmează, vom realiza o clasificare proprie a subiecților infracțiunii de dezertare în funcție de mai multe criterii. Astfel, subiecții infracțiunii de dezertare pot fi clasificați după următoarele criterii:

- b. **În funcție de vârstă**, sunt militari doar persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani.
- c. **În funcție de gen**, pot avea statut de militar doar bărbații, dar și femeile cu pregătire specială care satisfac serviciul militar prin contract.
- d. **În funcție de locul** satisfacerii serviciului militar, sunt considerați în serviciul militar și studenții instituțiilor de învățământ din domeniul militariei.
- e. **În funcție de obligativitate**, există militari în termen și militari în bază de contract.
- f. **În funcție de perioada exercitării serviciului militar**, deosebim militarii în termen deplin și militarii cu termen redus.
- g. **În funcție de statutul militar**, distingem între militari și militari rezerviști.

Deci, subiectul infracțiunii de dezertare din serviciul militar constituie o temă sensibilă în Republica Moldova și în multe alte țări, deoarece implică probleme legate de disciplina militară, respectarea legii, angajamentul față de serviciul militar și consecințele dezertării pentru persoanele implicate [20, p. 1162].

Totodată, observăm că în Republica Moldova, ca și în multe alte țări, vârsta de 18 ani este considerată vârsta majoratului sau vârsta la care un individ devine oficial un adult din punct de vedere legal. Pentru anumite țări, aceasta poate fi și vârsta la care un cetățean este eligibil să

se înroleze în forțele armate sau să se înregistreze pentru serviciul militar obligatoriu, dacă există o astfel de lege.

Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 371 CP RM este persoana fizică responsabilă care în momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 18 ani. Cu toate acestea, prin derogare de la art. 21 CP, pot fi subiecți ai infracțiunii de dezertare și persoanele care au împlinit vârsta de 16 ani. De altfel, dacă militarii în termen, cei cu termen redus, cei pe contract și rezerviști, *de facto*, pot fi subiecți ai infracțiunii de dezertare de la 18 ani, atunci în cazul celor care își fac studiile în cadrul instituțiilor de învățământ militar, situația este cu mult mai complicată. Or, se atestă multiple probleme, obstacole și greutăți pentru a stabili vârsta de la care aceste persoane întrunesc calitatea de subiecți ai infracțiunilor militare.

Pentru a face o claritate în stabilirea vârstei de tragere la răspundere penală pentru dezertare a subiecților cu statut de militar, dar care se află sub vârsta de 18 ani, venim cu următoarele explicații: potrivit alin.1 al art. 29 din Legea nr.162/2005, cetățenii care nu au îndeplinit serviciul militar pot candida pentru înmatriculare în instituțiile de învățământ militar din anul când vor împlini 17 ani și până în anul când vor împlini 23 de ani. Din această prevedere deducem faptul că pot fi înmatriculați în instituțiile superioare de învățământ militar, persoanele care au atins vârsta de 17 ani în anul de învățământ sau vor împlini vârsta de 17 ani pe parcursul anului de studii. Respectiv, anul de învățământ începe de la 1 septembrie și se finalizează în luna decembrie. Astfel, persoana X poate fi înmatriculată în instituțiile superioare de învățământ militar în 2024 chiar dacă v-a împlini vârsta de 17 ani până la 31 decembrie 2024.

Însă, ținând cont de faptul că înmatricularea în instituțiile de învățământ superior militar are loc la 1 septembrie a fiecărui an, persoana X va avea la momentul înmatriculării 16 ani și 8 luni. Potrivit art.29 alin.5 al Legii examinate, studenții care la înmatricularea în instituția de învățământ militar nu au împlinit vârsta de 18 ani încheie contractul de îndeplinire a serviciului militar la atingerea acestei vârste, iar până la încheierea contractului, studenții au statut de militar în termen. Astfel, analizând prevederile art.29 al Legii enunțate, considerăm că cetățenii care își fac studiile în cadrul instituțiilor de învățământ militar pot fi subiecți ai infracțiunilor militare la atingerea vârstei de 16 ani.

Acestea fiind clarificate, susținem că subiectul infracțiunii de dezertare are calitatea specială de militar sau de rezervist. În ultima instanță, rezervistul este și el un militar. Or, în sensul art. 371 CP RM, se are în vedere nu un rezervist oarecare, dar o persoană care îndeplinește serviciul militar ca rezervist concentrat sau mobilizat. Rezervistul este o persoană care a fost anterior înrolată în forțele armate active și a trecut în rezerva militară. Rezerviștii

sunt, în general, foști militari care au îndeplinit o perioadă de serviciu activ și, după aceasta, au fost detașați la rezervă.

Deși nu sunt implicați direct în operațiuni militare zilnice, rezerviștii pot fi chemați în serviciul activ în situații de urgență sau în timpul mobilizării generale.

În contextul infracțiunii prevăzute la art. 371 Cod penal, subiectul trebuie să aibă calitatea specială de militar sau de rezervist. În acest sens, rezervistul se referă la o persoană care face parte dintr-un grup de rezerviști ai forțelor armate și poate fi chemat să îndeplinească serviciul militar în situații speciale, cum ar fi concentrarea sau mobilizarea în perioade de război, crize sau alte situații excepționale.

Este important să se facă această distincție între un rezervist obișnuit și un rezervist concentrat sau mobilizat, deoarece persoanele din cea din urmă categorie sunt deja integrate în sistemul militar și pot fi chemate să îndeplinească obligații militare în orice moment. Acest lucru conferă gravitatea infracțiunii de dezertare, având în vedere că acțiunile dezertorilor pot afecta capacitățile și funcționarea unităților militare în timpul situațiilor critice [43].

Rezerviștii concentrați reprezintă membrii rezervei militare care sunt chemați să se prezinte la o bază sau unitate militară pentru a primi instruire suplimentară sau pentru a fi pregătiți pentru o eventuală mobilizare. În astfel de cazuri, rezerviștii pot fi aduși împreună într-un loc pentru a participa la antrenamente, exerciții sau alte activități de pregătire. Pe când rezerviștii mobilizați reprezintă membrii rezervei militare ce sunt chemați în serviciul activ, în timpul unui conflict sau unei situații de urgență. Mobilizarea implică trimiterea acestor membri ai rezervei să slujească efectiv în cadrul forțelor armate active, participând la operațiuni militare sau la alte sarcini relevante.

Deocamdată este clar statutul de subiect al infracțiunii de dezertare săvârșită de militar și de rezervist, precum și esența statutului militar al rezervistului, însă o chestiune mai rămâne de clarificat. Adică, potrivit art. 13 alin. 1 din Legea nr. 1245/2002, în evidența militară, în calitate de rezerviști, sunt luați cetățenii: b) care au absolvit cursul deplin de instruire la catedra militară; respectiv, în temeiul lit. c) sunt apți pentru serviciul militar, dar nu au îndeplinit această obligațiune până la atingerea vârstei de 27 de ani. Prin urmare, din această normă înțelegem că odată ce au statut de rezerviști, persoanele care au făcut Catedra militară și cei care nu au îndeplinit serviciul militar, în caz de neprezentare la concentrare, vor fi trași la răspundere penală pentru dezertare.

După noi, nu e cea mai potrivită tactică de reglementare. Or, acele persoane care au făcut catedre militare, respectiv, au o pregătire militară insuficientă, dobândesc un statut echivalent cu cel al militarului care a satisfăcut serviciul militar în termen de 12 luni, nu mai vorbim aici de

persoanele care au atins vârsta de 27 de ani și nu au satisfăcut serviciul militar din cauza faptului că se aflau la studii, spre exemplu. De altfel, aceștia nu au deloc o pregătire militară, respectiv pot pune în pericol capacitatea de apărare a statului.

Din acest considerent, ar trebui ca statut de militar rezervist să dobândească doar foștii militari care au satisfăcut serviciul militar, iar prin urmare, în caz de neprezentare la concentrare, doar aceștia să fie subiecți ai infracțiunii de dezertare.

De cealaltă parte, nu putem exclude implicația acestor persoane pe timp de război, dar aceasta nu trebuie să fie cu caracter militar. Prin urmare, persoanele apte care nu au satisfăcut serviciul militar, în caz de neprezentare pentru mobilizarea la muncă pe timp de război, vor fi pedepsite potrivit art. 356 Cod penal (Eschivarea pe timp de război de la îndeplinirea prestațiilor) [40].

În acest context, propunem excluderea lit. b) și c) din conținutul art. 13 al Legii nr. 1245/2002, dar și concretizarea în textul normei de la art. 371 alin. (1) CP, că subiecți ai infracțiunii de dezertare sunt militarii și **rezerviștii care au satisfăcut serviciul militar**.

Acestea fiind clarificate, considerăm necesar să examinăm perioada în care cetățeanul Republicii Moldova poate avea statutul special de subiect al infracțiunii de dezertare.

Așadar, în temeiul art.18 din Legea nr. 1245/2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei [101], durata executării serviciului militar ce presupune executarea acțiunilor enumerate mai sus este:

- a) pentru militarii care îndeplinesc serviciul militar în termen - 12 luni;
- b) pentru militarii care îndeplinesc serviciul militar cu termen redus –3 luni;
- c) pentru militarii care îndeplinesc serviciul militar prin contract - perioada indicată în contract;
- d) pentru rezerviștii concentrați pe durata concentrărilor.

În timpul serviciului militar, militarii în termen sunt instruiți în domeniul militar, participă la exerciții și misiuni militare și îndeplinesc alte sarcini stabilite de comandament.

Dacă e să analizăm durata perioadei în care militarul poate avea calitate de subiect al dezertării, atunci amintim, că indiferent de temeiul înrolării și forma serviciului militar exercitat, perioada aflării în serviciul militar se consideră din ziua în care acesta, prin ordinul comandantului centrului militar, este încadrat în serviciul militar și trimis în unitatea militară și până în ziua în care militarul, prin ordinul comandantului unității militare, este exclus din tabelul nominal al unității militare în legătură cu trecerea în rezervă sau în retragere.

Prin urmare, pentru a fi considerată infracțiune, dezertarea trebuie să aibă loc în timp ce persoana îndeplinește serviciul militar ca rezervist concentrat sau mobilizat, nu doar în timpul în care persoana este rezervist în mod general.

Pe durata aflării în serviciul militar, toți militarii dispun de legitimație de serviciu, eliberată de comandantul unității militare sau serviciul personal al organelor centrale ale componentelor Forțelor Armate.

Părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu presupune lăsarea, abandonarea neautorizată a acestor locații. La această modalitate normativă se referă următoarea speță: C. V. a fost condamnat în baza alin. (I) art.371 CP RM. În fapt, acesta a fost încorporat în serviciul militar în termen la 11.11.2009, fiind repartizat pentru îndeplinirea serviciului în Brigada 2 Infanterie Motorizată, având gradul militar de soldat. La 20.09.2010, în jurul orei 17:00, C. V. se află în parcul auto al Brigăzii 2 Infanterie Motorizată. Urmărind scopul eschivării de la serviciul militar, acesta a părăsit neautorizat locul de executare a serviciului. C. V. s-a aflat ilegal în afara unității până la 04.04.2011, când a fost reținut de angajații Inspectoratului de Poliție al sectorului Botanica, mun. Chișinău.

Speța ilustrează importanța respectării obligațiilor militare de către militari. Părăsirea neautorizată a unității militare fără motive întemeiate constituie o infracțiune gravă, care poate avea consecințe grave pentru făptuitor.

La rândul său, neprezentarea la serviciu ori la concentrare sau mobilizare - în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă - presupune omisiunea neautorizată a făptuitorului de a reveni, în împrejurările relevate, la serviciu ori la concentrare sau mobilizare.

La această modalitate normativă se referă următoarea speță: *B.A. a fost condamnat conform alin.(I) art.371 CP RM.*

În fapt, acesta era militar prin contract în Brigada 2 Infanterie Motorizată, având gradul de maior. În perioada 26.12.2011-21.02.2012, fără a anunța conducerea unității, în lipsa unor motive întemeiate, urmărind scopul eschivării de la serviciul militar, B.A. nu s-a prezentat la serviciu, lipsind de la el pe parcursul a 58 de zile [64].

Această speță arată că autoritățile judiciare din Republica Moldova sunt dispuse să sancționeze cu severitate infracțiunile militare, pentru a asigura respectarea legii și a menține ordinea publică.

În calitate de subiecți ai infracțiunii de dezertare sunt considerați și militarii prin contract, odată ce contribuie prin activitatea lor la consolidarea capacității de apărare a țării, chiar dacă îndeplinesc activități cu caracter militar în bază de contract.

Militarii care îndeplinesc serviciul militar prin contract sunt cetățenii Republicii Moldova care se angajează să îndeplinească serviciul militar pe o perioadă determinată, în baza unui contract. Durata serviciului militar prin contract este indicată în contract [19, p. 63].

Contractul se încheie între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și militarul care se angajează să îndeplinească serviciul militar prin contract. În contract se stabilesc drepturile și obligațiile părților, inclusiv durata serviciului militar prin contract. Durata serviciului militar prin contract poate fi de la 1 la 5 ani. În cazul în care militarul îndeplinește serviciul militar prin contract timp de 5 ani, acesta este trecut în rezervă cu gradul de locotenent.

Deci, după cum se susține în unanimitate, subiectul infracțiunii este special, militarul în termen sau cel cu termen redus, militarul prin contract sau rezervistul chemat la instrucțiuni sau la concentrare, precum și persoanele mobilizate.

Cu toate acestea, adesea apar întrebări cu privire la subiectul infracțiunii de dezertare, și anume, cea a recunoașterii militarului prin contract în calitate de subiect al unei asemenea infracțiuni.

În practică, problema s-a ivit, de fapt, odată cu cazul întâmplat în anul 2005, atunci când Șeful Departamentului TG (SG) s-a adresat în CSJ cu un demers în care punea la îndoială legalitatea hotărârilor Judecătorei militare cu privire la recunoașterea militarilor prin contract ca subiecți ai infracțiunilor militare, deoarece ei exercită serviciul militar prin contract și, în cazul când nu se prezintă la serviciul militar, ei nu săvârșesc infracțiunea de dezertare, ci comit delikte disciplinare, care pot fi sancționate cu aplicarea sancțiunilor disciplinare, cea mai severă sancțiune fiind eliberarea din funcția deținută și trecerea acestui militar în rezervă.

Conform art. 24 al Legii nr. 1245/2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei – încadrarea cetățenilor în serviciul militar prin contract este benevolă, iar conform art. 25 al aceleiași Legi, contractul de îndeplinire a serviciului militar reprezintă un acord între cetățean și autoritatea administrației publice centrale în care este prevăzut SM, acord prin care părțile contractante stabilesc termenul încadrării și condițiile îndeplinirii SM, obligațiile și responsabilitatea părților. Astfel, din prevederile legale invocate reiese că militarul prin contract se încadrează benevol în serviciul militar, iar în cazul săvârșirii infracțiunilor militare poartă răspundere penală. Prin urmare, legislația penală a RM în această privință este compatibilă și cu documentele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Așadar, în cazul dezertării unui militar care îndeplinește serviciul militar prin contract, autoritățile militare vor lua următoarele măsuri:

- vor declara militarul în stare de dezertare;
- vor colabora cu autoritățile de drept pentru a-l captura pe militar.

Odată capturat, militarul va fi judecat și condamnat conform legii.

Astfel, întru continuarea listei subiecților ce pot avea calitate de dezertor, ne vom referi nu doar la militarii care satisfac serviciul militar în țară, dar și la cei care se află pe teritoriul altor țări în diferite misiuni.

Deci, în cele ce urmează, considerăm necesar să deslușim și statutul de subiect al dezertării al miliatrului rezident. Termenul „militar rezident” se referă de obicei la un membru al forțelor armate ale unei țări care este dislocat sau staționat într-o altă țară, adesea în cadrul unei misiuni diplomatice sau de cooperare internațională. Acesta poate avea diverse roluri și responsabilități în țara gazdă, cum ar fi:

- *Atașat militar.* Un militar rezident poate fi atașat la ambasada țării sale într-o altă țară. Atașatii militari sunt ofițeri care au rolul de a facilita schimbul de informații și cooperarea militară între cele două țări. Ei pot furniza informații legate de forțele armate, strategii, tehnologii militare și alte aspecte relevante.

- *Instruire și cooperare.* Militarii rezidenți pot fi implicați în programe de instruire și cooperare cu forțele armate ale țării gazdă. Aceasta poate include instruirea militarilor locali, schimbul de experiență și tehnologie, precum și colaborarea în exerciții și operațiuni comune.

- *Misiuni de menținere a păcii.* În cadrul misiunilor internaționale de menținere a păcii, militarii rezidenți pot fi detașați într-o țară pentru a contribui la asigurarea stabilității și securității în acea regiune.

- *Securitate diplomatică.* Militarii rezidenți pot avea responsabilitatea de a asigura securitatea personalului diplomatic și a ambasadelor în țara gazdă.

Este important să menționăm că rolurile și responsabilitățile unui militar rezident pot varia în funcție de politicile și acordurile bilaterale sau internaționale dintre cele două țări. În general, scopul militarilor rezidenți este de a sprijini relațiile diplomatice, de securitate și de cooperare între țara lor și țara gazdă.

O altă categorie de subiecți ai dezertării sunt și rezerviștii. Prin urmare, rezerviștii concentrați sunt cetățenii Republicii Moldova care au îndeplinit serviciul militar și care au fost chemați pentru instruire sau pentru a fi mobilizați în caz de război sau de stare de urgență [102]. Durata concentrărilor pentru rezerviști este de cel mult 45 de zile. Modul de îndeplinire a obligațiilor cu caracter militar în calitate de rezervist, precum și statutului acestora este stabilit prin Hotărârea Guvernului nr. 941/2006 din 17.08.2006 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate. [91].

În timpul concentrărilor, rezerviștii sunt instruiți în domeniul militar, participă la exerciții și misiuni militare, și îndeplinesc alte sarcini stabilite de comandament. La sfârșitul concentrărilor, rezerviștii sunt eliberați din serviciul militar [72, p. 302].

Statut de subiect al infracțiunii de dezertare pot avea și cetățenii care din anumite motive sunt scutiți de serviciul militar în termen, dar nu și de obligația de a face serviciul civil de alternativă. Or, în temeiul art. 21 din Legea 156/2007 [99], cetățenii care se eschivează de la îndeplinirea serviciului civil poartă răspundere penală în conformitate cu legislația în vigoare.

Potrivit art. 3 din legea sus menționată, cetățenii Republicii Moldova au dreptul la înlocuirea serviciului militar în termen cu serviciul civil în cazul în care îndeplinirea serviciului militar în termen contravine convingerilor sale religioase, pacifiste, etice, morale, umanitare și în alte cazuri similare. De asemenea, în temeiul art. 4, în serviciul civil sunt încorporați cetățenii ai Republicii Moldova în vârstă de la 18 până la 27 de ani, care au dreptul la înlocuirea serviciului militar în termen cu serviciul civil, au depus personal o cerere la reprezentantul serviciului civil, în legătură cu acest fapt fiind luată decizia de rigoare.

Totuși, ținem să ne oprim mai mult asupra convingerilor religioase în calitate de justificare a scutirii de obligația satisfacerii serviciului militar. Or, nu identificăm un mecanism care să prevadă în concret categoriile de convingeri religioase pentru care urmează eliberarea de la serviciul militar, modul lor de raportare, de constatare sau apreciere ca fiind motiv întemeiat. De altfel, pot exista anumite confesiuni care nu prevăd interdicția de a lupta cu armă etc.

În asemenea condiții, credem că justiția noastră nu va putea face față cazurilor în care un tânăr va contesta faptul dezertării pe motiv de conștiință, așa cum e recunoscut termenul la nivel internațional. Or, în acest caz, aducem drept exemplu cauza Bayatyan c. Armeniei.

În fapt - reclamantul, un martor al lui Iehova, declarat apt pentru serviciul militar, a informat autoritățile că refuza să efectueze serviciul militar din motive de conștiință, dar că era gata să efectueze un serviciu de alternativă civilă. În mai 2001, acesta a primit o convocare pentru a începe serviciul militar, dar reclamantul nu a răspuns și temporar a părăsit domiciliul din frică să nu fie înrolat cu forța. Acesta a fost acuzat pentru sustragere de la serviciul militar și a fost condamnat în 2002 la o pedeapsă de doi ani și jumătate de închisoare. Acesta a fost liberat condiționat după ce a ispășit aproximativ zece luni și jumătate din pedeapsă [36].

Într-un final, reclamantul a fost achitat și despăgubit cu 10 000 în calitate de daune morale, iar la baza deciziei au stat următoarele argumente:

Recunoașterea dreptului la obiecția de conștiință. În momentul în care a avut loc presupusa ingerință în exercitarea de către reclamant a drepturilor sale garantate de articolul 9, și anume 2002-2003, exista un *cvasiconsens* în statele membre, deoarece marea majoritate dintre

acestea recunoscuseră deja dreptul la obiecția de conștiință. După ce reclamantul a ieșit din închisoare, Armenia, de asemenea, a recunoscut acest drept. Comitetul pentru Drepturile Omului a Națiunilor Unite a considerat că dreptul la obiecția de conștiință putea fi dedus din articolul 18 din Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice și din articolul 9 din Cartea drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care indică, în mod explicit, că dreptul la obiecția de conștiință este recunoscut în conformitate cu legile naționale care reglementează exercitarea acestuia. În plus, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei și Comitetul de Miniștri au solicitat în nenumărate rânduri statelor membre care încă nu au făcut, să recunoască dreptul la obiecția de conștiință și recunoașterea acestui drept a devenit o condiție prealabilă pentru aderarea noilor membri la organizație. Având în vedere cele menționate mai sus și în conformitate cu teoria „instrumentului viu”, Curtea concludă că era necesar și previzibil că va modifica interpretarea articolului 9 și că nu mai trebuie interpretată această prevedere în lumina articolului 4 § 3 lit. b).

Respectarea căilor de exprimare a convingerilor religioase. Faptul că reclamantul nu a răspuns convocării pentru serviciul militar constituie o manifestare a convingerilor sale religioase. Condamnarea reclamantului se analizează astfel într-o ingerință în libertatea sa de a-și manifesta religia. Curtea nu examinează dacă ingerința era prevăzută de lege și nici dacă aceasta viza un scop legitim, dar va examina marja de apreciere de care beneficiază statul pârât în speță. Dat fiind că cvasitotalitatea statelor membre a Consiliului Europei au instituit forme ale serviciului de alternativă, un stat care încă nu a întreprins măsuri în acest sens dispune de o marjă de apreciere limitată și trebuie să demonstreze că ingerința răspunde unei „nevoi sociale imperioase” [36].

Prin studiul speței arătate, admitem că libertatea de conștiință poate constitui un serios impediment în calea aplicării art. 371 din Codul penal, mai ales atunci când nu sunt examinate cu atenție gradul și tipul convingerii religioase pe care acesta le propăvăduiește, indiferent de forma de comunicare a acestora autorităților militare.

Cu toate acestea, existența unui regim juridic ce reglementează serviciul civil de alternativă nu este suficient, dacă nu se conectează la el și alte domenii ale răspunderii, vorbim aici de răspunderea contravențională. Or, examinând legislația penală în mod coroborat cu cea contravențională, identificăm o posibilitate, după noi legală, a persoanei de a se eschiva de la serviciul militar. Adică, în cazul în care persoana va susține că este pacifist sau religia nu-i permite să recurgă la arme, acesta va fi supus exercitării serviciului civil de alternativă. Însă, găsim aici o situație paradoxală, în concret la art. 370 Cod contravențional, legiuitorul prevede

că eschivarea de la încorporare în serviciul civil (de alternativă) se sancționează cu amendă de la 12 la 30 de unități convenționale.

Astfel, observăm că prin plata unei amenzi, persoana poate scăpa de obligația satisfacerii serviciului de alternativă, dar și de cel militar în principiu. Ne apare întrebarea aici, care este efectul răspunderii penale pentru dezertare, dacă legiuitorul lasă anumite porțițe deschise pentru cei ce se pot eschiva de la satisfacerea serviciului militar. Mai mult, arătăm că Legea nr. 156/2007 prevede răspundere penală pentru încălcarea prevederilor sale (cetățenii care se eschivează de la îndeplinirea serviciului civil poartă răspundere penală), și nu răspundere contravențională.

Prin urmare, recomandăm revizuirea textului de la art. 370 C.contr. prin ***înăsprirea pedepsei, precum și stabilirea unei pedepse sub formă de muncă neremunerată în folosul societății.***

Fiind indicate categoriile de persoane ce pot avea statut de subiect al infracțiunii de dezertare, urmează să arătăm și persoanele care nu pot avea acest statut odată ce nu sunt militari sau rezerviști. Vorbim aici despre recruți care, deși urmează a fi luați în evidență militară, aceștia nu au statutul de militari. Or, potrivit art. 7 din Legea nr. 1245/2002, cetățenii luați în evidența militară până la încorporarea lor în serviciul militar ori în cel civil sau până la trecerea lor în rezervă se numesc recruți [99].

De asemenea, în doctrina penală a fost expusă opinia că rezerviștii, în timpul exercitării instrucțiunilor în centrele de instrucțiuni, în cazul părăsirii samavolnice al locului efectuării acestor instrucțiuni sau neîntoarcerii la termenul fixat în aceste locuri din concediu sau învoiri, nu pot fi subiecți ai infracțiunii de dezertare, deoarece ei nu au calitatea de militari în termen sau de cel prin contract [188].

În celelalte cazuri, potrivit Legii nr. 1245/2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, recruții și rezerviștii care nu îndeplinesc obligațiile prevăzute la art.45, precum și alte prevederi ale prezentei legi, poartă răspundere în conformitate cu legislația.

De asemenea, responsabilitatea cetățenilor care îndeplinesc serviciul militar se stabilește de regulamentele militare, precum și de alte acte normative [102].

Dezertarea este o infracțiune gravă, care poate avea consecințe grave pentru rezervist. În cazul în care un rezervist se gândește să dezerteze, este important să ia în considerare cu atenție toate consecințele posibile.

Motivele pentru care rezerviștii ar putea fi tentați să dezerteze sunt:

- frica de război sau de conflict armat;
- ostilitatea față de regimul politic sau de conducerea militară;

- probleme personale sau familiale;
- calificarea acțiunilor militare la care este trimis drept ilegale. În acest din urmă caz, considerăm că propria poziție asupra legalității sau ilegalității acțiunilor militare, în care urmează a fi antrenat militarul, nu constituie o scuză a acestuia de a lipsi de la îndeplinirea acestor obligații. De asemenea, credem că militarul care se refugiază în țara în care a fost trimis să lupte, nu poate beneficia de azil pe motiv că va fi discriminat în țara sa pentru faptul că a refuzat să lupte, ci va fi pedepsit pentru dezertare, evident, dacă nu face dovada unor abuzuri din partea statului de origine, inclusiv impunerea la săvârșirea crimelor de război.

Într-un final, revenind la motivele ce determină rezerviștii la dezertare, susținem că este important de reținut că dezertarea nu este o soluție la toate problemele invocate. În schimb, poate duce la consecințe grave, atât pentru rezervist, cât și pentru familia acestuia.

Fiind clarificat momentul dobândirii statutului de militar și rezervist, respectiv momentul posibilității dobândirii statutului de subiect special al infracțiunii de dezertare, urmează să arătăm și momentul încetării acestei calități.

Vorbind despre sfârșitul perioadei în care persoana poate avea statut de dezertor, atunci spunem că aceasta coincide cu momentul încheierii serviciului militar care se consideră:

- a) pentru cetățenii încorporați în serviciul militar în termen sau în serviciul cu termen redus – din ziua includerii în tabelul nominal al unității militare;
- b) pentru cetățenii încadrați în serviciul militar prin contract – din momentul intrării în vigoare a contractului;
- c) pentru cetățenii înmatriculați în instituțiile de învățământ din domeniul militariei – din ziua înmatriculării;
- d) pentru rezerviștii concentrați sau mobilizați – din ziua încorporării de către centrul militar.

Momentul încetării obligației cu caracter militar are loc odată cu excluderea militarului din tabelul nominal al unității și nu la data expirării termenului de satisfacere a serviciului militar.

Militarul nu este exclus din tabelul nominal al unității militare în cazul când:

- a. se află la tratament într-o instituție medicală;
- b. se află în concediu;
- c. este detașat în interes de serviciu
- d. este eliberat din funcție pentru a urma diferite forme de instruire, perfecționare sau pentru a desfășura activitate științifică în interes de serviciu;
- e. se află în prizonierat (cu excepția cazurilor de predare benevolă), în situația de

ostatic sau de persoană internată.

Militarul care a părăsit fără voie unitatea militară sau locul de serviciu militar este radiat din tabelul nominal al unității militare în modul stabilit de Legea cu privire la statutul militarilor. Perioada în care militarul lipsește, fără motive întemeiate, din unitatea militară sau de la locul de serviciu militar sau nu se prezintă la serviciu mai mult de 10 zile, termenul de executare de către militarul în termen sau militarul cu termen redus a pedepsei penale, munca neremunerată în folosul comunității, precum și termenul de executare a sancțiunii disciplinare sub forma ținerii în arest, nu se includ în durata serviciului militar.

Potrivit art. 23 din Legea nr. 1245/2002, eliberarea militarilor din serviciul militar în termen sau din cel cu termen redus se efectuează în temeiul decretului Președintelui Republicii Moldova prin hotărâre de Guvern și prin ordinul conducătorilor autorităților administrației publice centrale în care este prevăzut serviciul militar. Eliberarea din alte forme ale serviciului militar se efectuează în modul stabilit de Legea cu privire la statutul militarilor.

Eliberarea militarului din serviciul militar se efectuează în legătură cu:

- a) expirarea duratei serviciului militar;
- b) starea sănătății, în temeiul deciziei comisiei medico-militare privind inaptitudinea militarului pentru serviciul militar;
- c) atingerea vârstei-limită de aflare în serviciul militar;
- d) condamnarea, prin hotărâre a instanței de judecată rămasă definitivă, la privațiune de libertate;
- e) rezilierea contractului din motive prevăzute de Legea cu privire la statutul militarilor.

La sfârșitul serviciului militar, militarii în termen sunt trecuți în rezervă. Cu toate acestea, încetarea statutului de militar nu duce și la încetarea obligației de apărare a patriei în calitate de rezervist, iar neexecutarea acestei obligații atrage răspunderea penală pentru dezertare.

Deși norma de la art. 371 Cod penal constituie o reacție energică a dreptului penal la fapta ce se califică drept dezertare, fiind considerată din momentul părăsirii unității militare, indiferent de perioadă, fie ia chiar și o oră, totuși legiuitorul prevede și situații când militarul poate fi liberat de răspundere penală. Vorbim aici de prevederile alin. (5) art.371 CP RM, potrivit căruia militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin. (1) art.371 CP RM se liberează de răspundere penală, dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele.

Astfel, în vederea aplicării acestei prevederi, este necesară întrunirea următoarelor două condiții: [43]

- a. militarul săvârșește pentru prima dată infracțiunea specificată la alin. (1) art. 371 CP;

b. dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele.

Deci, observăm că această prevedere oferă o excepție de la răspunderea penală pentru militarii care dezertează pentru prima dată în anumite condiții specifice.

Pentru a beneficia de această excepție, sunt necesare îndeplinirea ambelor condiții în mod cumulativ: militarul săvârșește pentru prima dată infracțiunea specificată în alin. (1) al art. 371 CP RM; dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele.

Termenul „concurs de împrejurări grele” se referă la circumstanțe excepționale, dificile sau stresante, care ar putea influența decizia militarului de a dezerta.

Este important să subliniem că această prevedere oferă o cale de apărare limitată și specifică pentru un singur act de dezertare, respectiv prima dezertare a unui militar. În cazul unor acte repetate de dezertare sau în alte circumstanțe, excepția nu mai este aplicabilă, și militarii ar putea fi supuși răspunderii penale pentru infracțiunile lor.

Cu toate acestea, având în vedere tendința de globalizare și umanizare a unor pedepse penale, în unele cazuri chiar de ideea dezincriminării unor fapte penale, am propune identificarea și a altor cauze care să excludă răspunderea penală pentru dezertare. Bunăoară, atunci când persoana se eschivează de la serviciul militar, însă a făcut acest lucru pentru o cauză nobilă, pentru a realiza o invenție tot în favoarea sistemului național de apărare. Or, istoria cunoaște asemenea cazuri. Aducem aici exemplul lui Guglielmo Marconi care, din lipsă de susținere din partea statului italian, în anul 1896 pleacă în Anglia unde inventează undele hertziene pentru comunicații. Aflând conducerea Italiei despre aceasta, G. Marconi este iertat de obligația de a satisface trei ani de serviciu militar [127, p. 244-247].

Spre finalul examinării statutului de subiect al infracțiunii de dezertare, ținem să venim cu precizarea că infracțiunea de dezertare presupune o absență prelungită dincolo de termenul stabilit de lege și numai dacă făptuitorul a beneficiat de libertate de voință și acțiune, având posibilitatea de a opta între revenirea la unitatea militară, la centrul de instrucție sau la locul de serviciu și rămânerea în poziția de dezertor. Dacă însă un militar este, de exemplu, reținut în momentul în care mai avea posibilitatea să se întoarcă de bunăvoie în unitate înainte de expirarea termenului, el nu va mai răspunde pentru infracțiunea de dezertare, întrucât se afla la dispoziția organelor care au dispus reținerea. Acest lucru se datorează faptului că, în momentul reținerii, militarul nu mai are posibilitatea de a opta între revenirea la unitate și rămânerea în poziția de dezertor. El se află la dispoziția organelor care au dispus reținerea și, prin urmare, nu mai poate să-și exercite libertatea de voință și acțiune.

În acest caz, fapta militarului poate fi calificată ca o infracțiune diferită, cum ar fi, de exemplu, o infracțiune de încălcare a regulilor de disciplină militară.

Iată câteva exemple de situații în care un militar nu va răspunde pentru infracțiunea de dezertare:

- un militar este reținut de poliție pentru o infracțiune civilă;
- un militar este internat într-un spital pentru o boală gravă;
- un militar este răpit de către o organizație teroristă.

În toate aceste cazuri, militarul nu mai are posibilitatea de a reveni de bunăvoie în unitate. Prin urmare, el nu va răspunde pentru infracțiunea de dezertare.

Dacă în cazul majorității infracțiunilor, cunoașterea statutului special al infractorului avea importanță doar pentru identificarea normei ce urma a fi aplicată, respectiv a categoriei de sancțiuni aplicate, categoria valorilor sociale la care se atentează, în cazul infracțiunii de dezertare se mai adaugă și necesitatea cunoașterii autorităților jurisdicționale ce vor judeca militarul pentru dezertare.

De altfel, istoria incriminării faptei de dezertare a cunoscut în trecut competența specială a judecătoriilor militare ce astăzi nu mai activează. Prin urmare, la determinarea competenței personale a judecătoriei militare avea relevanță statutul de militar al persoanei, organizarea după principii militare a activității acestor persoane în cadrul instituțiilor menționate.

Un alt factor hotărâtor la determinarea competenței personale îl constituia momentul comiterii faptei infracționale. Urmează a se observa calitatea pe care o are făptuitorul în momentul comiterii infracțiunii.

Dacă infractorul în momentul săvârșirii infracțiunii avea o calitate care atrage competența personală, aceasta nu se păstrează prin pierderea calității până în momentul procesului penal, cu excepția cazului când fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu [72, p. 302].

După cum se observă, nu obiectul cauzei penale, ci fapta prevăzută de legea penală era criteriul determinant la stabilirea competenței judecătoriei militare, precum și faptul că infracțiunea este comisă de un militar. Într-o bună parte din statele lumii, instanțele judecătorești militare au competența de a examina cauzele penale ce au ca obiect încălcarea statutelor militare.

În aceste împrejurări, doctrinarii au propus limitarea competenței instanțelor judecătorești militare la examinarea cauzelor penale privind infracțiunile militare pornind de la specializarea în acest domeniu a judecătorilor respectivelor instanțe [73, p. 130].

De asemenea, cunoașterea cercului subiecților cu statut de dezertor are importanță și pentru formularea cadrului procesual penal. Or, Codul de procedură penală la alin. (1) art. 183 prevede că transmiterea sub supraveghere a bănuیتului, învinuitului, inculpatului militar constă în punerea în sarcina comandantului unității militare a obligației de a asigura comportarea respectivă și prezentarea bănuیتului, învinuitului, inculpatului militar la citare în organul de

urmărire penală sau în instanță. Transmiterea militarului sub supraveghere se dispune de către procuror, sau după caz, de către instanță.

Aplicarea acestei măsuri este posibilă față de toți militarii, dar va fi realizat un regim de supraveghere eficient numai în privința militarilor ce-și satisfac serviciul militar în termen în baza obligațiunii militare ce se află nemijlocit sub supravegherea comandamentului militar.

Față de militarii angajați prin contract în serviciul militar e posibilă aplicarea acestei măsuri în cazul aflării lor acestora în regim de cazarmă. Totodată, această măsură poate fi aplicată în privința supușilor militari în timpul concentrărilor, precum și în privința persoanelor ce satisfac serviciul militar de scurtă durată. Această măsură preventivă se poate aplica și față de studenții din instituțiile de învățământ militar [102].

Pentru exercitarea obligațiilor sale asupra militarului luat sub supraveghere, comandantul unității militare este în drept să aplice față de el măsurile prevăzute de Statutul disciplinar al Forțelor Armate, alin. (3) art. 183 CPP.

Astfel, potrivit art. 46 al Legii cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinar al Forțelor Armate din 02.03.2007, pot fi aplicate următoarele măsuri:

- 1) privare de permisie în afara locului de dispunere a unității militare, a instituției;
- 2) numirea peste rând de serviciu (cu excepția de gardă și de alarmă) - până la 6 servicii (durata zilei de muncă nu va depăși 8 ore) [98].

Pe perioada aplicării măsurii preventive, militarul transmis sub supraveghere comandantului este lipsit de dreptul de a purta armă și nu se trimite la lucru în afara unității militare, alin. (4) art. 183 Cod de procedură penală.

3.4. Latura subiectivă a infracțiunii de dezertare

Având în vedere că însuși, textul art. 371 Cod penal cere pentru calificarea faptei militarului drept dezertare *scopul eschivării de la serviciul militar*, devine necesară atragerea unei atenții deosebite asupra analizei laturii subiective a infracțiunii. Or, se știe că latura subiectivă exprimă elementul intențional, volitiv ce caracterizează conștiința infractorului și atitudinea lui psihică față de fapta antisocială săvârșită.

În acest sens, după cum se afirmă în literatura de specialitate, conținutul vinovăției este clarificat în mod tradițional prin analiza caracteristicilor sale intelectuale și volitive, care se caracterizează prin conștientizarea persoanei cu privire la natura periculoasă social a propriului comportament și predicția consecințelor periculoase social [165, p. 357].

Potrivit unor opinii identificate în doctrina rusă, cu toate că „latura subiectivă reflectă activitatea mentală, imaterială a persoanei vinovate, aceasta este întotdeauna stabilită ca fapt realitatea obiectivă, deoarece este activitatea psihică a unei persoane într-o faptă penală și ilegală care este obiectivată în fapta sa” [184, p. 128].

În același sens, cu care suntem de acord și noi, autorul Н.М. Иармищ explică ideea că „în ceea ce privește imposibilitatea de a studia acțiunile sau inacțiunea unei persoane izolat de factorii săi interni, subiectivi, întrucât însuși conceptul de „acțiune” înseamnă un anumit comportament al unei persoane, determinat de conștiința și voința sa” [169, p. 5].

Cu privire la esența laturii subiective a infracțiunii de dezertare, autorul rus, В.Д. Меньшагин și-a exprimat opinia că abandonarea neautorizată a unei unități poate fi comisă cu intenție directă și indirectă. În același timp, el a formulat conținutul intenției indirecte astfel: „cel vinovat, fără a avea dorința imediată de a-și părăsi unitatea militară, aflându-se în afara ei, totuși admite conștient posibilitatea de a o părăsi” [175, p. 75].

În același context, autorul mai consideră că ar trebui să cuprindă două puncte:

- a) atitudinea subiectului infracțiunii față de natura acțiunii;
- b) atitudinea subiectului infracțiunii față de consecințele acțiunilor sale, care se înțelege ca însuși faptul absenței parțiale.

Deci, latura subiectivă reprezintă una dintre elementele de bază ale componenței de infracțiune. În acest fel, semnele constitutive ale laturii subiective sunt obligatorii pentru atragerea făptuitorului la răspundere penală, stabilirea gradului de pericol social al făptuitorului, al faptei și al încadrării juridice a infracțiunii comise.

Latura subiectivă constituie elementul delimitativ între anumite infracțiuni militare în cadrul calificării acestora și individualizează răspunderea și pedeapsa penală.

Aspectul subiectiv al dezertării include nu numai intenția de a comite o infracțiune, ci și o serie de alți factori care indică prezența acesteia.

În primul rând, unul dintre momentele cheie ale laturii subiective a dezertării este conștientizarea faptului că dezertarea a fost comisă. Persoana vinovată trebuie să fie conștientă de faptul că încalcă legea părăsind postul de serviciu militar fără permisiune ori prin faptul neprezentării la ora și locul stabilit. Acest lucru indică asupra ideii că dezertorul este conștient de ilegalitatea acțiunilor sale și înțelege posibilele consecințe.

Deci, în cazul dezertării, făptuitorul manifestă o intenție indirectă, iar potrivit doctrinei de specialitate, aceasta presupune că „acțiunile sau inacțiunile pot provoca mai multe urmări prejudiciabile. Făptuitorul urmărește survenirea uneia dintre urmările prejudiciabile, dar prevede și producerea altor urmări prejudiciabile în raport cu care acceptă eventualitatea survenirii lor.

Deși subiectul admite survenirea a trei categorii de urmări care formează componente distincte de infracțiuni, fapta va fi calificată în funcție de rezultatul cel mai grav efectiv survenit” [53, p. 28].

Principiul importanței faptei pentru individ servește drept factor determinant pentru activitatea selectivă. În realitate, orice adevărată activitate volitivă constituie un act selectiv, care include alegerea conștientă și luarea hotărârii [92, p. 123].

Din acest considerent, activitatea volitivă în literatura juridică este considerată ca influență direcționată, conștientă a omului asupra lumii înconjurătoare, ca o străduință activă a persoanei de a satisface necesitățile actuale, de a realiza, atinge un anumit scop. De aceea se precizează clar scopul special al acestei infracțiuni - sustragerea de la serviciul militar [193].

În al doilea rând, prezența intenției este, de asemenea, o componentă importantă a aspectului subiectiv al dezertării. Intenția implică comiterea intenționată, premeditată și liberă a unui act criminal. Aceasta înseamnă că persoana este conștientă de faptul că ea este cea care părăsește postul de serviciu fără permisiune și face acest lucru în mod intenționat și deliberat.

Infracțiunea de dezertare poate fi comisă atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Acțiunea constă în părăsirea unității militare, a postului de serviciu sau a locului de instrucție, iar inacțiunea se manifestă prin neprezentarea militarului la locul de serviciu sau al mobilizării ori concentrării în situația în care părăsirea unității militare a fost permisă.

În literatura de specialitate, este menționată ideea că infracțiunea de dezertare poate fi săvârșită doar prin intenție directă, fapt rezultat din circumstanțele că fiecare militar care lipsește din unitatea militară prevede consecințele prejudiciabile ale faptei săvârșite, care aduc atingere relațiilor care protejează disciplina și ordinea militară, precum își dorește săvârșirea infracțiunii de dezertare și producerea urmărilor negative.

Motivul și scopul infracțiunii de dezertare constituie două semne importante în stabilirea circumstanțelor și a factorilor ce au condiționat făptuitorul să săvârșescă fapta respectivă, acestea ajută în mod semnificativ la individualizarea și stabilirea răspunderii și pedepsei penale.

Scopul este un semn obligatoriu al laturii subiective și, respectiv, al existenței componentei de infracțiune, mai ales a celei de dezertare, unde norma de incriminare stipulează expres despre părăsirea unității militare în scopul eschivării de la satisfacerea serviciului militar.

Deci, scopul părăsirii unității militare este obligatoriu de stabilit și, de fapt, este determinant la încadrarea juridică a acțiunilor militarului, condiție care nu prea este respectată de instanțele naționale la încadrarea faptei de dezertare.

Drept exemplu elocvent aducem hotărârea adoptată pe marginea dosarului penal nr. 1-19205056-08-1-27122019 [4].

În fapt, X la data de *****, aproximativ la ora *****, fiind încorporat în serviciul militar în termen la ***** în Forțele Armate ale RM, cu satisfacerea serviciului militar în cadrul Brigăzii nr. *****Infanterie Motorizată, de pe adresa str.***** mun. *****, urmărind scopul eschivării de la îndeplinirea obligațiilor și serviciului militar în termen, samavolnic a părăsit teritoriul Centrului de Instruire al Armatei Naționale, dislocat în localitatea s. ***** r-nul ***** și s-a deplasat în mun. *****, aflând-se ilegal în afara unității până la *****

Astfel, prin acțiunile sale intenționate, *****, a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 371 alin. (1) Cod penal RM după indicii calificativi „dezertarea, adică părăsirea unității militare de către un militar, în scopul eschivării de la serviciul militar”.

Fiind audiat în ședința de judecată inculpatul *****, vina sa în comiterea infracțiunii a recunoscut-o și a declarat că a fost încorporat militar la data de *****. A fost încorporat militar în Brigada *****Infanterie Motorizată. După depunerea jurământului a fost repartizat și a nimerit în artilerie. Era cu ei comandantul de pluton ***** care își bătea joc de el, îl pune să facă exerciții fizice, să îi târâie. La data de ***** a fugit de pe poligon pe la orele 19 :00- 20:00 când serveau cina. Când toți au plecat la masă, a așteptat și a fugit. A fugit de la batalion pentru a-i comunica moșului despre comportamentul bațjocoritor din unitate față de el. A fugit și a plecat acasă și a doua zi la ora 17:00 s-a întors în cazarmă, unitate. Unchiul a vorbit cu căpitanul și a fost plasat în punctul medical.

În baza examinării dosarului, instanța hotărăște:

Se recunoaște vinovat *****, născut la *****, în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 371 alin.(1) Cod penal al Republicii Moldova și în baza acestei norme, cu aplicarea prevederilor art.364¹ pct.(8) Cod de procedură penală RM, a-i stabili pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de*****(***) an, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis.

În temeiul art.90 Cod penal, pedeapsa stabilită lui *****, născut la ***** prin prezenta sentință se suspendă condiționat pe un termen de probă de*****(***) an și nu va fi executată dacă condamnatul în termenul de probă nu va comite o nouă infracțiune și prin purtare exemplară va confirma încrederea acordată, totodată, obligându-l pe ***** să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent.

De altfel, din speță se observă cu claritate că intenția și scopul făptuitorului nu a fost de a se eschiva de la serviciul militar, ci doar a mers să anunțe său despre nedreptățile admise de superiori în privința lui, iar această fapt nu a fost posibil pe alte căi, în condițiile în care militarului i-a fost îngăduit accesul la mijloacele tehnice de comunicare cu apropiații săi.

Unul dintre cele mai frecvente motive la nivel psihologic ale laturii subiective a infracțiunii de dezertare este sentimentul de frică. Dezertorii pot manifesta teama de a fi supuși

unui pericol sau teama de război. Acest sentiment îi poate determina să ia decizia de a dezerta pentru a scăpa de aceste împrejurări.

Deci, observăm că motivele ce pot condiționa săvârșirea infracțiunii de dezertare sunt diverse, precum: nesupunerea, disperarea, dorința de a vizita familia, prietenii, frica pentru securitatea personală, tendința de a se exonera de greutățile și incomoditățile serviciului militar, lipsa de curaj pe timp de război, dorința de satisfacere a serviciului militar într-o altă unitate militară decât în cea din care făptuitorul a dezertat.

Un alt motiv ar fi actele de tortură, acte violente asupra corpului fizic al persoanei într-un mediu în care un tânăr se regăsește pentru prima dată, unde nu cunoaște cine îi va fi amic, creează o ambianță neplăcută cu siguranță, iar aspectul psihologic este afectat, în așa măsură încât este inevitabilă continuarea serviciului militar.

Bunăoară, în 2019, un tânăr soldat a fost maltratat în cadrul uneia dintre unitățile Armatei Naționale. Potrivit Ombudsmanului acesta nu era un caz izolat și alți doi tineri au fost maltratați în aceeași zi. Ulterior, s-a confirmat că trei tineri au fost supuși la acte catalogate, din punctul de vedere al drepturilor omului, ca tortură. „Era vorba de lovire, maltratare cu obiecte dure, astfel încât au rămas pe corp urme destul de vizibile”. În consecință, a părăsit unitatea și s-a dus la Procuratura Militară. „Dar acolo nu i s-a acordat nici o atenție din partea procurorului de serviciu”.

Inacțiunea Procuraturii Militare, este un precedent care denotă fie indiferența acesteia față de militarii care își exprimă nemulțumirea în raport cu condițiile militare, fie exprimă o incapacitate totală de a acționa în raport cu prevederile legale.

Desigur, până a ajunge pe scară ierarhic la organul competent a soluționa conflictele din cadrul unei instituții militare, urmează o procedură etapizată care, nu întotdeauna, se va solda cu succes, iar în cele din urmă, aceste situații vor fi lăsate în tăcere și date uitării.

Un alt motiv de dezertare ar fi și elementul de prejudecată, având în vedere că în cadrul instituțiilor militare, armatei îi sunt caracteristice unele lexeme strict cu un sens deosebit, înțeles doar de către cei care au fost recrutați în armată, iar în contextul celor expuse anterior, sunt unii termeni care ar denatura scara „ierarhică” nescrisă, stabilită chiar în cadrul grupurilor de militari. Astfel, de exemplu, termenul „*dezi*” (de la rusescul „*dedovșcina*” – o practică informală de inițiere și abuz constant a recruților în timpul serviciului lor), este dovada clară a existenței delimitării claselor de militari după anumite criterii.

Deci, în baza criteriilor de prejudecată, precum discriminarea pe baza de sex, religie, interese, rasă etc. după cum am stipulat prin prisma mărturiilor celor care s-au regăsit ca subiecți ai dezertării, reprezintă un fenomen răspândit în armată, iar acest fapt, desigur, creează o

ambianță defavorabilă pentru continuarea serviciului militar în preajma tuturor circumstanțelor negative. Nu orice persoană ar putea face față încercărilor impuse de un regim militar, însă, dacă acest regim este reglementat expres de legea națională fie de Tratatul la care Republica Moldova este parte, atunci da, nu am putea obiecta împotriva acestora, deoarece sunt implementate cu scop de a antrena forțele armate, a asigura protecția statului și a ordinii de drept. Însă cum procedăm în cazul în care, aceste încercări sunt ilegale, nu sunt promovate nici de legi naționale sau internaționale, nici de regulamente militare, și cu atât mai mult, nici de valorile sociale arhicunoscute.

Am putea afirma că anume aceste ilegalități fac susceptibilă săvârșirea dezertării de către militari. Or, după cum am specificat anterior, crearea unei ambianțe negative în cadrul grupurilor de militari este un impuls asupra conștiinței acestora de a dezerta.

Cauza multor dezertări este și absurditatea unor reguli de satisfacere a serviciului militar care se păstrează în Regulamentele interne din unitățile militare sau Regulamentele generale care actualmente sunt depășite, încalcă vădit drepturile omului, nu sunt racordate la standardele actuale după care se conduc majoritatea țărilor lumii. Bunăoară, potrivit acestora, militarii pot fi trimiși la muncă pe câmpurile gospodăriilor țărănești, sunt asigurați material insuficient, nu sunt asigurate condiții egale de promovare în serviciu etc.

De asemenea, conflictele interne, instabilitatea politică sau tensiunile etnice pot genera un climat de nesiguranță, influențând decizia militarilor de a dezerta într-o încercare de a-și proteja propria persoană sau de a evita repercusiunile negative asupra lor sau ale familiilor lor.

Riscul profesional a fost o constantă de-a lungul timpului, iar într-un sens mai restrâns, o amenințare semnificativă pentru militari care derivă din tensiunile la nivel interstatal, în special în situația apariției unor relații ostile între două sau mai multe state. Conflictul de interese între state nu a fost niciodată un factor de promovare a păcii și stabilității sociale și politice, ci mai degrabă o manifestare a temerilor populației în fața riscului de război. Din această perspectivă, cetățenii statului pun încredere în militari, considerând că aceștia au datoria de a-i proteja, generând astfel așteptări și cerințe semnificative din partea societății față de personalul militar.

O altă manifestare psihologică este sentimentul de înșelăciune sau trădare. Dezertorii pot avea aceste sentimente față de comandanții lor, față de tovarășii lor de serviciu sau față de țară.

De multe ori, ei se simt trădători, pentru că refuză să îndeplinească îndatoririle și părăsesc postul de serviciu. În general, manifestările psihologice ale laturii subiective ale infracțiunii de dezertare sunt importante pentru înțelegerea cauzelor și motivelor acestei fapte. Ele ajută la identificarea stării interioare dificile a dezertorului și la stabilirea motivelor care l-a determinat să ia o astfel de decizie.

În norma de incriminare a infracțiunii de dezertare la articolul 371 Cod penal al Republicii Moldova este specificat expres scopul acestei fapte, astfel scopul devine un semn obligatoriu al laturii subiective, care constă în „eschivarea de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist”. Și totuși, la calificarea faptei drept dezertare trebuie să se țină cont și de faptul că militarul poate părăsi unitatea militară fără scop de a se eschiva de la satisfacerea serviciului militar, ci doar pentru a vizita familia, prietena sau alte circumstanțe ce au loc temporar, pentru câteva ore, chiar în perioada când militarul are timp liber potrivit regimului zilei. Or, potrivit art. 14 din Legea nr. 162/2005, militarii au dreptul la odihnă. Mai mult, fapta de neexecutare a ordinului poate fi mai periculoasă decât părăsirea unității militare pentru o perioadă de 3 ore în timpul liber.

De asemenea, continuând gândul despre intenția eschivării de la serviciul militar, susținem că nu în toate cazurile părăsirea unității urmărește scopul eschivării. Un exemplu viu aducem aici situația din martie 1992, când studenții Academiei de Poliție au părăsit samavolnic teritoriul instituției (având pe atunci statut de militari) îndreptându-se pe câmpul de luptă în conflictul de pe Nistru.

Primii, care au manifestat dorința de a apăra cu arma în mână tânărul stat împotriva războiului separatist, au fost studenții din câteva plutoane, care, dintr-un îndemn patriotic au părăsit, spre miezul nopții, cazărmile și au plecat ca voluntari pe capul de pod din Cocieri (oficial, înarmarea le-a fost interzisă). Ei au revenit la studii doar peste două zile la intervenția conducerii Academiei și a MAI [145, p. 144].

Și ce e paradoxal aici, că ei au fost sancționați disciplinar pentru dezertare, când scopul lor nu a fost de a se eschiva de la satisfacerea serviciului ci, dimpotrivă, pentru a-și apăra patria în mod direct, prin intenția de a participa în război.

Desigur, textul actual al normei de la art. 371 Cod penal este inspirat din textul art. 332 din Codul penal al Federației Ruse, unde tot se pune accentul pe intenția eschivării de la satisfacerea serviciului militar. Prin urmare, ca și legislația penală a Federației Ruse, legea penală a Republicii Moldova prevede că dezertarea este o infracțiune continuă: ea începe și se termină de îndată ce făptuitorul a părăsit samavolnic unitatea militară sau locul de exercitare a serviciului militar, sau din momentul când militarul nu s-a prezentat la termenul fixat fără motive întemeiate în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară, sau din

centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă, săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară obligatorie sau de un rezervist, însă se consumă în momentul reținerii sau prezentării benevole a militarului în unitatea militară, la locul exercitării serviciului militar sau în organele de drept [195].

Latura subiectivă a infracțiunii de dezertare este una complexă și acoperă aspecte ce țin de intenția și conștiința individului care comite această faptă.

Din aceste considerente, este necesar a evalua cu mare atenție intenția individului și a gradului lui de vinovăție. Prin urmare, adesea, intenția poate varia de la simple motive personale sau neînțelegeri până la motive mai grave, precum refuzul de a participa la acțiuni violente sau considerarea serviciului militar drept incorect sau ilegal.

De asemenea, latura subiectivă poate fi influențată de contextul social, politic, moral și personal al dezertorului. Unele persoane consideră serviciul militar drept o datorie sacră, iar dezertarea ar fi considerată o trădare gravă. Alții ar putea adopta o atitudine mai critică față de forțele armate și ar putea justifica dezertarea ca un act de protest împotriva unor politici sau acțiuni specifice. Astfel, percepția publică asupra dezertării în cea mai mare parte este negativă și poate avea consecințe grave pentru dezertor, atât din punct de vedere social, cât și legal.

În ce privește modalitatea normativă a dezertării, manifestată prin neprezentarea la locurile de satisfacere a serviciului militar, adică prin inacțiune, face dezertarea nesusceptibilă de forme imperfecte (acte pregătitoare și tentativă).

Fiind o infracțiune continuă, prin natura ei, în sensul că momentul consumării se prelungește în timp, dezertarea este susceptibilă și de faza epuizării, fapta este epuizată când absența nejustificată a militarului a luat sfârșit fie prin întoarcerea de bunăvoie a acestuia, fie prin prinderea și aducerea lui în unitate.

Și, în final, de rând cu alți autori [174] consacrați, susținem că infracțiunea de dezertare poate fi comisă numai cu intenție directă.

3.5. Circumstanțele agravante ale infracțiunii de dezertare

Asemănător multor infracțiuni, dezertarea poate fi săvârșită și în circumstanțe agravante, fapt ce impune a le studia în detaliu, în condițiile în care întâlnim anumite inechități și lipsă de reglementare, atunci când le examinăm, la o primă vedere, dar nu înainte de a arăta care circumstanțe sunt considerate agravante de legislația penală a Republicii Moldova.

Deci, în conformitate cu art. 77 alin. (2) Codul penal al RM, circumstanțele agravante se definesc ca acele circumstanțe, de care se ține cont și care se determină la stabilirea pedepsei, și anume:

a) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză;

b) provocarea prin infracțiune a unor urmări grave;

c) săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participație;

d) săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată;

e) săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilități ori altui factor;

f) săvârșirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obștești;

g) săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor;

h) săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei;

i) săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit;

j) săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art.24. Instanța de judecată este în drept, în funcție de caracterul infracțiunii, să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă;

k) săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice;

l) săvârșirea infracțiunii profitând de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum și de dezordini în masă;

m) săvârșirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate.

Acestea fiind constatate, legiuitorul recurge la instituirea prin norma de la alin. (2) art. 371 a circumstanțelor agravante în care se comite dezertarea, și anume, dezertarea săvârșită:

a) cu armă;

b) de două sau mai multe persoane.

O altă categorie de circumstanțe care au un grad mai agravat sunt prevăzute la alin. 3 al aceleiași norme, după cum urmează:

Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

- a) pe timp de război;
- b) în condiții de luptă.

Așadar, în textul ce urmează, vom trece la caracterizarea detaliată a fiecărei din circumstanțe agravante menționate mai sus, în următoarea consecutivitate:

Dezertarea săvârșită cu armă. Legiuitorul moldovean, din anumite rațiuni, a considerat drept circumstanță agravantă a dezertării fapta de părăsire a unității militare cu arma din dotare. Aceasta constă în faptul că militarul părăsește samavolnic unitatea militară sau locul exercitării serviciului militar cu arma din dotare, încredințată lui pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu, fără ca aceasta să constituie concurs de infracțiune (sustragerea armei de foc, spre exemplu). În cazul în care militarul, în procesul dezertării, folosește arma pentru a înlesni dezertarea (amenință cu aplicarea armei persoanele care încearcă să-l rețină sau chiar aplică efectiv arma etc.), acțiunile lui se cer a fi calificate prin concurs de infracțiuni: art. 371 alin.(2) lit.a) C.pen, și după caz, art. 365 alin.(2) lit.b) C.pen. sau 369 alin.(3) lit. b) C.pen. etc.

De asemenea, infracțiunea de dezertare poate fi calificată și în concurs cu alte infracțiuni legate de folosirea armei de foc sustrate din unitatea militară. Or, istoria arată cazuri în care, după dezertarea cu armă, militarul comite cu aceasta infracțiune de omor. Bunăoară, în istoria trupelor de Interne ale URSS, au fost înregistrate cazuri când militarii ce dezertaseră au comis crime deosebit de grave. De regulă, asemenea incidente erau tănuite și doar după destrămarea URSS, au apărut informații în memoriile publicate de generalii sovietici. Un caz a avut loc în Republica Autonomă Bașkiria în anul 1986.

În speță, la 20 septembrie, doi soldați au părăsit unitatea militară din componența trupelor de Interne al URSS dislocate în or. Ufa și au pătruns pe teritoriul aeroportului unde au capturat un avion TU-134 care aterizase pentru a se alimenta cu combustibil. Tinerii soldați de 19 și 20 de ani visau să ajungă peste hotare pe calea aerului și să aterizeze undeva pe o insulă. În unitatea militară cineva chiar auzise cum discutau acești soldați despre planurile lor, însă nu le-a acordat mare atenție, considerând că sunt niște fantezii ireale. Din păcate, în urma acestor fantezii și-au pierdut viața doi milițieni, care au fost omorâți de soldați și deposedați de mijlocul de transport. O altă persoană a murit la scurt timp în avion, în timp ce a intrat în conflict cu soldații, altul a fost rănit grav și a decedat în spital. Atacatorii nu au ajuns pe insula dorită: primul a fost lichidat în timpul asaltului, al doilea a fost împușcat în baza hotărârii instanței de judecată [164, p. 36].

În conformitate cu art.129 alin.(1) Cod penal, prin „arme” se înțeleg „instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispozițiile legale”. Asemenea dispoziții legale se conțin și în Legea privind regimul armelor și al munițiilor, cu destinație civilă, nr.130 din

08.06.2012 [104], unde legiuitorul, la art.2, definește „arma” ca „obiect sau dispozitiv, conceput sau adaptat, prin care un plumb, un glonț ori un alt proiectil sau o substanță nocivă gazoasă, lichidă ori în altă stare, pot fi descărcate cu ajutorul unei presiuni explozive, gazoase sau atmosferice ori prin intermediul unor alți agenți propulsori”.

Din textul definiției citate, am înțelege că legiuitorul se referă mai mult la arma de foc, însă, ținând seama de faptul că norma de la alin. (2) lit.a) art. 371 CP se exprimă generic cu termenul de armă, deducem că în categoria lor intră toate armele nu doar cele de foc. Din acest considerent vedem necesară indicarea tuturor categoriilor de arme.

Așadar, potrivit art. 2 din Legea nr. 139/2012, legiuitorul stipulează următoarele tipuri de arme:

- armă albă – obiect sau dispozitiv care poate pune în pericol sănătatea ori integritatea corporală a persoanelor prin lovire, tăiere, împungere, cum ar fi: baioneta, sabia, spada, floreta, cuțitul, arbaleta și arcul;

- armă de foc – armă portabilă cu țeavă care poate arunca, este concepută să arunce sau poate fi transformată să arunce alicie, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie [104].

Noțiunea „aplicării armei” se poate exprima prin: efectuarea de împușcături la locul faptei; lovirea victimei cu arma albă; aplicarea directă a armei de autoapărare; sprijinirea cuțitului de gâtul victimei; agitarea pumnului cu boxul îmbrăcat etc.

Dezertarea săvârșită de două sau mai multe persoane. Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane se va considera cazul când două sau mai multe persoane care au calitatea de militari sau rezerviști, cu intenție unică, prin acțiuni coordonate, părăsesc unitatea militară.

Deși în literatura de specialitate se afirmă că pentru existența agravantei în cazul infracțiunilor militare, adică a infracțiunii săvârșite de două sau mai multe persoane, nu este necesară o înțelegere prealabilă, expresă, între participanți [150, p. 5], noi considerăm că anume înțelegerea dintre militari în vederea dezertării este esențială. Or, cu toate că dezertarea săvârșită de doi sau mai mulți militari prezintă un pericol mai mare pentru securitatea statului, totuși, atunci când acțiunile nu sunt coordonate între ei, pe fiecare dintre ei nu trebuie să-i afecteze pedeapsa atâta timp, cât nu au o înțelegere prealabilă.

Așadar, pentru considerarea circumstanței agravante în discuție, trebuie să existe o coordonare a acțiunilor. Desigur, înțelegerea poate fi și tacită, exprimată prin coordonarea tacită a acțiunilor lor [54, p. 140].

Acestea fiind clarificate, vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art.371 alin.(2) lit.b) Cod penal, săvârșită de două persoane în cazul în care doi militari din una și aceeași unitate

militară, în urma unei înțelegeri prealabile și în comun, având comunitate de intenție, de a părăsi samavolnic unitatea militară, împreună au părăsit unitatea militară, în scopul eschivării de la serviciul militar.

În același context, trebuie de reținut ideea că pentru calificarea acțiunii a doi militari drept dezertare săvârșită de două sau mai multe persoane, ambii trebuie să fi fost părăsit unitatea, respectiv urmează a nu confunda fapta de complicitate la săvârșirea infracțiunii de dezertare.

În aceste împrejurări, intenționăm a puncta ideea că, la calificarea circumstanței în discuție, urmează a se ține cont de diferența dintre dezertare săvârșită de două persoane în condițiile art. 371 alin. (2) lit a.) și participația penală prevăzută la art. 41 CP. Or, de această părere sunt și unii autori români, potrivit cărora infracțiunea dezertării este o infracțiune incompatibilă cu coautoratul. Potrivit acestor opinii, există infracțiuni la care coautoratul nu este cu putință, deși sunt susceptibile de săvârșire în participație sub forma instigării sau complicității. Este cazul infracțiunilor cu autor unic, care nu pot fi săvârșite nemijlocit decât de o singură persoană (infracțiuni care se săvârșesc în propria persoană), cum sunt mărturia mincinoasă, cerșetoria, dezertarea, nedenunțarea etc. În cazul acestor infracțiuni, fiecare făptuitor săvârșește o infracțiune de sine stătătoare, în propria persoană [89, p. 332].

Astfel, în legislația Republicii Moldova, definiția participației se conține în art. 41 Cod penal, conform căruia se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.

Cu titlu de observație, considerăm că această definiție este prea succintă și nu întrunește în sine conținutul deplin al participației penale, nu cuprinde toate elementele elucidate *supra*, existența cărora este strict necesară în cazul participației.

Astfel, considerăm mai reușită următoarea definiție a participației penale: „participația există atunci când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziune psihică), cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârșirea aceleiași infracțiuni intenționate, cooperare care nu este cerută de conținutul legal sau natural al acestei arme” [146, p. 2].

Deci, spuneam că înlesnirea dezertării nu trebuie confundată cu însăși dezertarea săvârșită de două persoane. Or, dacă un militar în termen a hotărât să dezerteze din unitatea militară, iar pentru aceasta, dânsul l-a rugat pe prietenul său, militar în termen în aceeași unitate militară, să-i pregătească un document de identitate fals, atunci cel din urmă nu este un dezertor.

Așadar, în cazul dat, nu vom fi în prezența semnului calificativ „săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane,” prevăzut de art. 371 alin.(2) lit. b) Cod penal, or, autor al infracțiunii a fost doar militarul care a părăsit unitatea militară, iar al doilea militar, care i-a pus

la dispoziție mașina ca dânsul mai ușor să poată părăsi unitatea militară și i-a perfectat un document de identitate fals, ca primul militar să-și poată ascunde identitatea sa, pentru a nu fi reținut și întors în unitatea militară, a săvârșit acte de complicitate, de acordare a ajutorului, înlesnind astfel dezertarea primului militar, acțiuni prevăzute la art. 42 alin. (5) CP. Astfel, faptele militarului care a dezertat vor fi calificate conform prevederilor art.371 alin.(1) Cod penal, ca dezertare, adică părăsirea unității militare, în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar, iar faptele militarului al doilea, care a înlesnit dezertarea, vor fi calificate conform prevederilor art.42 alin.(5), coroborat cu art. 371 alin.(1) Cod penal, ca complicitate la dezertare, adică la părăsirea unității militare, în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar în termen.

Pentru ca să existe o participație penală, trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții:

- a) să existe pluralitate de făptuitori;
- b) să existe o legătură subiectivă (coeziunea psihică) între participanți;
- c) fapta să fie săvârșită în cooperare materială sau intelectuală;
- d) săvârșirea aceleiași fapte prevăzute de legea penală;
- e) cooperarea mai multor persoane să nu fie cerută de conținutul legal al infracțiunii .

În același sens, există și alte opinii, conform cărora pentru participația penală sunt suficiente trei condiții:

- a) participarea la infracțiune a două sau mai multe persoane;
- b) activitatea lor comună;
- c) comunitatea de intenții [30, p. 5].

În finalul tălmăcirii esenței agravantelor de la alin. (2) a art. 371 CP, merită a fi concretizat faptul că infracțiunea de dezertare poate fi săvârșită de două persoane și prin inacțiune, iar aceasta nu se referă la chestiunea înțelegerii prealabile (deoarece are loc prin acțiune), ci însăși neprezentarea a doi militari în calitate de consecință a înțelegerii lor.

În condițiile prevăzute la art. 371 alin.(3) C.pen., răspunderea penală pentru acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) se agravează, atunci când acțiunile sunt săvârșite: [13, p. 591-592]

a) pe timp de război. Timpul de război începe din momentul declarării stării de beligeranță sau odată cu începerea de facto a acțiunilor militare și se sfârșește în ziua și ora încetării de facto a acțiunilor militare. În cazul în care trupe sau grupe înarmate atacă sau invadează prin surprindere teritoriul Republicii Moldova, organele locale ale administrației militare sunt obligate să ia toate măsurile pentru respingerea atacurilor, fără a aștepta declararea războiului.

b) în condițiile de luptă. Prin condiții de luptă se înțelege aflarea unității (subunității) militare în condiții nemijlocite de pregătire de luptă sau în condiții de ducere nemijlocită a luptei (operației de luptă). Condiții de luptă pot fi atât pe timp de război, cât și pe timp de pace, când unitatea (subunitatea) militară ripostează atacului armat asupra teritoriului țării.

Deși astăzi nu mai este în vigoare, într-o redacție anterioară a Codului penal moldovenesc, mai exact la art. 371 alin. (4), mai era prevăzută ca circumstanță agravantă dezertarea, săvârșită în condițiile alin.(1), (2) sau (3), de un militar care își execută pedeapsa într-o unitate militară disciplinară. Însă, odată ce s-a renunțat la răspunderea disciplinară pentru dezertare, a fost exclusă și circumstanța agravantă respectivă. Cu toate acestea, credem că norma anterioară nu a fost cea mai strălucită, în contextul în care se făcea confuzie între dezertare și evadare. Or, evadarea din detenție, chiar dacă locul executării pedepsei este pe teritoriul unității militare, această faptă rămâne tot o evadare și nu are nimic cu dezertarea care, de fapt, este un concurs de infracțiuni, în cazul în care militarul după evadare mai părăsește și teritoriul unității militare. În rest, nu vedem de ce militarul nu ar putea răspunde și disciplinar pentru dezertare, această formă de pedeapsă având efectul său specific și eficient, chiar, față de militari.

Acestea fiind clarificate, câteva momente importante mai avem de adăugat, și anume, faptul că ar putea constitui o circumstanță agravantă și dezertarea săvârșită de către un militar din corpul inferior și cel de comandă. Or, cu mult mai mare este pericolul social al dezertării unui asemenea subiect care îndeplinește funcții-cheie în cadrul armatei (șef de depozit, magazinier, șofer, comandant de pluton, batalion etc.) decât un simplu soldat care exercită serviciul militar în termen.

De altfel, legislația altor state (SUA, Italia) cunoaște reglementări unde dezertarea săvârșită de un ofițer este pedepsită mai aspru odată ce se consideră o circumstanță agravantă.

De asemenea, odată ce propunem ca infracțiunea de dezertare să fie legată de perioada lipsei militarului (trei zile pe timp de pace), lipsa acestuia pe timpul stării de urgență, de asediu sau război să fie considerată dezertare în lipsa unui termen de absență, ba chiar să fie considerată o circumstanță agravantă.

Esența acestor stări este definită cu lux de amănunte în conținutul Legii nr. 212/224:

- *stare de urgență* - ansamblu de măsuri cu caracter politic, economic, social și de menținere a ordinii publice, care se instituie provizoriu în unele localități sau pe întreg teritoriul țării în caz de:

a) iminență a declanșării sau declanșare a unor situații excepționale cu caracter natural, tehnogen sau biologic-social, ceea ce face necesară prevenirea, diminuarea și lichidarea consecințelor acestora;

b) existență a unui pericol pentru securitatea națională sau ordinea constituțională, ceea ce face necesară apărarea statului de drept, menținerea sau restabilirea stării de legalitate;

- *stare de asediu* - ansamblu de măsuri cu caracter politic, militar, economic și social, care se instituie în unele localități sau pe întreg teritoriul țării în scopul ridicării capacității de luptă a trupelor și a nivelului de pregătire a populației, economiei și teritoriului respectiv în iminența unei agresiuni armate;

stare de război - regim instituit pe întreg teritoriul țării în cazul notificării declarației de război sau al unei agresiuni armate împotriva Republicii Moldova, în scopul apărării suveranității, independenței, unității, integrității teritoriale și ordinii constituționale [105].

Cel din urmă aspect pe care insistăm a-l pune în discuție, este cel al confuziei existente între calitatea militarului de dezertor și ce-a militarului dispărut fără veste de pe câmpul de luptă. În mod evident, pentru a se eschiva de la obligația de a lupta, dar în același timp, pentru a nu i se atribui statutul de dezertor, militarul poate fi tentat de ideea părăsirii câmpului de luptă, considerând că în cazul în care nu va putea fi găsit, va fi declarat dispărut fără veste. Prin urmare, nu excludem și asemenea cazuri, însă militarul dispărut fără veste va fi declarat dezertor doar după identificarea sa în viață, în timpul războiului sau după încetarea lui.

Am ținut de cuviință să atingem și acest subiect, în condițiile în care, în sens invers, militarii dispăruți în timpul războiului de pe Nistru din 1992 au fost bănuți fără temei că ar fi dezertat, fapt ce nu s-a adeverit în nici un caz. Mai mult, această categorie de combatanți nu a fost tratată ca eroi ce și-au pierdut viața în lupte, majoritatea dintre ei fiind lăsați fără distincții de stat. Problema mai rămâne a fi una deschisă, iar excluderea faptei dezertării din respectivele împrejurări, adică a militarilor dispăruți, nu a fost pusă în discuție în niciuna din lucrările ce abordează problematica fenomenului penal al dezertării [26, p. 148].

3.6. Concluzii la Capitolul 3

Studiul științific realizat în compartimentul trei al lucrării care, de fapt, reflectă cea mai vai voluminoasă problematică, ne permite a concluziona următoarele:

1. În literatura de specialitate întâlnim, o viziune unanimă în privința esenței juridice a semnelor obiective ale infracțiunii de dezertare, aceeași chestiune fiind sesizată și în doctrina altor state ce prevăd răspundere penală pentru o asemenea categorie de faptă.

2. Obiectul juridic general al infracțiunii de dezertare, îl constituie totalitatea relațiilor sociale legate de capacitatea de apărare a țării și ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor în caz de nevoie. Respectiv, prin

săvârșirea infracțiunii de dezertare se atentează la securitatea națională, iar pe cale de consecință, la siguranța persoanei și ordinii de conviețuire.

3. Obiectul generic (de grup) al infracțiunii de dezertare îl constituie categoria de relații sociale comune apărute de Cap. XVII al Codului penal (Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat). De altfel, este adevărat că prin infracțiunea de dezertare se atentează direct la capacitatea de apărare, iar prin urmare la securitatea statului, misiune ce revine autorităților publice din domeniul organizării sistemului național de apărare.

4. Obiectul juridic special al infracțiunii examinate îl formează relațiile sociale cu privire la ordinea și disciplina militară, a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de prezența permanentă a militarului la unitatea, formațiunea sau serviciul din care face parte.

5. Semnele laturii obiective ale infracțiunii de dezertare au o descriere vagă în doctrina moldavă, lipsind o noțiune proprie pentru dezertare, iar noțiunea de „unitate militară” în diferite legi este definită diferit.

6. Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare, constă în acțiunea prejudiciabilă, exprimată fie prin părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu, fie prin absența de la serviciu, concentrare sau mobilizare în cazurile în care absența nu este permisă, precum în cazul permisiilor din unitatea militară, centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, concediu sau instituție curativă.

5. În privința locului săvârșirii infracțiunii, dar și a unor chestiuni de timp, atât textul normei de la art. 371 CP, cât și doctrina raportează anumite neclarități, fapt ce generează serioase impedimente organelor de drept în calificarea faptei. Bunăoară, problemele de calificare și aplicare a legii penale se intensifică, atunci când se pune problema dublei cetățenii sau militarul locuiește în stânga Nistrului. Pe lângă aceasta, se mai adaugă și confuzia generată de textul actualei norme de la art. 371 CP, odată ce se indică un șir de locații de la care militarul poate fi absent, lăsând în dilemă pe cel care aplică legea, atunci când militarul părăsește o locație ce nu se regăsește în textul normei în discuție.

7. Spre deosebire de legislația altor state, Republica Moldova este printre puținele state care atribuie statut de subiect al infracțiunii de dezertare și rezerviștilor, chiar în textul normei penale ce incriminează această faptă (art. 371 CP).

8. Cu toate că legislația multor state nu prevăd circumstanțe agravante pentru dezertare, legislația noastră conține o listă de asemenea circumstanțe, însă ea nu este completă și echilibrată în funcție de gradul prejudiciabil al fiecăreia în parte.

4. ASPECTE DELIMITATIVE ȘI CARACTERIZAREA REGIMULUI SANȚIONATOR AL INFRAȚIUNII DE DEZERTARE

4.1. Delimitarea infracțiunii de dezertare de alte infracțiuni similare

Pentru delimitarea corectă a dezertării de alte infracțiuni militare, vom ține seama de toate particularitățile semnelor ce caracterizează infracțiunile similare din grupul celor ce atentează la buna funcționare a sistemului de apărare a statului, dar nu înainte de a veni cu unele concretizări generalizatoare ale specificului infracțiunii de dezertare.

Așadar, dezertarea nu este unica infracțiune din categoria celor militare care atentează la relațiile constituite cu ocazia asigurării securității statului prin intermediul sistemului de apărare, ci cunoaște un șir de fapte tangente ei care, de asemenea, subminează capacitatea de funcționare în ritm eficient a autorităților publice responsabile de apărarea țării. Din categoria acestora fac parte: eschivarea de la serviciul militar (art. 372 CP); încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare (art.375 CP); încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern (art. 376 CP); părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma (art. 386 CP).

De fapt, în redacția Codului penal din 1961, pe lângă alte infracțiuni militare, însăși dezertarea cunoaște două varietăți, și anume, *absența samavolnică* (art. 246 CP) și *părăsirea samavolnică a unității sau a locului de serviciu* (art. 247). Cu toate acestea, nu poate fi susținut argumentul că faptele descrise în legea penală anterioară ar fi fost dezincriminate, acestea fiind cuprinse de sfera de incidență a art. 371 CP RM. În acest sens, are dreptate C. Mitrache, care afirmă: „Nu se poate pune semnul egalității între abrogarea unei norme care prevede o faptă ca infracțiune și dezincriminarea acelei fapte, fiindcă este posibil ca incriminarea faptei să continue printr-un alt text de lege care existase paralel cu dispoziția abrogată” [119]. De asemenea, ne raliem și punctului de vedere exprimat de X. Ulianovschi, potrivit căruia, „faptul că în legislația penală veche dezertarea se interpreta ca infracțiune săvârșită în scopul eschivării definitive de la serviciul militar se explică prin aceea că această legislație includea artificial încă două articole (art. 246, 247) care, la fel, incriminau modalități de eschivare de la serviciul militar” [146].

Revenind la delimitarea infracțiunii de dezertare de alte infracțiuni militare, vom descrie elementele de similitudine, dar și cele delimitative în următoarea ordine.

Delimitarea infracțiunii de dezertare de infracțiunea prevăzută la art. 372 CP RM care se manifestă prin eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar, ale pregătirii militare

obligatorii sau ale concentrărilor prin automutilare sau prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune.

Astfel, începând de la identificarea elementelor de similitudine, constatăm că cele două infracțiuni comparate se aseamănă prin faptul că *latura subiectivă* a eschivării de la serviciul militar prin orice metoda se caracterizează prin *intenție directă* și cu *scopul* (semn obligatoriu al acestei componente de infracțiune) eschivării temporare sau permanente de la exercitarea serviciului militar.

În ce privește asemănarea după *subiect*, atunci putem spune că, în ambele cazuri, subiectul infracțiunii este special și poate fi oricare militar sau rezervist.

Această infracțiune poate fi săvârșită în scopul de a se eschiva de la serviciul militar în general, de a se eschiva de la exercitarea serviciului militar temporar, iar uneori, și cu scopul de eschivare de la îndeplinirea unor anumite obligațiuni legate de serviciul militar (de exemplu, simularea unei boli pentru a se eschiva de la participarea la manevrele, instrucțiunile de câmp și instalarea, în legătură cu aceasta, în punctul medical sau în spitalul militar). Din aceste considerente, spre deosebire de dezertare, infracțiunea de eschivare de la serviciul militar, prevăzută de art.372 C.pen., *nu totdeauna este legată de aflarea făptuitorului în afara dislocației unității militare.*

Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare prevăzută la art.371 CP RM constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de părăsire a unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu, ori în inacțiunea de neprezentare la serviciu, ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă.

Astfel, reiterăm că unul din semnele secundare obligatorii ale laturii obiective a infracțiunii de dezertare este *locul infracțiunii*: unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu, spre deosebire de infracțiunea de eschivare de la serviciul militar, prevăzută de art.372 C.pen., care nu ține de aflarea făptuitorului în unitatea militară.

În art. 371 CP RM nu este prevăzută expres condiția de ilegalitate a acțiunii sau inacțiunii sus-menționate, aceasta fiind prezumată din însăși prevederile normei avute în vedere.

În consecință, fapta prejudiciabilă analizată reflectă următoarele două modalități normative cu caracter alternativ:

1) acțiunea de părăsire a unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu;

2) inacțiunea de neprezentare la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiilor din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă.

Spre deosebire de art.371, art.372 alin. (1) C.pen. prevede mai multe forme de eschivare a militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sub formă de serviciu militar cu termen redus sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor:

a) *prin automutilare;*

b) *prin simularea unei boli.* „Simularea unei boli, ca modalitate a acțiunii adiacente din cadrul faptei incriminate la art. 372 CP RM, constituie prezentarea unei boli ca fapt real, recurgându-se la înșelăciune. De exemplu, simularea unei boli psihice se caracterizează atât prin prezentarea ostentativă a simptomelor, prin realizarea subiectivă și demonstrativă a unei suferințe (de regulă, cu elemente vizibil evidențiate), în cadrul căreia se întâlnesc simptome contradictorii, cât și prin ineficiența terapiei specifice bolii pe care o afirmă. Nu este exclus ca, pentru simularea unei boli, făptuitorul să folosească anumite substanțe prin care dereglează temporar activitatea normală a unor organe de exemplu, folosește unele medicamente pentru creșterea pulsului, pentru funcționarea neregulată a inimii etc.)” [19, p. 66].

c) *prin falsificarea documentelor.* „Noțiunea de falsificarea documentelor are înțelesul autentic de prezentare a documentelor false. Or, eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați, care este însoțită de falsificarea documentelor, nu poate avea nici un impact negativ asupra valorilor și relațiilor sociale apărute împotriva infracțiunii specificate la art. 372 CP RM. Prezentarea documentelor false se exprimă fie în înfățișarea acestora unor persoane cu funcție de răspundere corespunzătoare din cadrul unei autorități competente, fie în depunerea documentelor false la autoritatea competentă, în a cărei gestiune vor rămâne. Pentru existența infracțiunii analizate, nu prezintă relevanță cine a falsificat documentul sau dacă acesta a fost falsificat parțial sau în întregime. Dacă falsificarea documentelor a fost săvârșită de persoana care se eschivează de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați sau mobilizați, atunci i se va aplica răspunderea și potrivit art.361 CP RM” [18, p. 1066].

d) *prin altă înșelăciune.* Înșelăciune, în calitate de modalitate normativă a infracțiunii prevăzute la art. 372 Cod penal, este o acțiune alta decât prezentarea documentelor false). Aceasta se realizează prin: falsul în declarații; folosirea unor documente aparținând unei alte persoane; substituirea de persoane etc [18, p. 1066].

În ce privește lista acțiunilor prin care se săvârșește infracțiunea de eschivare de la serviciul militar, autorul susține că lista modalităților acțiunii adiacente este exhaustivă. De aceea, plecarea din țară, săvârșirea unei infracțiuni etc., nu pot fi considerate modalități ale infracțiunii de eschivare de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați sau mobilizați.

Astfel, art. 372 CP prevede răspunderea penală pentru eschivarea temporară sau permanentă de la serviciul militar, săvârșită prin diferite metode și mijloace de înșelare a superiorilor militari: prin automutilare, prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune.

Specificul caracteristic unor asemenea metode ilegale de eschivare de la serviciul militar constă în faptul că făptuitorul își atinge scopurile sale criminale de eliberare ilegală temporară sau permanentă de la exercitarea obligațiilor legate de serviciul militar, de regulă, cu permisiunea comandanților militari respectivi, care sunt induși în eroare prin acțiunile făptuitorului. Aparent, o asemenea eliberare de la serviciul militar este permisă pe baze legale, dar în realitate, ele sunt fictive, bazate pe înșelăciune.

Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare prevăzută la art.371 CP RM constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de părăsire a unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu, ori în inacțiunea de neprezentare la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă.

Din punctul de vedere al laturii obiective, pentru calificarea componenței de infracțiune conform art.372 CP sunt necesare următoarele condiții:

a) existența uneia sau altei înșelăciuni în scopul eschivării de la îndeplinirea obligațiilor legate de serviciul militar;

b) eschivarea temporară sau permanentă de la exercitarea acestor obligațiuni legate de serviciul militar.

Încheind analiza comparată a laturii obiective a infracțiunii de dezertare și eschivarea de la serviciul militar, vom consemna că dezertarea este o infracțiune formală. Pe de o parte, ea se consideră consumată din momentul încetării activității infracționale (de exemplu, din momentul predării făptuitorului) sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate (de exemplu, a reținerii făptuitorului). Acesta întrucât infracțiunea prevăzută la art.371 CP RM este o infracțiune ce se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale. Pe de altă parte, eschivarea de la serviciul militar se consideră infracțiune consumată din momentul în care militarul, în baza documentelor false prezentate sau

în urma consecințelor acțiunilor de automutilare, a obținut dreptul de eliberare permanentă sau provizorie de la exercitarea serviciului militar sau a încetat, de facto, să exercite serviciul militar.

Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare este o infracțiune din categoria infracțiunilor militare ce se săvârșește prin încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) pentru descoperirea și respingerea la timp a unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova sau pentru apărarea și asigurarea securității statului, dacă aceasta a cauzat sau putea să cauzeze daune intereselor securității statului.

Așadar, infracțiunea arătată la art.375 CP atentează la capacitatea de apărare a statului care constă în acțiuni prin care se încalcă ordinea de intervenție în descoperirea sau respingerea unui atac la adresa statului. Spre deosebire de dezertare, această acțiune se săvârșește doar prin acțiune, fără a fi în prezența unei abstențiuni a militarului. O altă deosebire ar sta în caracterul intenției, unde în cazul dezertării este doar intenție directă, pe când în circumstanțele săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 375 CP poate fi identificată și imprudența. De asemenea, în cazul celei din urmă infracțiuni este necesar a fi constatată existența unor daune sau riscul de a se genera anumite daune intereselor securității statului. În rest, pentru ambele infracțiuni sunt specifice circumstanțe agravante, iar în cazul celor prevăzute la alin. (3) sunt identice. Or, potrivit normei (art. 375 alin. (3) din CP), acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite: a) pe timp de război; b) în condiții de luptă, se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani.

În plan general, infracțiunea analizată, deși nu presupune o eschivare de la satisfacerea serviciului militar, prezintă un pericol sporit prin îndeplinirea atribuțiilor cu caracter militar, însă necorespunzător, insuficient sau prin utilizarea neadecvată a mijloacelor tehnice încredințate.

Din categoria faptelor ce se săvârșesc prin încălcarea anumitor reguli de exercitare a serviciului militar, face parte și infracțiunea prevăzută la art. 376 CP (***Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern***).

Astfel, potrivit normei indicate, încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern de o persoană care face parte din personalul de zi al unității militare, cu excepția gărzii și a cartului, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile, se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 240 de ore.

În opinia unor autori autohtoni, „aceste încălcări se pot manifesta prin diverse forme (de exemplu, permiterea unor persoane străine de a se afla pe teritoriul unității militare sau în locurile interzise, neluarea de către militarul de serviciu pe companie a măsurilor în vederea asigurării pazei armamentului, a obiectelor personale sau a echipamentului efectivului, îngăduirea de către militarul de serviciu pe parcul auto a ieșirii din parc a mașinilor de luptă sau

a altor mașini fără permisiunea respectivă). Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor: a daunei în proporții considerabile” [18].

Primele diferențe între dezertare și infracțiunea analizată le găsim în privința modului de realizare a laturii obiective care, în esență, constă în încălcarea unor reguli pe timpul satisfacerii serviciului militar, fără ca militarul să se eschiveze de la el. Fapta este săvârșită doar prin acțiune și nu se poate săvârși și prin inacțiune ca în cazul dezertării.

O a doua diferență stă în calitatea subiectului săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 376 din Codul penal. Cu toate că în ambele componente subiecții sunt speciali, în cazul celei analizate, militarul trebuie să se afle în serviciul intern, cu excepția gărzii și a cartului.

De asemenea, infracțiunea de la art. 376 CP se consideră consumată doar în prezența daunelor în proporții considerabile, ceea ce nu este specific și pentru infracțiunea de dezertare, unde nu sunt necesare pentru calificare rezultatele prejudiciabile.

Ca și în cazul dezertării, în mod identic, art. 376 prevede circumstanțe agravante, iar cele de la alin. (3) constau în acțiuni prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite: a) pe timp de război; b) în condiții de luptă și se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 5 ani.

O altă componentă care ar indica, la fel ca și dezertarea, o intenție de eschivare de la satisfacerea serviciului militar, ar fi și cea prevăzută la **art. 364 care constă în neexecutarea intenționată a ordinului șefului dat în modul stabilit, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor de serviciu**. Or, a te afla în unitate fără ca să îndeplinești atribuții de serviciu prin împotrivire la ordinul dat de superiori, după noi, presupune același efect, respectiv pericol social ca și aflarea în afara unității militare, evident fără permisiune. În ambele cazuri, superiorii nu sunt în posibilitatea de a dispune de capacitatea militară a subordonatului lui, prin urmare nu vor putea asigura ordinea militară și nici securitatea militară a statului.

Bunăoară, în legislația penală a Armeniei (art. 364 CP) [41], alături de dezertare este incriminată și fapta la refuz în îndeplinirea sarcinilor de serviciu militar.

Astfel, potrivit alin. (1), refuzul unui militar de a efectua serviciul militar sau îndatoririle sale separate, combinat cu încetarea efectivă a acestora:

se pedepsește cu reținere pe o perioadă de maximum trei luni, sau reținere într-un batalion disciplinar pe o perioadă de maximum doi ani, sau închisoare pe o perioadă de maximum doi ani.

(2). Aceeași faptă săvârșită de un grup de persoane:

se pedepsește cu reținere într-un batalion disciplinar pe o perioadă de la unu la trei ani, sau cu închisoare pe o perioadă de la unu la cinci ani.

(3). Fapta prevăzută în prima sau a doua parte a acestui articol, care a fost săvârșită în timpul legii marțiale, a războiului sau a condițiilor de luptă:

se pedepsește cu închisoare de la cinci la zece ani.

Așadar, latura obiectivă a infracțiunii examinate are următoarea structură:

1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în inacțiunea de neexecutare a ordinului șefului dat în modul stabilit;

2) urmările prejudiciabile, și anume – daunele în proporții considerabile cauzate intereselor de serviciu;

3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Inacțiunea de neexecutare a ordinului presupune că subalternul (subordonatul) nu execută nimic din ceea ce era dispus prin ordin sau execută altceva decât i se ordonase [19, p. 51-67].

Prin neexecutarea ordinului șefului dat în modul stabilit, făptuitorul încalcă anumite prevederi normative, cum ar fi: lit.c) art. 26 al Legii cu privire la statutul militarilor; alin.(3) art.2, alin.(1) și (2) art.4 și lit.c) art.5 din Legea cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinei militare; subpct.3) pct.15, pct.42, 44, 46-48 ale Anexei nr.1 (Regulamentul Serviciului interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova) la Decretul Președintelui Republicii Moldova privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova nr.2327 din 03.09.2009; pct.6 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.941 din 17.08.2006 [91].

Dacă e să vorbim despre elementele distinctive dintre infracțiunea de dezertare și cea prevăzută la art. 364 din Codul penal, atunci le arătăm pe următoarele:

a. în cazul infracțiunii de la art. 364 CP, subiectul are o dublă calitate specială: 1) militar; 2) subaltern în raport cu persoana care dă ordinul;

b. pentru infracțiunea prevăzută la art. 364 CP, este specifică existența daunelor în proporții considerabile intereselor de serviciu, fapt ce nu e prevăzut în componența infracțiunii de la art. 371 CP;

c. spre deosebire de infracțiunea de dezertare care, în esență, se consumă odată cu părăsirea unității militare sau absentare, infracțiunea prevăzută la art. 364 CP se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții considerabile cauzate intereselor de serviciu;

d. latura subiectivă a infracțiunii de la art. 364 CP se caracterizează prin intenție directă sau indirectă, iar infracțiunea de dezertare se săvârșește doar prin intenție directă;

e. după motivul săvârșirii, de asemenea, sunt diferențe. Prin urmare, dezertarea se săvârșește din motive de eschivare de la exercitarea serviciului militar, iar motivele infracțiunii se pot exprima în: indolență; recalcitrantă; teribilism etc. [19, p. 51-67].

Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma este o altă componentă de infracțiune, prevăzută la art. 386 Cod penal care are multă tangență cu infracțiunea de dezertare, ambele fiind unite de pericolul pe care îl generează la adresa capacității de apărare a Republicii Moldova.

Astfel, potrivit normei arătate, părăsirea samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei sau refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei se pedepsește cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Deci, după cum observăm, ca și dezertarea, infracțiunea prevăzută la art. 386 CP atentează la capacitatea de apărare a statului odată ce militarul sau rezervistul va părăsi câmpul de luptă. Tot astfel, similar dezertării, părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma are două modalități normative: părăsirea câmpului și refuzul de acționa cu armă.

În calitate de semn delimitator între aceste două infracțiuni, avem faptul că dezertarea se referă la părăsirea unității militare sau alte locații unde militarul satisface serviciul militar, iar părăsirea câmpului de luptă vizează o anumită locație concretă. Mai mult, dezertarea se poate săvârși și pe timp de pace, pe când infracțiunea de la art. 386 CP, doar pe timp de război.

În condițiile în care pericolul pentru părăsirea câmpului de luptă este mai mare decât al dezertării pe timp de pace, și pedeapsa este mai aspră pentru cea dintâi infracțiune, adică privațiune de libertate pe un termen de la 10 la 15 ani.

De asemenea, infracțiunea de dezertare poate fi săvârșită și în prezența anumitor circumstanțe agravante, pe când infracțiunea prevăzută la art. 386 CP nu are asemenea circumstanțe.

Trădarea de Patrie (art. 337 CP) Pentru că prin săvârșirea infracțiunii de dezertare, militarul trădează interesele Republicii Moldova în consolidarea capacității de apărare, creând prin aceasta avantaje în favoarea inamicului, observăm o asemănare între dezertare și trădare de patrie, fapt care ne impune a analiza ambele componente de infracțiuni în vederea identificării punctelor de tangență, dar și de diferență între acestea două.

Așadar, potrivit art. 337 alin. (1) Codul penal al RM, trădarea de patrie este fapta săvârșită intenționat de un cetățean al Republicii Moldova în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova, prin trecerea de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la îndeplinirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova.

Înainte de a trece la identificarea deosebirilor dintre infracțiunea de dezertare și cea de trădare de patrie, ținem să arătăm câteva asemănări între acestea.

Deci, ambele infracțiuni sunt săvârșite prin intenție directă, precum ambele atentează la securitatea de stat și la capacitatea de apărare a Republicii Moldova. De asemenea, cele două infracțiuni pot fi săvârșite de militari, în principal, pe timp de război.

Atunci când vorbim despre deosebirile dintre dezertare și trădare de patrie, începem de la identificarea acestora după latura obiectivă a ambelor infracțiuni. Prin urmare, latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 337, spre deosebire de cea a art. 371 Cod penal se constituie prin formele trădării de patrie. Aceste forme sunt trecerea militarului de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la îndeplinirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, ceea ce nu este specific pentru dezertare.

Trecerea de partea dușmanului ca formă a infracțiunii (art. 337) poate fi considerată numai în timp de război al țării noastre cu un inamic concret. Componenta de infracțiune se consideră deplasarea cetățeanului RM în tabăra inamicului, pe teritoriul acestuia, în dispozitivul trupelor inamicului, și efectuarea de către acesta a unor acțiuni de natură să favorizeze activitatea inamicului ori să slăbească potențialul de luptă al armatei noastre. În cazul Dezertării (art.371) infracțiunea se săvârșește de către militar în timpul exercitării serviciului militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege în care acesta trebuie să fie gata să apere statul, să-și îndeplinească datoria constituțională și militară de apărare a Patriei. De cealaltă parte, trădarea de patrie poate fi săvârșită și după satisfacerea serviciului militar, precum și de către cetățenii care nu au făcut serviciul militar.

Elementul material al laturii obiective se realizează prin acțiunea făptuitorului de a intra în legătură cu o putere sau cu o organizație străină, ori cu agenți ai acestora. Nu are relevanță faptul că inițiativa de a stabili un contact cu o putere sau organizație străină, ori agenți ai acestora, a aparținut făptuitorului sau factorului străin, nu interesează în ce măsură contactul a fost stabilit de făptuitor personal sau prin intermediul altei persoane și nici dacă contactul stabilit a fost sau nu urmat de realizarea unei înțelegeri [121, p. 2-3].

Trădarea de Patrie este o infracțiune de gravitate excepțională, deoarece, indiferent de forma pe care o ia, creează nu doar o stare de pericol suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității de stat și capacității de apărare a Republicii Moldova, ci constituie și o încălcare a obligației de fidelitate pe care fiecare cetățean al Republicii Moldova o are față de patria sa, precum și datoria lui sfântă de a o apăra [18, p. 669].

Dacă infracțiunea de dezertare se consideră consumată din momentul părăsirii unității militare sau neprezentării, atunci trădarea de patrie nu se consideră, în mod obligatoriu consumată din momentul trecerii de partea dușmanului. Or, potrivit alin. 2 art.337 CP, este liberat de răspundere penală cetățeanul Republicii Moldova, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activități dușmănoase împotriva Republicii Moldova, dacă el nu a săvârșit nici un fel de acțiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite și a declarat de bună voie autorităților despre legătura sa cu serviciul de spionaj străin.

Obiectul juridic special al infracțiunii privind trădarea de patrie comparativ este unul diferit, și anume, constituie relațiile sociale cu privire la suveranitatea, inviolabilitatea teritorială, securitatea de stat și capacitatea de apărare a Republicii Moldova, pe când cel al dezertării îl constituie ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarii să exercite serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie totdeauna gata să apere patria [19, p. 65].

4.2. Pedeapsa penală pentru infracțiunea de dezertare

Credem că cel mai energetic instrument ce asigură eficiența răspunderii penale este pedeapsa penală aplicată sub diferitele sale forme. Este și cazul pedepsei penale pentru dezertare, chestiune ce asigură funcția preventivă, precum și cea sancționatorie, dar și de resocializare, respectiv de prevenire a recidivei. Or, potrivit unor distinși autori, sistemul pedepselor urmărește scopul principal de reabilitare a persoanelor private de libertate în scopul reducerii recidivei [29].

De aceeași părere sunt și autorii care susțin că pedeapsa penală este un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului – constrângerea pe care o implică pedeapsa penală nu poate fi concepută ca un scop în sine, ci este ea însăși un mijloc de împiedicare a repetării conduitei infracționale, un mijloc de continuare a sistemelor educative care funcționează în societate în condiții speciale de constrângere. Persoana care a săvârșit o infracțiune nu este și nu poate fi considerată, în general, ca nerecuperabilă, și deci exclusă din procesul educativ ci, dimpotrivă, trebuie implicată cu o mai mare vigoare în acest proces [14, p. 376].

În mod evident, efectul cel mai benefic al pedepsei penale este cel de prevenție indirectă a faptelor penale de către semenii făptuitorului. [155, p. 130]. Cu toate acestea, pe lângă caracterul preventiv al pedepsei penale, aceasta se mai caracterizează și prin următoarele:

a) caracterul represiv – este dat de faptul că ele supun la privațiuni, îngrădiri și suferințe pentru persoana căreia se aplică, ca urmare a încălcării normei penale;

b) caracterul preventiv – educativ: sancțiunile penale, prin însăși înscrierea, prevederea lor în lege, au scopul de a descuraja pe cel care a săvârșit fapta spre a nu mai comite alte fapte în viitor, dar și o exemplaritate pentru alte persoane predispuse să comită asemenea fapte;

c) caracterul necesar și inevitabil - evocă faptul că sancțiunile penale sunt de neînlăturat, inevitabile, deoarece în marea majoritate a cazurilor acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, constituind o obligație a organelor penale;

d) caracterul post-delictum decurge din faptul că originea sancțiunilor se află în săvârșirea faptei prevăzute de legea penală [1].

Și până la urmă, doctrina unanim definește pedeapsa penală ca fiind o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor [137, p. 6].

În ce privește caracterul distinctiv al pedepsei penale pentru dezertare, acesta întotdeauna s-a pronunțat în fața altor infracțiuni ca fiind una mai aspră, cu sancțiuni complementare [120, p. 187], iar în trecutul istoric și pedeapsă cu moartea [28].

Deci, pedeapsa penală pentru dezertarea săvârșită în condițiile alin. (1) a art. 371 CP se aplică sub formă amendă în mărime de la 850 la 950 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani.

În ce privește mărimea pedepsei pecuniare sub formă de amendă, nu prea avem mari pretenții, deși pentru un militar ar fi suficientă și amenda de 650 u.c. pentru ca pedeapsa penală să-și atingă scopul, și ținând seama de starea financiară a unei persoane de 18 ani.

De altfel, și pedeapsa sub formă de închisoare de până la 5 ani tot ar fi prea severă, după noi, mai ales atunci când o raportăm la cea prevăzută de alin. (2) (închisoare de la 3 la 7 ani). Or, dacă militarul dezertează în condițiile alin. (1) art. 371 CP, poate fi pedepsit cu închisoare de până la 5 ani, însemnând că i se poate aplica pedeapsa maximă de 5 ani, pe când săvârșirea faptei în condițiile alin. 2 poate fi pedepsită cu închisoare de 3 ani. Care este rațiunea aici? Dacă potrivit alin. 1 militarul va fi sancționat cu un termen mai mare decât pentru fapta săvârșită în condițiile alin. 2 care, de altfel, este o circumstanță agravantă.

În contextul dat, am sugera legiuitorului să revadă cuantumul pedepselor de la alin. (1) și (2) art. 371, prin stabilirea unei pedepse cu închisoarea de până la 3 ani în cazul alin. (1) și de la (3) la 7 ani de închisoare. Sau într-o altă variantă am propune divizarea faptei de dezertare în două infracțiuni. Prima să se refere la dezertare pe timp de pace cu o pedeapsă maximă de 3 ani

și altă normă care să prevadă răspundere pentru dezertarea pe timp de război, cu o pedeapsă între 3 și 7 ani privațiune de libertate.

Și în general, pedeapsa pentru dezertare în condițiile prevăzute la alin. (1) art. 371, pentru atingerea scopului pedepsei penale, ar putea fi redusă și mai mult. Or, acest lucru este sugerat și de practica aplicării pedepselor pentru o asemenea faptă. Drept exemplu aducem o decizie a Curții de Apel care a menținut decizia primei instanțe prin care se aplică militarului care nu s-a prezentat din concediu, o pedeapsă sub formă de amendă contravențională în mărime de 50 u.c., evident prin aplicarea prevederilor art. 55 Cod penal. Prin urmare, observăm că pentru o absență de 5 zile din unitatea militară, comisă prin inacțiunea de neprezentare, făptuitorul chiar a fost liberat de răspundere penală cu aplicarea răspunderii contravenționale, considerând suficientă o pedeapsă contravențională chiar.

În fapt, la data de 21.12.2018, după depunerea jurământului militar, i-a fost acordat concediul de stimulare pe un termen de 6 zile, la fel i-a fost acordat concediu și soldatului Peceniuc Dumitru, inclusiv întregului efectiv al companiei. P.D. a menționat că, din data de 21.12.2018 a plecat în concediu și trebuia să se întoarcă pe data de 26.12.2018, la ora 15:00 min. La data de 26.12.2018, în jurul orei 15:00, toți soldații care au fost în concediu s-au adunat pe platou pentru petrecerea prezenței și repartizarea pe subunități. În timpul efectuării prezenței, s-a stabilit că soldatul Peceniuc Dumitru nu se află în formație, nici pe teritoriul unității militare, adică acesta nu s-a întors din concediu. El a fost contactat telefonic de către comandanți unde au luat legătura cu părinții acestuia care au comunicat că personal aceștia l-au urcat în microbuz spre Chișinău și trebuie să ajungă în unitate, ceea ce nu s-a mai întâmplat [62].

În urma circumstanțelor analizate, și anume, că inculpatul are vârsta de până la 21 de ani, a săvârșit pentru prima dată o infracțiune, își recunoaște vina și se căiește sincer, infracțiunea este mai puțin gravă, Curtea de Apel consideră că:

1. Prima instanță corect, legal și întemeiat a aplicat în privința inculpatului prevederile art. 55, eliberându-l de pedeapsa penală, cu atragerea la răspundere contravențională, aplicându-i o pedeapsă sub formă de amendă în mărime de 50 u.c., pedeapsă pe care o consideră echitabilă în raport cu circumstanțele cauzei, cu atât mai mult că inculpatul Peceniuc Dumitru *nu are antecedente penale, căința sinceră și recunoașterea pe deplin a vinovăției sale, a celor comise.*

2. În instanța de fond legal a stabilit că inculpatul a săvârșit infracțiunea având vârsta de 18 ani, iar potrivit art.79 Cod penal, săvârșirea infracțiunii de către persoanele care au atins vârsta de 18 ani, dar nu au atins vârsta de 21 de ani poate fi apreciată de către instanța de judecată drept circumstanță excepțională.

3. Colegiul penal nu reține ca fiind plauzibil argumentul procurorului privind aplicarea pedepsei cu închisoare pe un termen de 1 an, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis [62].

Faptul că instanțele din Republica Moldova aplică pedepse pentru dezertare mult mai blânde decât s-ar părea că cere legiuitorul penal, este demonstrat prin șirul deciziilor date și menținute de instanțele ierarhic superioare. Bunăoară, aducem drept exemplu o speță în care făptuitorul, cu toate că a săvârșit infracțiunea de dezertare prin părăsirea unității militare, a mai și părăsit hotarele țării, arătând intenția eschivării definitive de la satisfacerea serviciului militar.

Însă ce este mai interesant, faptul că prima instanță a aplicat în privința lui o pedeapsă sub formă de amendă în mărime de 900 u.c., sentința fiind pronunțată în absența inculpatului.

Drept reacție la aceasta, acuzatorul de stat a atacat decizia primei instanțe solicitând să-i fie stabilită inculpatului o pedeapsă sub formă de închisoare pe termen de 3 (trei) ani, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis. În conformitate cu art.90 CP, să fie suspendată condiționat executarea pedepsei închisorii pe un termen de probă de 3 (trei) ani, în rest sentința contestată să fie menținută fără modificări.

Cu toate acestea, instanța de apel a respins solicitarea acuzatorului de stat, invocând argumentul că în conformitate cu prevederile art.75 alin. (2) Cod penal, în cazul alternativelor de pedeapsă prevăzute pentru infracțiunea săvârșită, pedeapsa cu închisoare are un caracter excepțional și se aplică atunci când gravitatea infracțiunii și personalitatea infractorului fac necesară aplicarea pedepsei cu închisoare, iar o altă pedeapsă este insuficientă și nu și-ar atinge scopul. O pedeapsă mai aspră, din numărul celor alternative prevăzute pentru săvârșirea infracțiunii, se stabilește numai în cazul în care o pedeapsă mai blândă, din numărul celor menționate, nu va asigura atingerea scopului pedepsei. Caracterul excepțional la aplicarea pedepsei cu închisoare urmează a fi argumentat de către instanța de judecată. Respectiv, din materialele cauzei rezultă că instanța de fond nu a constatat în privința lui X existența unor circumstanțe care ar agrava răspunderea penală. În schimb, instanța de apel recunoaște că în calitate de circumstanță atenuantă instanța de fond a stabilit just săvârșirea pentru prima dată a unei infracțiuni mai puțin grave.

Astfel, instanța de apel consideră că nu este echitabil și rațional de a-i aplica inculpatului o pedeapsă sub formă de închisoare cu aplicarea art. 90 CP după cum a solicitat procurorul, pornind de la motivele mai sus menționate, or X merită o șansă de a demonstra că corectarea lui este posibilă fără aplicarea unei pedepse privative de libertate. Totodată, inculpatul X este anunțat în căutare și instanța de fond a considerat corect că vor fi create dificultăți la executarea pedepsei solicitate de către procuror.

La rândul său, nici instanța de apel nu a constatat existența de circumstanțe care ar justifica aplicarea față de X a celei mai aspre pedepse sub formă de închisoare.

Drept argument principal la decizia sa, Curtea de Apel aduce ideea că în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului se invocă abandonarea progresivă a abordării pedepsei ca sursă de satisfacție echitabilă și abordarea pedepsei ca mijloc de stabilire a unui echilibru între infractor și interesul public. De asemenea, în Rezoluția Consiliului Europei nr. 65/1 și în Recomandarea Consiliului Europei nr. (99)/22 s-a invocat „principiul proporționalității”, textele evocate consacrand ideea potrivit căreia sancțiunea cu închisoarea constituie ultimul resort din punctul de vedere al corecției penale.

Prin urmare, din cele două spețe analizate, constatăm că pedeapsa prevăzută de art. 371 Cod penal este disproporțională gravității faptei săvârșite, chestiune recunoscută și la nivel internațional, atunci când se pune în evidență necesitatea umanizării pedepselor penale [63].

Cu toate acestea, găsim și sentințe în care abordarea este alta față de dezertori, fiind pedepsiți cu închisoare, în pofida faptului că la baza intenției de părăsire a unității militare stau acțiunile de maltratare a militarului din partea camarazilor sau chiar a comandanților.

Întru exemplificarea acestui tipaj de atitudine a instanțelor naționale, vom prezenta următoarea speță.

În fapt, Nour Cristian, la 23.01.2022, aproximativ la ora 19:00, fiind militar în termen, fiind încorporat în serviciu militar în termen la 19.10.2021, pentru a-și satisface serviciul militar la Centrul de Instruire al Armatei Naționale, ignorând prevederile Regulamentului serviciului interior ale Forțelor Armate a RM aprobat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327-IV din 03.09.2009, Anexa nr. 1, după cum urmează: pct. 8 (5) care prevede - aflarea pe teritoriul unității militare pe durata stabilită de programul zilnic sau la ordinul comandantului (șefului); pct. 194 (5) respectarea programului zilnic în conformitate cu legislația în vigoare; precum și dispozițiile alin. (2) art. 56 din Constituția Republicii Moldova - Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea și, urmărind scopul eschivării de la îndeplinirea obligațiilor și serviciului militar, acționând de comun acord și împreună cu Gasnaș Corneliu, au părăsit samavolnic teritoriul Bazei Militare de Instruire a Armatei Naționale, dislocată în s. Cobusca Veche, r-nul Anenii Noi, aflându-se ilegal în afara unității militare până la 29.01.2022, fiind reîntors pentru a continua exercitarea obligațiilor sale constituționale [135].

La acest caz, instanța a constatat că având în vedere faptul că pedeapsa penală are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de

noi infracțiuni, atât din partea condamnatului, cât și a altor persoane, punând în coroborare circumstanțele atenuante și cea agravantă, instanța de judecată consideră că corectarea și reeducarea inculpatului este posibilă doar prin izolare de societate, prin aplicarea în temeiul art.70 alin.(3¹) CP, în privința lui Nour Cristian, pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 371 alin. (2) lit.b) Cod Penal pedeapsa de 3 (trei) ani închisoare în penitenciar de tip semiînchis.

La fel, instanța de judecată conchide că corectarea inculpatului este posibilă fără executarea reală a pedepsei.

În acest sens, în conformitate cu prevederile art. 90 CP, executarea pedepsei în privința inculpatului Nour Cristian urmează a fi suspendată condiționat pe un termen de probațiune de 1 (un) an, cu obligațiunea să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent [135].

Evident, nu putem fi de acord cu această decizie a primei instanțe, deoarece nu există circumstanțe care ar indica o situație excepțională în care a fost săvârșită infracțiunea de dezertare, ci este un caz obișnuit, standard, unde scopul pedepsei penale ar putea fi atins prin aplicarea unor sancțiuni mai blânde. Mai mult, militarul a avut un motiv întemeiat de a părăsi unitatea militară, adică maltratarea sistematică prin aplicarea loviturilor, în special din partea comandanților, subiecți ce ar trebui să contracareze aceste fenomene. Or, dezertarea pentru motiv de maltratare poate fi considerată o excepție de la situațiile standard, unde militarul părăsește unitatea militară nu în scopul eschivării de la satisfacerea serviciului militar, ci în scopul apărării integrității sale corporale pe alte căi, atunci când cei responsabili de menținerea ordinii militare nu intervin eficient. Mai mult, recent Republica Moldova a fost condamnată la CtEDO, pentru că a aplicat pedeapsă penală față de militarul care a dezertat din cauza comportamentului inuman și degradant din partea camarazilor și ofițerilor. Aici aducem ca exemplu cazul **Ivan Samatov c. Moldovei** care fiind înrolat forțat în armata din regiunea transnistreană, în anul 2005, a fost supus tratamentelor inumane și degradante și obligat să efectueze diverse munci în favoarea ofițerilor. Din cauza maltratărilor continue, Ivan a părăsit unitatea militară. Ulterior, acesta a fost reținut de miliție și readus în aceeași unitate militară, unde maltratările au continuat. Pentru „dezertare”, reclamantul a fost condamnat la 5 ani detenție [38].

Cât privește pedeapsa prevăzută la alin. (3) art. 371, nu avem nici o pretenție, odată ce pare a fi echilibrată cu cea de la alin. (2), dar și cu cea de la art. 386 CP (Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma) care este în mărime de la 10 la 15 ani. Or, părăsirea câmpului de luptă este o faptă cu mult mai prejudiciabilă decât cea a părăsirii unității

militare în condiții de luptă, adică militarul nefiind antrenat nemijlocit în luptă, ci se află în unitate în timp ce se duc lupte în afara acesteia fără participarea lui.

Acestea fiind clarificate, o problemă pe care insistăm a o pune în discuție este cea cu privire la executarea pedepsei și, în special, în cazul în care militarul a săvârșit infracțiunea de dezertare în străinătate, aflându-se în misiune sau după dezertare a părăsit teritoriul Republicii Moldova. Am ales să discutăm și despre acest moment, în condițiile în care astăzi există multe probleme cu privire la extrădarea militarilor care au săvârșit exclusiv infracțiuni militare.

Deci, potrivit Convenției Europene cu privire la extrădare din 1957, extrădarea nu se admite, dacă infracțiunea constă exclusiv în încălcarea obligațiilor militare.

În acest sens, legislația multor state reglementează problema infracțiunilor militare în concordanță cu Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală din 1959, care, în Titlul I, art. 1 alin. (2) arată că Convenția nu se aplică nici infracțiunilor militare care nu constituie infracțiune de drept comun. Asemenea convenții și tratate au fost încheiate și în mod bilateral, între țări. Așa, spre exemplu, conform art. 4 lit. „b” al Convenției încheiate între România și Regatul Belgiei privind extrădarea și asistența judiciară în materie penală din 1977, extrădarea nu se admite dacă infracțiunea pentru care este cerută extrădarea este considerată de către partea solicitantă ca infracțiune militară, care nu constituie o infracțiune de drept comun.

Tot astfel se reglementează și problema cu privire la extrădare și în Ucraina. Conform art. 59 al Tratatului dintre Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 1993, extrădarea nu se admite dacă infracțiunea constă în încălcarea obligațiilor militare.

Astfel, considerând cele de mai sus, ajungem la concluzia că, în cazul în care militarul Forțelor Armate ale RM săvârșește una din infracțiunile pur militare (cum ar fi, de exemplu, dezertarea, art. 371 Cod penal, eschivarea de la serviciul militar, art. 372 Cod penal etc.) și părăsește teritoriul Republicii Moldova, practic, în cazul când nu se reîntoarce în țară, nu va putea fi tras la răspundere penală pentru astfel de infracțiuni, deoarece nici o țară nu-l va extrăda.

Totuși, sunt cazuri când țările solicitate fac excepții de la aceste prevederi. Așa, de exemplu, în cauza penală sus indicată, în legătură cu faptul că V.D. a dezertat și se afla pe teritoriul Ucrainei, prim-loctiitorul Procurorului General al R. Moldova s-a adresat cu scrisoarea nr. 19-299/04 din 25 martie 2005 către Procurorul General al Ucrainei de a-l extrăda pe V.D., pe motivul că în R. Moldova se efectuează urmărirea penală în privința lui pentru săvârșirea infracțiunilor de răpire a mijloacelor de transport (art. 273 CP) și de dezertare (art. 371 CP). În pofida faptului că se cerea extrădarea pentru o infracțiune militară, Partea ucraineană a făcut

excepție de la art. 59 al Tratatului sus-menționat și l-a extrădat pe V.D., ținând seama, probabil, de faptul săvârșirii infracțiunii de răpire a mijlocului de transport, și nu de cea de dezertare.

În asemenea împrejurări, considerăm că Judecătoria Militară a procedat corect, condamnându-l pe V.D. pentru infracțiunea de dezertare [86, p. 259-273].

Totuși, în practica judiciară pot apărea probleme cu privire la condamnarea unei persoane extrădate pentru o infracțiune săvârșită până la înaintarea cererii de extrădare, însă care n-a fost indicată în cererea de extrădare.

Să analizăm această situație prin prisma speței de mai sus: să admitem că în scrisoarea de extrădare ar fi fost indicată cererea de extrădare a lui V.D. doar pentru săvârșirea infracțiunii de răpire a mijloacelor de transport (art. 273 Cod penal), iar cu privire la infracțiunea de dezertare (art. 371 CP), în scrisoare nu s-ar fi vorbit nimic. Apare întrebarea: în așa situație, putea oare V.D., să fie condamnat de către Judecătoria Militară și în baza art. 371 alin. (1) Cod penal. Considerăm că el n-ar fi putut fi condamnat pentru dezertare din următoarele considerente:

Conform art. 12 alin. (2) al Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală din 1959, nicio persoană, oricare ar fi naționalitatea ei, citată în fața autorităților judiciare ale Părții solicitante, pentru a răspunde acolo de fapte pentru care se află sub urmărire penală, nu va putea fi acolo nici urmărită, nici deținută, nici supusă vreunei alte restricții a libertății sale individuale pentru fapte sau condamnări anterioare plecării sale de pe teritoriul Părții solicitate și care nu sunt menționate în citație.

Art. 3 al aceluiași articol stipulează că imunitatea prevăzută de acest articol va înceta dacă persoana urmărită, având posibilitatea să părăsească teritoriul Părții solicitante timp de 15 zile consecutive, după ce prezența sa nu mai era cerută de autoritățile judiciare, va rămâne totuși pe acest teritoriu sau se va reîntoarce aici după ce îl va fi părăsit.

Discutând și despre aspectul istoric al reglementării pedepsei penale pentru dezertare, amintim că în redacția anterioară a Codului penal era prevăzută la art. 69 pedeapsa trimiterii într-o unitate militară disciplinară. Respectiv, pedeapsa disciplinară pentru dezertare putea fi aplicată doar după intrarea în vigoare a sentinței judiciare, prin care a fost numită pedeapsa trimiterii într-o unitate disciplinară. În cazul în care trimiterea militarului într-o unitate militară disciplinară era ilegală (sentința a fost casată cu achitarea militarului), dezertarea militarului din unitatea militară disciplinară se califica conform art. 371 alin. (1) CP sau, după caz, conform articolului 371 alin. (2) sau (3) din Codul penal.

În concluzie, ca urmare a analizei infracțiunii de dezertare, considerăm că sancțiunea pentru această infracțiune, în redacția expusă de legiuitor la art.371 CP, vine în contradicție cu principiile umanismului, individualizării pedepsei penal și trebuie să fie modificată din

următoarele considerente: prevăzând în alin.(1) al articolului sus indicat o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de până la 5 ani, legiuitorul nu dă posibilitate instanțelor de judecată de a individualiza pedeapsa, ținând cont de prevederile art.75-77 CP, astfel, pentru o dezertare pe un termen de 1-2 zile, legislatorul prevede una și aceeași pedeapsă ca și pentru o dezertare de 1-2 luni sau mai mult: închisoare pe un termen de până la 5 ani.

Mai mult, în cazul dezertării, instanțele de judecată nu pot aplica prevederile Cap. VI al PG a CP, „Liberarea de răspunderea penală, deoarece art.54-55, 57-59 CP, prevăd posibilitatea liberării de răspunderea penală doar în cazurile unor infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pe când dezertarea, prevăzută de art.371 alin. (1) CP conform prevederilor art. 16 CP, se consideră infracțiune gravă.

De asemenea, considerăm ca în cazul în care dezertarea a avut loc doar pentru câteva ore, cu toate că formal aceste fapte se consideră infracțiuni de dezertare, ele, conform art.14 alin. (2) CP, n-ar trebui să constituie infracțiune din cauza că este lipsită de importanță și nu prezintă gradul prejudiciabil al infracțiunii.

În aceeași ordine de idei, pentru faptul dezertării din unitatea militară sau de la locul serviciului militar pot fi aplicate sancțiuni disciplinare sau contravenționale care ar corespunde, întru totul, scopurilor sancțiunilor disciplinare și ar decriminaliza faptele minore de încălcare a disciplinei militare. Din aceste considerente, ar fi bine ca dezertarea să constituie infracțiune doar în cazurile când absența nejustificată ar dura mai mult de 72 de ore.

Astfel, pentru aducerea în conformitate cu prevederile legale și principiile de bază ale construirii normelor penale speciale, propunem o nouă redacție a art.371 CP, care ar lua în considerație argumentele expuse mai sus [86].

În mod evident, la aplicarea pedepsei pentru săvârșirea infracțiunii de dezertare trebuie să se constate, atât temeiul real, cât și temeiul juridic. Prin urmare, legiuitorul pune la dispoziție mai multe categorii de pedeapsă, la stabilirea categoriei de pedeapsă aplicabilă pentru un caz concret se ține cont de intenție, motivul, persoana care a comis infracțiunea, starea emoțională.

O altă observație a noastră este cea a faptului că în unele cazuri de dezertare, instanțele aplică o pedeapsă prea blândă în raport cu pericolul generat de faptă, mai ales în cazul militarilor din corpul inferior sau superior care dețin funcții și grade militare. Or, după cum argumentam în lucrare, nu putem pune pe același cântar pericolul generat prin absența unui soldat cu cel al unui subofițer care îndeplinește anumite funcții-cheie pentru sistemul apărării. De cealaltă parte, din analiza unor hotărâri ale instanțelor naționale, constatăm că un subofițer care îndeplinește o funcție pe bază de contract, nu se prezintă în unitate, mai mult, se ascunde de autorități, este

anunțat în căutare, iar în final este sancționat cu amendă care și aceasta se înjumătățește în cazul în care este achitată în decurs de 72 de ore.

În fapt, Balaiuş Valeriu, îndeplinind serviciul militar prin contract, deținând funcția de ***** tragere companie obuziere D-20 batalion artilerie, în grad militar: ***** , în Unitatea Militară Brigada 3 Infanterie Motorizată, ignorând prevederile art. 26 lit. a), b), c) și e) al Legii nr. 162 din 22.07.2007 „cu privire la statutul militarilor”, prevederile art. 5 lit. a), b), c) și e) al Legii nr. 52 din 02.03.2007 „Cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinei militare”, prevederile pct. 15 subpct. 1), 2), 3) și 5) al Regulamentului Serviciului Interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova aprobat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327-IV din 3 septembrie 2009, conform cărora, era obligat să-și servească necondiționat poporul, să fie devotat Republicii Moldova, să apere suveranitatea, independența și integritatea teritorială a țării până la jertfire de sine; să respecte și să îndeplinească prevederile Constituției și ale legilor Republicii Moldova, să apere valorile democrației constituționale, să respecte acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte; să respecte jurământul militar, prevederile regulamentelor militare și ale Codului de conduită profesională a militarilor prin contract, să execute necondiționat, întocmai și la timp ordinele comandanților (șefilor), fiind responsabil de modul în care îndeplinește misiunile ce îi sunt încredințate; să fie disciplinat și vigilent, să asigure păstrarea secretului de stat și a altor informații oficiale cu accesibilitate limitată, acționând cu intenție directă în scopul eschivării de la serviciul militar, nu s-a prezentat la serviciu la 09 ianuarie 2019, ora 08:00 până la 09 ianuarie 2019, ora 15:10, când benevol s-a prezentat în Unitatea Militară.

Prin acțiunile sale intenționate Balaiuş Valeriu a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 371 alin. (1) CP, conform semnelor calificative: „Dezertarea, adică neprezentarea la serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar”.

În ședința de judecată inculpatul Balaiuş Valeriu nu s-a prezentat, deși a fost citat pentru termenul de judecată. La data de 20 august 2020 prin încheierea Judecătoriei Cahul a fost dispusă aducerea silită a inculpatului Balaiuş Valeriu. Potrivit confirmării nr.580 din 01.12.2020 eliberate de Primăria com.***** , r-nul Cahul, și raportului SSS al IP Cahul, agent Roșca Constantin, nu a fost posibilă executarea încheierii pe motiv că Balaiuş Valeriu nu se află pe teritoriul comunei ***** . La data de 23 noiembrie 2020 prin încheierea Judecătoriei Cahul a fost dispusă aducerea silită a inculpatului Balaiuş Valeriu, încheierea nu a fost executată. La data de 07 decembrie 2020 prin încheierea Judecătoriei Cahul a fost dispusă aducerea silită a inculpatului Balaiuş Valeriu. Potrivit confirmării nr.167 din 25.02.2021 eliberate de Primăria com.***** , r-nul Cahul, și raportului SSS al IP Cahul, agent Roșca Constantin nu a fost posibilă

executarea încheierii pe motiv că Balaiuş Valeriu nu se află pe teritoriul comunei *****.

Prin încheierea Judecătorei Cahul sediul Central din 04 martie 2021 a fost admis parţial demersul procurorului -Procuratura raionului Cahul, Iepure Andrei, privind anunţarea în căutare a lui Balaiuş Valeriu ***** şi aplicarea măsurii preventive, arestul preventiv în privinţa inculpatului Balaiuş Valeriu ***** pe un termen de 30 de zile. A fost dispusă anunţarea în căutare a inculpatului Balaiuş Valeriu .

În această ordine de idei instanţa de judecată conchide că, infracţiunea comisă de Balaiuş Valeriu face parte din categoria infracţiunilor mai puţin grave, fiind comisă cu intenţie de persoana vinovată.

Ca şi circumstanţe atenuante conform art. 76 Cod penal la stabilirea pedepsei inculpatului sunt: săvârşirea pentru prima dată a unei infracţiuni mai puţin grave. Totodată, din revendicarea MAI rezultă că Balaiuş Valeriu nu are antecedente penale.

Circumstanţe agravante în baza art. 77 Cod penal la examinarea cauzei şi la stabilirea pedepsei inculpatului nu au fost stabilite.

Conform art. 78 alin. (1) Cod penal, la examinarea cauzei şi la stabilirea pedepsei inculpatului nu au fost stabilite.

La stabilirea pedepsei instanţa de judecată ţine cont şi de personalitatea inculpatului, care nu se află în evidenţa medicului narcolog sau psihiatru.

Având în vedere că, acuzatorul de stat, apărătorul au pledat pentru o pedeapsă sub formă de amendă, având în vedere faptul că pedeapsa cu amendă este mai blândă decât pedeapsa cu închisoare şi a fost solicitată cu prioritate faţă de închisoare, iar instanţa atestă că pedeapsa sub formă de amendă ar atinge scopul instituit de Lege şi ţinând cont de prevederile art. 64 Cod penal, instanţa de judecată îi va stabili inculpatului pedeapsa cu amendă, în limita stabilită de Legea penală pentru persoanele fizice, şi anume, de 850 u.c., echivalentul a 42 500 lei /patruzeci şi două mii cinci sute lei/.

Instanţa de judecată atestă că pedeapsa stabilită lui Balaiuş Valeriu va duce la atingerea deplină a scopului legii penale, va contribui la neadmiterea în viitor a încălcărilor ordinii de drept din partea acestuia şi va avea un efect pozitiv asupra conştientizării de către Balaiuş Valeriu a pericolului social al faptelor comise [5].

Deci, în opinia noastră, decizia instanţei de judecată în partea ce se referă la forma pedepsei penale aplicată faţă de inculpat nu este una adecvată măsurii pericolului generat. Mai mult, am considera că fapta săvârşită de un militar ce îndeplineşte o anumită funcţie în cadrul sistemului de apărare, este una cu conotaţie agravantă, deci este o infracţiune gravă pentru care se cere o pedeapsă mult mai aspră în vederea atingerii scopului pedepsei şi răspunderii penale.

Și totuși, pedeapsa pentru dezertare, ca și orice pedeapsă penală, trebuie să fie stabilită în felul în care să-și atingă scopul, precum și să satisfacă întreaga societate. Or, după cum se afirmă în literatura de specialitate, „este destul de răspândită interpretarea precum că pedeapsa ca răsplată reprezintă un mijloc de admonestare morală, adică un mijloc prin care întreaga societate nu acceptă și condamnă un asemenea comportament ilegal. Incriminarea faptei penale trebuie făcută „pe măsură”, pentru a satisface publicul, adică condamnatului trebuie să i se aplice o pedeapsă pe potriva faptei comise” [78 , p. 112].

4.3. Concluzii la Capitolul 4

Materia examinată în ultimul capitol al lucrării ne permite să tragem următoarele concluzii asupra gradului de abordare comparată a infracțiunii de dezertare cu alte infracțiuni similare, dar și a echilibrului dintre pedeapsa penală și scopul acesteia pentru dezertare:

1. Cu toate că în categoria infracțiunilor militare există multe infracțiuni asemănătoare după numeroase semne cu infracțiunea de dezertare, în doctrina națională identificăm doar aspecte delimitative între dezertare și eschivarea de la satisfacerea serviciului militar. Deci, dezertarea nu este unica infracțiune din categoria celor militare care atentează la relațiile constituite cu ocazia asigurării securității statului prin intermediul sistemului de apărare, ci cunoaște un șir de fapte tangente ei care, de asemenea, subminează capacitatea de funcționare în ritm eficient a autorităților publice responsabile de apărarea țării. Din categoria acestora fac parte: eschivarea de la serviciul militar (art. 372 CP); încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare (art.375 CP); încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern (art. 376 CP); părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma (art. 386 CP).

2. Literatura străină de specialitate conține un vast spectru de interpretare a infracțiunii de dezertare în planul comparat cu alte infracțiuni, dar și contravenții ce atentează la buna asigurare a securității militare a statului.

3. Pedepsele prevăzute pentru circumstanțele agravante de la art. 371 Cod penal, nu sunt echilibrate între quantum și ideea atingerii scopului pedepsei penale.

4. Quantumul pedepsei prevăzute pentru fapta de dezertare săvârșită în condițiile alin. 3 art. 371 CP, deși corelează bine cu pedepsele prevăzute pentru alte infracțiuni, nu este suficient pentru atingerea scopului pedepsei, fiind necesare și alte forme de pedepse decât cea cu închisoarea.

5. Regulamentele militare în vigoare indică asupra unei neconcordanțe între interesele actuale ale societății, capacității de apărare națională drepturile și libertățile militarului și scopul urmărit prin conținutul lor, acestea fiind depășite exigențele timpului în care trăim. Prin urmare, în același compartiment al lucrării am insistat și asupra revizuirii Regulamentelor militare în vederea racordării lor la standardele actuale de satisfacere a serviciului militar, atât în termen, cât și cel în bază de contract.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Elaborarea studiului asupra problematicii incriminării penale a infracțiunii de dezertare, a făcut posibilă obținerea următoarelor rezultate științifice: 1) clarificarea naturii juridice a dezertării prin raportare la intenția și durata eschivării militarului de la satisfacerea serviciului militar; 2) excluderea controverselor de interpretare a locului dezertării; 3) clasificarea categoriilor de subiecți speciali ai infracțiunii de dezertare în funcție de anumite criterii de apartenență și statut; 4) unificarea sensului unor noțiuni definite până acum diferit în conținutul diferitelor acte normative ce reglementează modul de îndeplinire a obligațiilor cetățenești cu caracter militar; 5) completarea listei circumstanțelor agravante în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare, cu circumstanțe noi pentru dreptul penal al Republicii Moldova; 6) formularea unei noi ipoteze în care poate fi săvârșită infracțiunea de dezertare, fiind calificată drept dezertare doar absența militarului pentru o anumită perioadă de la îndeplinirea serviciului militar, pe timp de pace, fiind incriminată distinct fapta dezertării pe timp de război.

De asemenea, studiul complex asupra particularității infracțiunii de dezertare în rândul infracțiunilor militare, pe lângă constatările minuțioase expuse în fiecare capitol, ne permite să tragem următoarele concluzii generale:

1. În viziunea împărtășită de politica penală a Republica Moldova, infracțiunea de dezertare reprezintă o încălcare gravă a obligațiilor militare, presupune un pericol sporit la adresa securității naționale, atrăgând după sine sancțiuni dure, implicând consecințe semnificative pentru militarii dezertori, dar și pentru cei care, deși aflați în rezervă, se eschivează de la îndeplinirea obligațiilor cetățenești de apărare a patriei. În același context, infracțiunea de dezertare poate fi săvârșită în circumstanțe agravante, fapt pentru care legea penală impune pedepse mai dure, însă, în același timp, poate și libera de la răspundere militarii care au părăsit unitatea militară într-un concurs de împrejurări dificile.

2. Cadrul doctrinar național în materie cercetării semnelor infracțiunii de dezertare este unul subdezvoltat, în condițiile în care conține un spectru îngust de analiză științifică a respectivei infracțiuni. Pe de altă parte, spațiul științific european, dar și a multor state ale lumii, inclusiv cele postsovietice, cunoaște un nivel dezvoltat de abordare a dezertării, fapt demonstrat de șirul impunător de lucrările științifice scrise ce tratează acest subiect.

3. Studiul asupra retrospectivei reglementărilor ce privesc incriminarea faptei de dezertare arată cu reticență faptul că statul nostru dispune de o legislație penală în această materie bazată pe tradiții și experiență de legiferare din trecut. Aceasta se întâmplă, deoarece istoria reglementărilor cu caracter penal a faptei de dezertare este una relativ scurtă pentru

Republica Moldova, cauză generată de multitudinea regimurilor de guvernare ce și-au impus propria politică penală de reglementare a faptei de dezertare.

4. Locul săvârșirii infracțiunii de dezertare devine complicat a fi stabilit, din considerentul în care norma de la art. 371 Cod penal încearcă să enumere anumite locații pe care militarul le părăsește în timpul îndeplinirii serviciului militar.

5. Cu toate că literatura de specialitate împărtășește o viziune unanimă cu privire la esența juridică a semnelor obiective și subiective ale infracțiunii de dezertare, acestea au o descriere vagă în doctrina moldovenească, lipsind o noțiune proprie de dezertării, iar noțiunea de „unitate militară” în diferite legi este definită diferit. De asemenea, lista subiecților speciali ce pot săvârși infracțiunea de dezertare nu este una completă, iar gravitatea faptei este considerată aceeași, atunci când de fapt este săvârșită de militarii din corpul de comandă și soldații de rând.

6. Din categoria infracțiunilor militare fac parte o multitudine de infracțiuni asemănătoare după numeroase semne cu infracțiunea de dezertare, însă, în același timp, ele se deosebesc semnificativ după semnele laturii obiective. Cu toate acestea, doctrina națională se limitează doar la analiza aspectelor delimitative între dezertare și eschivarea de la satisfacerea serviciului militar.

7. Pedepsele prevăzute pentru circumstanțele agravante ale săvârșirii infracțiunii de dezertare nu sunt echilibrate între quantum și ideea atingerii scopului pedepsei penale, unele dintre ele fiind prea mici, iar altele exagerate, atunci când le raportăm la gravitatea faptei și la modul de executare a pedepsei penale pentru dezertare.

Concluziile evidențiate, în cadrul studiului de doctorat, ne dau temeiul de a sugera legiuitorului o reevaluare a conceptului ce a stat anterior la baza elaborării art. 371 Cod penal, bazându-se pe următoarele recomandăm:

1. Revizuirea textului de la art. 370 Codul Contravențional prin ***înăsprirea pedepsei, precum și stabilirea unei pedepse sub formă de muncă neremunerată în folosul societății.***

2. Reformularea textului normei de la art. 371 CP, cu divizarea acesteia în două norme: art. 371 CP (Dezertarea) și art. 371¹ CP (Dezertarea pe timp de război sau în condiții de luptă) care vor avea următoarea redacție:

Articolul 371. Dezertarea

(1) Părăsirea sau absența nemotivată mai mult de 72 de ore de la unitatea militară sau de la locul de serviciu a oricărui militar

se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 950 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 120 de ore

(2) Aceeași acțiune săvârșită:

- a) de către un militar care face parte din corpul de comandă inferior sau superior;
- b) de două sau mai multe persoane;
- c) pe timpul stării de urgență sau de asediu;
- d) având asupra sa o armă militară.

se pedepsește cu amendă în mărime de la 950 la 1350 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani

(3) Militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin.(1) se liberează de răspundere penală, dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele.

Articolul 371¹. Dezertarea pe timp de război sau în condiții de luptă

(1) Părăsirea sau absența nemotivată de la unitatea militară sau de la locul de serviciu a oricărui militar pe timp de război, aflării în misiuni oficiale sau în condiții de luptă

se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani

(2) Acțiunile prevăzute la alin.(1) săvârșite:

- a) având asupra sa arma o armă militară;
 - a) de către un militar care face parte din corpul de comandă inferior sau superior.
- se pedepesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

3. Unificarea conceptului de definire a noțiunii de „unitate militară” în textul Legii nr. 162/2005 și al Legii nr. 345/2003 ce reglementează ordinea de satisfacere a serviciului militar și a pregătirii militare. Prin urmare, propunem definirea unității militare în următoarea variantă: ***spațiul de dislocare a structurilor militare care dispune de organe de conducere și logistice proprii, capabile să îndeplinească misiuni de luptă, precum și să desfășoare toate activitățile de pregătire militară.***

4. Reevaluarea sancțiunilor pentru dezertare în funcție de circumstanțe, acordând atenție circumstanțelor agravante și statutului subiecților care dezertează; atenuante și motivelor personale.

5. Formarea unei subdiviziuni aparte în cadrul instituției penitenciare destinată executării pedepsei cu închisoarea de către dezertori și cei care au săvârșit alte infracțiuni militare;

6. Revizuirea Regulamentelor militare în vederea racordării lor la standardele actuale de satisfacere a serviciului militar, atât în termen, cât și cel în bază de contract.

Avantajele recomandărilor înaintate constau în: 1) avansarea exigențelor legii penale față de calitatea incriminării faptei de dezertare; 2) racordarea legislației penale naționale la standardele care derivă din prevederile art. 7 al CEDO; 2) schimbarea paradigmei în aplicarea răspunderii penale pentru dezertare, aceasta fiind diferențiată în funcție de unele circumstanțe legate de perioada și împrejurările în care militarul părăsește unitatea militară; 3) evitarea aplicării abuzive a legii penale în materia dezertării acolo unde pedeapsa nu poate atinge scopul legii penale; 3) implementarea standardelor Comisiei de la Veneția în ceea ce privește fenomenul dezertării și impactul acestuia asupra securității naționale.

Sugestii privind potențialele direcții de cercetare asociate temei abordate:

- Studiul comparat al legislației penale ce incriminează infracțiunea de dezertare;
- Caracteristica semnelor obiective ale infracțiunii de dezertare;
- Analiza juridico-penală a circumstanțele agravante ale dezertării;
- Adaptarea sistemului de pedeapsă pentru dezertare la exigențele legislației internaționale;

BIBLIOGRAFIE

1. ALECU, Gh. *Instituții de drept penal. Partea generală și specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2009. 532 p. ISBN 978-973-614-579-7.
2. AMANN, Kl. *Dezertorii de război în literatura austriacă*, [online]. pag. 3-4, [citată 15.07.2023]. Disponibil: https://www.erinnern.at/media/c117abb77a674d7ae44f2c4ce41b10c9/Kl_aus%20Amann%20Flucht_.pdf.
3. ANDERSON, W. *Unauthorized Absences. The Army Lawyer*. Charlottesville: Virginia, 1998. 115 p. ISSN 0364-1287.
4. Arhiva Jud. Anenii Noi. Dosarul penal nr. 1-19205056-08-1-27122019(1-209/19). [citată 12.01.2024]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/F022FBF5-344D-4EB0-BF79-41477D84D522.
5. Arhiva Jud. Cahul. Dosarul 1-9/2020, PIGD 1-20000798-15-1-03012020 din 18 octombrie 2021. [online]. [citată 10.04.2024]. Disponibil: <https://instante.justice.md/ro/pigd>.
6. Arhiva Jud. Căușeni. Dosarul nr. 1-257/19. Sentința din 23 decembrie 2019. [citată 16.12.2023]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration.
7. Arhiva Jud. militare a mun. Chișinău. Dosarul nr.1-29/2011. Sentința din 16.05.2011.
8. Arhiva Trib. București. Decizia (nepublicată) nr. 13 din 09.04.2008.
9. BABII, E. *Evoluția dreptului penal în Republica Moldova*, [citată 08.12.2023]. Disponibil: https://www.academia.edu/6554659/Evolu%C8%9Bia_dreptului_penal_%C3%AEn_Republica_Moldova, p. 11.
10. *Basarabia în anii 1917–1918*. București: Cartea românească, 1929. 626 p, ISBN 978-9975-3205-7-3.
11. *Basarabia în perioada primului război mondial-centrul de cultură și istorie militară*. [citată 07.07.2023]. Disponibil: <https://istoriamilitara.md/wp-content/uploads/2022/08/Basarabia-in-perioada-Primului-Razboi-Mondial.pdf>.
12. BOGOS, D. *La răspântie. Moldova de la Nistru în anii 1917–1918*. Chișinău: Știința, 1998. ISBN 9975-670-56-3.
13. BORODAC, Al. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2004. 622 p. ISBN: 9975-9788-7-8.
14. BORODAC, Al. ș.a. *Manual de drept penal. Partea generală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 516 p. ISBN 9975-935-77-X.
15. BOROI, Al. *Drept penal. Partea specială*. Ediția 2, București: C.H. Beck, 2008. 734 p. ISBN 978-973-115-477-0.

16. BOTNARU, S. ș.a. *Drept penal Partea generală*. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0.
17. BREZEANU, O. *Din istoria regimului sancționator al minorului infractor în România*. În: Revista de drept penal, 1995, nr. 2, p. 83-93. ISSN 1223-0790.
18. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II, Chișinău, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7.
19. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare*. În: STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE, 2013, nr.8(68), p. 51-67. ISSN 1814-3199.
20. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Chișinău, 2015. 1328. p. ISBN 978-9975-53-469-7.
21. BRÎNZĂ, S., ș.a. *Drept Penal. Partea Specială*, Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-325-8.
22. BRILIĆ, Iv., JEDAN, B., TOMO, S. *Putnik oko svijeta prije 100 godina*. Zagreb, 1957, ISBN 122.34.
23. BRUNELLI, M. *Diritto penale militare*, ed. II, Giuffrè, 1998. 712 p, ISBN:9788814071607.
24. CARBASSE, J.M. *Histoire du droit pénal et de la justice pénale*. Paris: Presses universitaires de France, 2000. 542 p. ISBN 9782130631002.
25. CARP, S. ș.a., *Tradiții Militare (Trecut, prezent și viitor)*. Chișinău: Bons Offices, 2013. 502 p. ISBN 978-9975-80-703-6.
26. CARP, S. *Procesul de căutare a polițiștilor, militarilor și voluntarilor dispăruți fără veste în timpul războiului de la Nistru din anul 1992*. Chișinău, 2022. pag. 148. [citat 21.03.2023]. Disponibil: <https://www.academy.police.md/wpcontent/uploads/2022/08>.
27. CARP, S. *Strămoșilor le datorăm viitorul*. Chișinău, 1999. p. 136. ISBN 9975-9549-9-5.
28. CARP, S., GORDILĂ, D. *Dezertarea militarilor din armata sovietică în timpul celui de-al doilea război mondial*. În: Legea și viața, 2024. ISSN 2587-4365, [citat 04.03.2024]. Disponibil: https://academy.police.md/legea_si_viata/legea-si-viata-nr-1-202.
29. CARP, S., OSADCII, C. *Apărarea drepturilor și libertăților condamnaților la pedeapsa închisorii prin prisma implementării sistemului de garanții*. În: Materialele Conferinței „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice” Ediția I-a, 2021, p. 468. ISBN 978-9975-135-53-5.

30. CARPOV, T., ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău, 1994. 381 p. ISBN 9975-79-329-0.
31. Cass. A. Mil. Napoli, 4/5/1991, Caccavale). [online]. [citată 10.12.2023]. Disponibil: <http://www.studiolegalesartorio.it/publicazioni/2.htm>.
32. Cass. Pen. 28/3/1988, [online]. [citată 04.12.2023]. Disponibil: <http://www.studiolegalesartorio.it/publicazioni/2.htm>.
33. Cass. Pen. sez. I, 20/5/1998, D'Antimi). [online]. *Diserzione e deliberata volontà di sottrarsi all'adempimento del servizio* [citată 14.12.2023]. Disponibil: <http://www.studiolegalesartorio.it/publicazioni/2.htm>.
34. Cass. Pen., 28/6/1990, Biscotti). [online]. [citată 16.12.2023]. Disponibil: <http://www.studiolegalesartorio.it/publicazioni/2.htm>.
35. Cauza BA contra Franței. Cererea nr. 14951/09. Strasburg 2 decembrie 2010 CEDH, Cour (Cinquième Section), 2 déc. 2010, n° 14951/09, [citată 05.02.2024]. Disponibil: <https://www.doctrine.fr/d/CEDH/HFJUD/CHAMBER/2010/CEDH001-102042>.
36. Cauza Bayatyan contra Armeniei. Dosarul nr. 23459/03. Hotărâre din 7.7.2011 Marea Cameră, [citată 16.02.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf>.
37. Cauza C-472/13 din 26 februarie 2015 în temeiul articolului 267 TFUE de Bayerisches Verwaltungsgericht Munchen (Germania), [online]. [citată 03.01.2024]. Disponibil: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=162544&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=38754>.
38. Cauza Ivan Samatov contra Republicii Moldova, nr.8064/11 din 18.11.2014 [online]. [citată 12.04.2023]. Disponibil: <https://promolex.md/9959-cauza-samatov-c-moldova-si-federatia-rusa-cererea-nr-806411/?lang=en>.
39. CIOBANU, Șt. *Unirea Basarabiei: studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*. București: Cartea românească, 1929. 331 p. ISBN 9785362010256.
40. CIOBANU, V., PLOP, S. *Constituirea și evoluția armatei naționale a Republicii Moldova. Repere documentare*. Chișinău, 2021. Agenția pentru știință și memorie militară. [citată 14.07.2023]. Disponibil: [AN_final_20_08.pdf \(istoriamilitara.md\)](#).
41. *Codul penal al Armeniei* din 18.04.2003. [online]. [citată 24.05.2023]. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show>.
42. *Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961*, completat prin Legea nr. 316-XIII din 09.12.1994, abrogat la data de 12.06.2003. În: *Veștile*, 24.04.1961, nr. 010.

43. *Codul penal al Republicii Moldova* nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
44. *Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste a Rusiei*, pus în aplicare de la 1 ianuarie 1927 prin rezoluția Comitetului Executiv Central al Rusiei din 22 noiembrie 1926, SU N 80, (SU N 80, Art. 600).
45. *Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Georgiene*. Revizuită și completată la 1 iulie 1963, Tbilisi: Sabchota Sakartvelo, 1963. 214 p.
46. *Codul penal al României* nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 24.07.2009, nr. 510.
47. *Codul penal al României, comentat și adoptat*, Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 644-679.
48. *Codul Penal al RSFSR din 1922*, pus în aplicare 1 iunie 1922 prin rezoluția Comitetului Executiv Central al Rusiei.
49. *Codul Penal al URSS*, în vigoare pe întreg teritoriul RSFSR de la 1 iunie 1922.
50. COJOCARU, D. *Contribuții la studiul unor probleme de justiție militară*. București: Editura Militară, 1967. 240 p.
51. COJOCARU, D. *Infrațiuni contra capacității de apărare a Republicii Socialiste România*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975. 102 p.
52. COJOCARU, D. *Lege, legalitate, justiție, cunoaștere, interpretare, aplicare*. București: Editura Militară, 1972. 424 p. ISBN 77484.
53. COJOCARU, R. *Unele particularități de încadrare juridică a infracțiunilor săvârșite cu intenție*. În: *Legea și viața*, 2023, nr. 2, p. 28. ISSN 2587-4365.
54. *Comentariu la codul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, p. 140, [citât 07.05.2022]. Disponibil: https://www.academia.edu/7140742/Comentariu_la_codul_penal.
55. *Constituția Republicii Moldova* Nr.1 din 29.07.1994. Publicat : 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art.140.
56. *Criminal Code CODIFICATION R.S.C.*, 1985, c. C-46 Current to February 20, 2024 [online]. Last amended on January 14, 2024 Published by the Minister of Justice at the following address, [citât 10.12.2023]. Disponibil online: linkul sursei <http://laws-lois.justice.gc.ca>.
57. CUEVA, C. *The inclusion of the crime of desertion in the Criminal Code of the Military Police and the violation of the principle of minimum intervention*. [citât 07.07.2023]. Disponibil: <https://revistas.upt.edu.pe/ojs/index.php/derecho/article/view/690/687>.

58. CUEVVA, Q., LOZA, T.R. *The Criminal Code of the Military Police and the violation of the principle of minimum intervention*. În: *Law Review*, 2022, no. 3, p. 5-27. ISSN 0011-135.
59. *Date statistice privind persoanele condamnate care execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare la 01.01.2022*. [citată 06.12.2022]. Disponibil: <https://date.gov.md/ro/system/files/resources/202201/Statistica%20condamnatii>.
60. *Date statistice privind persoanele condamnate care execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare la 01.01.2023*. [citată 12.06.2023]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1vhk5DVN86OffMSi5Ivk1BPgk7ryevR1l/view>.
61. DECHÊNE, L. *Le peuple, l'État et la guerre sous le régime français*. Montréal: Les Éditions du Boréal, 2008. 666 p. ISBN 9782764605943.
62. Decizia Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău. Dosarul nr.1a-988/20, 1-19076383-02-1a-25052020 din data de 16 iulie 2020. [citată 05.04.2024]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B9226E45-9154-4896-9B9C-DC307E123F8F
63. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău în dosarul nr.1a-1310/2020, din 07 octombrie 2020. [citată 07.04.2024]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0E87CDF4-2C05-4AA4-B9F0-494974230.
64. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.01.2013. Dosarul nr.1ra-115-13.
65. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.06.2013. Dosarul 1ra-661/13, [citată 11.11.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=342.
66. *Decretul Președintelui Republicii Moldova cu privire la declararea drept proprietate a Republicii Moldova a armamentului, tehnicii militare, altor bunuri militare, care aparțin unităților militare ale Armatei Sovietice, dislocate pe teritoriul republicii nr. 234 din 14 noiembrie 1991*.
67. DIAS, F. *Drept penal (Partea generală)*. Ediția a II-a. Lisabona: Coimbra Editora, 2007, 1108 p. ISBN 9789723221084.
68. DIMA, T. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. București: Lumina Lex, 2001, 503 p. ISBN 973-588-363-5.
69. DOBRINOIU, V. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni prevăzute în legi speciale*. Vol. II. București: Lumina Lex, 2002. 618 p. ISBN 973-588-514-X.
70. DOBRINOIU, V. ș.a. *Noul Cod penal comentat. Partea specială*. București: Universul juridic, 2016. 1098 p. ISBN 978-606-673-785-2.

71. DOBRINOIU, V., LAZĂR, V. *Infrațiunile contra capacității de apărare a României*. București Editura Militară, 2004. 780 p. ISBN 973-32-0402-1.
72. DOLEA, I. ș.a. *Drept Procesual Penal*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 302. ISBN 978-9975-78-8335.
73. DOLEA, I. *Concepte de bază ale justiției penale*. Chișinău: ARC, ISBN 978-5-86922-548-7.
74. DONGOROZ, V. *Drept penal*, București: Institutul de arte grafice, 1939. Ediția reeditată în 2000. 722 p. ISBN 973-9335-30-5.
75. DONGOROZ, V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*. Vol. III. București, 1971. 408 p. ISBN 978-973-655-320-5.
76. DRĂGANU, T. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, Vol. I, București: Lumina Lex, 1998, 416 p. ISBN 973-588-052-0.
77. DRĂGHICI, V. *Obiectul juridic al infracțiunii*. București: Lumina Lex, 2004. 168 p. ISBN 973-588-748-7.
78. DUMNEANU, L. *Conceptul de pedeapsă în dreptul penal comparat*. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2007, nr.3 p. 112. ISSN 1857-2081.
79. EDGAR, D.G. *Serviciul militar obligatoriu. O analiză din perspectiva drepturilor omului*. [online]. Bogotá, 2020, pag.76 [citată 16.06.2023]. Disponibil: <https://repository.usta.edu.co/bitstream/handle/11634/33622/2021edgargutierrez.pdf>.
80. FILITTI, I.C. *Vechiul drept penal românesc*. În: Revista de Drept Penal și Știință Penitenciară. București, 1934. 22 p.
81. FLEMMING, M., KUTZMANN, W. *Kodeks karny. Strona wojskowa. Komentarz*, Warszawa, 1999. 141 p. ISBN: 83-7110-238-0.
82. FRANCO, R.C. *Crima și procesul de dezertare în dreptul penal brazilian și procedura penală militară*. [online]. Revista Jus Navigandi nr. 7146/2023 Teresina, ISSN 1518-4862. [citată 11.03.2022]. Disponibil: <https://jus.com.br/artigos/102140>.
83. GIBELLI, A. *La Grande Guerra degli Italiani*. Milano: Bur, 2007. 392 p. ISBN 88-17-01507-5.
84. GLADCHI, Gh. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. Ediția a II-a. Chișinău, 2022. 635 p. ISBN 978-99-75-64-347-4.
85. GORDILĂ, D. *Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de dezertare*. În: Legea și viața, 2023, nr.3 (375). p. 96-102. ISSN 2587-4365.
86. GORDILĂ, D. *Pedeapsa penală pentru infracțiunea de dezertare*. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2021, nr. 13. P. 259-273. ISSN 1857-0976.

87. **GORDILĂ, D.** *Semnele și elementele infracțiunii de dezertare.* În: *Legea și viața*, 2023, nr.1-2 (349-350). P. 85-91. ISSN 1810-309X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/85-91_16.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/1_Legea_si_viata_ianuarie-februarie_2021_0.pdf.
88. GREEN, H. Thomas Major General Ret. [online]. *Judge Advocate General, U.S. Army 1958 Avins: The Law of AWOL* volumul. 56, [citată 12.12.2023]. Disponibil: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/mlr/article/7041/&path>.
89. GRIGA, I. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. Ediția a II-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2007. 436 p. 2007. ISBN 978-973-725-816-8.
90. HAUZINGER, Z. *Sistemul de drept penal militar, direcțiile de dezvoltare a procedurii penale militare*. [online]. Teză de doctorat. P. 87-92. Online, [citată 19.08.2023]. Disponibil: <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hautzinger-zoltan/hautzinger-zoltan-vedesertekezes.pdf>.
91. Hotărârea Guvernului nr. 941/2006 din 17.08.2006 pentru aprobarea *Regulamentului cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate*. În: *Monitorul Oficial*. nr. 138-141 din 01.09.2006.
92. 93 ISNENGI, M., ROCHAT G. *La Grande Guerra*. Milano: Il Mulino, 2014. 584 p. ISBN 978-88-15-25389-7.
93. JAROSZ, D., MIERNIK G. *Pobór, wcielenie, „pruska dyscyplina”, dezercje. Wstęp do badań nad historią społeczną służby wojskowej w stalinowskiej Polsce, 1955. Polska 1944/45-1989. Studia i Materiały* [online]. 1 kwiecień 2019, nr 16, s. 41–84. [citată 16.03.2023]. Disponibil: <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/93841/edition/71958>.
94. JURCA, V.I. *Momentul când se epuizează infracțiunea continuă de dezertare. Influența asupra calității de militar și dezertor neprins*. În: *Dreptul*, 2001, nr. 4. p.751. ISSN 1018-0435.
95. LACHANCE, A. *Crimes and criminals in New France*. Montreal: Les Éditions du Boréal Express, 1984. 187 p. ISBN 0035-2357.
96. LANDI, G. ș.a. *Manuale di diritto e di procedura penale militare*. Milano: Dotta A. Giuffrè, 1976. 968 p. ISBN 000266116.
97. LAVRIC, A. *Conștiința civică – element fundamental al asigurării securității societale a Republicii Moldova*. Chișinău: Print-Caro SRL, 2021. 21 p. ISBN 978-9975-56-916.
98. *Lege cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinei militare, nr. 52 din 02-03-2007*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 78-81 din 08-06-2007.

99. *Lege cu privire la organizarea serviciului civil (de alternativă), nr. 156 din 06.07.2007.* În: Monitorul Oficial nr. 141-145 din 07-09-2007.
100. *Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 215 din 04.11.2011.* [online]. În: Monitorul Oficial, nr. 75-80, art. 243, [citat 02.06.2022]. Disponibil: <https://www.legis.md/cautare/getResults>.
101. *Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, nr. 1245 din 18-07-2002.* În: Monitorul Oficial, nr. 137-138 din 10-10-2002.
102. *Legea cu privire la rezerva Forțelor Armate, nr. 1244 din 18.07.2002.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 124-125 din 05-09-2002.
103. *Legea cu privire la statutul militarilor nr. 162 din 22-07-2005.* În: Monitorul Oficial Nr. 129-130 din 30-09-2005.
104. *Legea privind regimul armelor și al munițiilor, cu destinație civilă, nr.130 din 08.06.2012.* În: Monitorul Oficial nr. 222-227 din 26.10.2012.
105. *Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război, nr. 212 din 24.06.2004.* În: Monitorul Oficial, nr. 132-137 din 06.08.2004.
106. *Legea Republicii Armenia despre obligațiunea militară și serviciul militar din 16.09.1998.*
107. *Legea Republicii Uzbekistan despre obligațiunea militară și serviciul militar nr. 644 din 03.07.1992 Cod penal adoptat la 22.09.1994. Publicată în: Be6omocmu BC P. Y36ekycman, 1995, nr. 1, art. 3.*
108. *Legea Ucrainei despre trupele de interne de pază și escortă din 31.10.1995.* Legile Ucrainei, vol. 9. Kiev, 1995. p. 254.
109. *Legea URSS cu privire la înființarea Consiliului Judiciar Militar nr. 561 din 30 decembrie 1988.*
110. *Legea URSS privind obiecția de conștiință și nesubordonare nr. 689 din 26 noiembrie 1985.*
111. LOGHIN, O., TOADER T. *Drept penal român. Partea Specială.* Ed. a III-a. București: Casa de Editură și Presă “Șansa”, 1997. 610 p. ISBN 973-9167-71-3.
112. LORCA, L.B. *Crima militară.* În: Revista de drept penal, procesual și penitenciar, nr. 88. [online]. Madrid, 2011, pp.47-69. [citat 06.08.2023]. ISSN 1697-5758 Disponibil :<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3797499>..
113. LOZANO, P., ADILFO Al. *Crima de dezertare și judecarea soldaților obișnuiți în Guajira,* [online]: Teză de doctorat, 2018, pag. 81, [citat 23.12.2022]. [Disponibil: http://hdl.handle.net/10654/18131](http://hdl.handle.net/10654/18131).

114. MACARI, I. *Dreptul penal. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003, 463 p. ISBN 9975-70-247-3.
115. MARCO, R., AUCAPINA N. *Crima de dezertare în serviciul militar și reglementarea în legislația Ecuadoriană*. Teză de doctor: Loja-Ecuador, 2013, 143 p. [citat 22.09.2022]. Disponibil: <https://dspace.unl.edu.ec/jspui/bitstream/123456789/74/1/Tesi>.
116. MARTIN, J.L. *Infracțiunea de abandonare a destinației și dezertare în dreptul penal*: În: Revista Academică a Centrului Studii superioare în justiție militară, 2020, nr. 4, p. 15-36. ISSN 1857- 405X.
117. MAZZI, Br. *Diritto penale militare*. Giuffrè, 1998. 712 p. ISBN:9788814071607.
118. MOLNAR, I. ș.a. *Drept penal. Partea specială*. București: Editura Continent sec. XXI, 1996. 701 p. ISBN 973-97369-9-8.
119. MITRACHE, C. ș.a. *Noul Cod penal comentat*. București: C. H. Beck, 2006. 631 p. ISBN 973-655-969-6.
120. NISTOREANU, Gh., BOROI, Al. ș.a. *Drept penal. Partea Specială*. București: Editura Europa Nova, 1997. 187 p. ISBN 9739183468.
121. NISTOREANU, Gh., DRIMER C. *Drept penal. Partea specială*. București: 2007. 95 p. [online]. [citat:10.02.2024]. Disponibil: <https://www.ueb.ro/drept/ebiblioteca/old/note>.
122. OLTEANU, C. *Evoluția structurilor ostășești la români*. București: Editura Militară, 1986. 121 p. ISBN 1485IP13D1918EV.
123. *Opinions of the Judge Advocate General 17 February 1922*, 300.7. *This opinion was followed in Opinions of the Judge Advocate General 30 November 1923*, 215.19.; p. 46. [online]. [citat:11.02.2023]. Disponibil: https://maint.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/JudgeAdvocates-in-GreatWar_1917-1922.pdf.
124. PASCU, I., GORUNESCU M. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2009. 776 p. ISBN 978-606-522-145-1.
125. POGĂCIAȘ, A. *Istorie Medievală Românească*. [online]. [citat 17.09.2023]. Disponibil: <https://historia.ro/>.
126. POPESCU, C. *Caracterele generale ale infracțiunilor contra capacității de apărare a României*. În: *Dreptul*, 1973, nr. 7, p. 63. ISSN 1018-0435.
127. POPESCU, M., SULBER V. *Descoperiri științifice, legendă și adevăr*. Chișinău: Știința, 1992. 292 p. ISBN 5-376-01510-0.
128. RADOSŁAW, P. *Infracțiuni de dezertare și separare arbitrară a unui soldat în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Populară Poloneză*. În: *Revista Miscellanea historico-juridica*, 2020, ol. XIX, nr. 2, p. 299. ISSN 1732-9132.

129. RĂDULESCU, A. *Dreptul românesc în Basarabia*. București: Editura Universul Juridic, 2017. 376 p.
130. *Regulamentul cu privire la infracțiuni prevăzute la articolele 237-269 din Codul penal al RSFSR din 1960*, adoptat de Consiliul Comisarilor Poporului din URSS și Comitetul Executiv Central la 27 iulie 1927.
131. *Regulamentul din 10 martie 2016 de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*. În: Monitorul Oficial al României, 2016, nr. 271.
132. *Regulamentul serviciului interior al forțelor armate a Republicii Moldova*, aprobat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327-IV din 3 septembrie 2009. În: Monitorul Oficial Nr. 143, art. 401 din 16-09-2009.
133. RODRÍGUEZ, V., J.L. Prieto. *La reforma penal militar. Madrid*, [Revista de la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense](#), 1980. ISSN 0210-1076 p.133.
134. RUSU, M.I. *Drept penal. Partea generală*. București: Hamangiu, 2014. 710 p. ISBN 978-606-678-956-1.
135. Sentința Judecătorei Anenii Noi din 31.01.2023 pe dosarul nr.1-55/22, Disponibil: [citat 08.04.2024]. https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6CEC5F3F-E25E-4A24-9983-19EF507191E9.
136. SLISARENCO, I. *Tehnica încadrării juridice a infracțiunii (note de curs)*. Chișinău, 2016. 121 p. ISBN 978-9975-121-16-3.
137. SPĂTARI, Marina. *Sanțiuni de drept penal*. Compendium. Bălți, 2022, p. 6, nr. pag total 81 CZU 343.24(075.8).
138. STRETEANU, F. *Tratat de drept penal. Partea generală*. Vol. I, București: C.H. Beck, 2008. 356 p. ISBN 978-973-115-163.
139. *Swedish law Constitution*, [online]. [citat 10.07.2023]. Disponibil: <https://user.it.uu.se/~andersa/law/se/index.eng.html>.
140. *Swedish Penal Code*. [online]. was adopted in 1962 and entered into force on 1 January 1965, [citat 10.07.2023]. Disponibil: https://documents.law.yale.edu/sites/default/files/swedish_criminal_code.pdf.
141. ȘEVCENCO, R. *Rezistența antisovietică în RSS moldovenească: anul 1944*. În: Revista Enciclopedică, 2016, nr. 1/10, p. 52. ISSN 9771857 365703.
142. ȘTEFAN, B. *Scurta istorie a închisorilor*. [online]. În: Revista de Științe Penale. București, 2006. [citat 11.09.2023]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/49043844>.

143. TAIPA, de C. *Sucesiunea legilor penale*. ediția a II-a revizuită. Lisabona: Coimbra Editora, 1997. 373 p. ISBN 972-32-0799-0.
144. *The Articles of War Approved June 4, 1920 September 1920 WASHINGTON GOVERNMENT PRINTING OFFICE*, 1920, art. 39. [online]. [citată 12.12.2023]. Disponibil https://books.google.md/books/about/The_Articles_of_War_Approved_June_4_1920.html.
145. TOMEZEI, T., DODON U. *Academia de poliție Ștefan cel Mare: istorie și contemporaneitate*. Chișinău, 2000, 144 p. ISBN 9975-930-11-5.
146. ULIANOVSKI, Gh., ș.a. *Ghid cu privire la aplicarea pedepsei*, [online]. p. 2. [citată 07.05.2022]. Disponibil: <https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/01/Ghid-cu-privire-la-aplicarea-pedepsei.pdf>.
147. ULIANOVSKI, X. *Conceptul infracțiunii militare în dreptul penal*. Chișinău: ULIM, 2009. 553 p. ISBN 978-9975-934-38-1.
148. ULIANOVSKI, X. *Conceptul infracțiunii militare în dreptul penal: Teză de doctor habilitat în drept*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2011. 273 p. , C.Z.U. 344.13 (043.3).
149. ULIANOVSKI, X. *Noțiunea infracțiunii militare în noul Cod penal*. În: Revista Națională de Drept, 2002, nr. 10, p.1-8. ISSN 1811-0770.
150. ULIANOVSKI, X. *Participația la infracțiunile militare*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 5, [citată 16.11.2023]. Disponibil: <https://ibn.idsi.md>.
151. ULIANOVSKI, X. ș.a., *Dreptul Militar în Republica Moldova*. Chișinău: Prut Internațional, 2003. 202 p. ISBN 9975-69-476-4.
152. VASILOI, D. *Caiet la disciplina drept penal. Partea generală*. Chișinău 2013, p.5-6 nr. p.72, [citată 11.11.2023]. Disponibil: https://criminology.md/wp-content/uploads/2020/06/ispca_note_curs_d_a25.pdf.
153. VILDER, M. S. A., *Aplicarea pedepselor diferențiate în raport cu infracțiunea de dezertarea în Codul Penal Militar*. [online]. Teză de doctorat: Lima, 2017, p. 61, [citată 17.07.2023]. Disponibil: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Solano_AVM.pdf.
154. VOICU, C., **GORDILĂ, D.** *Aspecte istorice privind infracțiunea de dezertare în Basarabia* În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2023, nr. 18 p. 46-59. ISSN 1857-0976.
155. VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București, 1972. 542 p. ISBN 978-8-86953-5681.
156. WARBURG, J. *Militärdienst, Der Deserteur* [citată 22.06.2023]. Disponibil: <https://www.friedenskooperative.de/friedensforum/artikel/der-deserteur>.

157. YAYLA, M. *Conceptul de criminalitate militară și infracțiuni militare*. [online]. În: Jurnalul Internațional de Științe Sociale, nr. 73, Ankara, 2018, p. 271-280, [citat 04.08.2023]. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7940> Dr. Mehmet Yayla ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0000-0000-0000> Ministerul Justiției / Ankara meh_yayla@yahoo.com.
158. ZIDARU, I.G. *Organizarea militară în timpul lui Ștefan cel Mare (1457-1504)*”, [online]. p.6, [citat 05.10.2023]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/444911812>.
159. АРУТЮНЯНМ, Г. *Порядок на военной службе против беззаконий и их предотвращение*. [online]. с. 341-345 [citat 21.06.2023]. Доступно: <https://hal.science/hal-03319709v2/document>.
160. АХМЕТШИН, Х.М. *Самовольное оставление части или места службы (научно-практический комментарий к ст. 337 УК РФ)*. În: Право в Вооруженных Силах, 2004, № 4 с. 33-44. ISSN 2219-5947.
161. АХМЕТШИН, Х.М., и др. *Преступления против военной службы*. Москва, 2002. 201 с. ISBN. 5-89123-662-1.
162. БЕЛОКУРОВ, О.В. *Проблемы квалификации самовольного оставления части или местаслужбы. Закониармия*. [online]. Москва 2004, No7. С.19, nr. с.21-23, [citat 12.06.2023]. Disponibil: [//center-bereg.ru/e1258.html](http://center-bereg.ru/e1258.html).
163. БРАНЗА, С., СТАТИ В. *Актуальные научные исследования в современном мире: XXVII Международная научная конференция (26-27 июля 2017 г., Переяслав Хмельницкий) // Сборник научных трудов. Переяслав Хмельницкий, 2017, Вып. 7, ч. 2, с. 110-115.*
164. БРЕЖНЕВ, М.А., и др. *Реформа и реформаторы МВД СССР. Часть 2*, Москва, 2016. 36 с. ISBN 9785867655488.
165. БУРДІН, В. *Зміст вини: проблема інтелектуального співвідношення та вольових аспектів*. În: Вісник Львівського університету. Юридична серія. 2012. ISSN 2307-1664.
166. БУШУЕВ, Г.И. *Об ответственности лиц, неправильно призванных на военную службу, за самовольное оставление части*. Труды академии.-М., 1957.-Вып. 17-С. 187.
167. ДЕНИКИН, А. И. *Очерков русской смуты*, Москва, (Литературные памятники русского быта).; 352 с, ISBN 978-5-4224-1267-9.
168. ДУЮНОВ, В.К. и др. *Уголовное право России. Общая и Особенная части*. Москва: Wolters Kluwer, 2005. 780. с. ISBN 978-5-369-01807-1.

169. ИАРМИШ, Н.М. *Действия как признаки субъективной стороны преступника (проблемы психологической характеристики)*. Харьков Ред. Основа: 1999. 142 с. ISBN ISBN 5-7768-0664-X.
170. КАВУНСКАМ, О., КОРНИЕНКО В., ШКУТА О. *Дезертирство в Украине: уголовное право и криминологические аспекты*. Киев: Юриспруденция, 2023. 211 с. ISBN 343.343.5(477) к12.
171. КАРПЕНКО, М.И. *Преступления против установленного порядка поведения на военной службе (теоретический аспект)*. Киев: Эд. В. К. Матвийчук, 2018. 420 с.
172. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации от 13 июня 1996 года N 63-ФЗ. [online]. [citat 10.06.2022]. Disponibil: <https://docs.cntd.ru/document/420368849>.
173. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва: Юридическая литература, 1972. 352 с. ISBN 5-7975-0170-8.
174. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Учебник уголовное право*. Москва, 1966. 493 с. ISBN 9785735701941.
175. МЕНЬШАГИН, В.Д. *Формы виновности по воинским преступлениям*. În: Сборник статей по истории и теории военного права, 1945, Вып. 4, с. 68-83. ISSN X628.112.
176. МИХЕЕНКО, С.В. *Уголовная ответственность за самовольное оставление части или места службы*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2009, код:0420.910114, с. 63, (200 с).
177. НАВРОЦКИЙ, В.О. *Военная преступность*. Специальная часть международного уголовного наказания: Курсы для студентов. Киев: Юрид., 1997. 116 с.
178. НАВРОЦКИЙ, В.О. *Уголовное право в Украине. Специальная часть: Курс предварительной подготовки*. Киев: Знания КОО, 2000. 771 с.
179. НИКИФОРОВ, Б.С. *Объект преступления по советскому уголовному праву*. Москва: Госюриздат, 1960. 228 с. ISBN 5-67-408-01.
180. ОСИПОВ, А.А. *Об ответственности за преступления против порядка пребывания на военной службе военнослужащих, проходящих службу по призыву, неправоммерно находящихся на военной службе*. [online]. Право в Вооруженных Силах. Москва, 2004. No 2. С.- 6, [citat 22.05.2023]. Disponibil: <https://base.garant.ru/3980119>.
181. *Постановления Верховного Суба Республики Узбекистан от 15 сентября 2000 гоба, Таукент, 2000, с. 70-91*.

182. ПЕТУХОВ, Н.А. *Военно-уголовное законодательство Российской Федерации (научно- практический комментарий)*. [online]. Москва, 2004. с. 65, по. 304 с. [citat 12.06.2023]. Disponibil: <http://lawlibrary.ru/author.php?author>.
183. ПЕТУХОВ, Н.А. *Военное право. Краткий учебный курс*, Издательство: Норма, Москва, 2006 г., 320 с.
184. ПИНАЕВ, А.А. *Уголовно-правовая борьба с хищениями*. Харьков: Изд. Супериор Шк., 1975. 190 с.
185. ПИОНТКОВСКИЙ, А.А. *Учение о преступлении по советскому уголовному праву. Курс советского уголовного права. Общая часть*. Москва: Госюриздат, 1961. 666 с. ISBN 5-1-67-39-44.
186. *Полное собрание законов Российской империи с 1649 г.*, Типография II Отделения Собственной его Императорского Величества Канцелярии пр. 13608, Том XXXVII [on-line] [citat 10.01.2024]. Disponibil: https://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?part=172®im=3.
187. ПОПОВ, И.В. *Ответственность за преступное загрязнение вод (по материалам Сибирского и Уральского федеральных округов РФ)*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2003. с.40, 201 с.
188. *Преступления против военной службы*. Военно-уголовное законодательство Российской Федерации. Москва: ВУ, 1999. 345 с.
189. ПУТИЛОВ, П.Н. *О классификации объектов уголовно-правовой охраны в свете специфики Особенной части УК России*. În: Научный вестник Омской академии МВД России, 2002, №1, с. 7-8. ISSN 1999-625X.
190. РАРОГ, А.И. *Уголовное право России. Общая часть*. Москва, 1998. 496 с. ISBN 978-5-699-24424-9.
191. СТРАТОНОВ, В.М., СТРЕЛЬЦОВ Е. Л. *Военные преступления: Характеристики юридико-уголовного и криминологического характера*. Херсон: Издательство Гельветика, 2015, с. 206, 340 с., ISBN: 978-617-7178-75-9.
192. ТЕР-АКОПОВ, А.А. *Ответственность за нарушение специальных правил поведения*. [online]. Москва: Юрид. лит. 1995. 176 с. ISBN 5-7260-0786-7.
193. ТУРИЙ, А. *Ответственности за дезертирство*. Online, [citat 19.08.2023]. Disponibil: <https://turii.com.ua/ru/publications/otvetstvennost-za-dezertirstvo/#anchor2>.
194. *Уголовный Кодекс Украины*, от 5 апреля 2001 года № 2341-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.12.2023 г.) О внесении изменений см. Закон Украины от 23.08.23 г. № 3342-IX.

195. *Уголовный Закон Латвии*, принятый Сеймом 17 июня 1998 года и обнародованный Президентом государства 8 июля 1998 года (С изменениями, внесенными по состоянию на 20 июня 2019 года), [citat 10.07.2023]. Disponibil: <https://lawyer-khroulev.com/wp-content/uploads/2019/09/ugolovnij-zakon-latvii.pdf>.
196. *Уголовный кодекс Российской Федерации*, No 63-ФЗ от 13.06.1996 (ред. от 01.07.2021, с изм. и доп., вступ. в силу с 22.08.2021) [citat 23.09.2021]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699.
197. *Уголовный Кодекс Швейцарии*, Sankt-Petersburg: Юридический Центр Пресс, 2002, ISBN 9785942010829 .
198. ЧУВАТИН, Л., НИКИТЧЕНКО М., ЧЕРКАСОВ С. *Положение о воинских преступлениях. Постатейный комментарий*. Москва, 1929. 29 с.
199. ЧХИКВАДЗЕ, В.М. *Советское уголовное право. Часть особенная*. Москва, 1957. 493 с.
200. ШАПОВАЛОВ, В.А. *Дезертирство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика*. Владивосток: Дальневосточный Государственный Университет, 2009. 196 с. ISBN 04200954483.
201. ШЕНШИН, В.М. *Самовольное оставление части или места службы, как преступление против порядка прохождения военной службы: уголовно-правовой и криминологический аспекты*. Санкт-Петербург, 2006. РГБ ОД, 61:06-12/779, 173 с.

ANEXE

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova
Serviciul Tehnologii Informaționale
Information Technology Department

MD-2012, mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri 42, tel: 255-651, 255-228, e-mail: sti@mai.gov.md

Nr. 8/6-1-9587 din 27 octombrie 2023

La nr. A/23-2072 din 24 octombrie 2023

Domnului Dinu OSTAVCIUC
Rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
comisar-șef

e-mail: dinu.ostavciuc@mai.gov.md

Stimate domnule Ostavciuc,

Direcția generală informații și evidențe operative a Serviciului Tehnologii Informaționale al MAI a examinat demersul dumneavoastră cu solicitarea prezentării informației statistice pentru perioada anilor 2010-2023 privind cauzele penale intentate în baza art. 371 „Dezertarea” al Codului penal.

Drept răspuns, potrivit datelor stocate în cadrul Registrului informației criminalistice și criminologice al Republicii Moldova, Vă expediem informația solicitată:

ANUL	ÎNREGISTRATE	URMĂRIREA PENALĂ A FOST TERMINATĂ					
		TOTAL	EXPEDIAȚIE ÎN JUDECATĂ	ÎNCETATE	CLASATE	SUSPENDATE CONDIȚIONAT	TRIMISE ALTUI STAT
2010	18	14	11	1	2	-	-
2011	36	27	12	14	1	-	-
2012	33	25	19	5	1	-	-
2013	40	24	19	5	-	-	-
2014	33	22	18	-	4	-	-
2015	68	47	39	4	4	-	-
2016	46	34	23	10	1	-	-
2017	47	35	31	1	3	-	-
2018	71	57	52	5	-	-	-
2019	76	56	45	1	9	1	-
2020	49	42	37	1	4	-	-
2021	51	38	29	4	4	1	-
2022	54	36	30	1	5	-	-
10 LUNI 2023	66	36	27	5	4	-	-

Cu respect,

șef al Direcției generale informații și evidențe operative a STI al MAI
comisar-șef

Digitally signed by Strungaru Sergiu
Date: 2023.10.27 16:33:20 EEST
Reason: Moldovan Signature
Location: Moldova

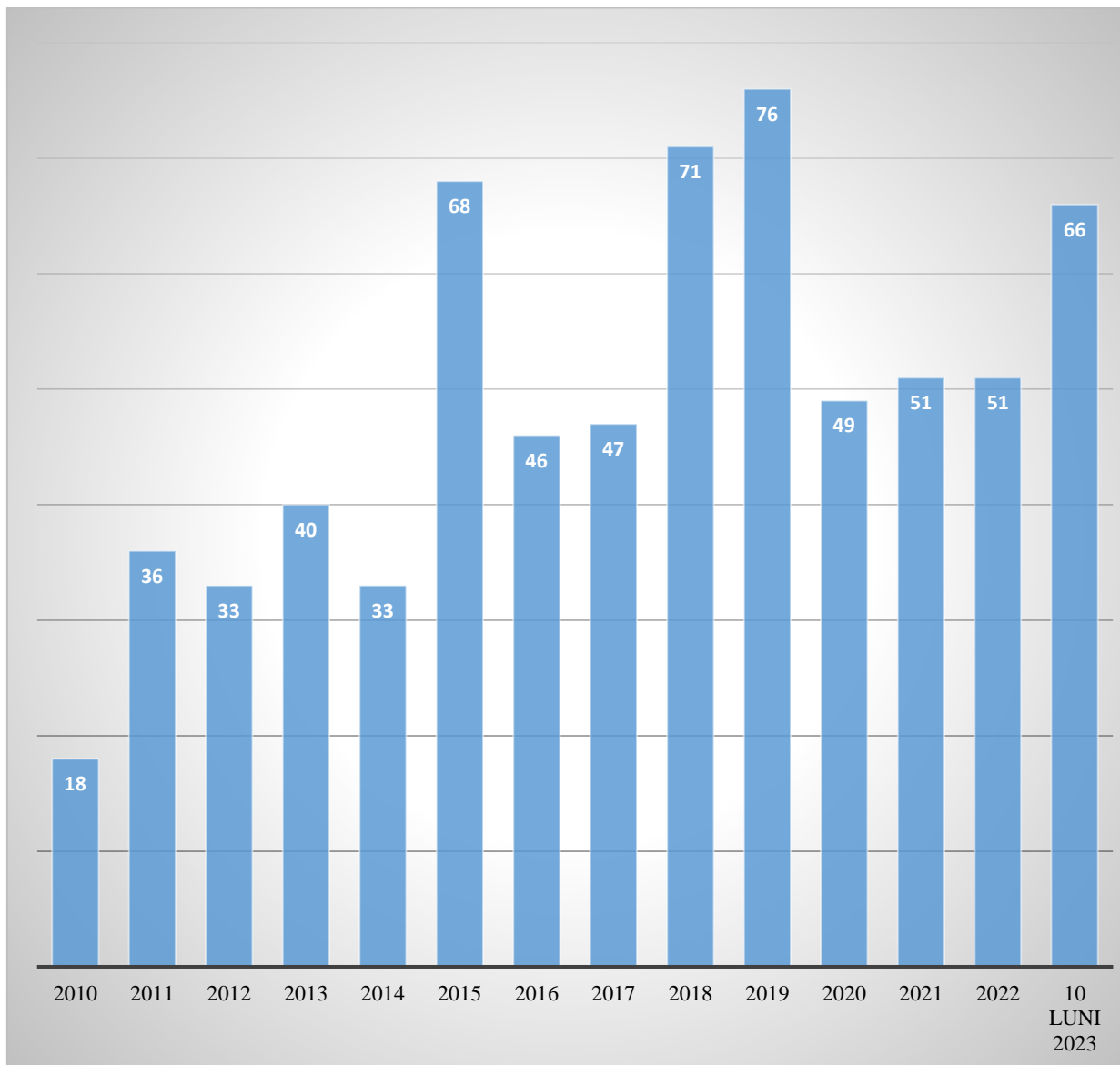

Sergiu STRUNGARU

Executor: Serghei Nasipov
Telefon: 022-255-985
e-mail: serghei.nasipov@mai.gov.md

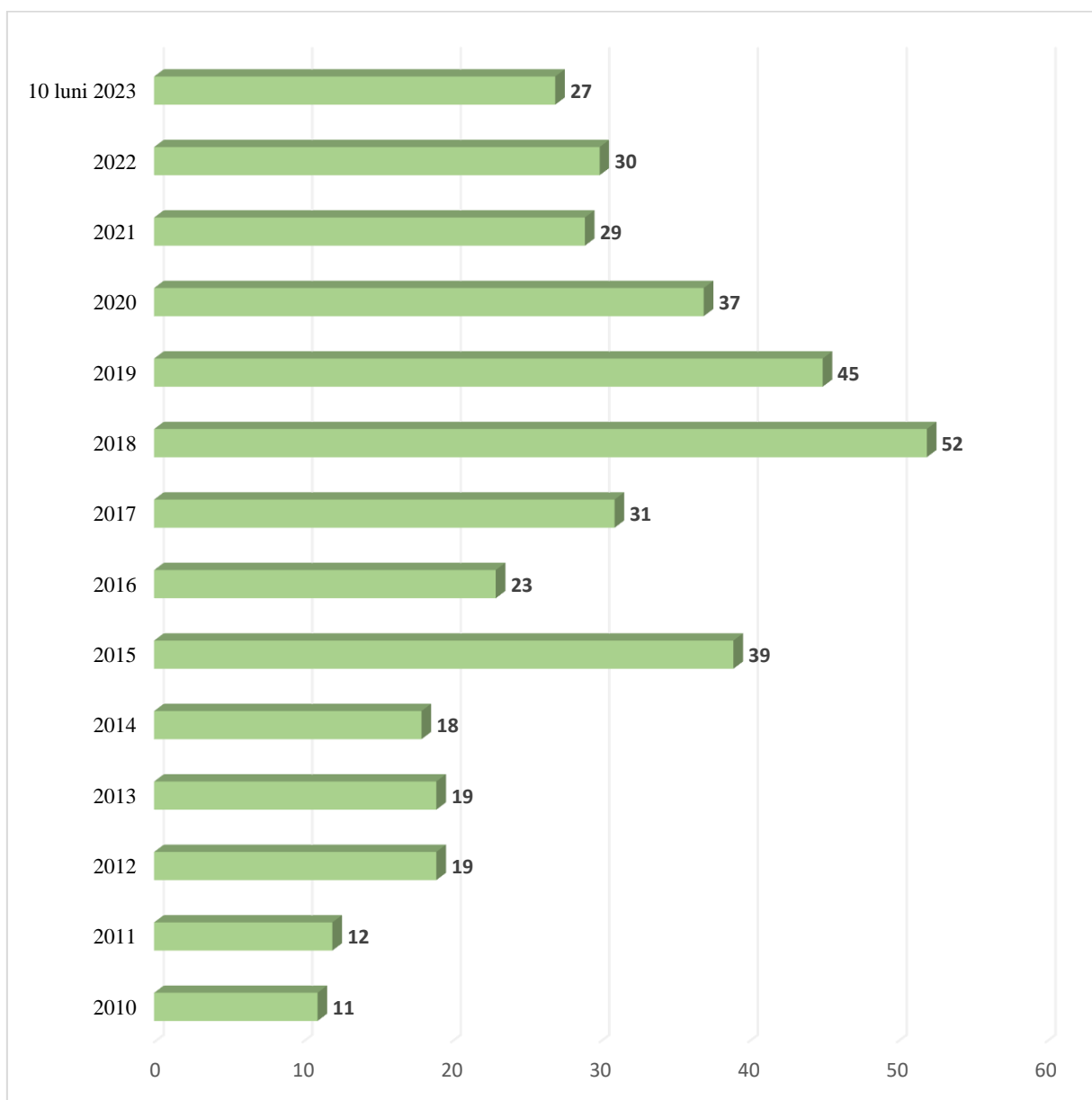
Informație statistică pentru perioada anilor 2010-2023, privind cauzele penale intentate în baza art.371 *Dezertarea* din Codul penal al Republicii Moldova:

- Infracțiuni înregistrate:

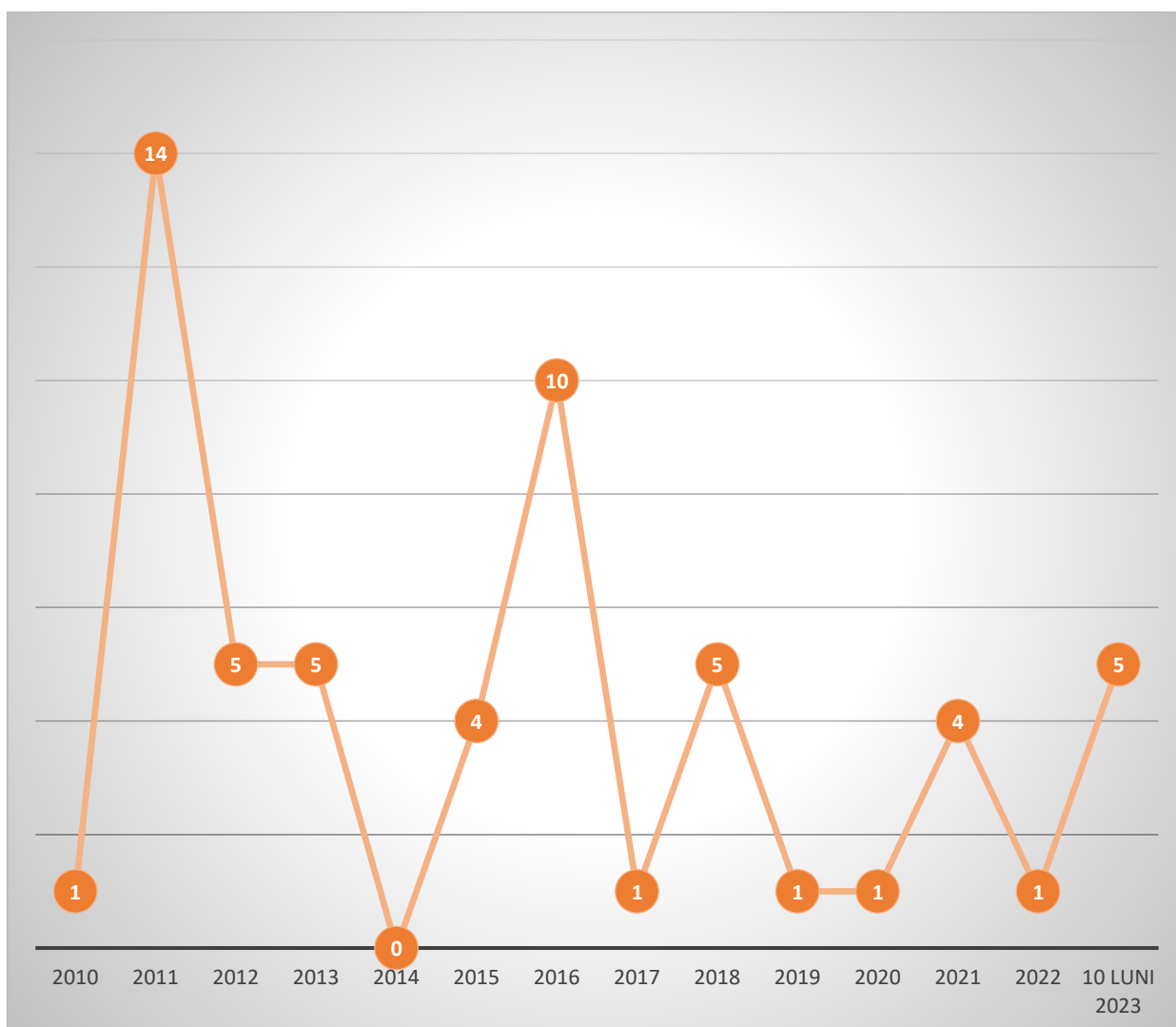
Informație statistică pentru perioada anilor 2010-2023, privind cauzele penale intentate în baza art.371 *Dezertarea* din Codul penal al Republicii Moldova:

- Infracțiuni expediate în judecată:

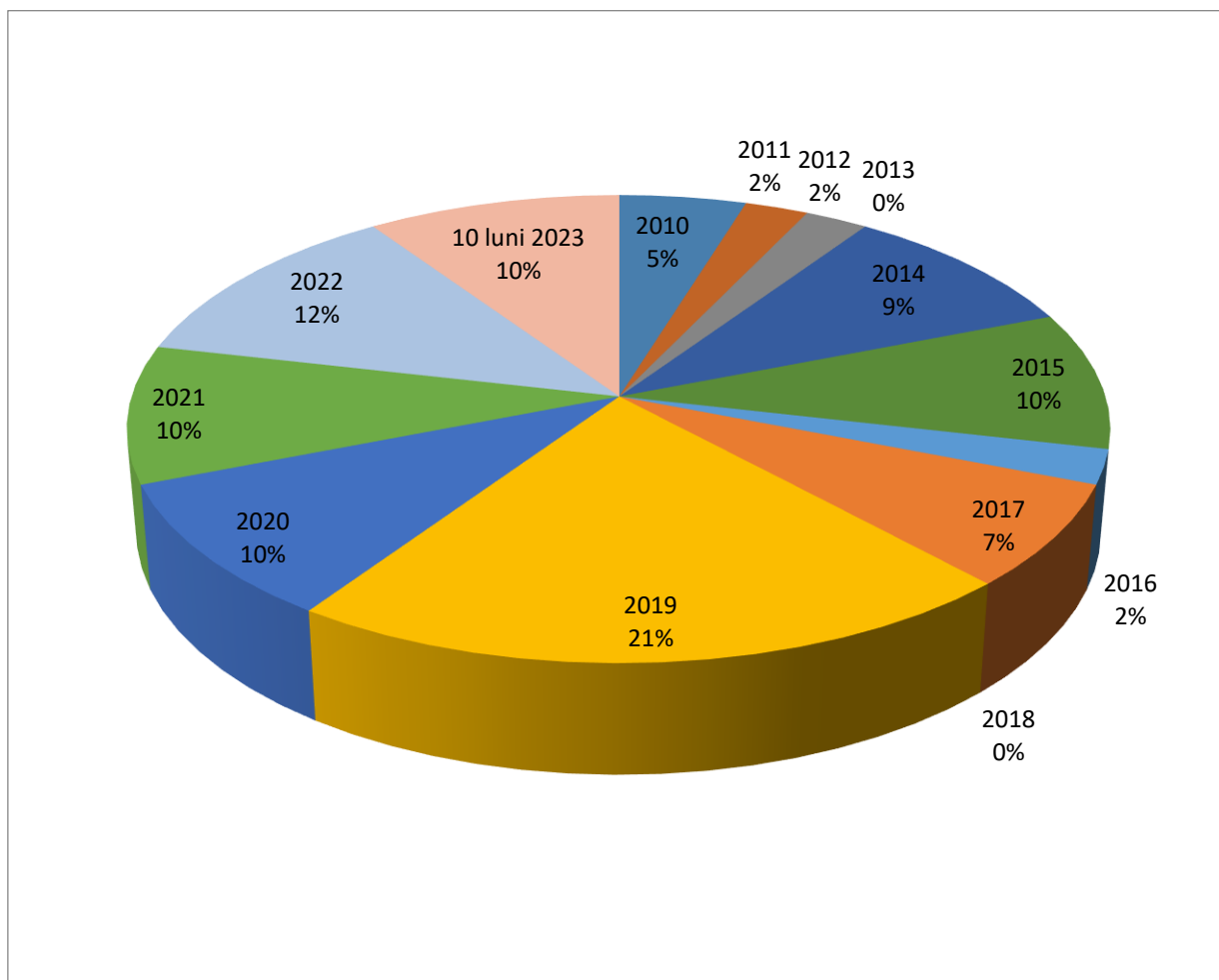
Informație statistică pentru perioada anilor 2010-2023, privind cauzele penale intentate în baza art.371 *Dezertarea* din Codul penal al Republicii Moldova:

- Infracțiuni încetate:

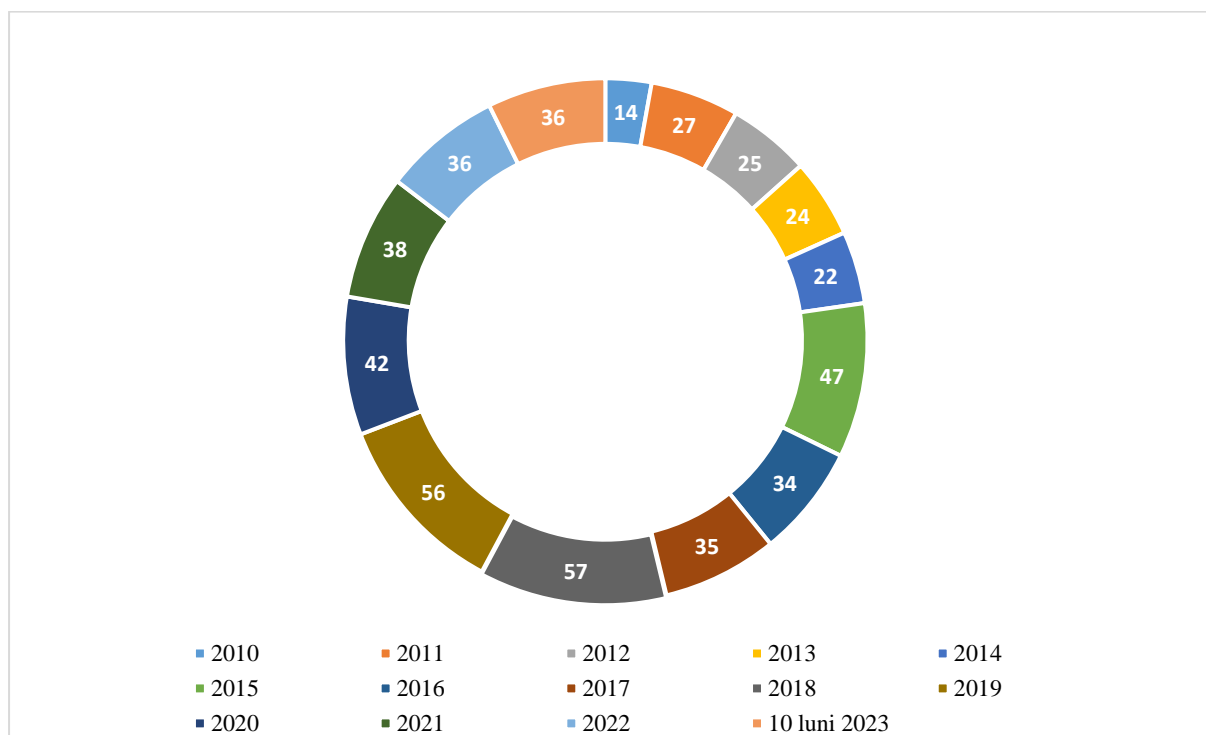
Informație statistică pentru perioada anilor 2010-2023, privind cauzele penale intentate în baza art.371 *Dezertarea* din Codul penal al Republicii Moldova:

- Infracțiuni clasate:

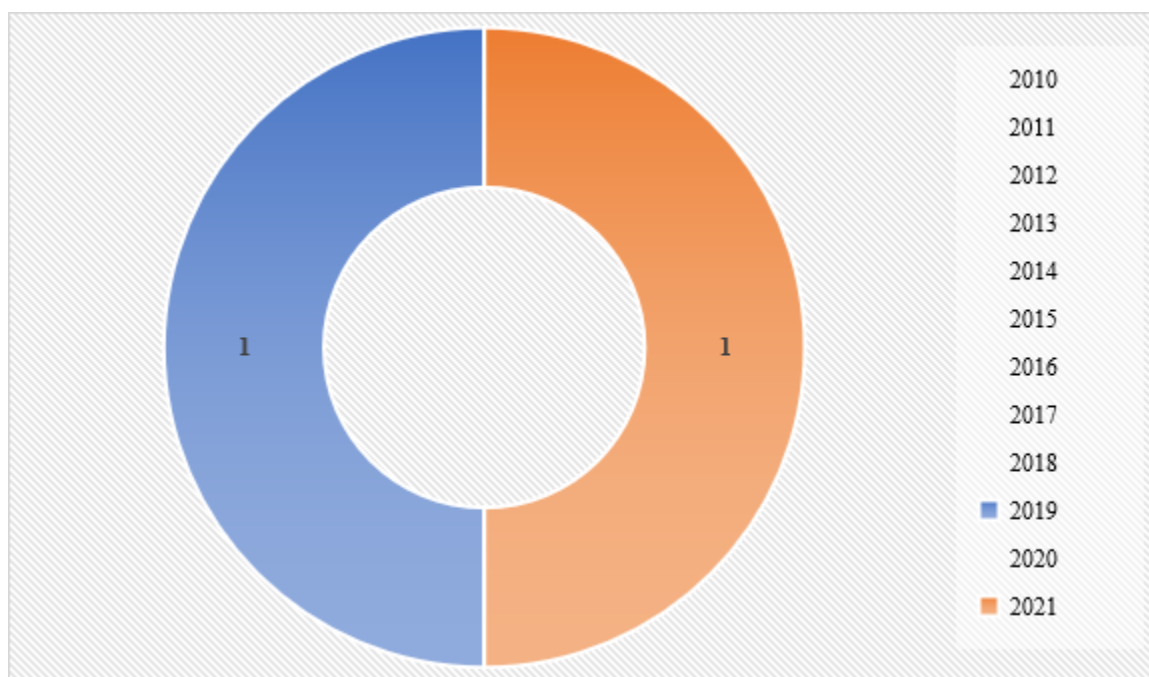
Informație statistică pentru perioada anilor 2010-2023, privind cauzele penale intentate în baza art.371 *Dezertarea* din Codul penal al Republicii Moldova:

- Infracțiuni total:

Informație statistică pentru perioada anilor 2010-2023, privind cauzele penale intentate în baza art.371 *Dezertarea* din Codul penal al Republicii Moldova:

- Infracțiuni suspendate condiționat:

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova
Inspectoratul General de Carabinieri
General Inspectorate of Carabineers

MD-2028, mun. Chișinău, str. Gh. Asachi, 65* tel: 73-93-00, 73-93-09, 255-857, fax: 73-93-03, e-mail igc@igc.gov.md,
c/f 1006601000473, Ministerul Finanțelor, Trezoreria de Stat

nr. 1/1-1126 din 12 iunie 2024
la nr. A/23-589 din 18.03.2024

Domnului Dinu OSTAVCIUC,
Rector al Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI,
comisar-șef

Stimate domnule Rector,

Prin prezenta, vă informăm că, Direcția management resurse a IGC, a examinat demersul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, referitor la prezentarea informațiilor de dezertare săvârșite de către militari în perioada anilor 2010-2023.

În scopul realizării dezideratelor înaintate, vă comunicăm că potrivit datelor statistice stocate în cadrul DSI, dispunem doar de informațiile aferente cazurilor înregistrate în perioada anilor 2014 – 2023.

Infracțiunile de dezertare, prevăzute de art. 371 Cod penal (în continuare - CP), comise de militari din cadrul IGC, repartizate cronologic sunt următoarele:

1. anul 2014 - 10 cazuri, inițiate cauze penale conform art. 371 alin. (1) CP;
2. anul 2015 - 10 cazuri, inițiate cauze penale conform art. 371 alin. (1) CP și 1 caz conform 371 alin. (2) lit. a) CP;
3. anul 2016 - 12 cazuri, inițiate cauze penale conform art. 371 alin. (1) CP;
4. anul 2017 - 5 cazuri, inițiate cauze penale conform art. 371 alin (1) CP și 1 caz conform art. 371 alin. (2) lit. b) CP;
5. anul 2018 - 5 cazuri, inițiate cauze penale conform art. 371 alin. (1) CP;
6. anul 2019 - 2 cazuri, inițiate cauze penale conform art. 371 alin. (1) CP;
7. anul 2020 - 0 cazuri;
8. anul 2021 - 0 cazuri;
9. anul 2022 – 1 caz, inițiată cauză penală conform art. 371 alin. (1) CP;
10. anul 2023 – 1 caz, inițiată cauză penală conform art. 371 alin. (1) CP.

Cu respect,

Comandant general,
colonel

Ex. Ion Borîchi
Tel.:0(22)739-347
E-mail: sm.dmrn@igc.gov.md

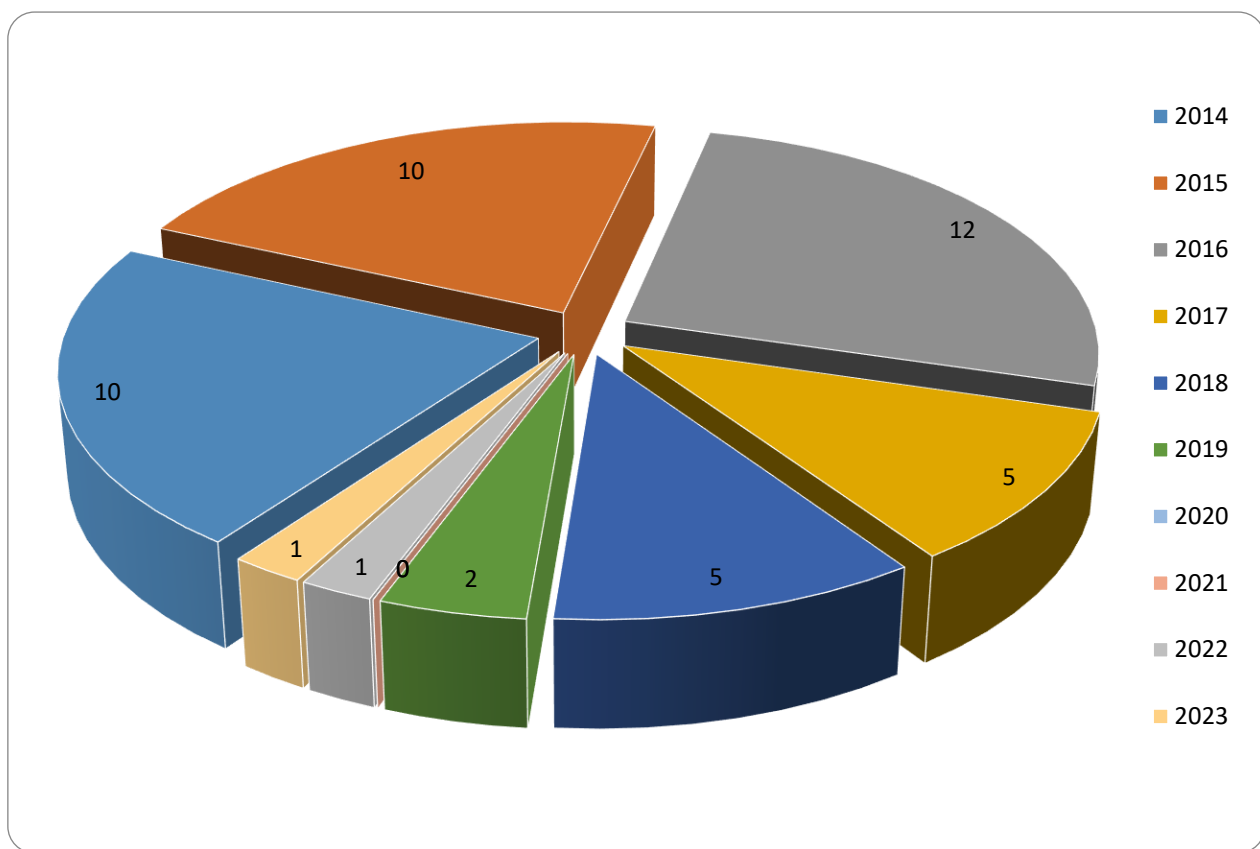
Digitally signed by Scurtu Dumitru
Date: 2024.06.12 11:30:02 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Dumitru SCURTU

Atenție, conținut confidențial! Documentul conține date cu caracter personal prelucrate în conformitate cu prevederile Legii nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal. Acest document este destinat numai pentru uzul organelor abilitate de lege și nu poate fi dat publicității. Operațiunile efectuate fără drept în legătură cu acest document sunt pedepsite conform legislației Republicii Moldova.

- Infrațiunile de dezertare, prevăzute de art.371 CP RM, comise de militari din cadrul IGC al MAI, în perioada: 2014-2023:

Sursa: elaborată de autor

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare

Gordilă Dianu

Semnătura: _____

Data: _____

CV al autorului

DATE PERSONALE:

Numele, prenumele:

GORDILĂ DIANU

Data nașterii:

27.04.1983

Locul nașterii:

Republica Moldova, satul Corlăteni, r-nul Rîșcani

STUDII:

1989-1998– Școala medie din satul Corlăteni, r-nul Rîșcani

1998-2002 – Liceul militar „ Neagoe Basarab”, Buzău, România

2002-2006 – Licențiat în drept, Facultatea Drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

2007-2008 – Studii de masterat, specializarea Drept economic, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

2017-2021 – Studii de doctorat, specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ:

2006-2007 – comandant de pluton al Companiei de asigurare material-tehnică a Brigăzii nr.1 mobil-operative (Unitatea militară nr.1001), în cadrul Departamentului Trupelor de Carabinieri al MAI;

2007-2008 – comandant-adjunct de Companie pentru lucru educativ cu efectivul a Companiei de asigurare material-tehnică, a Brigăzii nr.1 mobil-operative (Unitatea militară nr.1001), în cadrul Departamentului Trupelor de Carabinieri al MAI;

2008-2009– locțiitor al comandantului de batalion pentru lucru cu efectivul, al comandamentului statului major, al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

2009-2013 – șef al anului de studii (la nivel de șef de Secție) al Comandamentului Statului Major al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

2013-2014 – Inspector superior al Secției coordonare formațiuni de studiu a centrului proiectare didactică, coordonare și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

2014-2019 – Șef al anului de studii al Centrului de coordonare formațiuni de studiu al Departamentului management operațional al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

2019-2023 – Șef al Secției comandament studenți cu statut special al Direcției management operațional al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

2023-prezent – Șef de Direcție, al Direcției management operațional a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI.

DOMENIILE DE INTERES ȘTIINTIFIC:

- Drept penal (Partea generală și Partea specială)

- Tehnica încadrării juridice a infracțiunilor

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE:

2014 – curs de dezvoltare profesională în domeniul „Pregătirii psihologice” organizat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova;

2017 – curs de instruire continuă în domeniul managementului de bază, desfășurat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova;

2019 – curs de dezvoltare profesională cu tematica „Menținerea, asigurarea și restabilirea ordinii publice”, organizat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova);

2020 – seminar de instruire cu genericul „Law enforcement tactics and skills in handling. Life threatening situation” desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova);

2020 – curs de dezvoltare profesională în domeniul „ Managementului strategic” cu tematica „Reform of the Initial and Continuous Training of the Police System in the Republic of Moldova” organizat în cadrul proiectului Twinning al UE „Reforma instruirii inițiale și continue a sistemului de poliție din Republica Moldova ”;

2021 – curs de instruire în domeniul „Managementul proiectelor” organizat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova);

2022 – curs de instruire cu tematica „Bazele securității cibernetice pentru autoritățile de stat” desfășurat în cadrul proiectului CRDF Global;

2023 – cursuri de specializare în domeniul „Gestionarea situațiilor de criză în domeniul ordinii publice” desfășurat în cadrul centrului de perfecționare a pregătirii cadrelor jandarmi, județul Târgoviște, România;

2023 – Școala de vară în domeniul drepturilor omului cu tematica „Judicial Responsibility. Quo Vadis” desfășurată în cadrul universității 1 Decembrie din Alba – Iulia, România.

2023 – curs de instruire continuă în domeniul managementului superior, desfășurat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova;

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE:

Internaționale:

- a. Conferința științifico-practică internațională „*Ordinea publică în Europa*”, Cluj- Napoca, România, Școala de agenți de poliție „Septimiu Mureșan”, 6 mai 2014;
- b. Conferința științifico-practică internațională „*Premisele istorico-juridice și politice ale războiului de la Nistru – 1992*”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 17 martie 2016;
- c. Conferința științifico-practică internațională „*Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan*”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 16 martie 2017;
- d. Conferința internațională „*International summer law school*”, ediția a XVI. Alba Iulia, România: Universitatea „1 Decembrie 1918”, 18 – 22 septembrie 2023;
- e. Conferința internațională „*Interdisciplinaritate și cooperare în cercetarea transfrontalieră*”. Galați: Universitatea „Dunărea de Jos”, 23 – 25 noiembrie 2023;
- f. Conferința științifică cu participare internațională „*Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice*”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 7 decembrie 2023;
- g. Conferința științifică internațională „*Convergences in International Public Law Regarding Specific Activities in the sectors: Defense, Internal Affairs, Foreign Affairs and Intelligence structures in the Strategies of the Future*”. Alba Iulia, Romania, 1 decembrie University 1918, 26-27 of march 2024;
- h. Conferința științifică internațională, vice-președinte al comitetului de organizare, „*Interdisciplinary Insight Into Public Order and National Security*”, București, România, Academia de poliție „Alexandru Ioan-Cuza”, 24-25 aprilie, 2024.
- i. Conferința științifică internațională „*Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective*”, ediția a VI-a, Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25 aprilie 2024;

Naționale:

- a. Conferința științifică „*Criminalitatea politică: aspecte istorico-juridice, manifestări și consecințe*”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 28 ianuarie 2013;
- b. Masa rotundă „*Protecția valorilor istorico-culturale în contextul integrării europene*”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 18 martie 2013;

- c. Conferința științifică *„Delicvența și justiția juvenilă: evaluare, probleme, soluții”*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 31 martie 2014;
- d. Conferința științifică *„Retrospectiva activității sindicale în poliție. Perspective și noi abordări sindicaliste prin prisma reformării poliției și conformării la standardele europene”*. Chișinău: Institutul Muncii, 19 noiembrie 2014;
- e. Conferința științifică *„Criminalitatea politică: aspecte istorico-juridice, manifestări și consecințe”*. Chișinău: Academia Ștefan cel Mare” a MAI, 6 ianuarie 2015;
- f. Masa rotundă *„Protecția juridică a simbolurilor național-statale”*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 23 aprilie 2015;
- g. Conferința științifică a doctoranzilor *„Criminalitatea în Republica Moldova – tendințe, probleme de prevenire și combatere”*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25 septembrie 2018;
- h. Conferința științifică a doctoranzilor *„Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 24 ianuarie 2020;
- i. Conferința științifică inter-universitară a studenților doctoranzi *„Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”*, ediția a III-a. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25 martie 2021;
- j. Conferința științifică națională *„Codul de procedură penală al Republicii Moldova – 20 de ani de la intrarea în vigoare”*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 9 noiembrie 2023.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE: 13;

- **ARTICOLE ÎN LUCRĂRILE CONFERINȚELOR: 5;**
- **ARTICOLE ÎN REVISTE ȘTIINȚIFICE: 8;**
- **Articole în reviste științifice autorizate de ANACEC:**

Categoria B:

1. Voicu C., **Gordilă, D.** Aspecte istorice privind infracțiunea de dezertare în Basarabia. CZU 343.343.5. Chișinău: În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice, nr. 18 / 2023, p. 46-59. (174 p.), ISSN 1857-0976. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/46-59_4.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/revista_AS_nr_18_2023.pdf. Baze de date internaționale: **HeinOnline**, **Central and Eastern European Online Library**;

2. **Gordilă D.**, Pedeapsa penală pentru infracțiunea de dezertare. CZU 343.343.5. Chișinău: Revista Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice, nr. 13 / 2021, p. 259-273. (274 p.), ISSN 1857-0976. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/259-273_1.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/Revista stiintifica nr 13 2021 Academia de Politie.pdf. Baze de date internaționale: **HeinOnline, Central and Eastern European Online Library;**

Categoria C:

3. **Gordilă, D.** Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de dezertare. CZU 343.343.5. În: Legea și Viața, nr.3 (375) / 2023, Chișinău, p. 96-102, (127 p.), ISSN 2587-4365 /ISSNe 2587-4373. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/96-102_20.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/LV_nr3_iulie-septembrie_2023-1.pdf. Baze de date internaționale: **Central and Eastern European Online Library;**

4. **Gordilă, D.** Probleme delimitative ale infracțiunii de dezertare de alte infracțiuni similare. CZU 343.343.5. În: Legea și Viața, nr.7-8 (355-356) / 2021, Chișinău, p. 72-78, (78 p.), ISSN 1810-309X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/72-78_17.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/4_Legea_si_viata_iulie-august_2021_1.pdf. Baze de date internaționale: **Central and Eastern European Online Library;**

5. **Gordilă, D.** Semnele și elementele infracțiunii de dezertare. CZU 343.343.5. În: Legea și Viața, nr.1-2 (349-350) / 2021, Chișinău, p. 85-91, (102 p.), ISSN 1810-309X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/85-91_16.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/1_Legea_si_viata_ianuarie-februarie_2021_0.pdf. Baze de date internaționale: **Central and Eastern European Online Library;**

6. Carp, S., **Gordilă, D.** Dezertarea militarilor din armata sovietică în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. CZU 343.343.5. În: Legea și Viața, nr.1 (377) / 2024, Chișinău, p. 22-35, (125 p.), ISSN 2587-4365. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/22-35_5.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/LV_nr_1_2024.pdf. Baze de date internaționale: **Central and Eastern European Online Library;**

- **Articole publicate în conferințe științifice cu participare internațională:**

7. **Gordilă, D.** Latura subiectivă pentru infracțiunea de dezertare. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională din 07 decembrie 2023. Chișinău: Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice Ediția III-a, 2023, p. 227-232, (384 p.). ISBN 978-9975-135-84-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/227-232_31.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Mater_conf_Protect_dr_si_liber_omului_ed.%2B3_07_12_2023.pdf.

8. **Gordilă, D.** Subiectul infracțiunii de dezertare în calitate de subiect special. Materialele Conferinței științifice inter-universitare cu participare internațională din 18 mai 2023. Chișinău: Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective, Ediția V-a, 2023, p. 186-191, (358 p.). ISSN 2587-4365 / E-ISSN 2587-4373. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/186-191_19.pdf și https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Legea_si_viata_editie_speciala_conf_doctoranzi_2023_modificata.pdf.

9. Carp S., **Gordilă, D.** Problema răspunderii penale pentru dezertare în regiunea separatistă transnistreană. Materialele Conferinței științifice internaționale din 24 iunie 2024. Chișinău: Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective, ediția a VI-a, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,;, 2024, p. 317-329, (673 p.). ISSN 2587-4365 / E-ISSN 2587-4373 Disponibil: https://conferinte.stiu.md/sites/default/files/evenimente/Conferinta_internationala_LV_editie_speciala_24_06_2024_1.pdf.

10. **Gordilă, D.,** Stoica S. Unele aspecte ale laturii obiective pentru infracțiunea de dezertare. Materialele Conferinței științifice internaționale din 24 iunie 2024. Chișinău: Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective, ediția a VI-a, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,;, 2024, p. 546-542, (673 p.). ISSN 2587-4365 / E-ISSN 2587-4373 Disponibil: https://conferinte.stiu.md/sites/default/files/evenimente/Conferinta_internationala_LV_editie_speciala_24_06_2024_1.pdf.

- **Articole publicate în conferințe științifice naționale:**

11. **Gordilă, D.** Semne obiective și subiective ale infracțiunii de dezertare (art.371 C.P.). Materialele Conferinței științifice științifică a studenților doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective” din 24 ianuarie 2020. Chișinău. p. 47-48, (93 p.). ISSN 1810-309X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/47-48_37.pdf și [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/Legea si Viata -Editie speciala 2020.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/Legea_si_Viata_-Editie_speciala_2020.pdf).

- **Articole internaționale publicate în reviste cotate ISI sau BDI:**

12. **Gordilă, D.** Unele particularități ale circumstanțelor agravante prevăzute la art. 371 alin. (2), (3) Codul Penal al Republicii Moldova. În: Revista Universul Juridic din România (Revistă lunară de doctrină și jurisprudență), nr.2/2024, ISSN 2393-3445. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/unele-particularitati-ale-circumstantelor-agravante-prevazute-la-art-371-alin-2-3-codul-penal-al-republicii-moldova/>.

13. **Gordilă, D.** Criminal liability for the crime of desertion under the legislation of the Republic of Moldova. În: Revista ACROSS din România, secțiunea Științe juridice, nr.8/2024, din 2024-03-28, p. 43-47, ISSN 2602-1463. Disponibil: <https://www.across-journal.com/index.php/across/article/view/228/217>.

LIMBI VORBITE:

Română (maternă)

rusă (fluent),

franceză (începător)

DATE DE CONTACT:

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Gheorghe Cașu, nr. 20, bl. A, ap. 14

Telefon: (078)120002

E-mail: gordiladianu@gmail.com / dianu.gordila@mai.gov.md